

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการหน่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560

สัญญาเลขที่ RDC60S0006
เดือน ตุลาคม 2559 – กันยายน 2560

โดย

นายนิวัตร ไช้เต็กัมและคณะ

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี	16
ตอนที่ 2 สถานการณ์และทิศทางการพัฒนาเด็ก – เยาวชนในระดับพื้นที่และระดับประเทศ	17
ตอนที่ 3 การขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนในระดับเครือข่าย	21
ตอนที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่และเครือข่ายภาค	37
ตอนที่ 5 การพัฒนาทักษะความสามารถของทีมพี่เลี้ยง	48
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	
3.1 กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์	67
3.2 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	67
3.3 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย	69
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	70
3.5 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	70
3.6 สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัย	72
บทที่ 4 สรุปผลการดำเนินงาน	
4.1 สรุปผลการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี	81
4.2 ชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นต้นแบบการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน	108
4.3 ระบบกลไกการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผล	112
4.4 องค์ความรู้ในการพัฒนาเด็กเยาวชนเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์	113
4.5 รูปแบบกระบวนการทำงานสร้างการศึกษาบนฐานชุมชน	119
4.6 การประสานและเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษาทั้งใน	

4.7 การประสานและเชื่อมร้อยกลุ่มเยาวชนและองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้ 125

บทที่ 5 สังเคราะห์ผลการดำเนินงาน

- 5.1 การบริหารจัดการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 130
- 5.2 ระบบการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนที่อยู่ระหว่าง
การดำเนินงานวิจัย ปี 2560 133
- 5.3 ชุดความรู้การจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้และ
ขยายผลการดำเนินงานได้ 133
- 5.4 ระบบกลไกสนับสนุนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน 142
- 5.5 การสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเครือข่าย 144
- 5.6 ผลที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนการเรียนรู้บนฐานชุมชน โดยหน่วยสนับสนุนและ
ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 147
- 5.7 ทิศทางการขับเคลื่อนงานด้านเด็กเยาวชนร่วมกับองค์กรภาคีทั้งในระดับภาค
และระดับประเด็น 147
- 5.8 วิเคราะห์ประเมินผลความเสี่ยง-ข้อจำกัดในการทำงาน ปี 2560 โดยหน่วยสนับสนุน
และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี 152
- 5.9 บทเรียนและข้อเสนอแนะจากการดำเนินงาน 155

ภาคผนวก

- ภาคผนวก ก. กรอบการดำเนินงานหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้
ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560 1
- ภาคผนวก ข. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2
- ภาคผนวก ค. ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม 9

บทสรุปผู้บริหาร

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560 มีความมุ่งหวังในการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ด้วยองค์ความรู้ การศึกษา บนฐานชุมชน โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน สำหรับการทำงาน เน้นบทบาทของเยาวชน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนในการร่วมพัฒนา หน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและขยายผลบทเรียน องค์ความรู้ การจัดการศึกษาบนฐานชุมชน โดยมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อ 1) ติดตามสนับสนุน โครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ 2) รวบรวม ชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนต้นแบบ (พื้นที่เวียงสระ พื้นที่ไทรค่า พื้นที่ ดอนสัก พื้นที่คีรีรัฐนิคม) 3) พัฒนาระบบ กลไกในการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนสำหรับ พื้นที่ต้นแบบและขยายผล 4) ขยายผลการดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน 5) พัฒนา สังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ 6) หาแนวทางประสานเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษากับภาคีการพัฒนา ทั้งในและ นอกจังหวัด

กระบวนการดำเนินงานวิจัย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการ ขับเคลื่อนงานวิจัยครั้งนี้คือ 1) กลุ่มเยาวชนและครูในระบบโรงเรียนและโรงเรียนขนาดเล็ก พื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 27 โรงเรียน 2) กลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาที่เรียนรู้นอกระบบ โรงเรียนและกลุ่มเยาวชนที่เรียนรู้ในฐานชุมชนพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 8 กลุ่ม 3) แกนนำ เครือข่ายสมาชิกปฏิรูปการศึกษาคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยนี้มีพื้นที่ดำเนินงานในจังหวัด สุราษฎร์ธานีรวม 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพุนพิน อำเภอท่าชนะ อำเภอเวียงสระ อำเภอดอนสัก อำเภอพนม อำเภอบ้านนาสาร อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอเวียงสระ อำเภอท่าฉาง อำเภอเมืองฯ อำเภอเกาะสมุย อำเภอชัยบุรี และอำเภอพระแสง

สำหรับการดำเนินงานวิจัยนี้มีกระบวนการโดยสรุปคือ 1) กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย และสร้างการเรียนรู้เรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) กระบวนการยกระดับคุณภาพงานวิจัยและพัฒนา เชิงพื้นที่ 3) กระบวนการถอดบทเรียนการดำเนินงาน 4) กระบวนการพัฒนาแกนนำวิจัย เพื่อท้องถิ่น 5) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานความร่วมมือหนุนช่วยกระบวนการพัฒนา

หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน ขยายผลจากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผล 6) กระบวนการ
สร้างความร่วมมือพัฒนาเครือข่ายการศึกษาระดับจังหวัด (เวทีสื่อสาร) 7) กระบวนการสรุป
สังเคราะห์ ผลการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนและ 8) กระบวนการเผยแพร่
การดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานโดยสรุปคือการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชน
ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน 7 โครงการสามารถดำเนินการปิดโครงการได้ 4 โครงการ อยู่ระหว่าง
การจัดทำรายงานปิดโครงการอีก 3 โครงการ จากการติดตามการทำงานของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่
ทำให้พบว่าแต่ละโครงการสามารถดำเนินงานไปได้เป็นอย่างดี แต่มีความล่าช้าเนื่องจากเยาวชน
แต่ละพื้นที่ยังขาดประสบการณ์ในการทำงานวิจัย การบันทึกข้อมูลและส่วนใหญ่เน้นการปฏิบัติ
เพื่อสร้างรูปธรรมพื้นที่ทำให้ต้องใช้เวลาในการสรุปประมวลผล สำหรับโครงการที่อยู่ระหว่าง
การพัฒนาข้อเสนอโครงการจำนวน 3 โครงการ ขณะนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและ
ปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความสมบูรณ์ ขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำสัญญาโครงการวิจัย

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยโดยกลุ่มเยาวชนด้วยกรอบแนวคิด
และยุทธศาสตร์การขยายผลบทเรียนการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จากพื้นที่ต้นแบบ
สู่พื้นที่ขยายผลด้วยองค์ความรู้ การศึกษาบนฐานชุมชน และแนวทางการพัฒนาหน่วยการศึกษา
บนฐานชุมชน เพื่อการสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ซึ่งใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ
ในการดำเนินงาน จากการดำเนินงานพบว่ากลุ่มเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน
โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน นำไปสู่การสร้างกลไกการบริหาร
จัดการเครือข่ายการศึกษามูลฐานชุมชนจนเกิดเป็นชุดความรู้การจัดการศึกษามูลฐานชุมชน
ที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้และขยายผลการดำเนินงานได้ คือ (1) ศูนย์การเรียนรู้เมืองเก่า
เวียงสระ อำเภอเวียงสระ (2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำ อำเภอพุนพิน (3) ศูนย์เรียนรู้เยาวชน
รักษาดินภูมิโนเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน อำเภอคีรีรัฐนิคม (4) หน่วยพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชน
อำเภอท่าชนะ (5) ศูนย์การเรียนรู้บ้านสายรุ้ง อำเภอดอนสัก

ระบบกลไกสนับสนุนการจัดการศึกษามูลฐานชุมชน ของกลุ่มพื้นที่ซึ่งอยู่ระหว่างการ
ดำเนินงานวิจัย พบว่าแต่ละพื้นที่มีระบบกลไกการจัดการศึกษามูลฐานชุมชนที่สำคัญคือ
มีกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นอาสาสมัครในพื้นที่เป็นทีมประสานการขับเคลื่อนงาน ซึ่ง
กลุ่มแกนนำเยาวชนมีบทบาทในการประสานงานกับคนในพื้นที่และองค์กรภายนอกพื้นที่เพื่อ
หนุนเสริมการดำเนินงานและร่วมปฏิบัติการเรียนรู้จัดการศึกษามูลฐานชุมชนตามเป้าหมายหลัก

ในการขับเคลื่อนงานของแต่ละพื้นที่ โดยมีการสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเครือข่าย ซึ่งได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน โดยใช้กระบวนการสำคัญคือ 1) กระบวนการงานพัฒนาเน้นการพัฒนาศักยภาพนักกิจกรรมทางสังคม 2) งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเน้นการพัฒนาศักยภาพ ยกกระตือรือร้นการทำงานของนักวิจัยรุ่นใหม่ 3) งานสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาเน้นการส่งเสริมบทบาทคนรุ่นใหม่พัฒนาศักยภาพเป็นครูชุมชน

สำหรับทิศทางการขับเคลื่อนงานกับองค์กรด้านเด็กภาคใต้ หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกับเพื่อนภาคีองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้ จำนวน 14 องค์กรร่วมสรุปทิศทางการขับเคลื่อนงานพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ดังนี้ (1) การเคลื่อนงาน เน้นการเคลื่อนในประเด็นหลักคือการศึกษาทางเลือก การศึกษาบนฐานชุมชน การพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครื่องมือการทำงานด้านเด็กสันติภาพการพึ่งตนเอง สิทธิเด็กและพื้นที่สร้างสรรค์ (2) ยกกระตือรือร้นการทำงานของแต่ละองค์กรสู่การพัฒนาเป็นผู้ประกอบการทางสังคมพึ่งพาตนเอง (3) การพัฒนาหลักสูตรเครื่องมือ องค์ความรู้ในการการทำงานด้านเด็ก (4) เชื่อมหลักคิดการทำงานกับหลักการของสหประชาชาติ Sustainable Development Goals (SDGs) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (5) พัฒนาการสื่อสารระหว่างกันในแต่ละองค์กร (6) มีเวทีพบเจอเพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ บทเรียนการทำงานของเพื่อนพี่น้องในเครือข่าย (7) ร่วมกับเพื่อน พี่น้องในเครือข่ายภาคประชาสังคมทำงานร่วมกันนำไปสู่การสร้างควมยั่งยืน (8) ประชุมกำหนดทิศทางการเคลื่อนงานร่วมกันในแต่ละปี

สำหรับทิศทางการขับเคลื่อนงานกับองค์กรด้านเด็ก 5 ภาค หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) ร่วมขับเคลื่อนงานพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ต่อไปผ่านโครงการพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่และงานส่งเสริมศูนย์นวัตกรรมของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่มีความพร้อมแต่ละภาค

ทิศทางการขับเคลื่อนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกับกลุ่มเครือข่าย ประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาภาคใต้ หน่วยสนับสนุนและส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกับ แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.) ร่วมสนับสนุนให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความสนใจประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์

วัฒนธรรมประเพณีได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดการทำงานของแต่ละพื้นที่โดยใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยทางคณะทำงานได้มีการประสานเพื่อออกแบบกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน ในพื้นที่ภาคใต้ดังนี้ (1) สนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนในเครือข่ายนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่ม (2) ประสานผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีจากมูลนิธิเล็กประไพนาโดยท่านอาจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ลงเยี่ยมกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่เพื่อฝึกอบรมการใช้เครื่องมือการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ให้กับกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่ (3) สนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนที่มีความพร้อมนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาพัฒนาการทำงานภายในกลุ่มโดยการร่วมพัฒนาข้อเสนอโครงการงานวิจัยของเยาวชน ในแต่ละกลุ่มต่อไป

สำหรับทิศทางการขับเคลื่อนงานการศึกษาบนฐานชุมชน เน้นการส่งเสริมบทบาทของกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่ ประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมจัดการศึกษาบนฐานชุมชน เน้นการดูแลรักษาและสืบสานงานประวัติศาสตร์วัฒนธรรมภูมิปัญญา วิถีชีวิตและส่งเสริมการเรียนรู้บนฐานชุมชนสู่การรักษาชุมชนอย่างยั่งยืน

จากการดำเนินงานพบว่าบทเรียนสำคัญคือ 1) การพัฒนาทักษะความสามารถของทีมงานที่เลี้ยงงานวิจัยต้องมีความต่อเนื่องโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะในเรื่องการคิด วิเคราะห์ การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ การมองภาพรวมการทำงาน การคิดออกแบบ วางแผนการทำงานอย่างสร้างสรรค์ การเขียนรายงานการวิจัย 2) การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานในระดับเครือข่ายช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิด ความรู้ ประสบการณ์การทำงาน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ สามารถนำความรู้ไปปรับใช้พัฒนาการทำงานของตนเองได้ 3) การประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่ เป็นการช่วยสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ เพราะองค์กรที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการทำงานในพื้นที่แต่ละองค์กรมีทักษะ ชุดความรู้ เครื่องมือการทำงาน ความถนัด แตกต่างกัน สามารถหนุนเสริมเติมเต็มการทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี 4) การเปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจ เป็นการกระตุ้นให้แต่ละพื้นที่ได้พัฒนาศักยภาพการทำงานทั้งเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้สนใจ รวมถึงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้มีความพร้อมเหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละประเด็น 5) การสื่อสารประชาสัมพันธ์การทำงานทั้งในระดับพื้นที่ ระดับเครือข่าย และสื่อสารสาธารณะ ต้องใช้การสื่อสารหลายรูปแบบทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยเน้นให้ทีมวิจัยฝึกสื่อสาร การทำงานด้วยตนเอง 6) การประชุมสรุปบทเรียนความรู้จากการทำงานร่วมกันทำให้พื้นที่

สามารถปรับรูปแบบกระบวนการดำเนินงานพื้นที่ได้ทันสถานการณ์ เกิดการพัฒนายกระดับการทำงานในแต่ละประเด็นได้เป็นอย่างดี (7) การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถให้กับทีมวิจัยแต่ละโครงการอย่างเหมาะสม ตรงกับความต้องการและประเด็นการขับเคลื่อนงานของแต่ละพื้นที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพคณะทำงานในการทำงานได้เป็นอย่างดี

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์นี้ ทีมวิจัยได้สรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยได้สรุปผลการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเยาวชนและแกนนำเยาวชนนักวิจัยในเครือข่ายกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์รวมถึงผลการติดตามสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเครือข่ายเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบ การประสานเครือข่ายภาคีความร่วมมือทางด้านการศึกษาทั้งในพื้นที่และเครือข่ายรวมถึงการสังเคราะห์บทเรียนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 1 ปีในการดำเนินงานวิจัย คือระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2559 – วันที่ 30 กันยายน 2560 ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยนี้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเยาวชนโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดการพัฒนายกระดับคนทำงานให้มีศักยภาพสามารถนำไปใช้ในการทำงานและขยายผลรูปธรรมการเรียนรู้สู่สังคมได้เป็นอย่างดี

ทีมวิจัย

โครงการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้
ของกลุ่มเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

ความเป็นมาและความสำคัญ

กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อตั้งในปี 2539 โดยกลุ่มนักเรียนทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนศิษย์เก่าชมรมอาสาพัฒนาชนบท ชมรมสังคมศาสตร์และองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดปัตตานี โดยมีการสานงานอย่างต่อเนื่องด้วยการนำกระบวนการฝึกอบรมธรรมะที่สวนโมกข์เข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชนที่ได้รับทุนการศึกษา ต่อมากลุ่มนักเรียนทุนบางส่วนได้ร่วมมือกับเพื่อนเยาวชน ครู ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ร่วมกันจัดกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา อาชีพ เรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พร้อมด้วยการนำเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนและชุมชน ตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา

ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ทางหน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดกระบวนการพัฒนา ยกกระดับศักยภาพของเด็ก เยาวชน และชุมชน จำนวน 33 โครงการ พื้นที่ 13 อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจากประเด็นการพัฒนา ด้านอาชีพ สุขภาพ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การศึกษา หลักสูตรชุมชน ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา สื่อสร้างสรรค์ การบริโภคอาหารอินทรีย์ พลังท้องถิ่นเพื่อการจัดการยั่งยืน ชชาติพันธุ์ และจิตอาสา เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาเด็ก เยาวชนให้มีทักษะ พัฒนาระบบคิดสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความรักในท้องถิ่น รู้คุณค่ารากเหง้าของตนเอง อีกทั้งยังเท่าทันสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงแปรผันไปอย่างรวดเร็ว สามารถเลือกสรรกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ในระดับหนึ่ง

หน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ มุ่งเน้นส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนรวมกลุ่มกันทำงานพัฒนาชุมชน ในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง จัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการศึกษาบนฐานชุมชนเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งได้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนก่อเกิดรูปธรรมการพัฒนาเยาวชน และชุมชนต้นแบบด้านการพัฒนา บนพื้นฐานภูมิปัญญาหลายระดับ เช่น ความร่วมมือในการดำเนินการเรื่องห้องเรียน ภูมิปัญญาเมืองเก่าเวียงสระในการพัฒนาเยาวชนและชุมชน มีโรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องสร้างสรรค์การศึกษา พัฒนาเยาวชนร่วมกันผ่านกิจกรรมห้องเรียน ภูมิปัญญาามโนราห์ พิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิต เกษตรพึ่งตนเอง และภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย

กลุ่มเยาวชนลุ่มน้ำคลองยันจัดกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาลิเกป่า พัฒนาการเรียนรู้บนฐาน ทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำ เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมสำคัญในการรักษา ดูแลถิ่นฐานบ้านเกิด กลุ่มครู อำเภอกำแพงแสนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเยาวชน ชุมชนและโรงเรียนในเครือข่าย กลุ่มเยาวชน สืบสานภูมิปัญญาไทดำพัฒนาห้องเรียนภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในภาคใต้ คนรุ่นใหม่สหพันธ์การเกษตรภาคใต้ กำลังวิจัยเพื่อสืบทอดบทบาท องค์ความรู้ สร้างพลังต่อรองกับภาครัฐ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการด้านที่ดินทำกินของพี่น้อง เกษตรกรผู้ยากไร้ ครูภูมิปัญญา ผู้นำชุมชนที่อำเภอดอนสักร่วมกันสานพลังเครือข่ายการศึกษา เพื่อสืบทอด ภูมิปัญญา รักษาฐานทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งกำลังได้รับผลกระทบจาก กระบวนการพัฒนาเป็นอย่างมาก และครูภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชนอำเภอกะสมุย ร่วมกันฟื้นฟูพลังภูมิปัญญา พัฒนาวิธีการสื่อสาร เพื่อสร้างสรรค์ชุมชน เป็นต้น

ในการนี้ กระบวนการที่ผ่านมาได้ทำให้เกิดผู้นำเยาวชนคนรุ่นใหม่ขึ้นในแต่ละพื้นที่ซึ่งมี บทบาทสำคัญในการสานต่อภารกิจ บทบาทด้านการพัฒนาเยาวชนและชุมชนโดยทางกลุ่มเยาวชน สร้างสรรค์ได้ จัดกระบวนการหนุนเสริมมาอย่างต่อเนื่องกับแผนงาน กิจกรรมที่แต่ละพื้นที่ ดำเนินการอยู่ได้แก่การประชุมเพื่อการปรึกษาหารือระหว่างกัน การถอดบทเรียน แลกเปลี่ยน บทเรียนจากการทำงาน กระบวนการฝึกอบรม พัฒนาทักษะ สร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกัน การติดตาม ให้คำปรึกษา ฝึกฝนแกนนำท่ามกลางการปฏิบัติจริง (Training on the Job) การศึกษาดูงาน สื่อสาร รณรงค์สร้างเครือข่าย เป็นต้น

พร้อมกันนี้ จากกระบวนการหนุนเสริม และติดตามการทำงานในพื้นที่มา อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนากลไกพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชนทั้งในและนอกระบบ โรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ส่งผลสู่ การขยายบทบาทสามารถพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อม นำไปสู่ การสร้างความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองท้องถิ่นกลุ่มองค์กรในชุมชน สถานศึกษา ครู และผู้นำชุมชนในลักษณะของหน่วยวางแผน และสนับสนุนการดำเนินงาน ด้านการศึกษา พัฒนาเด็กและเยาวชนฐานชุมชนร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการทำงานที่ผ่านมา ทางหน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้ ส่งเสริมให้หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนระดับพื้นที่ได้เกิดการประสานงานโดยตรงกับหน่วยงาน ภายนอกเพื่อส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกันอีกด้วย ดังกรณีชุมชน ไทดำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจาก ผศ.ดร.พิเชฐ สายพันธ์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในชุดโครงการการจัดการความรู้และ

สืบสานภูมิปัญญาด้วยพลังวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ จากท้องถิ่นสู่อาเซียน กลุ่มเยาวชนและชุมชน อำเภอเวียงสระ สร้างการมีส่วนร่วมกับทางมูลนิธิเล็ก-ประไพวิริยะพันธุ์ ดำเนินการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้ ด้านประวัติศาสตร์ขึ้นในท้องถิ่นเมืองโบราณและการดำเนินงานโครงการลดการพนัน ในพื้นที่ด้วยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สภาเด็กและเยาวชน ภูมินิเวศลุ่มน้ำคลองยันได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมูลนิธิ เอสซีจี (ปูนซีเมนต์ไทย) ด้านการศึกษาภูมิปัญญา การอนุรักษ์ฐานทรัพยากรในท้องถิ่นและอาชีพ เพื่อการพึ่งตนเอง เครือข่ายพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอำเภอท่าชนะได้รับการสนับสนุน ทางวิชาการ จากโรงเรียนรุ่งอรุณ และสภาการศึกษาทางเลือก สำหรับกลไกความร่วมมือ ด้านการศึกษาอำเภอดอนสัก มีการประสานงานอย่างต่อเนื่องกับโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นต้น

ด้านองค์ความรู้ในการทำงาน กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ด้วยหลักคิดการศึกษาบนฐานชุมชนซึ่งหมายถึงการศึกษาเรียนรู้อยู่ในวิถีชีวิต องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่นชาติพันธุ์ สายวัฒนธรรมเฉพาะของตนเองซึ่งมีการสืบทอดกันมา อย่างยาวนาน พร้อมด้วยการประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหา กระบวนการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน การศึกษาบนฐานชุมชนได้พัฒนา ยกระดับ การศึกษา เรียนรู้ตามธรรมชาติ ทำให้การศึกษา พื้นฐาน การหล่อหลอมในวิถีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีระบบแบบแผนมากยิ่งขึ้นด้วยกระบวนการ ถอดบทเรียนเชิงลึกจากกระบวนการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมเรียนรู้และการให้คำปรึกษาใน กระบวนการพัฒนา เกิดการยกระดับทักษะปฏิบัติการอย่างสอดคล้องต่อเนื่องไปจนถึงการศึกษา ที่มีการวางแผน ด้วยการพัฒนากลยุทธ์ชุมชนหลายลักษณะ การเรียนรู้จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้เกิดการทบทวนหลายระดับ เด็กและเยาวชน กำหนดเป้าหมายในการทำงานและวิธีการ เรียนรู้ได้ชัดเจนมากขึ้น มีการออกแบบกระบวนการแต่ละขั้นตอน เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในวิถีทางการพัฒนาเด็ก เยาวชน และชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทำงานที่มีการเก็บรวบรวม ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ สรุปบทเรียนจากปฏิบัติการฐานชุมชน นำมาวิเคราะห์ห้วงจักษ์กัน อย่างละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบด้วยบทบาทของผู้เรียนรู้เองที่ได้ลงมือกระทำการสร้างการ เปลี่ยนแปลงไปด้วยกัน อีกทั้งยังมีกระบวนการย้อนทบทวน สะท้อนตัวเอง (Reflect) อยู่เสมอ

สำหรับมิติทางด้านภูมิปัญญาทำให้เกิดการศึกษารากเหง้าหลายมิติ เช่น ข้อมูล ความรู้ การซึมซับ ถิ่นแบบ วิถีที่ได้หล่อหลอม ปลูกฝังจิตสำนึกร่วมกันอย่างมีทิศทางโดยเฉพาะ การฝึกฝนตนเองเพื่อสืบทอดองค์ความรู้ที่ตกทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ชุมชนหลายลักษณะ ร่วมกันพัฒนา ยกระดับ เครือข่าย วัฒนธรรม สังคม ทำให้ตัวเยาวชน ครูภูมิปัญญา ความรู้ท้องถิ่น และเครื่องมือการเรียนรู้มี

ความพร้อมมากยิ่งขึ้นซึ่งครอบคลุมทุกมิติทั้งความรู้ความเข้าใจ อารมณ์ ทักษะทางภูมิปัญญา วิธีชีวิตและสังคม

สำหรับจุดเน้นที่สำคัญของการพัฒนาแกนนำเยาวชนและพี่เลี้ยงการเรียนรู้ ได้แก่บริบทในกระบวนการพัฒนาซึ่งมีส่วนสำคัญค่อนข้างมากสำหรับกระบวนการเติบโตอย่างมีรากฐาน ดังที่มีการกล่าวกันว่า บัดนี้ ชุมชน สังคม ต่างต้องการผู้นำรุ่นใหม่ ที่ก้าวไกลไปด้วยกันกับชาวบ้าน ก้าวไปได้อย่างมั่นใจและมั่นคง ไม่ใช่สถานการณ์ที่พบเห็นได้โดยทั่วไปที่มีการพัฒนาเฉพาะด้านเทคนิคการทำหน้าที่โดยขาดความตระหนัก ซึ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวในระยะยาวทั้งต่อตัวบุคคล และองค์การการพัฒนาภายในชุมชนเอง การแสวงหาพื้นฐานสำหรับการศึกษาและพัฒนาอาจจะมีมาได้หลายทางด้วยกันแต่พลังชุมชน ภูมิปัญญา ความเชื่อ ศาสนธรรม คุณค่าที่สั่งสมถ่ายทอดกันมา นับเป็นเหตุปัจจัย เชิงบริบทที่สำคัญของการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมหลายภาคส่วน

คนทำงานมีความมุ่งมั่น ความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงานด้านการศึกษา พัฒนาเด็ก เยาวชน ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานกับเยาวชนมาอย่างยาวนาน (20 ปี) อาจจะนับเป็นจุดเด่นอันสำคัญของหน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่อีกด้านหนึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งทั้งสภาพการณ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ใกล้เคียงตัวเด็ก และตัวเยาวชนเองกำลังแปรเปลี่ยน ไปอย่างขนานใหญ่ หน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีเองยังจะต้องสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจใหม่ๆ อีกหลายด้าน เพื่อจะยกระดับการทำงานขึ้นมาได้อย่างเหมาะสมจึงได้ส่งเสริมให้คนทำงาน แกนนำเยาวชนในพื้นที่ ครูภูมิปัญญาผู้นำการศึกษา ได้มีโอกาสเรียนรู้ ผูกอบรมเพิ่มเติม ศึกษาแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงานอย่างสม่ำเสมอกับหน่วยงานสนับสนุนจากภายนอก อาทิ เช่น โครงการผู้นำแห่งอนาคตจัดโดยศูนย์จิตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล และอาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์โครงการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อปฏิบัติการสร้างสรรค์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดโดยสถาบันป๋มพะจิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม โครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างพลังพลเมืองเข้มแข็ง มูลนิธิอาสาสมัคร เพื่อสังคม เป็นต้น

ด้านการบริหารการพัฒนาเด็กและเยาวชนบนฐานชุมชน หน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ได้ยึดหลักการ ทำงานเชิงรุก (Offensive) การยึดมั่นต่อเป้าหมาย (Maintain of objective) การผสมผสานพลัง (Synergy) และการบริหารจัดการ (Management) เข้ามาปรับใช้ ทำให้เกิดความเข้าใจ ก่อเกิดความตระหนักร่วมกันในเส้นทางที่กลุ่มเยาวชนและชุมชนแต่ละพื้นที่ต่างมีความมุ่งหวังจะสร้าง

กระบวนการพัฒนาเด็ก เยาวชนและชุมชนให้เป็นจริง เพื่อหนุนเสริมบทบาทของคนรุ่นใหม่ ก่อเกิดคนมีราก สามารถรักษาอัตลักษณ์ ของตนเองและชุมชนจนกระทั่งสามารถหยั่งรากลึกลงมาได้อย่างสมศักดิ์ศรี ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รายรอบอยู่ โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ ก่อเกิดเยาวชนรักสุขภาพ สามารถปรับใช้กระบวนการภาวนาในวิถีชีวิตได้ด้วยตนเอง พร้อมด้วยการเป็นคนได้รักถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษา ปกป้องฐานชีวิตและธรรมชาติของชุมชน คนภาคใต้ที่กำลังได้รับผลกระทบจากแผนพัฒนาในระบบทุนนิยมเสรีใหม่อย่างรุนแรง

จากประสบการณ์ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน หน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์มีศักยภาพด้านการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้พัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชน สามารถสร้างรูปธรรมงานในพื้นที่หลายประเด็นดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งส่งผลให้เกิดการเชื่อมต่อ ยกระดับร่วมกันต่อไปได้หลายมิติ ด้วยความร่วมมือกับภาคีที่มีการทำงานร่วมกันมานาน ดังกรณีการเคลื่อนไหวกับสมาคมการศึกษาทางเลือกไทย ผลักดันนโยบายการศึกษาที่สำคัญหลายด้าน ความร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานในท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาระบบการเรียนรู้ นำไปสู่กระบวนการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาองค์กรด้านเด็กและเยาวชนร่วมกับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม มูลนิธิเอสซีจี (ปูนต์ซีเมนต์ไทย) สนับสนุนการสร้างคนรุ่นใหม่แล้วผลักดันให้เป็นนโยบายของหน่วยงาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากบทเรียนของหน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนฯ เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ ท่ามกลางการทำงานอย่างลงลึกได้พบว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมภายในจังหวัดได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ทำให้กลุ่มเด็ก เยาวชน โดยทั่วไปประสบปัญหาทางด้านการปรับตัว ทักษะชีวิต การดูแลรักษาสุขภาพอย่างรุนแรง สังคมยุคใหม่กำลังมีภัยรอบตัว การแพร่ระบาดของสื่อไอที หลากหลายรูปแบบซึ่งได้รับการคุ้มครองจากตัวบทกฎหมายทั้งในและนอกประเทศ กำลังก่อผลสะท้อนทางวัฒนธรรมหลากหลายมิติอย่างไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งในการนี้ทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์และเครือข่ายในพื้นที่จึงได้ริเริ่มปรับตัวกันอีกระดับหนึ่งด้วยการถอดบทเรียนเชิงลึกกันอย่างจริงจัง เพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรอบด้าน ซึ่งได้พบว่าที่ผ่านมาหน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนฯ มีศักยภาพค่อนข้างมากในด้านการพัฒนาแกนนำเยาวชน ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวมถึงหน่วยพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน แต่แกนนำการศึกษาดังกล่าวยังมีจำนวนน้อยเกินไป

จำเป็นต้องมีระบบการพัฒนา ยกระดับขึ้นมาอย่างทันท่วงที เพื่อจะขยายผลการศึกษานานาชาติ ชุมชน ด้วยการพัฒนา แก่นนำเยาวชนนักจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัด สุราษฎร์ธานีให้มากขึ้น เพื่อรองรับสภาพปัญหาทางการศึกษาที่กำลังตัวขึ้นมาอย่างสลับซับซ้อน ซึ่งจากฐานข้อมูลปฏิบัติการระดับพื้นที่ของเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ รายงานประจำปี ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจน หน่วยงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่ามีการแพร่ระบาดของ สารเสพติดในระดับรุนแรง โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เยาวชนจำนวนมากที่พักอาศัยอยู่ในครัวเรือน ที่ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและใกล้กับสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น ร้านเหล้า ร้านเกมส์ และแหล่งอบายมุข (พนันบอล บ่อนชนไก่) รวมไปถึงเด็ก เยาวชนที่ขาดการเหลียวแลจากชุมชน หน่วยงานด้านการศึกษา ในขณะที่เยาวชนทั้งที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และการศึกษา สายอาชีพส่วนใหญ่ซึ่งไม่ได้รับการส่งเสริม พัฒนาด้านทักษะอาชีพ ชีวิต และสังคมเท่าที่ควร ในช่วงวัยแห่งการศึกษาเรียนรู้ กำลังส่งผลอยู่ในบริบทของชุมชนด้านการปรับตัวอยู่ในสังคม ท้องถิ่น ท่ามกลางสภาวะทางเศรษฐกิจที่กำลังฝืดเคือง ราคาพืชผลทางการเกษตรกำลังตกต่ำ อย่างทั่ว ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลงไปเป็นอันมาก เยาวชนกลุ่มนี้กำลังประสบปัญหา ด้านพฤติกรรมต่าง ๆ นานาแทนที่จะได้ใช้กำลังความสามารถของตนเองในการสร้างสรรค์ ครอบครัวและชุมชนให้ได้ในยามวิกฤติ ในขณะที่เด็ก เยาวชนอีกกลุ่มใหญ่ ได้ออกนอกระบบ โรงเรียนเรียนกลางคันไปแล้ว ก่อนที่จะจบศึกษาภาคบังคับ ซึ่งได้กลายเป็นกรณีปัญหาอีก หลากหลายมิติเช่นเดียวกัน ในการนี้ หน่วยงานด้านการศึกษา การพัฒนาเด็ก เยาวชน (โดยเฉพาะโรงเรียน) ต่างดำรงสถานะกันอยู่ได้ตามปกติ โดยไม่ได้รับการตรวจสอบจาก ภาคสังคม และระบบการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเหมาะสมแต่ประการใด เนื่องจากใน สภาพการณ์ปัจจุบัน หน่วยงานการบริหารเอง ภาคส่วนสังคม ชุมชน ต่างตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่ สับสน แปรปรวน ยังไม่มีทิศทาง และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากันอย่างจริงจัง

และเมื่อมีการสำรวจไปถึงต้นเหตุแห่งปัญหาในระดับที่ลึกลงไป พบว่าในระดับครัวเรือน การหย่าร้าง แยกแยกนั้นยังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกปี เฉพาะพื้นที่การทำงานของหน่วย ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนฯ เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ ซึ่งครอบคลุม 13 อำเภอ นั้นมีเด็กและเยาวชนประมาณ 30-40 เปอร์เซนต์ ที่ต้องอาศัยอยู่ใน ครอบครัวที่ขาดพ่อแม่ หรือขาดคนใดคนหนึ่งทำให้ประสบปัญหาตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ด้านเศรษฐกิจ สังคม การปรับตัวอย่างเหมาะสมการตัดสินใจเลือกตามวัย ทั้งนี้ยังรวมถึง เยาวชนในชนบทที่ต้องมาเรียนต่างถิ่นพักอาศัยอยู่ในหอพัก หรือใช้เวลายาวนานในการเดินทาง

ระหว่างบ้านและสถานศึกษา โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน นักเรียนกลุ่มใหญ่ในระบบการศึกษา ต่างประสบปัญหาด้านการปรับตัว การพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ตามช่วงวัย ทักษะ การวิเคราะห์ และสื่อสารสร้างความสัมพันธ์ เนื่องจากการบริหารจัดการของทางโรงเรียนส่วนใหญ่ จะมุ่งเน้น การสร้างทักษะ ความรู้ให้กับเด็กเยาวชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบัน หรือ การจัดการกระบวนการศึกษาเพื่อตอบสนองของระบบการประเมินเชิงปริมาณอย่างผิวเผิน

กระบวนการแก้ไข ปรับเปลี่ยนอันเป็นจุดความสำคัญ ท่ามกลางความโกลาหล และ ไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ หน่วยส่งเสริมและ สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน จากการทำงานร่วมกับโรงเรียนและชุมชนมานาน หลายปีได้พบว่ายังมีครูจำนวนหนึ่งที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงด้านการเรียนรู้ การพัฒนาเยาวชน ร่วมกับชุมชน แม้ว่าจะยังมีปัญหา อุปสรรคค่อนข้างมาก โดยเฉพาะจากระบบการเรียนรู้ และการจัดการภายในที่โรงเรียนได้แยกตัวออกมาจากชุมชนหลายมิติ ทำให้ยากลำบากในการริเริ่ม สร้างสรรค์สิ่งใหม่พอสมควร ในขณะที่ตัวเด็ก เยาวชน และชุมชนเองในแต่ละพื้นที่การดำเนินงาน กลับพบว่ากำลังมีความตื่นตัวกันสูงมาก หลายๆฝ่ายได้ลงแรงร่วมกันเลือกสรรเส้นทางปฏิบัติ จริง สร้างรูปธรรม การศึกษาบนฐานชุมชนให้เป็นจริงขึ้นมาหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการส่งเสริม บทบาทให้ชุมชนได้ เป็นแกนกลาง ในการพัฒนาหน่วยการศึกษาฐานชุมชนเพื่อเด็ก และเยาวชน ขึ้นมาหลายพื้นที่ ดังต่อไปนี้

- ชุมชนชาติพันธุ์ไทดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยชุมชนไทดำอำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาสารและอำเภอเคียนซา มีศักยภาพด้านการสืบทอดภูมิปัญญาด้วยกระบวนการ ศึกษาจากเหง้า จัดกระบวนการให้เยาวชน ได้เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน แขนงเครื่องดนตรี ผูกพันด้านอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา ทำให้เด็ก เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้มีการพัฒนาอย่างมีทิศทาง จากองค์ความรู้บนพื้นฐานของงานวิจัย จนเกิดความมั่นใจนำไปประยุกต์ใช้สร้างอาชีพ รายได้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม และเครือข่าย คนไทดำได้ดำเนินการเป็นรูปธรรม

ชุมชนไทดำจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดตั้งห้องเรียนภูมิปัญญาสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาการจัดการชุมชนแนวใหม่ ให้แก่เยาวชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน และเครือข่าย ไทดำภายในจังหวัด พร้อมด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาสำหรับกลุ่มเด็กทั้งในโรงเรียนและ ฐานชุมชน ตลอดจนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและ เยาวชนนอกชุมชน จนกระทั่งสามารถจัดตั้งเป็นหน่วยการศึกษาฐานชุมชนซึ่งมีการวางแผน ประชุม ปฏิบัติงาน ประเมินผลร่วมกันระหว่างครูภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น โรงเรียน เด็กและเยาวชนผู้เรียนรู้ อีกทั้งยังได้ส่งเสริมให้แต่ละส่วนงานสามารถ

นำแนวทางไปปรับใช้ในบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน อีกด้วย

- **เยาวชนรักษากฎนิเทศน์ลุ่มน้ำคลองยัน** จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดบทบาท จากรุ่นพ่อแม่ ด้านเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มออมทรัพย์ และร้านค้าชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย ลีเกปาจนกระทั่งเกิดการยกระดับพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์ และฟื้นฟูลุ่มน้ำโดยบทบาทของเยาวชน สืบทอดภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพ ต่อมาการพัฒนาเด็ก และเยาวชนบนฐานชุมชนทั้งทางด้านทักษะปฏิบัติ ความรู้ และเจตคติ ได้รับการหนุนเสริมจาก ทางองค์กรส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และองค์กรในชุมชนหลายรูปแบบ เกิดการขยายผลเข้าไปสู่ โรงเรียน 5 แห่ง ในเครือข่ายลุ่มน้ำ นำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริม พัฒนาการศึกษากฎนิเทศน์ลุ่มน้ำคลองยันร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการประสานกันระหว่างรูปแบบ การจัดระบบที่เป็นทางการ และกระบวนการชุมชนภูมิปัญญาอย่างสอดคล้องไปกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม

- **กลุ่มครู ชุมชนและเยาวชนอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี** ได้ใช้เครื่องมือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและกระบวนการศึกษาบนฐานชุมชน พัฒนา ยกระดับองค์ความรู้ ด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาโบราณ วิถีการเกษตรพึ่งตนเอง ประวัติศาสตร์ ฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมประเพณี เครือข่ายชุมชนที่สืบสานต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สามารถส่งเสริม การรวมกลุ่ม สร้างรายได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาเด็ก และเยาวชนของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ เพื่อการเรียนรู้ โดยมี หน่วยงานภาคีได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลเมืองเวียง) ผู้นำชุมชน สถานศึกษา เข้า มาหนุนเสริม พัฒนาระบบวางแผน และปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องกับการปรับใช้ภายใน องค์การชุมชน สถานศึกษา ซึ่งต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเมืองโบราณขึ้นมา อย่างเป็นทางการ มีบทบาทด้านการพัฒนาเด็ก เยาวชน ชุมชน บนพื้นฐานองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมเมืองโบราณเวียงสระ

- **หน่วยพัฒนาการศึกษาฐานชุมชน อำเภอท่าชนะ** มีบทบาท สนับสนุนกระบวนการ เรียนรู้ในระบบโรงเรียนพื้นที่อำเภอท่าชนะมาอย่างต่อเนื่อง ได้ใช้สถานการณ์ปัญหา / ศักยภาพ ของชุมชน นำมาสร้างการเรียนรู้ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ แบบใหม่ที่มีการร่วมคิด วางแผนงาน ช่วยกันเก็บข้อมูล สร้างความรู้ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมระบบการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน โดยมีการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเป็นแกนกลางสำคัญ

จนกระทั่งเด็กและเยาวชนสามารถนำไปปรับใช้ ในชีวิตประจำวันได้จริง รวมไปถึงการนำไปวางแผนการทำงานด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีรูปธรรม จนกระทั่ง เกิดการขยายผลไปในสู่โรงเรียนใกล้เคียง และชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งต่อมากลุ่มเยาวชน ครู และครูภูมิปัญญา ได้มีการประสานงานด้านการทำงานกันอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การจัดตั้งหน่วยพัฒนาการศึกษาฐานชุมชนอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- **ชมรมคนรักดอนสัก** คุณวันเพ็ญ เกิดสุวรรณ สายสัมพันธ์ของยุวชนสร้างสรรค์ ได้ร่วมกับกลุ่มครู ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ในโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่อำเภอดอนสักอย่างต่อเนื่องพร้อมด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยพลังของคนในท้องถิ่นด้วยการสร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง หลายฝ่ายอย่างสม่ำเสมอมีการทบทวนเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง เพื่อนำความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับ ชุดความรู้ ข้อมูลเชิงวิชาการ

กล่าวโดยรวม สำหรับองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน เกิดจากการสร้างความเข้าใจ แนวคิดความตระหนักร่วมกัน ด้วยการส่งเสริมให้มีการพูดคุย สนทนา การศึกษา แลกเปลี่ยนบทเรียนซึ่งกันและกัน จัดเวทีประชุม กิจกรรมสัมมนา ผู้นำแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน พร้อมด้วยการศึกษา เรียนรู้จากการอ่าน การถอดบทเรียน จากปฏิบัติการด้านการศึกษาบนฐานชุมชนซึ่งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องซึ่งเครือข่าย การศึกษาบนฐานชุมชนได้สร้างพื้นที่กลางเพื่อการเรียนรู้ทั้งที่เป็นสถานที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวมไปถึงกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งแต่ละภูมิภาค วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลด้านการเรียนรู้ ยกกระดับความร่วมมือกับ สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถนำเสนอ แบบอย่าง ชุดความรู้ด้านการพัฒนาเด็ก เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในช่วงเวลาอันจำกัด โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้หน่วยงาน สถาบันการศึกษา องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาท ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนา พร้อมด้วยการแลกเปลี่ยน มุมมอง สะท้อนความคิดเห็น ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตลอดจนกระบวนการทำงาน นับเป็น เหตุปัจจัยอันสำคัญสำหรับการจัดตั้งพัฒนา หน่วยการศึกษา บนฐานชุมชน โดยเฉพาะ การส่งเสริมปฏิบัติการด้วยเครื่องมือการเรียนรู้ให้หน่วยงาน สถานศึกษา องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ได้นำหลักคิด กระบวนการเข้าไป ปรับใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของแต่ละ องค์กร หน่วยงาน จนกระทั่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันหลายรูปแบบ ควบคู่ไปกับ กระบวนการหนุนเสริม ติดตามการทำงานและสื่อสาร สร้างพลังส่งเสริมการนำองค์ความรู้ด้าน

การพัฒนาเยาวชนบนฐานภูมิปัญญาเข้าไปปรับใช้ในการพัฒนาภาคประชาสังคมทางการศึกษา
ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาที่สังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงไป
รวดเร็วมาก โดยเฉพาะการแพร่ขยายของสิ่งที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ เสรีนิยมใหม่ ทุนข้ามชาติ ที่รุก
คืบเข้ามาทุก ๆ ทาง การตั้งรับ ปรับตัวของคนในชุมชนด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มภาคสังคม ทาง
การศึกษาซึ่งไม่แยกขาด ออกจากความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน ชาติพันธุ์ กลุ่มปัญหา ความเชื่อ
ศาสนา ซึ่งนับว่าน่าสนใจในฐานะของกระบวนการเชิงคานงัดของการปฏิรูปการศึกษาโดยบทบาท
ของภาคสังคมอย่างแท้จริง ยังประสบกับปัญหาค่อนข้างมาก นับตั้งแต่นโยบายการบริหาร
การศึกษาแบบอำนาจนิยม โดยเฉพาะการที่ทางหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ
ยังไม่ได้ดำเนินการถอดบทเรียนองค์ความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
ต้นแบบ ในเชิงรายละเอียดทำให้ การนำไปใช้ ส่งเสริม พัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนใน
พื้นที่ขยายผลยังไม่มีประสิทธิภาพพอเพียงพอ ส่งผลให้ระบบการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
ของเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ยังขาด การกระจายตัวออกไปยังพื้นที่เครือข่ายอย่างเหมาะสม
ในสภาพการณ์ที่ประชาคมการศึกษา การพัฒนาเด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ ต้องมีระบบ
การจัดการแบบใหม่อย่างทันที่ด้วยการเสริมสร้างบทบาทของบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน
ในระดับพื้นที่

ทั้งนี้ จากการทำงานในรอบปีที่ผ่านมา ทางเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์และหน่วยสนับสนุน
ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ ได้ดำเนินงานพัฒนาและวิจัย บทบาทของหน่วยจัดการศึกษาบนฐาน
ชุมชนในระดับพื้นที่ มาแล้วในระดับหนึ่ง ทำให้มีความพร้อมในด้านการขยายผลการพัฒนาหน่วย
การศึกษาบนฐานชุมชนขึ้นในพื้นที่ซึ่งกำลังดำเนินงานวิจัยมาแล้ว จากกรณีความพร้อมขององค์กร
สถานศึกษา เด็ก เยาวชน ครูภูมิปัญญา ในพื้นที่นั้น ๆ เอง อาทิเช่นพื้นที่ภูมินิเวศวัฒนธรรม
เกาะสมุย เครือข่ายเยาวชนเพื่อสิทธิที่ดินทำกินจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครือข่าย เด็ก เยาวชน
ผู้ปฏิบัติธรรม สวนโมกขพลาราม เครือข่ายการศึกษาบนฐานชุมชน อำเภอพนม เครือข่ายชุมชน
ฐานวัฒนธรรมบ้านควนยุง เป็นต้น รวมไปถึงการดำเนินงานที่จะมีการวางจุดเน้นที่สำคัญในด้าน
การส่งเสริมสร้างหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนขึ้นมาใหม่ในพื้นที่อื่น ๆ และการพัฒนา ยกระดับ
หน่วยการศึกษา บนฐานชุมชนเดิมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยการขยายผลจากงานวิจัยเดิมใน
ประเด็นรูปธรรมของพื้นที่ ได้แก่โรงเรียนในระบบ การพัฒนาเยาวชนบนฐานชุมชน การศึกษา
ทางเลือก แต่จะมุ่งประเด็นวิจัยเชิงยกระดับมากยิ่งขึ้น เช่นแนวทางการพัฒนาครูชุมชน การพัฒนา
เด็ก เยาวชนด้วยแนวทาง ศาสนธรรม เครือข่ายพัฒนาอาชีพของกลุ่มเยาวชน เป็นต้น

ทั้งนี้ การพัฒนาระบบปฏิบัติการแล้วนำไปสู่การเผยแพร่ ทั้งทางด้าน สื่อสิ่งพิมพ์ และอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะพัฒนาความร่วมมือกับภาคี การผลักดันนโยบายการศึกษาภาคสังคมภายในจังหวัด นับเป็นทิศทางที่สำคัญในการดำเนินงานของหน่วยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์อีกด้วย

คำถามวิจัย

1. องค์ความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนต้นแบบควรเป็นอย่างไร ?
2. การพัฒนาระบบ กระบวนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบ และพื้นที่ขยายผลควรเป็นอย่างไร ?
3. การขยายผล การดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนเป็นอย่างไร ?
4. องค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน การศึกษาบนฐานชุมชนควรเป็นอย่างไร ?
5. แนวทางประสานและเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษากับภาคีการพัฒนาทั้งในและนอกจังหวัดควรเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ
2. เพื่อรวบรวมชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนต้นแบบ (พื้นที่เวียงสระ พื้นที่ไทรคั่ว พื้นที่ดอนสัก พื้นที่ศรีวิชัยนิคม)
3. เพื่อพัฒนาระบบ กระบวนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบและขยายผล
4. เพื่อขยายผล การดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
5. เพื่อพัฒนา สังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์
6. เพื่อหาแนวทางประสานเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษากับภาคีการพัฒนา ทั้งในและนอกจังหวัด

กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์

การขยายผลบทเรียนการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผลด้วยองค์ความรู้ การศึกษานานาชาติชุมชน และแนวทางการพัฒนาหน่วยการศึกษานานาชาติชุมชน เพื่อการสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ซึ่งมีการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาเป็นเครื่องมือโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง หลายภาคส่วน นำไปสู่สร้างกลไกการบริหารจัดการเครือข่ายการศึกษานานาชาติชุมชนบนฐานของภูมิปัญญา วัฒนธรรม

ขอบเขตเนื้อหา

กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนในฐานานาชาติชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การจัดการชุมชนและอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาในรูปแบบการเรียนรู้เชิงระดับ เช่น แนวทางการพัฒนาครูชุมชน การพัฒนาเด็ก เยาวชนด้วยแนวทางศาสนธรรม เครือข่ายพัฒนาอาชีพของกลุ่มเยาวชน

ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มเยาวชนในระบบและโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 6 อำเภอ คือ
อำเภอพุนพิน โรงเรียนตรุโกนชัยพุนพิน โรงเรียนบ้านหนองไทร โรงเรียนบ้านไทรงาม
อำเภอท่าชนะ โรงเรียนท่าชนะ โรงเรียนบ้านคูตะเกา โรงเรียนวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนบ้านคันธุลี โรงเรียนวัดสังข์ประดิษฐ์ โรงเรียนบ้านหนองปรือ โรงเรียนบ้านมะม่วงงาม โรงเรียนบ้านกลาง
อำเภอเวียงสระ โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดเวียงสระ โรงเรียนบ้านหนองโสน โรงเรียนบ้านหัวสะพานมิตรภาพที่ 217 โรงเรียนวัดทุ่งหลวง
อำเภอดอนสัก โรงเรียนบ้านนางกำ
อำเภอพนม โรงเรียนบ้านป่าตง
อำเภอคีรีรัฐนิคม โรงเรียนบ้านเขียวเพื่อง โรงเรียนบ้านเขียวหมวง โรงเรียนบ้านคลองวาย โรงเรียนบ้านยาง โรงเรียนบ้านปากหาร
2. กลุ่มเยาวชนที่เรียนฐานนอกโรงเรียนพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. กลุ่มเยาวชนที่เรียนฐานนานาชาติชุมชน
อำเภอคีรีรัฐนิคม กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ลุ่มน้ำคลองยัน

อำเภอเวียงสระ กลุ่มเยาวชนชมโนราห์สถานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง / กลุ่มเยาวชนสืบสาน
ประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ
อำเภอท่าฉาง กลุ่มเยาวชนรักษ์เขาถ่าน
อำเภอเมืองฯ กลุ่มเยาวชนรักษ์ป่ายูงทอง กลุ่มเยาวชนสมาคมแต่ใจจังหวัด
สุราษฎร์ธานี
อำเภอเกาะสมุย กลุ่มลิงกลิ้ง
อำเภอดอนสัก กลุ่มเยาวชนนางกำ กลุ่มเยาวชนอ่าวหมาเถื่อน

โครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยตามสัญญาปี 2558

- 1) โครงการรูปแบบการสร้างคนรุ่นใหม่ เพื่อแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายที่ดินของเครือข่าย
สหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ กรณี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 2) โครงการแนวทางการสื่อสารสิ่งดีในชุมชน เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่นของเด็ก และเยาวชน
ในโรงเรียนเครือข่ายอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 3) โครงการแนวทางการสร้างเยาวชน จิตอาสา ในการทำงานเพื่อสังคม ตำบล
เขาหัวควายและตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 4) โครงการแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูอ่าวหมาเถื่อนโดยบทบาทของเยาวชนและ
แกนนำอนุรักษ์ ในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 5) โครงการแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองเวียงสระ เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่น
อย่างมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญา และองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 6) โครงการพัฒนาลิขสิทธิ์ด้านสุขภาพจากสมุนไพรเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่ม
เยาวชน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยตามสัญญาปี 2559

- 1) โครงการแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอบรมเด็กวัดและสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อส่งเสริม
ศีลธรรมและการทำหน้าที่อย่างถูกต้องตามหลักธรรมกรณีวัดธารน้ำไหล ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินงาน

1. จัดเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยและสร้างการเรียนรู้ (3 ครั้ง)
2. ยกกระตือรือร้นภาพงานวิจัย พัฒนาเชิงพื้นที่ (3 ครั้ง/พื้นที่)

3. ถอดบทเรียนการดำเนินงาน
 - เวทีถอดบทเรียนในพื้นที่ 1 ครั้ง/พื้นที่
 - เวทีถอดบทเรียนเครือข่าย 1 ครั้ง
 - เวทีถอดบทเรียน Node 1 ครั้ง
4. พัฒนาแกนนำวิจัยเพื่อท้องถิ่น (3 ครั้ง)
5. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ร่วมมือหนุนช่วยกระบวนการพัฒนาหน่วยการศึกษา
บนฐานชุมชน ขยายผลจากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผล 4 ครั้ง (3 เดือน/ครั้ง)
6. สร้างความร่วมมือ-พัฒนาเครือข่ายการศึกษาระดับจังหวัด (เวทีสื่อสาร)
7. สรุป สังเคราะห์ผลการดำเนินงาน 2 ครั้ง
8. จัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่การดำเนินงาน
9. ผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ประสานงานและคณะทำงาน ทำงานในพื้นที่ให้คำปรึกษา
สนับสนุน ติดตามการทำงานของโครงการที่ผ่านการขึ้นสัญญา พร้อมด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้-
พัฒนาจิตวิสัยของกลุ่มเยาวชนโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่อยู่ในช่วงการพัฒนาโครงการ/
พัฒนากระบวนการเรียนรู้ (ผู้ประสานงานเดือนละ 6 -10 ครั้ง เจ้าหน้าที่ประสานงาน เดือนละ 15 -
20 ครั้ง คณะทำงาน 2 คน ประมาณเดือนละ 12 ครั้ง/คน)
10. คณะทำงานประสานงานวิจัย/ที่ปรึกษาโครงการประชุมสรุปบทเรียนการทำงาน 12
ครั้ง
11. ผู้ประสานงานและคณะทำงานร่วมประชุมแลกเปลี่ยนกับ Node พื้นที่อื่น ๆ
12. คณะทำงานและพี่เลี้ยงงานวิจัย ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายภาคีที่มี
งานด้านเยาวชน
13. จัดกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี (เดือนละ 4 ครั้ง 12 เดือน รวม 48 ครั้ง)
14. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน
 - ความก้าวหน้า
 - รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. มีระบบการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ
2. เกิดชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปปรับใช้และขยายผลการดำเนินงานต่อไปได้
3. มีระบบ กลไกการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน ที่มีความชัดเจน สามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนงานที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ
4. เกิดการพัฒนา สังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานได้

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดการขยายผล การดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
2. เกิดการประสานและเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษากับภาคีการพัฒนาทั้งในและนอกจังหวัด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ 12,891.469 ตร.กม. ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 6 ของประเทศไทย อันดับ 1 ของภาคใต้และมีประชากรเป็นอันดับที่ 20 ของประเทศ จำนวน 1,050,913 คน หนาแน่นอันดับ 59 ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์และโบราณคดีเก่าแก่และยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติ หลายแห่ง

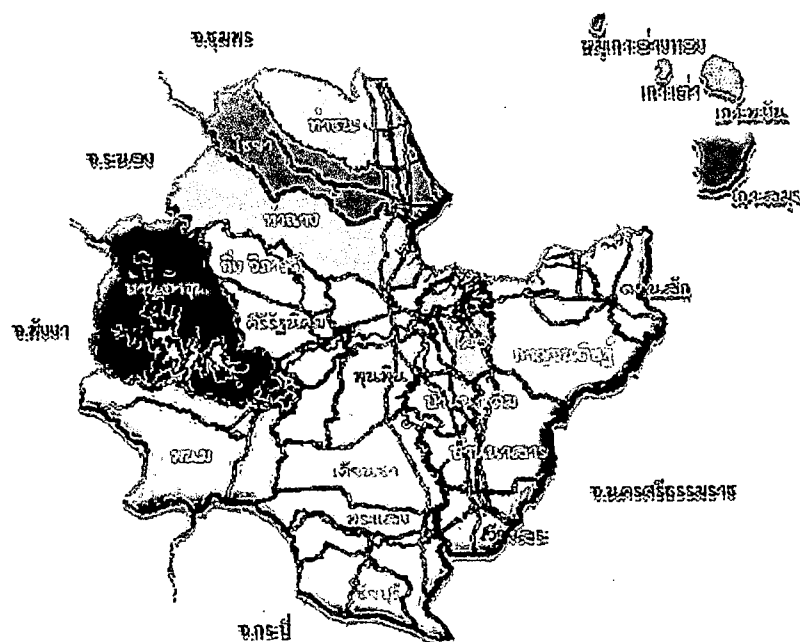
ภูมิศาสตร์ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ โดยมีอาณาเขตดังนี้ ด้านเหนือ ติดกับจังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร และอำเภอไทย ด้านใต้ ติดกับจังหวัดกระบี่และจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านตะวันออก ติดกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและอำเภอไทย ด้านตะวันตกติดกับจังหวัดพังงา

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่กว้างใหญ่ และมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย ได้แก่ ภูมิประเทศแบบที่ราบชายฝั่งทะเล ที่ราบสูง รวมทั้งภูมิประเทศแบบภูเขาซึ่งกินพื้นที่ของจังหวัดถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดโดยมีทิวเขาภูเก็ดทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ของจังหวัด และมีลุ่มน้ำที่สำคัญ คือ ลุ่มน้ำตาปี ไชยา ท่าทอง เป็นต้น ด้านตะวันออกเป็นฝั่งทะเลอ่าวไทย ชายฝั่งยาวประมาณ 156 กิโลเมตร และมีเกาะน้อยใหญ่มากถึง 108 เกาะ นับว่ามากที่สุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศรองมาจากจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต ส่วน ด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นภูเขาสูง มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำตาปี แม่น้ำศรีรัฐหรือแม่น้ำพุมดวง เนื่องจากทำเลที่ตั้งรวมถึงภูมิประเทศ มีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายจึงได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย ดังนั้น จึงทำให้มีช่วงฤดูฝนยาวนานมาก โดยกินระยะเวลาดังแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนมกราคม

จังหวัดสุราษฎร์ธานีแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 19 อำเภอ 131 ตำบล 1,074 หมู่บ้าน แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็นหลายประเภทดังนี้ 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 2 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมือง 36 เทศบาลตำบล และ 101 องค์การบริหารส่วนตำบล มีรายชื่อองค์การบริหารจังหวัด เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ โดยประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยใช้พื้นที่ในการทำเกษตรประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพทางด้านปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม รวมทั้งมีการทำเหมืองแร่ด้วย

การเดินทางมายังจังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถใช้ได้หลายเส้นทาง ทั้งทางรถไฟ เครื่องบิน รถโดยสารประจำทาง เรือ และรถยนต์ส่วนบุคคล

อ้างอิงข้อมูลจาก วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดสุราษฎร์ธานี> สืบค้น เมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2560

ตอนที่ 2 สถานการณ์และทิศทางการพัฒนาเด็ก – เยาวชนในระดับพื้นที่และระดับประเทศ

2.1 สถานการณ์ในระดับพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการเก็บข้อมูลด้านการศึกษาทั้งจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปีการศึกษา 2557 พบว่า มีนักเรียนในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้น 191,264 คน ระดับอุดมศึกษา 23,049 คน โดยมีเด็กพิการร่วมเรียน 4,971 คน เด็กด้อยโอกาส 52,588 คน และพบว่า มีนักเรียนที่ออกกลางคันจำนวน 736 คน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเด็กด้อยโอกาสพบว่า มีเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (LD) มากถึง 2,447 คน เป็นกลุ่มที่มีความต้องการการศึกษาพิเศษ แต่กลับไม่ได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียม สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ที่ผ่านมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดทำคู่มือและสื่อสำหรับเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ ให้แก่สถานศึกษา และนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการเรียนรู้ ด้านหลักสูตรพุทธทาส เป็นการออกแบบหลักสูตร

การเรียนรู้ให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางท่านพุทธทาส ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 การขับเคลื่อนงานการจัดตั้งสภาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำหรับการเคลื่อนงานการศึกษาในระดับจังหวัดที่มิวิชัยได้ร่วมประชุมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2558 ณ ห้องออร์คิด 1 โรงแรมนิภาการ์เด็น คณะที่มงานปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี และสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) จัดการประชุมระดมความคิดเห็นความเป็นจริงในชีวิตเด็กเยาวชนไทย ใจพทย์ท้าทายในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งปัจจุบันสุราษฎร์ธานีพบปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งคุณภาพและโอกาสการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับชีวิต ผู้เรียนขาดทักษะในการทำงานจริง ขาดการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและคน จึงเป็นที่มาในการกำหนดแนวทางขับเคลื่อนร่วมกันของคนทั้งจังหวัด ได้แก่ 1) การพัฒนากลไกจังหวัด 2) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ 3) พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และ 4) พัฒนาเด็กบกพร่องการเรียนรู้ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีรับเป็นเจ้าภาพในการประสานงานจัดตั้งศูนย์ข้อมูลสารสนเทศจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล ค้นหาข้อมูลเด็กออกนอกกระบวนการศึกษา ติดตามและพัฒนาเด็กกลุ่มบกพร่องทางการเรียนรู้ให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ เหมาะสม ซึ่งเป็นหนึ่งในโจทย์การทำงานร่วมกันของคนทั้งจังหวัด ก่อนจะนำไปสู่การจัดตั้งสภาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

อ้างอิงข้อมูลจากสรุปการประชุมโดยทีมคณะทำงานที่เข้าร่วมประชุมวันที่ 16 กรกฎาคม 2560 <http://forum.eduzones.com/topic> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560

2.3 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

ที่มิวิชัยได้ศึกษาและสืบค้นข้อมูล แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ โดยสามารถสรุปเนื้อหาและแผนการปฏิบัติงานได้ดังนี้

2.3.1 การพัฒนาคนยุคศตวรรษที่ 21

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้เสนอ แนวคิดในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างคุณลักษณะคนให้มีจิตสาธารณะ 5 ประการ ประกอบด้วย

- 1) จิตแห่งวิทยาการ ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น
- 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ คือ การสังสม ต่อยอด และสร้าง นวัตกรรมความรู้
- 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ ที่เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างได้ด้วยการหมั่นฝึกฝน
- 4) จิตแห่งความเคารพ หมายถึง การเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น
- 5) จิตแห่งคุณธรรม คือ มีความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา

อ้างอิงจากหน้า 28 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

2.3.2 ทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555-2559

เด็กและเยาวชนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่และดูแลอย่างเหมาะสมและรอบด้าน ในแต่ละช่วงวัยจากพ่อแม่ ผู้ดูแล ชุมชน และสังคมด้วยความรู้ที่หลากหลายแบบสหวิชาชีพ รวมทั้ง ต้องใช้ทักษะและเจตคติที่เห็นคุณค่าของเด็กและเยาวชน โดยไม่เลือกปฏิบัติแต่คำนึงถึงความเท่าเทียม เป็นธรรม และการมีส่วนร่วม แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 จึงได้กำหนด กรอบทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมในทุกระดับ ใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการ การดำเนินงาน ตามภารกิจขององค์กรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และพันธกิจ สู่วิสัยทัศน์ของแผนที่กำหนดไว้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ เด็กและเยาวชนมีความมั่นคง แข็งแรง ดีมีสุข และสร้างสรรค์

2. พันธกิจ

2.1 พัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์สังคม และพฤติกรรมที่เหมาะสม ตามวัย

2.2) เสริมพลังภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

2.3) พัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพ

3. เป้าประสงค์ของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

3.1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์สังคมเต็มตาม ศักยภาพและมีพฤติกรรมเหมาะสมตามวัย

3.2) เพื่อให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับเป็นพลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาเด็ก และเยาวชน

3.3) เพื่อให้การคุ้มครองและการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความเป็นเอกภาพทำให้ การดำเนินงาน ด้านเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ

อ้างอิงจากหน้า 31 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559

4. เป้าหมายหลัก

เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างทั่วถึง มีความแข็งแรงทางร่างกาย และจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสำนึกความเป็นพลเมือง (Civic Mind) กล้าคิดและแสดงออก อย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย และมีความสุข

อ้างอิงจากหน้า 32 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559

5. แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน เป้าประสงค์ เด็ก และเยาวชนได้รับการพัฒนาทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีพฤติกรรมเหมาะสม ตามวัย

อ้างอิงจากหน้า 33 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การคุ้มครองและพัฒนาเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษและเด็ก พิเศษ

เป้าประสงค์ เด็กที่มีความต้องการการคุ้มครองพิเศษและเด็กพิเศษ ได้รับการคุ้มครอง และพัฒนาทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์สังคม เต็มตามศักยภาพ

อ้างอิงจากหน้า 40 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

เป้าประสงค์ ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับเป็นพลังที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

อ้างอิงจากหน้า 44 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน

เป้าประสงค์ มีการคุ้มครองและการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เป็นเอกภาพ ทำให้การดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ

อ้างอิงจากหน้า 46 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

ตอนที่ 3 การขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนในระดับเครือข่าย

ที่วิจัยได้มีการดำเนินงานร่วมกับเพื่อนภาคีเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ระดับภาคและระดับประเทศเพื่อร่วมกันออกแบบกระบวนการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนให้เกิดประสิทธิภาพโดยมีการประสานความร่วมมือกับเพื่อนภาคีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสรุปกับการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนในระดับเครือข่ายพื้นที่และเครือข่ายภาคได้ดังนี้

3.1 เครือข่ายงานวิจัยเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดำเนินโครงการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ผ่านมาได้ดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริมเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียนและกลุ่มเยาวชนที่เรียนรู้บนฐานชุมชนโดยนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน ซึ่งสามารถสรุปพื้นที่ในการดำเนินงานได้ดังนี้

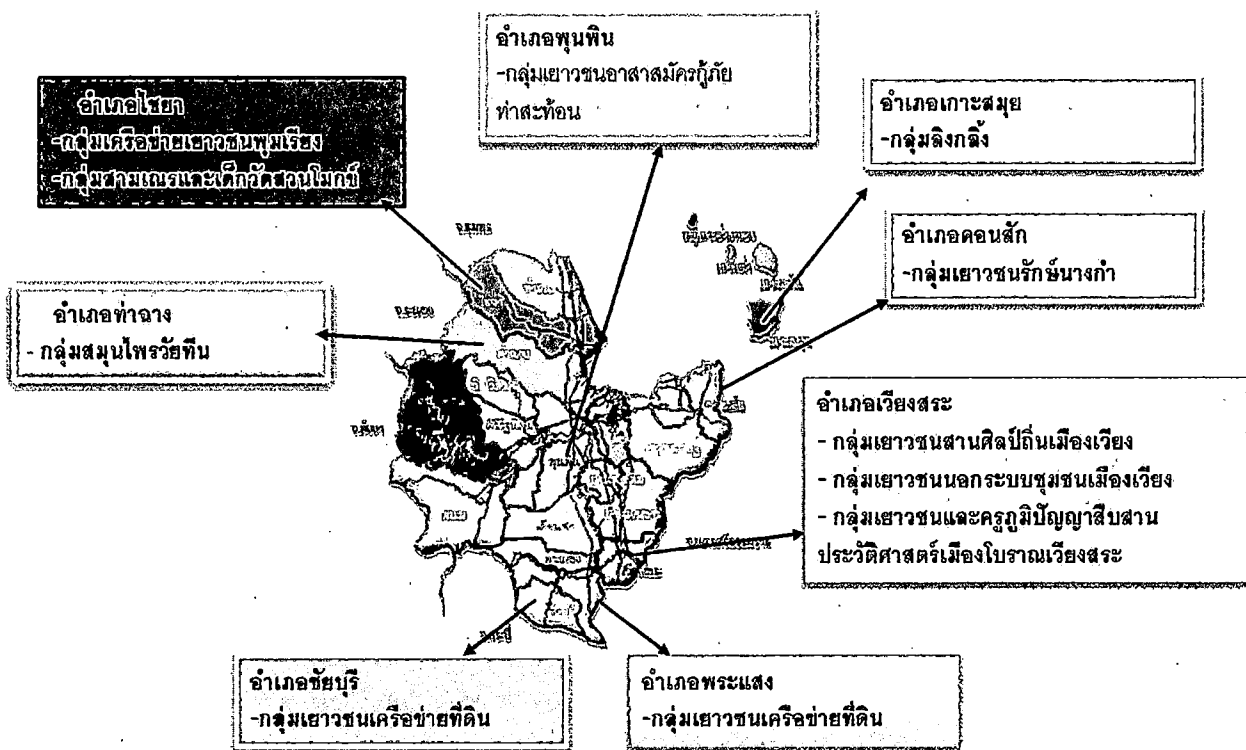
1) กลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย ปี 2558-2560

มีกลุ่มเยาวชนที่ดำเนินโครงการทั้งสิ้น 8 อำเภอ งานวิจัยจำนวน 8 โครงการ

แผนที่เครือข่ายงานวิจัย

....เพื่อนเยาวชนสุราษฎร์ธานี

(แผนที่เครือข่ายเยาวชนที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย)

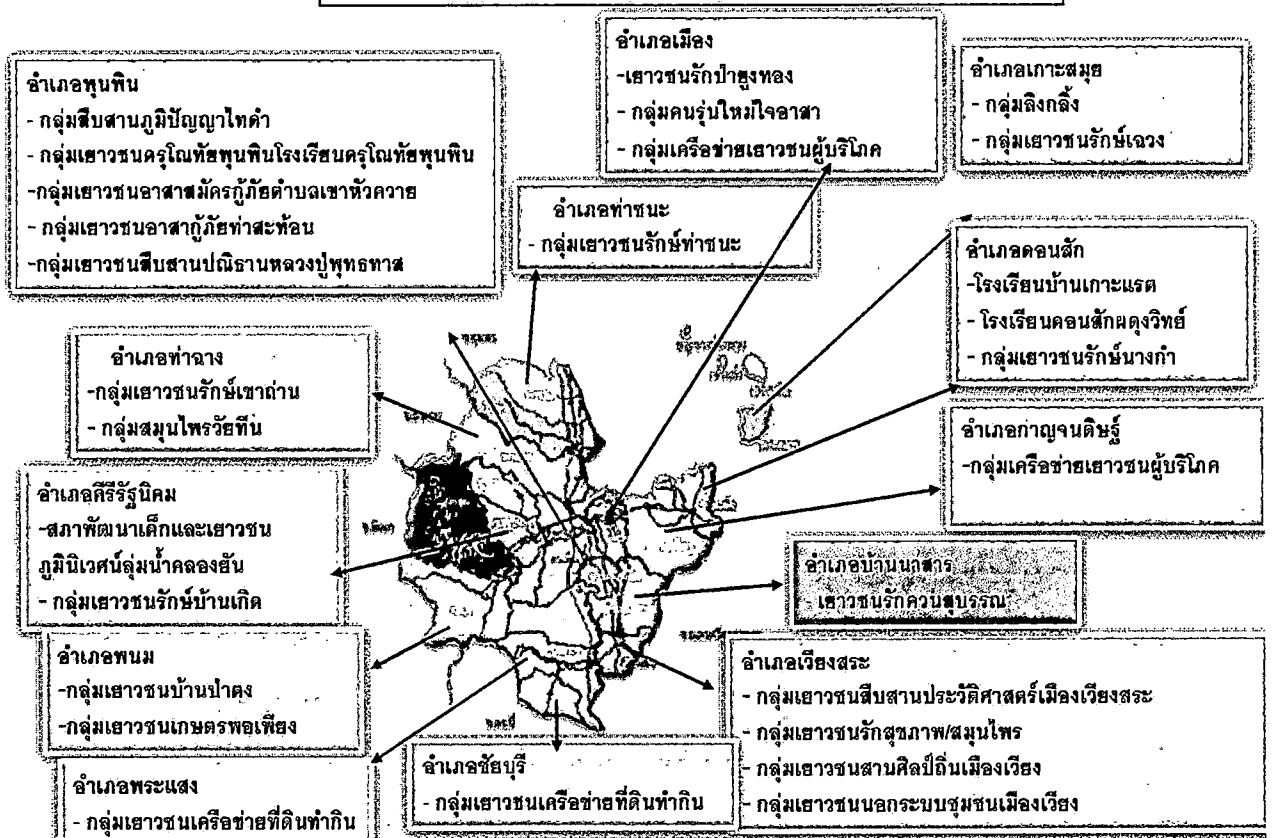
2) กลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่นำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้ในการทำงาน

การดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านโครงข่ายสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2558 ได้มีการขยายกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่กลุ่มเยาวชน ในเครือข่ายซึ่งบางกลุ่มผ่านการดำเนินงานวิจัยเสร็จสิ้นแล้วบางกลุ่มอยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยและบางกลุ่มมีการนำกระบวนการวิจัยไปปรับใช้ในการ

จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่มเพิ่มเติมจำนวน 13 อำเภอ กลุ่มเยาวชนจำนวน 28 กลุ่ม ซึ่งสามารถสรุปพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ของเยาวชนในแต่ละอำเภอเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

แผนที่เครือข่ายงานวิจัยเพื่อนเยาวชนสุราษฎร์ธานี (นำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้ในการทำงาน)

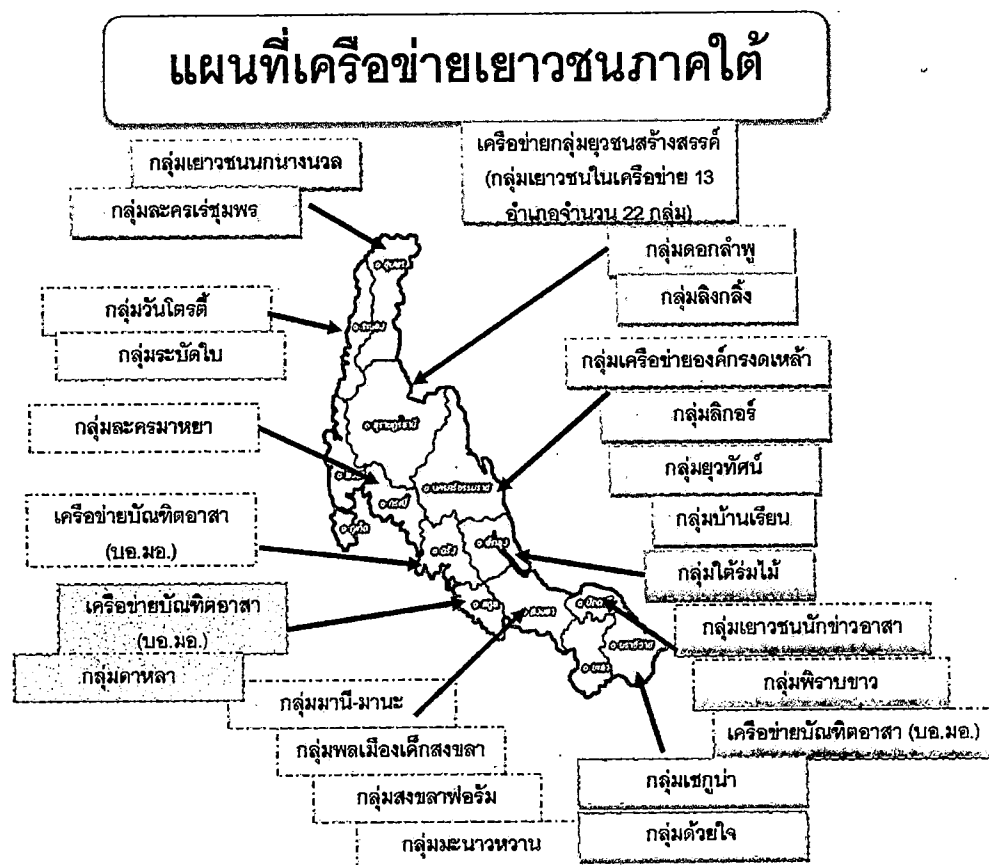
(แผนที่เครือข่ายเยาวชนที่นำกระบวนการงานวิจัยมาปรับใช้ในการทำงาน)

3.2 เครือข่ายองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้

กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านโครงการหน่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ร่วมกับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส) ผ่านโครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างพลังพลเมืองเข้มแข็ง ได้มีการประสานกับกลุ่มเพื่อนเครือข่ายองค์กรทำงานด้านการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ โดยมีการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการหนุนเสริมการทำงานของเครือข่าย โดย

เฉพาะงานด้านฐานข้อมูลองค์กรเครือข่าย องค์ความรู้ นอกจากนี้ยังได้มีการแลกเปลี่ยนบทเรียน การเรียนรู้ด้วยงานวิจัยของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เพื่อนเครือข่ายภาคใต้ได้ รับทราบ ทำให้หลายกลุ่มหลายองค์กรในเครือข่ายสนใจนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมา ปรับใช้ในองค์กรด้วย ซึ่งสามารถสรุปองค์การเครือข่าย ความร่วมมือในกลุ่มงานการศึกษาและการ พัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ ในพื้นที่ภาคใต้ได้ดังนี้

3.2.1 แผนที่เครือข่ายเยาวชนภาคใต้

(แผนที่เครือข่ายเยาวชนภาคใต้ที่ร่วมเรียนรู้)

3.2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์การทำงานด้านเด็ก - เยาวชน

จากการทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา ทางองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชน 56 องค์กรทั้งในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ มีเวทีระดับภาคเพื่อร่วมวิเคราะห์รูปแบบการทำงานพบว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนมีความรุนแรงและซับซ้อนยิ่งขึ้นทั้งปัญหาเด็ก และเยาวชนที่ด้อยโอกาส และปัญหาเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งทางองค์กรทำงานด้าน

เด็กและเยาวชนได้ค้นพบถึงข้อจำกัดของการทำงานองค์กร รวมทั้งได้มองเห็นปัจจัยที่ส่งผลทำให้เป็นปัญหาขององค์กรและการทำงานดังนี้

1) ปัญหาการทำงาน ที่มีลักษณะเป็นแบบแยกส่วน การทำงานปัจจุบันได้เน้นหนักแบบประเด็น เช่น ประเด็นสงเคราะห์ การบริการ การศึกษา สิทธิเด็ก คนรุ่นใหม่ สืบสานภูมิปัญญาเด็กพิการ เด็กสลัม ฯลฯ ในแต่ละองค์กรจะทำงานในประเด็นของตนเองขาดการเรียนรู้แบบข้ามประเด็น ซึ่งเป็นการแยกขาดปัญหา มุ่งเน้นเฉพาะปัญหาที่ ตนรับผิดชอบ ทำให้เกิดการทำงานและมุมมอง รวมทั้งบทบาทที่แยกส่วนและไม่เชื่อมโยง ต่อส่วนที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งผลทำให้เกิดการแก้ไขปัญหา ที่เป็นส่วนๆ และไม่มองทั้งระบบ โดยที่บทบาทแต่ละองค์กรมีการซ้อนทับซึ่งกันและกัน

2) ปัญหาการทำงานที่ขาดการบูรณาการหรือไม่เชื่อมโยงขององค์กรต่าง ๆ ในการทำงานเชิงประเด็นขององค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เกิดการมองปัญหาที่ไม่เป็นองค์รวม การทำงานเช่นนี้ส่งผลให้การแก้ไขปัญหายาวนานอยู่ในระดับสงเคราะห์เยียวยาช่วยเหลือ แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านเหตุหรือต้นทางของปัญหาได้ และปัญหายังถูกลามอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น องค์กรการทำงานด้านเด็กและเยาวชนจึงไม่สามารถพัฒนาสู่การทำงานเชิงระบบ นโยบายประเด็นเชิงสาธารณะและการจัดการเชิงโครงสร้างของปัญหา ท่ามกลางสถานการณ์ที่ปัญหาเด็กและเยาวชนมีมากขึ้น ในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่ขาดการเชื่อมโยงและขาดการบูรณาการยังส่งผลอีกด้านคือ เป็นการทำงานที่ขาดพลัง และขาดการยกระดับกระบวนการทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่นำไปสู่การจัดการที่มีส่วนร่วม และสร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้

3) ปัญหาด้านองค์กรที่ถูกลดทอนศักยภาพด้วยการจัดการเชิงโครงการ เนื่องจากขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และขาดการพัฒนาประสิทธิภาพความเชี่ยวชาญการทำงาน รวมทั้งขาดการสานพลังเชิงเครือข่ายที่มุ่งเน้นการทำงานในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับพื้นที่ ระดับเครือข่าย ระดับนโยบาย และระดับการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ สิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้องค์กรด้านเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชนของสังคมได้

4) ปัญหาการขาดคนทำงานที่มีความสามารถ ประสิทธิภาพ และความเชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน ในสถานการณ์ที่เด็กและเยาวชนต้องเผชิญปัญหาที่ซ้อนทับกันหลายเรื่องต่อเยาวชนหนึ่งคน ประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมายังไม่เพียงพอต่อการทำงานเชิงรุกและการปฏิบัติการแก้ไขปัญหายัง ขาดมิติมุมมองในด้านองค์รวม ที่สามารถเชื่อมโยงพลังการทำงานที่สร้างการแก้ไขหรือการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ชุมชน และ องค์กรด้านเด็กและเยาวชนได้

จากปัญหาทั้ง 4 ข้อนี้ทำให้สะท้อนถึงว่าองค์กรด้านเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ยังต้องอยู่ภายใต้ปัญหาเด็กและเยาวชนในกระแสการพัฒนา และ สังคมบริโภคนิยม และความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้น องค์กรด้านเด็กและเยาวชนต้องสร้างวิถีคิด วิธีการและการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคือตอบสนองต่อปัญหาเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน

จากกระบวนการแก้ไขปัญหาคือเด็กและเยาวชนขณะนี้ ทางองค์กรด้านเด็กและเยาวชนได้มีความพยายามที่จะสร้างทางเลือกและทางออก ในการพัฒนาองค์กรเครือข่ายและการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน โดยมองถึงการสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคม และสร้างพื้นที่การทำงานที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหา และพัฒนานโยบายการจัดการและการพัฒนาเยาวชนที่นำสู่การแก้ไขปัญหาทั้งระบบและมีวิถีคิด วิถีวิเคราะห์ปัญหาในรูปแบบใหม่ๆ การวิเคราะห์การทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่อยู่ในการทำงานรูปแบบเก่า คือการทำงานที่แยกส่วนไม่เชื่อมโยงการจัดกระจายไม่ หลอมพลัง ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ขาดคนทำงาน ขาดความเชี่ยวชาญและการสนับสนุนไม่ สอดคล้องต่อการปฏิบัติการ รวมทั้งขาดมิติมุมมององค์กรรวม ในขณะที่เดียวกันทางองค์กรทำงาน ด้านเด็กและเยาวชนพยายามสร้างการทำงานรูปแบบใหม่ คือการพัฒนาการทำงานที่มี ประสิทธิภาพและสร้างพลังคือ เน้นการสร้าง กลุ่มเล็กๆ แต่กระจายเต็มพื้นที่ สร้างโมเดลต้นแบบที่ ทรงประสิทธิภาพ สร้างความรู้จากการปฏิบัติการบนฐานการพัฒนาที่ทำงานจากฐานล่างสู่ข้างบน และพัฒนาให้มีการทำงาน ที่เชื่อมโยงในหลายมิติ รวมทั้งมีการพัฒนาคนทำงาน คนรุ่นใหม่ ที่มี ศักยภาพ ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงและองค์กรได้มีการพัฒนาการทำงานแบบโปร่งใส ประเมินผล ติดตาม รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ที่เท่าทันต่อโลกาภิวัตน์และสังคมที่ซับซ้อน บนฐานพหุ วัฒนธรรมในการทำงานในรูปแบบใหม่ยังเน้นการพัฒนาการทำงานขององค์กรเด็กและเยาวชน ได้พัฒนาการทำงานที่ใช้เยาวชนเป็นตัวตั้งบนฐานความหลากหลายและมีความเป็น พหุวัฒนธรรม สังคม และศาสนา

3.2.3 การเคลื่อนองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้

คณะทำงานได้ร่วมกับเพื่อนภาคีเครือข่ายภาคใต้วิเคราะห์ "ประวัติศาสตร์การขับเคลื่อน องค์กรเด็กเยาวชนภาคใต้กรณีศึกษา 14 องค์กร" สามารถแบ่งการขับเคลื่อนงานองค์กรด้านเด็ก ในพื้นที่ภาคใต้ ในแต่ละยุคได้ ดังนี้

ยุคแรกยุคก่อร่างสร้างองค์กร

(ช่วงระหว่างปี 2540-2545)

แนวคิด

การพัฒนาเยาวชนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคม

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในเมืองและชนบทการเรียนที่รวมศูนย์ที่ส่วนกลาง / สถานการณ์ปัญหาพื้นที่ภาคใต้มีความรุนแรง ความเสี่ยง ความขัดแย้งในพื้นที่เพิ่มขึ้น คนในชุมชนเริ่มเรียกร้องสิทธิ / สถานการณ์ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความรุนแรงสร้างความเสียหายในพื้นที่เป็นอย่างมาก เช่น ภัยพิบัติ(น้ำท่วม) / สถานการณ์ปัญหาสุขภาพของเด็กเยาวชน กระแสการบริโภค สื่อเสรี

กลุ่มองค์กรเครือข่ายที่เริ่มก่อตัว

กลุ่มพลเมืองเด็ก กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ กลุ่มดอกกล้าพู่ เครือข่ายองค์กรงดเหล้า เครือข่ายบัณฑิตอาสา กลุ่มมานีมานะ กลุ่มยุวทัศน์

ยุคที่ 2 ยุคการเคลื่อนไหวแก้ไขเชิงประเด็น

(ช่วงระหว่างปี 2545-2550)

แนวคิด

- การสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนใช้เด็กเยาวชนเป็นตัวตั้ง
- การสร้างการเปลี่ยนแปลงนโยบายและโครงสร้างสังคม

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การปฏิรูปการศึกษาที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาระบบการศึกษาได้อย่างแท้จริง กลับสร้างปัญหาเพิ่มมากขึ้น การศึกษาพาเด็กออกจากชุมชน เด็กทะเล่เลยฐานชุมชน ภูมิปัญญาวัฒนธรรม / สถานการณ์ด้านการพัฒนาที่กระทบกับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคใต้ แผนพัฒนาภาคใต้ การทำลายฐานทรัพยากร วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาในชุมชน / สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมมีความรุนแรงขึ้น เกิดเหตุการณ์ ภัยพิบัติ (สึนามิ)

จากการขับเคลื่อนงานทำให้เกิด ประเด็นการทำงานด้านเด็กเพื่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงในสังคมที่ชัดเจน คือ การศึกษาทางเลือก การสร้างพื้นที่รูปธรรมในชุมชน(แหล่ง เรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้) พัฒนาองค์ความรู้เด็กเยาวชน ความรู้ในประเด็นเฉพาะด้าน หลักสูตร การเรียนรู้ในแต่ละประเด็น เช่น สิทธิเด็ก การศึกษาทางเลือก เป็นต้น

กลุ่มองค์กรเครือข่ายที่เริ่มก่อตัว

บัณฑิตอาสาสมัครรุ่นใหม่ ชุมชนศรัทธา โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ เครือข่ายองค์กรงดเหล้า(ทำงานในมหาวิทยาลัย)กลุ่มโรงเรียนนักข่าว กลุ่มพิราบขาว กลุ่มด้วยใจ ชาวเล

สำหรับกลุ่มองค์กรที่ก่อตัวมาก่อนหน้านี้มีการทำงานในกลุ่มของตนเองเข้มข้นขึ้น และเริ่มจับมือทำงานร่วมกันในบางประเด็น เช่น การศึกษาทางเลือก ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ยุคที่ 3 ยุคการสร้างต้นแบบฐานการเรียนรู้ พื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ประชาธิปไตย (ช่วงระหว่างปี 2550-2555)

แนวคิด

- การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม
- การศึกษาบนฐานชุมชน / การศึกษาทางเลือก(ปัญหาเรื่องการศึกษาชุมชนต้องช่วยแก้ไข)
- สันติภาพ (การสร้างสันติภาพเพื่อให้เกิดสันติสุขในพื้นที่ชายแดนใต้)
- การพึ่งตนเอง(สร้างความยั่งยืนในการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน)

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเริ่มพบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้น้อย ไม่เพียงพอในการใช้จ่าย คนรุ่นใหม่ไม่งานทำ ทำให้คนในชุมชนคนต้องพึ่งตนเองมากขึ้นสำหรับเด็กรุ่นใหม่กลับมาอยู่ในชุมชนมากขึ้น

ด้านสังคมและการศึกษา สังคมเรียกหาความรู้เพื่อการต่อสู้ ต่อรองกับระบบต่าง ๆ ทั้งทุน นโยบาย กฎหมาย การศึกษาในระบบอ่อนแอลงหลายชุมชนลุกขึ้นมาจัดการศึกษาให้ลูกหลานเอง โดยการจัด การศึกษาบนฐานชุมชน การศึกษาทางเลือก ศูนย์พัฒนาอาชีพ ในชุมชนเป็นต้น / การมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องประชาธิปไตยมีความเข้มข้นมากขึ้น(การเมือง) / มีการเคลื่อนไหวงานเด็กเชิงประเด็นมากขึ้น เช่นการศึกษาทางเลือก การศึกษาบนฐานชุมชน สิทธิเด็ก สันติภาพ สิทธิชุมชน สื่อทางเลือก สื่อเพื่อการพัฒนา

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการรุกรานฐานทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้น ทั้งป่า เขา ทะเล ผ่านรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนโยบายรัฐ แผนพัฒนาพื้นที่ภาคใต้ การสัมปทานพื้นที่ป่า เป็นต้น เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติในพื้นที่ภาคใต้บ่อยขึ้น ทั้งน้ำท่วม ภัยแล้ง ดินถล่ม เป็นต้น

ยุคที่ 4 ยุคพลเมืองเข้มแข็ง

(ช่วงระหว่างปี 2555-ปัจจุบัน)

แนวคิด

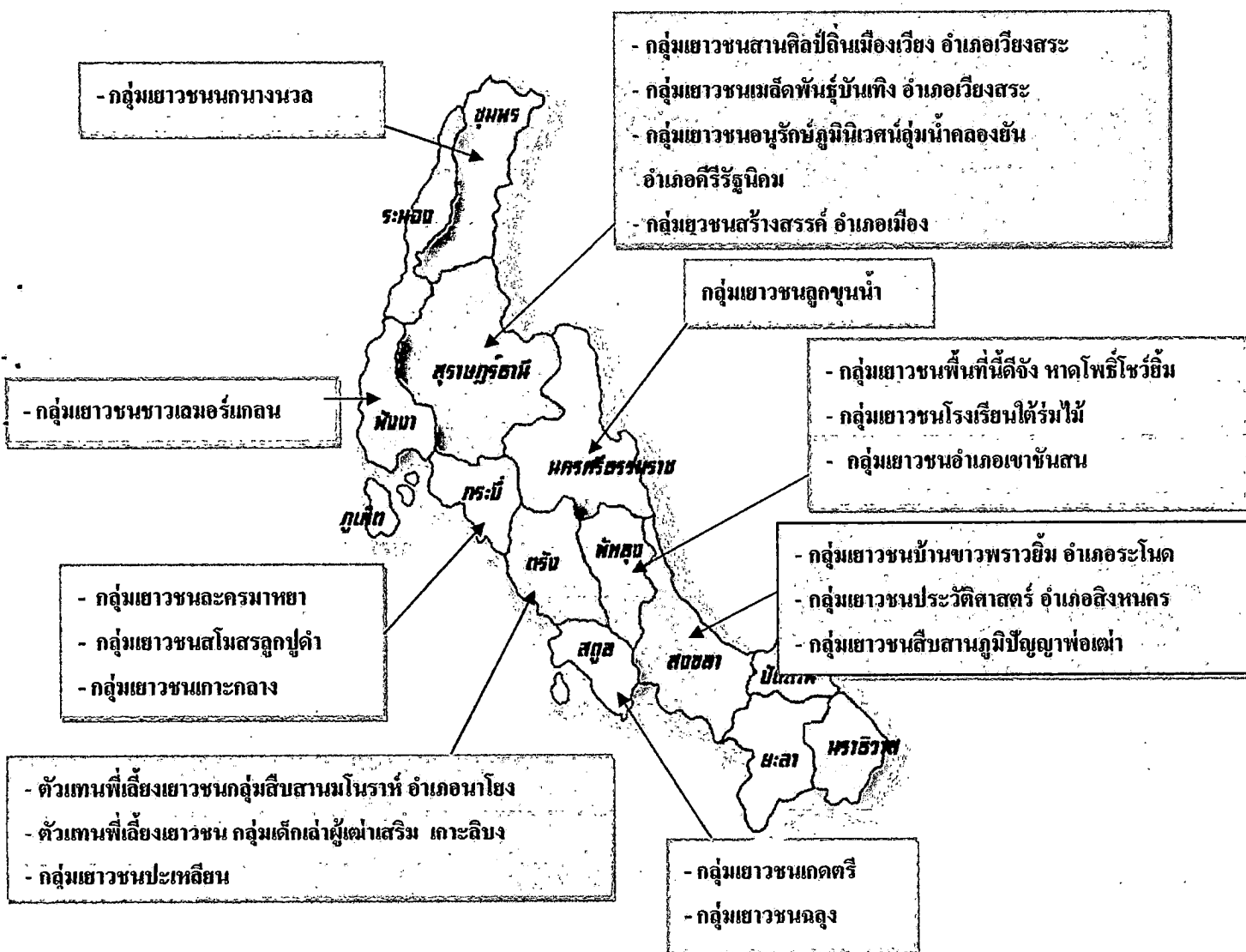
- การสร้างสังคมประชาธิปไตยต้องร่วมกันสร้างสำนึกร่วมประชาธิปไตยและกระจายอำนาจ
- การแก้ปัญหาชุมชนต้องอยู่บนฐานความรู้และความจริงในชุมชน โดยต้องร่วมสร้างการศึกษาบนฐานชุมชน / การศึกษาที่แท้จริง
- สร้างสันติภาพเพื่อสันติสุข คนในพื้นที่ภาคใต้สามารถอยู่ในพื้นที่ได้อย่างมีความสุข
- จิตอาสาสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

- การใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
- การทำงานร่วมในระดับเครือข่าย
- การสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน

3.3. การขับเคลื่อนงานกับเครือข่ายเยาวชนและองค์กรทำงานด้านเด็กภาคใต้ ประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาภาคใต้

แผนที่เครือข่ายเยาวชนด้านประวัติศาสตร์ในพื้นที่ภาคใต้

(แผนที่เครือข่ายเยาวชนที่ขับเคลื่อนงานประเด็นประวัติศาสตร์ในพื้นที่ภาคใต้)

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ร่วมกับแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.) และองค์กรทำงานด้านเด็ก กลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจขับเคลื่อนงานประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ภาคใต้ได้ร่วมกัน

ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเครื่องมือในการดำเนินงาน ซึ่งสามารถดำเนินงานแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานศึกษาประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้มีความสนใจจะนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้พัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนแต่ละกลุ่ม จากการแลกเปลี่ยนสถานการณ์ การทำงานของกลุ่มเยาวชนแต่ละกลุ่มระหว่างวันที่ 20-30 เมษายน 2560 ณ ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ สามารถสรุปได้ดังนี้

3.3.1 กลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่ขับเคลื่อนประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ในพื้นที่ภาคใต้

จังหวัดพัทลุง

- กลุ่มเยาวชนพื้นที่นี้ดีจัง หาดโพธิ์ไชวียัม

เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันเพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนโดยร่วมกันสืบค้นสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนแล้วนำมาจัดกิจกรรมให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้รับรู้สิ่งดี ๆ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การทำงานได้ร่วมกับเพื่อนเยาวชนที่เข้าร่วมเครือข่ายกิจกรรมพัทลุงเยี่ยม จากการดำเนินงานได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในชุมชนเพื่อบอกเล่าขยายผลเรื่องราวสิ่งดีที่มีคุณค่า ให้คนในชุมชน ได้รับรู้

- กลุ่มเยาวชนโรงเรียนได้ร่วมไม้

เป็นกลุ่มเครือข่ายครูและนักการศึกษาที่ทำงานการศึกษาทางเลือกและจัดการศึกษาแบบบ้านเรียนเมื่อหลายปีก่อน การทำงานส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา สำหรับประเด็นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมภูมิปัญญาทางโรงเรียนได้ร่วมไม้ ได้มีการส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนในพื้นที่อำเภอสตังพระจังหวัดสงขลา ร่วมสืบค้นประวัติศาสตร์ภายในท้องถิ่น แล้วนำมา ออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจได้มีโอกาสเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ปัจจุบันมีกลุ่มเยาวชน ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองสตังพระ ซึ่งสามารถบอกเล่าให้กับกลุ่มผู้สนใจได้ ทางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดสงขลา

- กลุ่มเยาวชนบ้านชาวพรวยัม อำเภอระโนด

เป็นกลุ่มเยาวชนซึ่งอยู่ในเครือข่ายพัทลุงเยี่ยม มีความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน เมื่อทราบเรื่องราวสิ่งดีที่มีอยู่ในชุมชนแล้วทำให้กลุ่มเยาวชนมี

ความสนใจอยากจะสืบค้นต่อ จึงมีการจัดกิจกรรมเพื่อศึกษาภูมิปัญญาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน

- กลุ่มเยาวชนประวัติศาสตร์ อำเภอสิงหนคร

เป็นกลุ่มเยาวชนที่เพิ่งเริ่มดำเนินการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองสิงหนครโดย ได้รับการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้จากโรงเรียนได้ร่วมไม้ การดำเนินงานที่ผ่านมาทางกลุ่มเยาวชนได้ มีกิจกรรมการสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองเก่าจากผู้รู้ในชุมชนเก็บรวบรวมเรื่องเล่าจาก ชุมชน ศึกษาข้อมูลวัตถุโบราณที่มีอยู่ในชุมชน จากการทำงานทำให้เกิดกลุ่มเยาวชนที่มีความ สนใจศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเยาวชนสามารถพัฒนาศักยภาพ ของตนเองเพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินงานในพื้นที่ได้

- กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาพ่อเฒ่า อำเภอระโนด

เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันเพื่อศึกษาและสืบค้นภูมิปัญญาที่มีอยู่ของผู้เฒ่าผู้แก่ ในชุมชนเพื่อนำมาสืบสานภูมิปัญญาที่มีคุณค่าต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน การทำงานที่ผ่านมา กลุ่มเยาวชนได้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเก็บรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่ม ผู้เฒ่า ผู้แก่ในชุมชน โดยมีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มครูภูมิปัญญาผู้รู้ในชุมชน การลงพื้นที่จัดทำ ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จากการทำกิจกรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดกลุ่มเยาวชน ลูกหลานของคนในท้องถิ่นสนใจจะศึกษาภูมิปัญญาเดิมของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน จึงมีการจัดตั้ง กลุ่มเยาวชนที่ชัดเจนมากขึ้น

จังหวัดตรัง

- กลุ่มสืบสานมโนราห์ อำเภอนาโยง

เป็นกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมเป็นทีมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในประเด็นการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ในพื้นที่อำเภอนาโยง โดยมีคณะครูในพื้นที่อำเภอนาโยงและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดตรังเป็นพี่เลี้ยงในการทำงาน ในการดำเนินงาน ได้นำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มาใช้ในการดำเนินงานคือมีการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะมโนราห์ในพื้นที่อำเภอนาโยงซึ่งมีประมาณ 20 คณะ นอกจากนี้ยังได้เก็บรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมาการจัดการแสดงมโนราห์ รวมถึงข้อมูล เรื่องเล่าเกี่ยวกับมโนราห์ในพื้นที่ อำเภอนาโยง จากการทำงานที่ผ่านมาทำให้เกิดกลุ่มเยาวชน ที่มีความสนใจร่วมฝึกฝน ศิลปะการแสดงมโนราห์จนกระทั่งสามารถแสดงมโนราห์ในงานเทศกาลต่าง ๆ ได้ ขณะนี้กลุ่ม เยาวชนมีความสนใจจะทำงานศึกษาและสืบสานศิลปะการแสดงมโนราห์ในพื้นที่ต่อไป

- กลุ่มเด็กเล่าผู้เฒ่าเสริม เกาะลิบง

เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ที่มีอยู่ในชุมชนจึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อศึกษาข้อมูลความรู้จากผู้รู้ในชุมชนในการทำงานกลุ่มเยาวชนได้มีการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มครูภูมิปัญญาในชุมชนอยู่เสมอ จากการรับฟังเรื่องราวจากผู้รู้ในชุมชนทำให้เด็กและเยาวชน มีความสนใจจะเก็บรวบรวม ข้อมูลประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาในชุมชนเพิ่มเติม ดังนั้นกลุ่มเยาวชนจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้การทำงานเป็นระบบและมีความต่อเนื่องโดยใช้ชื่อว่ากลุ่มเด็กเล่าผู้เฒ่าเสริม ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็ก และกลุ่มผู้รู้ในชุมชน เป็นการทำงานเพื่อศึกษาและ สืบสานสิ่งดีที่มีคุณค่าในชุมชนต่อไป

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- กลุ่มเยาวชน สถานศิลปิณเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ

เป็นกลุ่มเยาวชนลูกหลานเมืองเวียงสระที่มีความสนใจศิลปะการแสดงพื้นบ้านมโนราห์ จึงได้มีการรวมกลุ่มกันศึกษาสืบค้นข้อมูลประวัติความเป็นมาของมโนราห์ในพื้นที่อำเภอเวียงสระ รวมถึงการฝึกฝนตนเองในการแสดงมโนราห์ ทั้งการรำรำ การเขียนบทกลอน การเล่นดนตรี การทำงานที่ผ่านมาได้รับการสนับสนุนกระบวนกรเรียนรู้จากหน่วยสนับสนุนงานวิจัยเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการทำงานทำให้กลุ่มเยาวชนสามารถพัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นแกนนำในการสืบสานศิลปะการแสดงมโนราห์และสามารถเป็นพี่เลี้ยงฝึกการรำมโนราห์เล่นดนตรี เขียนบทกลอนให้น้องเยาวชนในพื้นที่ ทั้งในระบบโรงเรียนและกลุ่มเยาวชนนอกระบบ ปัจจุบันมีศูนย์การเรียนรู้มโนราห์โดยใช้พื้นที่บ้าน ของครูภูมิปัญญาคือบ้านครูพรจิต ชูชื่น ซึ่งได้เปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนที่สนใจสามารถ เข้าไปเรียนรู้ได้ทุกวันอาทิตย์

- กลุ่มเยาวชนเมล็ดพันธุ์บ้านเทิง อำเภอเวียงสระ

เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ทั้ง หนั้งตะลุง มโนราห์ เพลงบอก รวมถึงการเล่นดนตรีท้องถิ่น การทำงานได้มีการเชื่อมประสานเพื่อนเครือข่ายนายหนั้งตะลุงในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีการพบปะพูดคุยกันอยู่เสมอภายในเครือข่ายมีการช่วยเหลือการทำงานระหว่างกันเช่นมีการช่วยเป็นลูกคู่เล่นดนตรี ให้กับเพื่อนที่ต้องจัดแสดงหนั้งตะลุงหรือมโนราห์ในบางพื้นที่ นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังมีการเชื่อมประสานกัน เพื่อประชุมแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงานกันอยู่เสมอ

- กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ภูมินิเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน อำเภอศรีรัฐนิคม

เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจงานด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่ซึ่งมีการสืบทอดการทำงานต่อจากกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักอนุรักษ์ทำงานปกป้องรักษาป่าและพื้นที่คลองยันหลังจากทำงานด้านอนุรักษ์มาระยะหนึ่งทำให้กลุ่มเยาวชนพบว่าในชุมชนนั้นมีศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่น่าสนใจหาดูได้ยากและกลุ่มเด็กเยาวชนส่วนใหญ่ ไม่มีโอกาสได้เห็น นั่นคือการแสดงลิเกป่า ซึ่งมีกลุ่มครูภูมิปัญญาในชุมชนได้สืบทอดมา เมื่อทราบข้อมูลทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ลงพื้นที่ร่วมพูดคุยกับครูภูมิปัญญาลิเกป่าและขอสืบทอดการแสดงนี้ ครูภูมิปัญญาในพื้นที่ก็มีความยินดีทำให้เยาวชนได้โอกาสฝึกฝน ให้เด็กและเยาวชนในกลุ่มได้เรียนรู้ศิลปะการแสดงซึ่งเยาวชนได้ฝึกฝนจนสามารถแสดง ให้คนในชุมชนได้รับชมกลุ่มเด็กและเยาวชนมีการนำเสนอหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยลิเกป่า เป็นสื่อในการเล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจ

จังหวัดชุมพร

- กลุ่มนกกางนวล จังหวัดชุมพร

กลุ่มนกกางนวล ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2547 เป็นกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาสังคม จังหวัดชุมพร ดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ทั้งการจัดค่ายด้านสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้เรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการร่วมรณรงค์เรื่องการดูแลฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดชุมพร และร่วมกับเพื่อนเครือข่ายจัดกิจกรรมการสื่อสารในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมรวมถึงประเด็นต่าง ๆ ในสังคม

จังหวัดพังงา

- กลุ่มชาวเลมอแกลน/ราไวย์จังหวัดพังงา

กลุ่มชาวเลมอแกลน/ราไวย์จังหวัดพังงา ก่อตั้งขึ้นหลังจากเหตุการณ์สึนามิ ประมาณปี 2547 โดยมีกลุ่มเยาวชนลูกหลานชาวเลได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้นเพื่อศึกษาเรียนรู้งาน วิถีชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาวเล นำสู่การสืบทอดและปกป้องพื้นที่ทำกินของชาวเลเพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดวิถีภูมิปัญญาของกลุ่มชาวเลต่อไป การทำงานเน้นความรักความสามัคคีในชุมชนและมีประเด็นเรื่องการเรียกร้องสิทธิของคนในชุมชนด้วย

จังหวัดกระบี่

- กลุ่มเยาวชนละครมหาวิทยาลัยจังหวัดกระบี่

ขับเคลื่อนงานร่วมกับโครงการเกาะแห่งการอ่านส่งเสริมการอ่านในกลุ่มเด็กและเยาวชน เน้นการสร้างแกนนำเยาวชนในการจัดกิจกรรมรณรงค์การอ่านขยายกลุ่มเยาวชนแกนนำเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้พื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก ร่วมกับองค์กรเครือข่ายจัดงานมหกรรมเกาะแห่งการอ่าน ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่คัดค้านกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กและปฏิบัติการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ทางกลุ่มเครือข่ายยังได้จัดทำสื่อหนังสือเพื่อสื่อสารในประเด็นต่าง ๆ เช่น เรื่องการอ่าน งานรณรงค์ในพื้นที่และร่วมดำเนินงานวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและทรัพยากรในชุมชน ส่งเสริมกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ผลิตสื่อสมัยใหม่เพื่อการสื่อสารสู่สังคมโดยเน้นสามมิติวิถีสื่อ ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์เท่าทันสื่อเพื่อให้เด็กมีทักษะในการจัดทำสื่อและพัฒนาศักยภาพ คนรุ่นใหม่ให้เป็นนักสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ กลุ่มเพื่อนเครือข่ายในจังหวัดกระบี่คือกลุ่มศิลปินสร้างสรรค์ทำงานศิลปะในกลุ่มเยาวชน

- กลุ่มสโมสรลูกปุดำ

จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารเน้นการทำละครหุ่นเงา ละครใบ้ เกมส์สร้างสรรค์

- กลุ่มเยาวชนรักษ์บ้านเกิดเกาะกลาง

เน้นการจัดกิจกรรมเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น รณรงค์เก็บขยะริมหาดนอกจากนี้ยังส่งเสริมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องวิถีภูมิปัญญาในชุมชน เช่น การทำเรือหัวโทง ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนในการทำงานภายในชุมชนกลุ่มเครือข่ายชุมชน 3-D เน้นการทำงานเพื่อสร้างสื่อดีพื้นที่ดีและภูมิดี

3.3.2 ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

อาจารย์ศรีศักร วาลิโกดม ได้กรุณามาร่วมรับฟังข้อมูลสถานการณ์การทำงานด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ทำให้มีข้อเสนอฝากถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ในการทำงานประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา คือ

การฟื้นฟูระบบสายสัมพันธ์ในชุมชน

การฟื้นฟูระบบสายสัมพันธ์กัลยาณมิตร และระบบเครือญาติในชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมาก การที่ชุมชนมีระบบสายสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง จะทำให้ชุมชนมีการดูแลกันและกัน มีความห่วงใยกัน

ซึ่งหากพื้นระบบเครือข่ายได้จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงพลังความร่วมมือของ กลุ่มคนในชุมชน เพื่อร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การสร้างสำนึกควบคู่กับสติปัญญาในการทำงาน

การส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องกระตุ้นให้เกิดสำนึกรักชุมชนรักท้องถิ่น และต้องมีสติปัญญาเท่าทัน ให้เขาได้มีโอกาสศึกษา สืบค้น และเรียนรู้ เรื่องราวที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้เขาได้รู้ว่าในอดีตบ้านเมืองและชุมชนที่เขา เหยียบย่างอยู่นั้นมีความรุ่งเรืองอย่างไร บรรพบุรุษรุ่นก่อนเขาได้สร้างและสั่งสมอะไรมาบ้างที่ ส่งทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจ และเกิดสำนึกรัก อยากจะสืบสานสืบทอดต่อ สำหรับการสืบทอดต่อนั้น เขาจะต้องใช้สติปัญญาความรู้ที่มีอยู่ มาพัฒนาสิ่งเดิมให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือ เด็กเยาวชนและคนในท้องถิ่นจะต้องลุกขึ้นมาจัดการ ด้วยตัวเองซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการรักษาท้องถิ่นที่งดงามให้คงอยู่ต่อไปสามารถนำ พลังประวัติศาสตร์วัฒนธรรมภูมิปัญญามาช่วยในการฟื้นฟูชุมชน เพื่อรักษาแผ่นดินไว้ได้

การรักษาพื้นที่ทางวัฒนธรรม

การเรียนรู้เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ต้องศึกษาเรียนรู้ เพราะจะเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เด็กเยาวชนได้เห็นความเชื่อมโยงของภูมิวัฒนธรรมร่วมเห็นถึงสิ่งที่ เราใช้ยึดโยงจิตใจร่วมกัน เช่น พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา จะทำให้เราเห็น วิถีชีวิตของคนในแต่ละยุคในแต่ละพื้นที่จะมีพลังมาก เป็นระบบนิเวศวัฒนธรรม มีการดูแลกัน และกันมีสำนึกร่วม มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เห็นความเคลื่อนไหวของชีวิต เพราะชีวิตและ วัฒนธรรมต้องควบคู่ไปด้วยกัน ไม่ใช่ศึกษาเพียงการแบ่งเขตพื้นที่ตามเขตการปกครองเท่านั้น เพราะการแบ่งเขตพื้นที่ตามการปกครองจะเห็นเพียงเส้นแบ่งเขตพื้นที่แต่จะไม่เห็นพลังที่ซ่อนอยู่ ในแต่ละพื้นที่

การให้ความสำคัญกับกาลเทศะและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

การทำงานเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เราจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ กาละเทศะ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แม้หลายเรื่องจะจางหายไปกับกาลเวลาแต่ทุกพื้นที่ บนผืนแผ่นดินยังมีพลังความศักดิ์สิทธิ์ของแต่ละพื้นที่ เราต้องเคารพในสิ่งนั้น หากเรามีความ อ่อนน้อมเคารพในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เราจะได้รับพลังความศักดิ์สิทธิ์นั้นด้วย

การทำงานประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต

การสร้างประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตเป็นเรื่องสำคัญ เราจะต้องสนับสนุนให้เยาวชน ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ หลากหลายทั้งประวัติศาสตร์ที่ได้มีการศึกษาไว้ในเอกสารตำรา

หรือสิ่งที่รวบรวมอยู่ในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานให้เด็กเยาวชนเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัยได้ แต่สิ่งสำคัญอีกด้านหนึ่งคือต้องศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีชีวิต เป็นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชนร่วมสร้างประวัติศาสตร์ ทั้งความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ วิถีชุมชน ตำนานเรื่องเล่า ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ชื่อบ้านนามเมือง ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้เราเห็นความเคลื่อนไหวของชุมชนอย่างแท้จริง

การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่บนฐานวัฒนธรรมเก่าที่มีชีวิตและจิตวิญญาณ

การศึกษาเรียนรู้เรื่องราวในอดีตทั้งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนนั้นจะทำให้เราเห็นความรุ่งเรือง วิถีชีวิตความเป็นมา รวมถึง พลังความศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมจิตวิญญาณของคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว เราต้องสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่นำสิ่งเดิมที่มีอยู่มาต่อยอดให้เกิดนวัตกรรมใหม่โดยไม่ทิ้งจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เช่น พัฒนาจากฐานข้อมูลประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้เพื่อจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การนำฐานภูมิปัญญาการทำอาหาร การทำขนมหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมาใช้พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อจัดทำสินค้าชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นหรือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรการแพทย์แผนไทย มาส่งเสริมเรื่องการดูแลสุขภาพให้กับกลุ่มผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชน ที่สำคัญคือเราจำเป็นต้องรักษาเอกลักษณ์และพลังของสิ่งเดิมไว้ด้วย

ตอนที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่และเครือข่ายภาค

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลความรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในเครือข่าย นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังได้ร่วมกับ กลุ่มองค์กรภาคีที่ทำงานด้านเด็กในเครือข่ายระดับภาค 56 องค์กรเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในการทำงานเพื่อชุมชนและสังคมได้ ทีมวิจัยสามารถสรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ดังนี้

4.1 การจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

คณะทำงานได้เข้าร่วมประชุมการขับเคลื่อนงานการศึกษาบนฐานชุมชนกับเครือข่ายภาคีระดับประเทศสามารถสรุปได้ว่า

“ การศึกษาบนฐานชุมชน” รูปแบบที่เด็กยุคใหม่ต้องการ

“การศึกษาบนฐานชุมชน ไม่ใช่แค่เรื่องในชุมชนท้องถิ่นที่เด็กจะได้เรียนรู้ แต่คือการสอนให้เด็กได้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีสมัยใหม่และให้เกิดการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน เรียกได้ว่า ‘การศึกษาบนฐานชุมชน’ เป็น การสร้างคนให้มีราก ‘ไม่ลืมหักเหง้า’ ของตนเองแต่ก็เท่าทันความเปลี่ยนแปลง เพื่อจะได้เติบโตเป็น ผู้นำของสังคมที่มีคุณภาพ ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ตอบโจทย์ความต้องการของสังคมไทย

นายชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ผู้จัดการโครงการพัฒนารูปแบบสถาบันการจัดการเรียนรู้ด้านเด็ก เยาวชนบนฐานชุมชน และประธานมูลนิธิสืบสานล้านนา กล่าวในเวทีการศึกษา บนฐานชุมชน ตอน ‘คนมีราก’ ที่โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

ปี 2547 จุดเริ่มต้นของเครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา จนถึงวันนี้ 10 ปี มีเครือข่ายฯ ใน 4 ภูมิภาค ทำงานร่วมกับครุภูมิปัญญา ผู้นำชุมชนต่าง ๆ โดยตลอดระยะเวลาของ การทำงานต่างเห็นพ้องกันว่า การศึกษาไทยที่ผ่านมาจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการท่องจำให้ เด็กอยู่แต่ในห้อง เรียนแต่วิชาการเพื่อนำไปสอบแข่งขัน เลื่อนชั้น โดยขาดกระบวนการสร้าง การเรียนรู้อย่างแท้จริงสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาที่ผ่านมา ไม่ได้ผลิตคนเพื่อออกมารับใช้ชุมชน และสังคม แต่กลับมุ่งผลิตคนเพื่อป้อนตลาดแรงงาน จนทำให้เกิดปัญหาการละทิ้งชุมชน ครอบครัว เพื่อไปทำงานในเมือง ส่งผลให้ชุมชนและสังคมเกิดความอ่อนแอ

ด้วยเหตุนี้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงได้ร่วมกันพัฒนา ‘การศึกษาบนฐานชุมชน’ โดยมี เป้าหมายเพื่อพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณของมนุษย์ให้มีความเข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยใช้ชุมชน ให้ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้เกิดการสร้างสำนึกชุมชน ทำให้เด็กเยาวชนรักและภาคภูมิใจในตนเองและ ชุมชนของตน มีความรักหวงแหนและร่วมสืบสานภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่มีมาแต่สมัยบรรพบุรุษ

‘การศึกษาบนฐานชุมชน’ รูปแบบการศึกษาที่เด็กและเยาวชนต้องการ

‘น้องปิว’ นางสาวอัจฉรา แก้วจันทร์ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า เข้ากลุ่มตั้งแต่ ป.6 ตอนนี้อยู่ปี 1 แล้ว สิ่งแรกที่ทำให้รู้จักคำว่าครุภูมิปัญญาในชุมชนได้ลึกซึ้งขึ้น คือคุณตา คุณยาย ท่านสอนให้รู้จักวัฒนธรรม ประเพณี อัตลักษณ์ของชุมชน ผูกผ้าลายไทดำ จนเกิดความรักในท้องถิ่น ได้ทักษะการเรียนรู้มาก และมีโอกาสทำงานผ่านการวิจัยทำให้พบ แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาของไทยดำซึ่งเป็นรากของชุมชนตนเอง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลง ที่ชัดเจนที่สุดที่เกิดกับตนเอง จากเด็กเรียนในระบบ เล่นไลน์ เฟซบุ๊ก ต้องเช็คทุก 5 นาที แต่เมื่อ

ผ่านกระบวนการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชน รู้อะไรสำคัญ กล้าแสดงออกมีความภาคภูมิใจ
ในวัฒนธรรมของตนเอง

เมื่อก่อนไม่เคยชอบใส่ชุดที่เป็นวัฒนธรรมอัตลักษณ์ของคนไทดำ แต่เดี๋ยวนี้สามารถ
ใส่เดินในห้างสรรพสินค้าได้อย่างภาคภูมิใจ และเข้าใจคำว่าจิตวิญญาณคืออะไร ทุกครั้งที่คุณตา
คุณยายพูดว่าถ้าไม่มีคนรุ่นตายายแล้วจะเป็นอย่างไร น้ำตาไหลทุกครั้งที่ได้ยิน ฉะนั้นอยากให้
ระบบการศึกษาไทยมีวิชาชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้กลับมาศึกษาวิชาชุมชนมากขึ้น เพราะ
ได้เห็นความแตกต่าง เวลาที่ โรงเรียนนำหลักสูตรท้องถิ่น 3 ชม.มาสอน เด็กมีความสุขมากกว่า
การเรียนวิชาหลัก จึงอยากให้ความสำคัญของความเป็นท้องถิ่น ภูมิปัญญาของตนเอง
โดยแนวทางหลักในการเผยแพร่ภูมิปัญญาเพื่อสืบรากของไทดำที่จะทำต่อไป คือ

- 1) เรียนรู้รากเหง้าของตนเอง เพื่อให้เกิดความลึกซึ้ง
- 2) การบ่มเพาะตนเอง และให้น้อง ๆ รุ่นต่อไปได้เรียนรู้ด้วย
- 3) การฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน
- 4) การสร้างเครือข่ายให้คนมาเข้าร่วม

“การศึกษาในระบบ โรงเรียนสอนให้เราออกไปรับจ้าง ทำให้ห่างจากชุมชน และกลับบ้าน
ไม่ได้”

คำพูดของนายธีรศักดิ์ จอตะ สถาบันฝึกอบรมเพื่อการจัดการตนเอง จังหวัดเชียงใหม่
อธิบายว่า ตนเป็นชาวปกากะญอ สาเหตุที่เข้ามาร่วมเกิดจากความทุกข์ ความไม่สนุก เพราะ
เห็นคนเฒ่าคนแก่ออกจากป่า ชุมชน เดินอยู่ริมถนน เป็นผลจากความเข้าใจผิดการได้รับอคติจาก
สังคม จึงเกิดแรงกระตุ้นให้ต้องศึกษาความเป็นรากเหง้าของตนเอง เพื่อจะได้อธิบายตัวเองให้ได้
ไม่เช่นนั้นก็ไม่ดีสิได้แย่ง ไม่มีสิทธิอยู่ในสังคม ชุมชนนั้นได้ ฉะนั้น ต้องต่อสู้เพื่อชุมชน ให้พ้นจาก
ความทุกข์ยากลำบาก และให้ทุกคนรู้ว่าคนปกากะญอก็เหมือนกับมนุษย์พี่น้องชาติพันธุ์อื่น ๆ
เท่าเทียมกับทุกคนไม่ได้มีคุณค่าน้อยหรือด้อยต่ำกว่าคนอื่น

“ชาวปกากะญอบอกว่าสิ่งที่อร่อยที่สุดคือข้าว สิ่งที่ดีที่สุดคือมิตรไมตรี แต่โรงเรียนไม่ได้
สอน เพราะการเรียนใน รร. มักจะสอนให้เราได้ใบปริญญาออกไปรับจ้างหางานทำแต่กลับบ้าน
ไม่ได้ ซึ่งการเรียนรู้อาณาวัฒนธรรม ภาษาจากผู้เฒ่าผู้แก่ได้ฟังบทกวีเก่าๆ ทำให้รู้รากที่หยั่งลึกกว่า
จะมาถึงวันนี้ได้ ทำให้ตนเองอบอุ่นใจ เพราะสมัยเรียนในห้องเรียนเราถูก ทำให้อาย ไม่กล้าบอกว่า
เป็นคนปกากะญอ ต้องหลบอยู่หลังห้องตลอด รู้สึกไม่มีคุณค่าเลย ดังนั้น การจะมีชีวิตอยู่ใน
ชุมชนได้ คนในชุมชนต้องเกิดการ ‘สุม’ คือการสุมหัวของคน เพื่อช่วยเหลือแบ่งปัน เกิดการส่งต่อ
ความรู้ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นต่อไปเรื่อย ๆ

ทำให้สามารถสร้างการดำรงอยู่ เกิดการสร้างอาหารเพื่อความอยู่รอด เพราะชีวิตไม่ได้กำหนดด้วยปัญหาในการจับจ่ายใช้สอย ฉะนั้น ในเรื่องของจัดการการศึกษาจึงอยากให้มีส่วนเนื้อหาชุมชน 40% วิชาการ 60% เพราะเราจะได้เรียนรู้รากเหง้าของชุมชนเป็นการซึมซับทำให้มีความมั่นใจที่จะมีชีวิตอยู่ได้ในมิติของชุมชน ผมอยากเห็นพี่น้องทนาย ล้านนา ปกาเกอญอ พูดภาษาของตนเอง"นายธีรศักดิ์ กล่าว

รศ.ดร.ประวิต เอราวรรณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กล่าวว่าชอบคำว่า 'คนมีราก' เพราะการศึกษาขณะนี้คิดออกจากราก ทำให้คนสิ้นรากเหง้าล่องลอยไม่มีจุดหมายปลายทาง สิ่งที่เด็กและเยาวชนพูดว่า "การศึกษาในระบบทำให้คนอายราก ของตนเอง" เป็นเรื่องที่แย่มาก ๆ เพราะในความเป็นจริงเด็กและเยาวชนจะเติบโตขึ้นมา อย่างงดงามจากรากของชุมชน และทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ขณะนี้ โจทย์สำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศ "การศึกษานานาชาติ" ควรเป็นทางการศึกษาทางเลือก ไม่ใช่ทางเลือก

ด้าน ดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านวิชาการและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า สพฐ. ทำเรื่องกระบวนการเรียนรู้จนถึงเรื่องหลักสูตร วันนี้ได้เห็นกระบวนการเรียนรู้ที่ควรจะเป็นใน 3 ประเด็น คือ

- 1) การเรียนรู้ที่ทำให้เด็กสนใจ ซึ่งเกิดจากการเห็นตัวตนของรุ่นพี่
- 2) การจัดกิจกรรมค่ายเป็นประสบการณ์เรียนรู้ที่ดีกระตุ้นให้เกิดความสนใจ
- 3) การเผชิญความรู้สึกที่เป็นทุกข์

ทั้ง 3 ประเด็นนำไปสู่การได้พบกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่ได้เกิดตั้งแต่แรก แต่เกิดจากการบ่มเพาะที่ทางสถาบัน องค์การ หน่วยงานที่เด็กและเยาวชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม สามารถสร้างกลไกสานต่อจนกระทั่งเกิดมาเป็นตัวตน ทักษะความสามารถในการจัดการตนเองได้ ตรงนี้ก็ถือเป็นเป้าประสงค์ของ โรงเรียนที่ต้องทำให้เกิดอย่างจริงจัง และจะทำให้เข้าสู่ระบบอย่างยั่งยืนจะอย่างไร ตัวอย่างสิ่งที่เด็ก ๆ ทำต้องชื่นชมความสามารถ ทำให้เห็นกระบวนการเชื่อมโยงการเรียนรู้ การฝึกทักษะที่เกิดมาจากสายสัมพันธ์ ในการอยากอนุรักษ์ ถนอมวัฒนธรรม ถือเป็นศาสตร์สำคัญของ การดูแลประเทศในอนาคต

ส่วนนางเพ็ญพรรณ จิตตะเสนีย์ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชนและครอบครัว สสส. กล่าวว่า เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ สสส. ให้ความสำคัญและตลอดมา ได้ร่วมสนับสนุนกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเยาวชนมาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็น

กิจกรรมในรูปแบบห้องเรียน หรือองค์กรเยาวชน เช่นเดียวกับกิจกรรม เครือข่ายเยาวชนสืบสาน ภูมิปัญญาได้สนับสนุนตั้งแต่เริ่มจนถึงขณะนี้เป็นเวลา 10 ปี ได้เห็นการพัฒนามาเป็นระยะ

นับตั้งแต่ระยะแรกที่เริ่มสร้างเครือข่ายและพัฒนา มาตลอดจนสามารถสร้าง เป็นห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ทั้งเด็กและเยาวชนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ที่สนใจได้มาศึกษา หาความรู้ ทั้งนี้ การทำงานของเครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญานั้น แตกต่างกว่าการทำงาน ของ รร.และสถานศึกษาทั่วไป สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนนั่นคือ เครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาจะ มุ่งพัฒนาศักยภาพของตัวเยาวชน เน้นการปลูกฝังการเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นสำคัญ

"ขอฝากทางเครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาและผู้เกี่ยวข้องทุกคนว่าเราอยากเห็น การขยายผลแนวทางคิดทำงานการศึกษาบนฐานชุมชน ออกไปในวงกว้าง โดยเชื่อมโยงไปกับการ ศึกษาในระบบและการศึกษากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งแม้จะไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายแต่ขณะนี้ก็มีหลายหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจจึงอยากให้พูดคุยกันเพื่อหาทางออก ที่ชัดเจนในการขยายผลการจัด การศึกษาบนฐานชุมชนให้สำเร็จได้อย่างไร ทำายสุดนี้ ขอชื่นชมทุกคนที่ทำให้โครงการนี้เกิด ผลสำเร็จโดยเฉพาะเยาวชนถือเป็นกำลังสำคัญอย่างมาก"นางเพ็ญพรรณ กล่าว

ประเด็นที่สะท้อนคิด เมื่อการศึกษาทางเลือก กลายเป็นสิ่งที่ชุมชน 'เลือก' มากกว่า การศึกษาทางหลัก อะไรจึงควรจะเป็นคำตอบที่ใช่ .

อ้างอิงที่มาจาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560

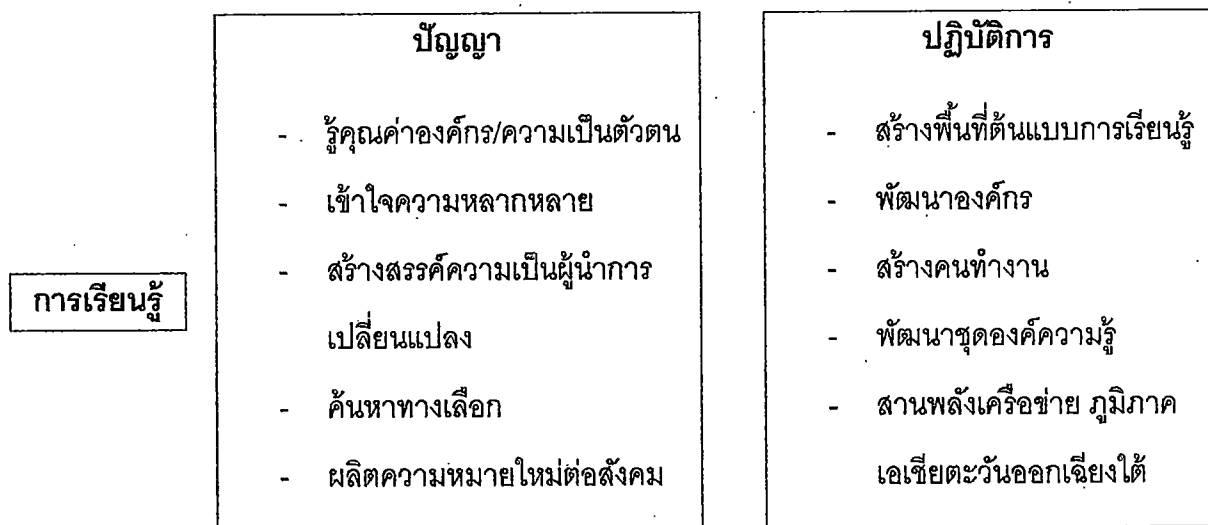
4.2 การจัดการเรียนรู้ระดับเครือข่ายภาคีองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชน

ทีมวิจัยได้ร่วมกับเพื่อนภาคีเครือข่ายองค์กรการทำงานด้านเด็กในระดับภาคและ ระดับประเทศรวมทั้งสิ้น 56 องค์กร ได้ร่วมกันออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชน ในเครือข่ายซึ่งสามารถสรุปหลักสูตรที่ร่วมออกแบบเพื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน ในเครือข่ายได้ดังนี้

4.2.1 กรอบคิดหลักสูตรการเรียนรู้การพัฒนาองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชน ปรัชญาการเรียนรู้

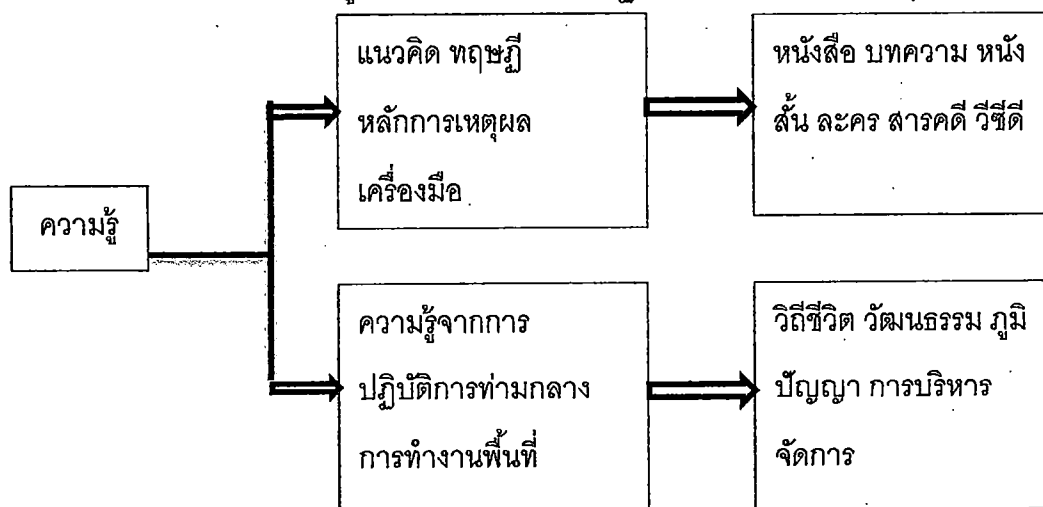
สร้างสรรค์การเรียนรู้ สร้างพลัง เชื่อมโยงเครือข่าย สร้างนวัตกรรมใหม่ในการแก้ไขปัญหา เชิงบูรณาการ บริบทของการจัดการศึกษาหลักสูตรการเรียนรู้การจัดการองค์กรและแนวทางการ

ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาใหม่เพื่อสร้างทางเลือก เป็นการศึกษาที่บนพื้นฐานความหลากหลาย
ความเป็นพหุวัฒนธรรม

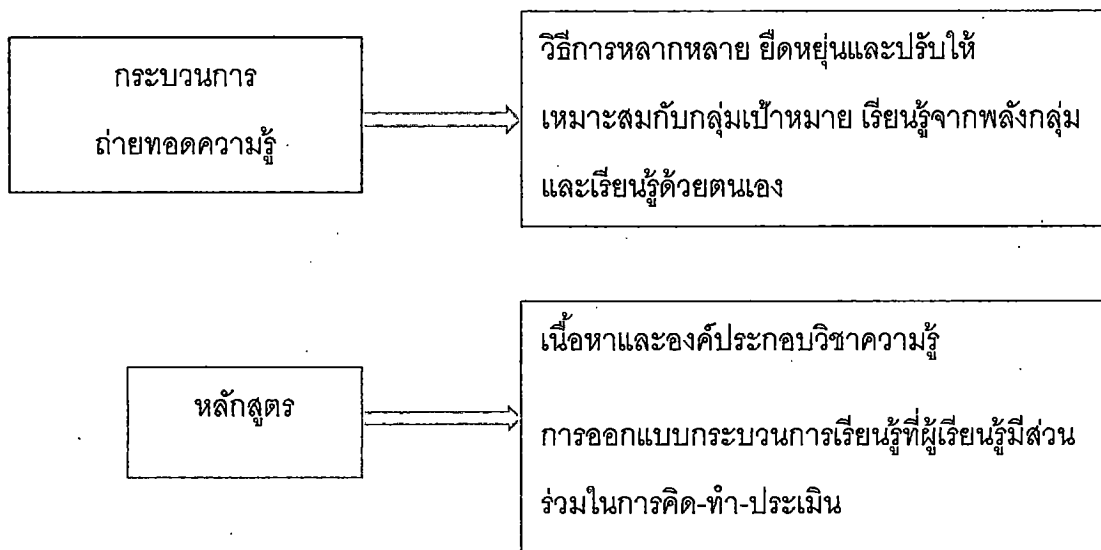
ความรู้

เป็นการสร้างความรู้ที่ไม่แยกออกจากการปฏิบัติการและความเป็นพหุวัฒนธรรม

4.2.2 กระบวนการถ่ายทอดความรู้

เป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์

4.2.3 หลักสูตรการเรียนรู้

หลักสูตรการเรียนรู้ที่ 1 พัฒนาการจัดการยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้มีการทบทวน สรุปบทเรียน และถอดประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมาในระยะเวลา 10 ปี
- 2) เพื่อมีการถ่ายทอดความรู้ สังเคราะห์การทำงานด้านเด็กและเยาวชน
- 3) เพื่อนำบทเรียน ชุดประสบการณ์ ความรู้มาเป็นฐานการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์
- 4) เพื่อให้เกิดการออกแบบยุทธศาสตร์ใหม่ที่สอดคล้องต่อพื้นที่และการขับเคลื่อนงานใหม่

เนื้อหา

- 1). สรุปบทเรียน (วิเคราะห์) การทำงาน 10 ปี ประสบการณ์ บทเรียน ความรู้
- 2) เรียนรู้เครื่องมือวิเคราะห์ การสังเคราะห์ในกระบวนการทำงานทางสังคม
- 3) เรียนรู้เครื่องมือสร้างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการจัดการเชิงพื้นที่
- 4) เรียนรู้การออกแบบปฏิบัติการ/การสร้างกลยุทธ์ จากยุทธศาสตร์สู่แผนปฏิบัติการ

5) เรียนรู้การปฏิบัติการเชิงพื้นที่บูรณาการ

กระบวนการ

- 1) วิเคราะห์การทำงานและประมวลสรุปผลระดับบุคคลและระดับองค์กร
- 2) สังเคราะห์ “เงื่อนไข” เพื่อค้นหาการสร้างความรู้ขององค์กร
- 3) ให้ความรู้ “เครื่องมือ” การสร้างยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่
- 4) ให้ความรู้ “เครื่องมือ” การจัดการยุทธศาสตร์เชิงประเด็น/นโยบาย
- 5) ให้ความรู้ “เครื่องมือ” การสร้างยุทธศาสตร์เชิงรณรงค์
- 6) แลกเปลี่ยน “การออกแบบ” กลยุทธ์การขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ ประเด็น นโยบาย
- 7) ออกแบบการปฏิบัติการในระดับพื้นที่เพื่อสร้างการบูรณาการในระดับองค์กรและข้ามองค์กร

ผลลัพธ์

- 1) ผู้อบรมมีความรู้การสร้างยุทธศาสตร์ในระดับองค์กรได้และสามารถนำไปถ่ายทอดและสร้างกระบวนการในองค์กรของตนเองได้
- 2) ผู้อบรมสามารถสร้างยุทธศาสตร์ในการทำงานเชิงพื้นที่ได้ในรูปแบบต่างที่สอดคล้องกับการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ในระดับองค์กรได้
- 3) ผู้อบรมสามารถใช้เครื่องมือเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การสร้างยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่ ประเด็นและนโยบาย

หลักสูตรการเรียนรู้ที่ 2 การจัดการองค์กรเชิงบูรณาการ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างคนทำงานให้เป็นผู้เชี่ยวชาญและยกระดับองค์กรที่มีวิสัยทัศน์มองการจัดการเชิงระบบและนำสู่การจัดการปัญหาเด็กและเยาวชนได้ทันต่อสถานการณ์ปัญหาสังคมปัจจุบัน
- 2) เพื่อสร้างการเรียนรู้การจัดการองค์กรที่นำสู่การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อการสร้างประสิทธิภาพในการยกระดับการทำงานขององค์กรด้านเด็กและเยาวชน

- 3) เพื่อสร้างองค์กรที่สามารถขับเคลื่อนงานที่สนองยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน

เนื้อหา

- 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์โครงสร้างการทำงานระดับองค์กรเพื่อค้นหาศักยภาพขององค์กร
- 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างการพัฒนาศักยภาพระดับบุคคลและองค์กร
- 3) กระบวนการ "ค้นหาความรู้" ในกาจัดวางองค์กรใหม่เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- 4) นำเสนอ เครื่องมือการจัดการองค์กรสู่กุญแจแห่งความสำเร็จและสร้างประสิทธิภาพการจัดการเชิงระบบ

กระบวนการ

- 1) เวทีวิเคราะห์ปัญหาการทำงานระดับองค์กรและปัญหาศักยภาพของบุคลากร
- 2) เวทีสังเคราะห์ โครงสร้างและกระบวนการทำงานขององค์กร
- 3) ออกแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้ระดับองค์กรแบบเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ระดับองค์กร
- 4) เรียนรู้ "เครื่องมือ" การจัดการองค์กรเชิงระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพระดับบุคคลและองค์กร
- 5) พัฒนาแผนการจัดการองค์กรทั้งระบบ (ยุทธศาสตร์ โครงสร้าง ความรู้ กระบวนการ ขับเคลื่อน แนวทางการสร้างนวัตกรรม)

ผลลัพธ์

- 1) ผู้อบรมมีความรู้ในด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชิงระบบและสามารถนำไปแลกเปลี่ยนระดับองค์กรได้
- 2) ผู้อบรมสามารถ มีการสร้างสรรค์ "กระบวนการเรียนรู้" สำหรับองค์กรตนเองได้เพื่อพัฒนาความเป็นทีมและพัฒนาองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- 3) ผู้อบรมสามารถใช้เครื่องมือการจัดการองค์กร คน สร้างระบบงาน จัดการงบประมาณ เงิน การจัดการความรู้ขององค์กร

- 4) จัดทำแผนพัฒนาองค์กรที่สามารถสร้างการจัดการใหม่ที่สอดคล้องต่อยุทธศาสตร์ขององค์กรได้

หลักสูตรที่ 3 หลักสูตรการจัดการความรู้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เกิดการจัดการความรู้ระดับองค์กรนำสู่การสร้างการเรียนรู้ใหม่ ที่สามารถยกระดับจากการปฏิบัติและสังเคราะห์ในพื้นที่ได้
- 2) เพื่อพัฒนา “ความรู้” ขององค์กรให้เป็นความรู้ที่นำสู่การสร้างความเป็นวิชาการ จนสามารถถ่ายทอด เผยแพร่เป็นหลักสูตรหรือสื่อ สู่สังคมได้
- 3) เพื่อพัฒนาความรู้ระดับองค์กรนำสู่การพัฒนายกระดับพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหา

- 1) การจัดการความรู้คืออะไร และความสำคัญของการจัดการความรู้ระดับองค์กร
- 2) ปรัชญา แนวคิด บทเรียน ประสบการณ์ มีความแตกต่างกันอย่างไร
- 3) การเรียนรู้ ความรู้ องค์ความรู้ คืออะไร และมีความสำคัญต่อการทำงานอย่างไร
- 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ คืออะไร มีวิธีการอย่างไร
- 5) กระบวนการถอดความรู้ระดับบุคคล ใช้เครื่องมืออย่างไร
- 6) กระบวนการถอดองค์ความรู้ระดับองค์กร ชุมชน มีเครื่องมืออย่างไร
- 7) วิธีการประมวลสรุปผล “ความรู้” “องค์ความรู้”
- 8) วิเคราะห์ สังเคราะห์ “ความรู้เพื่อค้นหาเงื่อนไขใหม่ในการสร้างองค์ความรู้องค์กร”
- 9) กระบวนการจัดการความรู้นำสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

ผลลัพธ์

- 1) เกิดนักจัดการความรู้ที่มีความสามารถใช้กระบวนการจัดการความรู้ในระดับองค์กรได้
- 2) ผู้อบรมสามารถเป็น “วิทยากรการ” จัดการความรู้ระดับองค์กรได้

- 3) ผู้อบรมสามารถเรียนรู้เครื่องมือการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวล ความรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้เข้าร่วมสามารถสร้างแผนการจัดการความรู้ในระดับองค์กรได้และเกิดแนวทางการสร้างองค์การการเรียนรู้ในระดับองค์กรของตนเอง

หลักสูตรที่ 4 หลักสูตรสร้างสรรค์นวัตกรรมขององค์กร

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างสรรค์ระบบการทำงานขององค์กรให้เกิดรูปแบบใหม่ด้านเด็กและเยาวชน
- 2) เพื่อการพัฒนา "ต้นแบบ" ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่การทำงานขององค์กร
- 3) เพื่อสร้างสรรค์แนวทางการทำงานที่เน้นองค์กรแห่งการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาระดับองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้

เนื้อหา

- 1) กระบวนการค้นหา ความหมายนวัตกรรม เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและการตระหนักถึงความสำคัญการสร้างนวัตกรรมร่วมกัน
- 2) กระบวนการสร้างนวัตกรรมระดับองค์กรเพื่อนำสู่การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้
- 3) กระบวนการสร้างนวัตกรรมระดับพื้นที่เพื่อพัฒนารูปแบบการทำงานเชิงพื้นที่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพปัญหาในปัจจุบัน
- 4) กระบวนการถอดความรู้การสร้างนวัตกรรมในระดับองค์กร
- 5) กระบวนการสรุปบทเรียนการสร้างนวัตกรรมระดับองค์กรที่นำสู่ "ความรู้"

กระบวนการ

- 1) ระดมความคิดความหมายนวัตกรรม
- 2) นำเสนอเชิงทฤษฎี "นวัตกรรมของการเรียนรู้"
- 3) ลงพื้นที่เรียนรู้ "บทเรียน ประสบการณ์ ระดับองค์กร ชุมชน เครือข่ายในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่"
- 4) วิเคราะห์กระบวนการสร้างนวัตกรรมขององค์กร ชุมชน เครือข่ายที่ได้เรียนรู้

- 5) เรียนรู้ "เครื่องมือ" เพื่อนำสู่ การออกแบบการสร้างนวัตกรรมระดับองค์กร ชุมชน เครือข่าย
- 6) ประมวลสรุปกระบวนการเรียนรู้และสังเคราะห์ "ความรู้" ในการเรียนรู้การสร้างนวัตกรรม

ผลลัพธ์

- 1) ผู้อบรมสามารถนำกระบวนการสร้างนวัตกรรมไปทำงานร่วมกับองค์กรของตนเองได้
- 2) ผู้อบรมสามารถเป็นวิทยากรการสร้างนวัตกรรมระดับองค์กรได้
- 3) เกิดแนวทางการเรียนรู้ในรับองค์กรที่สอดคล้องต่อศักยภาพและความสามารถขององค์กรที่เข้าร่วมได้
- 4) เกิดแผนการสร้างนวัตกรรมระดับองค์กรที่สามารถสร้างนวัตกรรม "รูปแบบใหม่" ของการทำงานในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้

ตอนที่ 5 การพัฒนาทักษะความสามารถของทีมพี่เลี้ยง

การพัฒนาทักษะความสามารถของทีมพี่เลี้ยงเป็นพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายเพราะหากพี่เลี้ยงมีศักยภาพมีทักษะความสามารถในการดำเนินงานอย่างรอบด้านจะสามารถช่วยสนับสนุน กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายได้เป็นอย่างดีนอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพของทีมพี่เลี้ยงยังสามารถช่วย ยกระดับการทำงานได้เป็นอย่างดี ที่ผ่านมามีทีมพี่เลี้ยงผู้สนับสนุนงานวิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพผ่านองค์กรภาคีต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาตนเองมากขึ้นเช่น เข้าร่วมฝึกอบรมเรื่องภาวะผู้นำองค์กรสมัยใหม่โดยทีมวิทยากรหลักคืออาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ ได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะการทำงานในหลายด้าน เช่น ชุมชนแห่งปณิธาน การพัฒนาภาวะผู้นำ ณ จุดสัมผัส การทำหน้าที่พี่เลี้ยง วงจรการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของทีมพี่เลี้ยง ในการทำงานสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ให้กับกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลาย และเป็นการพัฒนาทักษะในการทำงานของทีมพี่เลี้ยงได้เป็นอย่างดี ทีมพี่เลี้ยงงานวิจัยสามารถสรุปทักษะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

5.1 ชุมชนแห่งปณิธาน

หลายคนเวลาทำงาน ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน โดยอาจจะไม่เห็นเป้าหมายสูงสุดร่วมกัน ครั้งนี้เราจึงเอาทีมพี่เลี้ยงทีมสนับสนุน ทีม backup ทีมสนับสนุน มาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดเป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Community) และการที่จะเป็นชุมชนเรียนรู้ ชุมชนแห่งการปฏิบัติการและปณิธาน (Community for Practice and Commitment) เราต้องฝึกเป็น Mentoring Community คือ ทุกคนเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กันและกัน แก่นของการเป็นพี่เลี้ยงคือการรับใช้ (Serve) ให้ผู้อื่นเจริญงอกงาม

ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter Senge) พูดถึงชุมชนเรียนรู้ว่า เป็นชุมชนแห่งปณิธาน (Learning community is Community of commitment) มีเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่และชัดเจนต่อปณิธาน 3 ประการคือ

1. ปณิธานในการรับใช้สิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเอง (Community to serve)
2. ปณิธานในการศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา (Commitment to study)
3. ปณิธานในการฝึกปฏิบัติตลอดเวลา (Community to practice) ตรงนี้ก็จะอาจจะเกิดขึ้นกับการตีความว่าปฏิบัติอะไร (ปฏิบัติที่จะฝึกให้เราดียิ่งขึ้น)

การเป็นชุมชนคือการแชร์ความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกและเชื่อมสายใยต่อกัน เราต้อง:

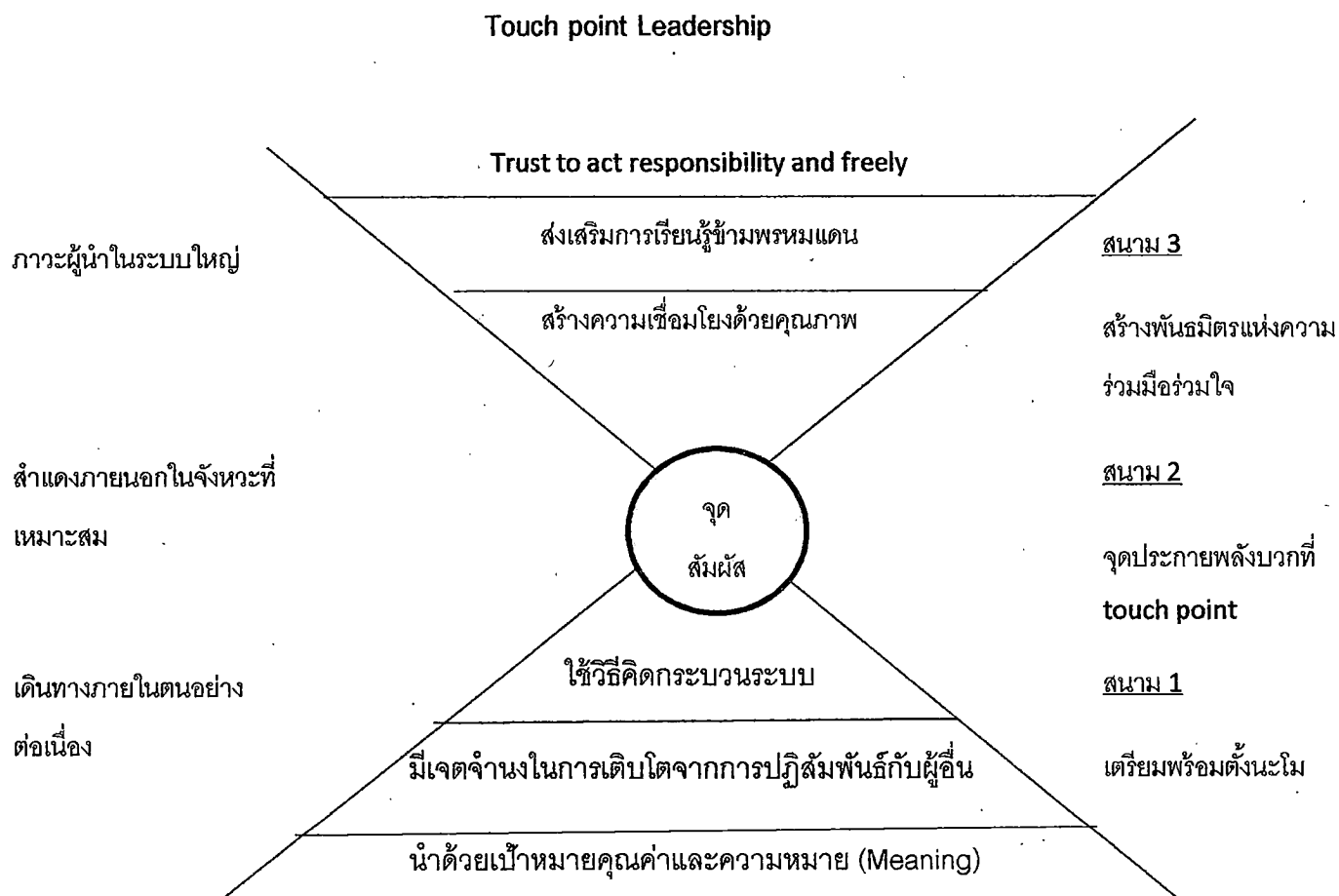
เปิดตัวเอง (Open up) เปิดตัวเองให้มีเจตจำนง การได้พบกับความศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่มีคุณค่าในตนและส่วนรวม สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับการอุทิศ และการเสียสละบางอย่างเป็นการรับใช้

ให้ (Service) ชีวิตของหลายคนก็เป็นการรับใช้ ทุกคนก็เป็นการรับใช้ผู้อื่น รับใช้ให้แก่กันและกัน และให้เกียรติเขา และอยากที่จะรับใช้ผู้อื่นด้วย

เรียนรู้เพื่อมีความฉลาดร่วมกัน ความร่วมกันจะเกิดขึ้นได้เมื่อสิ่งนั้น ๆ มีอยู่ในตัวคนทุกคน เหมือนเสียงที่แต่ละคนเปล่งออกมา ก็เป็นพลังร่วมที่ส่งผลสะท้อนออกไปสู่คนแต่ละคนด้วย เมื่อคนเราเปิดตัวเองสู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เราก็จะเปิดตัวเองสู่ชุมชนปณิธาน (Community of commitment) การรับใช้คือการทำตัวให้เล็กลง ถ่อมตัวลงเพื่อรับใช้สิ่งที่ให้คุณค่า

5.2 ภาวะผู้นำ ณ จุดสัมผัส (Touch Point Leadership)

ทีมพี่เลี้ยงและคณะทำงานได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้และพัฒนาทักษะเพิ่มเติมในเรื่องภาวะผู้นำ ณ จุดสัมผัสเพื่อพัฒนาศักยภาพทีมที่เลี้ยงและคณะทำงานให้สามารถ วิเคราะห์กระบวนการทำงานและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งคณะทำงานได้มีการเรียนรู้จากอาจารย์ชัยวัฒน์ ภิระพันธุ์ จากกระบวนการเรียนรู้ทำให้พี่เลี้ยงและคณะทำงานสามารถนำทักษะความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินงานและถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มแกนนำเยาวชนได้เป็นอย่างดีซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

เมื่อเราจะไปพบปะพูดคุยกับใคร เราก็อุ้มเครื่องตัวเองเสียก่อน คือ การนำตัวเองด้วยเป้าหมายที่ชัดเจน แล้วทำให้คนเข้าใจถึงเป้าหมายที่ปรารถนา ทุกการกระทำของเรามีความหมาย

สถานะที่ตื่นรู้ นิ่งเงียบ แต่มีพลัง เมื่อถึงเวลาที่ต้องร่วมมืออย่างฉลาดและสร้างผลสะท้อนอย่างต่อเนื่อง มีเจตจำนงมุ่งมั่นที่เจริญเติบโตโดยปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สิ่งที่เราต้องใส่ใจคือ

กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้มีจังหวะหนึ่ง มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราคิดว่าเรารู้แล้ว แต่แท้จริงแล้วเรายังไม่รู้ การพูดคุยเพื่อให้ได้ประเด็น เกิดปัญญาลุ่มลึก ความหวัง กำลังใจ มันต่างจากสภาวะทั่วไปแบบวงสภากาแฟ ซึ่งเราต้องฝึกอีกมาก แต่สามารถฝึกได้เพราะมันอยู่ในตัวเราทุกคน ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยไม่ได้ใส่ใจกับมัน จึงไม่รู้ว่ามีอำนาจที่แท้จริงนั้น อยู่ในตัวเราทุกวัน

ใส่แว่นที่มองโลกปฏิสัมพันธ์ อธิปไตย เห็นการเชื่อมโยงแบบไม่แยกส่วน วิธีคิดแบบนี้ คือวิธีคิดแบบองค์รวม ไม่คิดแยกส่วน หากเราอยากจะทำใจการทำงานเทศน์หรือขาย ชุมชนให้มีชีวิต ให้มีพลัง เราต้องระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำบางคำ เพราะมันอาจจะไปครอบงำวิธีคิด วิธีปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้เราต้อง ฝึกฝนจิตและพัฒนาศักยภาพตนเองตลอดเวลา

สนามที่ 1 ปรับฐานตัวเองให้พร้อมเพื่อก้าวสู่จุดสัมผัส ตั้ง นะโม มีสมาธิ คุยกับใคร อย่างไร เรามีปัญหาอะไร ไปดูประกายพลังบวก สร้างความหวัง กำลังใจ ไม่หวาดหวั่น เมื่อถึงจุดกึ่งกลาง Touch point ซึ่งเป็นจุดสร้างความสัมพันธ์ เป็นจุดที่สถานการณ์ภายนอก จะเข้ามาท้าทายเรา เป็นช่วงจังหวะเวลาที่สำคัญ เหมาะสม

สนามที่ 2 จุดประกายเชิงบวก ซึ่งเป็นที่ทำให้เราได้มาสนทนากัน ยกย่องความคิด ให้กำลังใจ ผูกพัน มุ่งมั่น แก่ไข ปรับปรุง เมื่อมาถึงขั้นนี้ เราจะเกิดการเรียนรู้ข้ามผ่านความแตกต่าง หรือเรียกว่าเรียนรู้ข้ามเผ่าพันธุ์ที่แตกต่าง ไม่ใช่การเรียนรู้กันเอง ว่าอะไรดีกว่าตามกันแต่เกิดการเรียนรู้ข้ามพวกเดียวกัน ไปเรียนรู้กับกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มเรียนรู้ข้าราชการ กับนักวิชาการ เครือข่ายชาวนาเรียนรู้กับเครือข่ายชาวประมง อย่างนี้เป็นต้น

สนามที่ 3 สร้างความร่วมมือกับความแตกต่าง เป็นจุดสำคัญที่เราค่อยๆ ทำ และฝึกฝนตนเอง สนทนากันอย่างมีพลัง สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่จะเกิดภาวะผู้นำในระบบใหญ่ ที่ทำงานเปลี่ยนแปลงสังคมในจุดต่าง ๆ แล้วเกิดขึ้นในทิศทางเดียวกัน ที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงใหญ่ ๆ ได้ ที่สำคัญคือเราก้าวข้ามความแตกต่าง การพูดกันคนละภาษาแต่เราเข้าใจกัน ต่างคนต่างทำงานในบริบทของตนเอง วางใจกันที่จะทำอย่างเป็นอิสระและรับผิดชอบ

นี่คือการเป็นผู้นำ ณ จุดสัมผัส ซึ่งทุกคนสามารถฝึกฝนได้ ทำได้และทุกครั้งที่เราอยู่ในสนามของการพบปะผู้คน ไปปรากฏตัว เราต้องสร้างประกายเชิงบวกให้ได้ ต้องไม่ทำให้ใครห่อเหี่ยว ท้อแท้ หมดหวัง แต่ต้องสร้างกำลังใจ สร้างพลัง เกิดความหวังร่วมกัน

การนำด้วยคุณค่า ความหมายของชีวิต ทำไปทำไม เมื่อความหมายนี้แจ่มกระจ่างแจ้งแล้ว เรามีเจตนาที่จะเติบโต ต่อมาใช้วิธีคิดกระบวนการระบบที่สร้างการเชื่อมโยง สัมพันธ์ รู้ว่าจะเชื่อมโยงผู้คน สนทนาให้มีพลังและเรียนรู้อย่างไร เมื่อเตรียมแล้วก็เริ่มสร้างการเชื่อมโยง นำไปสู่การเรียนรู้ข้ามพรมแดน ในท้ายที่สุด

5.3 การทำหน้าที่พี่เลี้ยง

พี่เลี้ยงมีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ เพราะหากพี่เลี้ยงมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะความสามารถและตั้งใจหนุนเสริมการเรียนรู้ของเยาวชนจะทำให้การทำงานของเยาวชนเป็นระบบ สามารถช่วยสนับสนุนการทำงานของกลุ่มเยาวชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นพี่เลี้ยงเองที่ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้พร้อมทั้งกายใจ และทักษะความสามารถ ซึ่งจากการเข้าร่วมฝึกฝนการเรียนรู้ โดยอาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ ทำให้ทีมพี่เลี้ยงและคณะทำงานมีความเข้าใจการทำงานหน้าที่พี่เลี้ยงเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาการเรียนรู้ได้ดังนี้

5.3.1 ประโยชน์ของการทำหน้าที่พี่เลี้ยง

(คัดจากการ Check in เวทีพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง ครั้งที่ 1)

"จิตของเราต้องพร้อม สัมผัสและเปิดรับผู้ที่เราจะสัมพันธ์ด้วย จะสร้างความน่าเชื่อถือ ผูกพัน ไว้วางใจ เปิดใจ เปิดตัวตนเข้าหากัน"

"เรามีภาวการณ์เป็นพี่เลี้ยงคนอื่นมา เป็นประสบการณ์ที่เราเคยได้รับการดูแล และเป็นผู้ดูแลคนอื่น เป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ในการสัมพันธ์กับผู้คน พื้นฐานความรัก ความปรารถนาดี พอมองเราเป็นงาน บทบาทหน้าที่ เลยกลายเป็นคนละเรื่องกับชีวิตหากแท้จริงแล้ว การเป็นพี่เลี้ยงเป็นเรื่องของชีวิต เรา รู้สึกกับการได้รับการดูแล และดูแลคนอื่นเราทุกคนมีความสามารถและมีอะไรบางอย่างที่จะทำให้ ที่จะดูแลคนอื่นได้"

"การเป็นพี่เลี้ยงขึ้นอยู่กับสภาวะจิตของพี่เลี้ยงและอีกฝ่าย ต่างต้องเปิดใจ ผูกพัน เชื่อมถือกัน และไว้วางใจกันและกัน บุคลิกเปิด อ่อน เป็นมิตร ทำให้คนรู้สึกไว้วางใจ เชื่อมมัน เปิดใจ"

"พี่เลี้ยงต้องฟัง สังเกต รู้ว่าเราจะต้องเติมอะไรให้ผู้อื่น ในตอนใด และอย่างไร จังหวะที่จะเติมเต็ม คำตอบมีอยู่ในใจของคนนั้นแล้ว พี่เลี้ยงเป็นเพียงคน "ปลุก" ศักยภาพในตัวเขาให้พบคำตอบในตัวเอง"

ข้อความเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากการประสบการณ์ทบทวนจากคำถาม ทำให้เราพอสรุปประเด็นที่น่าจะทำให้เราเข้าใจการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) ว่าเกี่ยวข้องกับตัวตน คุณลักษณะ บุคลิกและสภาวะของพี่เลี้ยง อาทิ เป็นมิตร น่าเชื่อถือ เปิดใจ ใจกว้าง ละเอียด รอบคอบ อ่อนน้อม มีความรัก ความเมตตาต่อผู้อื่น มีสติ ฯลฯ

Skills ทักษะและความรู้สำคัญของพี่เลี้ยง เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง เผ้าสังเกต จิตเจียบ ตั้งคำถามสืบค้น มีความสามารถในการสื่อสาร พูดให้คนอื่นฟังเข้าใจง่าย มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการคิดกระบวนการอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีเรื่องความคิด ความเข้าใจ ความเห็น และความรู้สึกกับ กระบวนการ มองเห็นบริบทของผู้คนและสิ่งแวดล้อมเพื่อประเมินสถานการณ์ได้อย่างดี

Personal mastery พี่เลี้ยงต้องฝึกฝนพัฒนาตัวเองไปเรื่อย ๆ Coach ตัวเองด้วย โดยเฉพาะเวลา Coach ผู้อื่น

ข้อพึงระวังของพี่เลี้ยง คือ การชี้นำ แทนที่จะเอื้อเพื่อเกื้อกูลให้ผู้อื่นเจริญงอกงามด้วยตัวเอง

5.3.2 นิยามของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานพี่เลี้ยง

Coaching คือ การดูแลให้คนอื่นเติบโตด้วยตัวของเขาเอง ด้วยการเผ้าสังเกต วางกระบวนการพัฒนาศักยภาพ ตั้งคำถาม ชี้ให้เห็น จนเขาร้อง อ้อ ด้วยตนเอง

Mentoring ให้คำปรึกษาที่ชาญฉลาด ยกตัวอย่าง เช่น ท่านอาจารย์ปรีดีกับอาจารย์ ชั่ววัฒน์ บุคลิก ท่าที และตัวตน อาจารย์ปรีดี (Mentor) ทำให้อาจารย์ชั่ววัฒน์น้อมใจรับและทำตามสิ่งที่ได้รับคำปรึกษา

Stewardship ดูแลรับใช้ พิทักษ์ คุ้มครองเพื่อให้ผู้อื่นงอกงาม เปรียบได้กับ คำอุปมาอุปไมย ที่พระพุทธเจ้าให้ธรรมะเป็นแนวทางเพื่อสู่เป้าหมายคือการพ้นทุกข์ ได้จากการ ฝึกปฏิบัติของบุคคลนั้น ๆ สำหรับพระพุทธเจ้าเปรียบตัวท่านเป็นผู้ชี้ทาง บอกแผนที่ให้ แต่ทุกคน ต้องเดินทางนั้นด้วยตนเอง

5.3.3 แก่นของ Coaching and Mentoring

การเป็น Coach คือ การดูแลชีวิต พูมพักความเป็นมนุษย์ในกันและกันให้ยิ่งใหญ่ และความเป็นมนุษย์ในตนเองงาม การงานก็จะดียิ่งขึ้น

การเป็น Coach ที่ดีอยู่ที่สภาวะอารมณ์ความรู้สึก ทั้งความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient :EQ) และความฉลาดทางปัญญา (Spiritual Quotient: SQ) ซึ่งหมายถึงบุคลิกภาพตัวตน ความหมายของชีวิต คุณค่าความเป็น Coach คือ การช่วยให้ผู้อื่นเจริญงอกงาม ความเมตตากรุณา เมื่อเราเห็นคุณค่าความหมายของงานนี้ เราจะมีแรงผลักดันที่จะฝึกฝนตนเอง มีเมตตากรุณาอุทิศตัวรับใช้ผู้อื่น

5.4 โครงสร้างแห่งการเติบโต

เป้าหมาย (Goal) ตั้งคำถาม ชวนคุยให้คิดออก มีกำลังใจ เห็นเป้าหมายชีวิต งาน ทีม (ที่เลี้ยงก็ต้องมีเป้าหมายเช่นกัน) เป้าหมายที่เราควรคิดถึง คือ ความเป็นมนุษย์ ความเติบโตในชีวิตและการงาน

สัมพันธ์กับบริบทและความจริงใจในปัจจุบัน (Relating) ชวนให้เห็นความจริงตลอดเวลา ทั้งความเป็นจริงของงาน บริบทงาน สถานการณ์ ความเป็นไปในทีม ผู้คน ฯลฯ (เห็นตัวเอง เห็นคนที่เราดูแล coach เห็นสถานการณ์) ความรู้ความเข้าใจเรื่องการคิด กระบวนการระบบ (Systems thinking) มีความตระหนักรู้ สติ เท่าทันตัวเองและส่วนต่าง ๆ

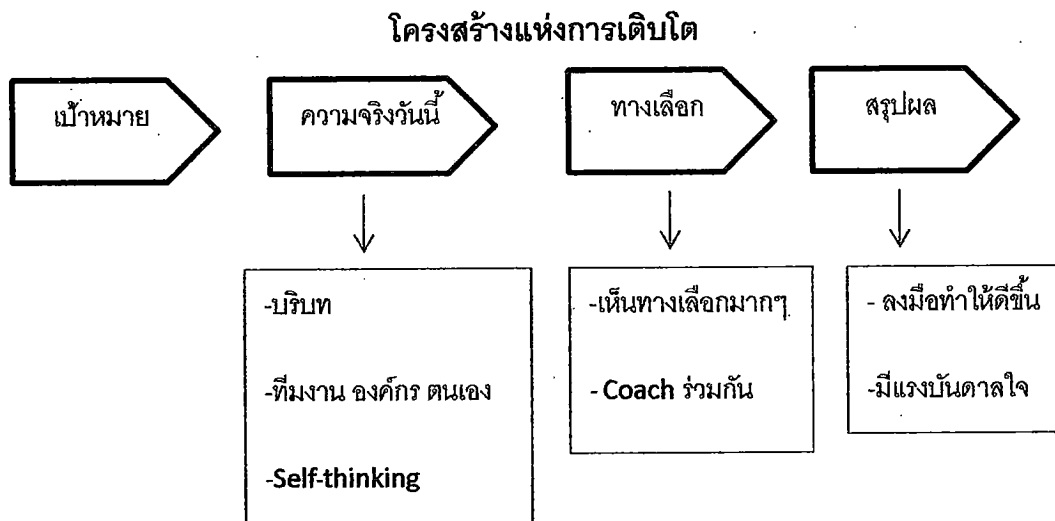
ทางเลือก (Options) สะท้อน ชวนให้เห็นและเสนอทางเลือกหลายๆ ทาง

สรุปผล (Wrap up) สรุปผลความคิด พบอะไร เห็นอะไร

เมื่อแปลงโมเดลข้างต้นมาเป็นปฏิบัติการ อาจได้ลักษณะการทำงานที่เลี้ยง เป็นต้นว่าที่เลี้ยงแลกเปลี่ยนเป้าหมายงานและชีวิตกับผู้เข้าอบรม ชวนคิดตั้งคำถาม หาคุณค่าความหมายเรื่องชีวิตและงาน รวมถึงทีมเข้าใจเป้าหมายและการทำงานของทีมนิตตามสนับสนุน

กระบวนการพูดคุยกับทีมในพื้นที่ นอกจากคุยในเรื่องเป้าหมายแล้ว ก็ชวนคิดถึงบริบทสถานการณ์ของทีม ของงาน และสถานการณ์ในสังคม (ตามความรู้แบบคิดกระบวนการระบบ) และชวนคิดหาทางเลือก ทางออกต่าง ๆ ว่าควรจะทำอะไรเพิ่ม ฯลฯ และการบันทึก การเฝ้าสังเกต

ผู้เข้าอบรมจากนั้นก็สรุปข้อคิดที่ได้ร่วมกัน กระบวนการตามโมเดลนี้ควรสร้างแรงบันดาลใจและพลังในการลงมือทำในสิ่งที่เลือกไว้

5.5 เต้าแห่งการโค้ช (Tao of Coaching)

การโค้ชเป็นศาสตร์และศิลป์เหมือนเต้า คือ มี หยินและหยาง การโค้ช คือ การให้รับและรับให้ความรู้ ความสามารถ แรงบันดาลใจช่วยให้ผู้อื่นเติบโตและมีความสามารถ

ผู้เป็น Coach ต้องเพิ่มศักยภาพความสามารถในตน เป็นผู้นำ (ตนเอง) อย่างไม่หยุดยั้ง "ยิ่งผู้อื่นเติบโต เราก็เติบโต"

การทำหน้าที่ พี่เลี้ยง ไม่ใช่เรื่องเทคนิค แต่เป็นเรื่องสภาวะภายใน เห็นตัวเอง เห็นคนอื่น ความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นเป็นเรื่องสำคัญ ในบรรยากาศการเรียนรู้ ที่เอื้อให้เราเติบโต มีคนช่วย ตั้งคำถาม ออกแบบกระบวนการที่พี่เลี้ยงเสริมพลังกระบวนการเรียนรู้มากกว่าทักษะการทำงาน

5.6 การถาม (Asking) และ การบอก (Telling)

การถามเป็นการเติมศักยภาพ (Empowering) ให้ผู้อื่นได้คิดจากตัวเขาเอง ในขณะที่การบอก (Telling) เป็นเหมือนการบังคับให้ทำ สั่งให้ทำ (Controlling)

การทำหน้าที่ Coach มีหลายลักษณะและให้ประโยชน์แตกต่างกันไป โค้ชทำตั้งแต่ถามและอธิบายความ ซึ่งความสามารถในการถามและอธิบายความเป็นทักษะที่สำคัญ

ยิ่งของโค้ช วิธีการนี้จะทำให้ผู้ถูกโค้ชสอนมีศักยภาพมากที่สุด นอกจากนั้น ผู้ถูกโค้ชอาจจะให้คำแนะนำ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง หรือท้ายที่สุดคือ บอกให้ทำอะไร และทำอย่างไร ซึ่งผู้ที่ถูกโค้ชอาจจะได้รับประโยชน์น้อย

เมื่อพบกับอุปสรรคและข้อจำกัดแห่งการเรียนรู้ เรายังต้องมีสติมากขึ้น สืบค้นข้อมูลเพิ่มขึ้น สร้างประสบการณ์ชีวิตให้ตัวเองเพิ่มขึ้น เพื่อเข้าใจปัญหา หรืออาจกล่าวได้ว่า เมื่อเผชิญกับความท้าทาย เราต้องพัฒนาศักยภาพให้มีประสบการณ์มากยิ่งขึ้น

ดอกผลของการเป็น Coach

- มีฝีมือขั้นเลิศในอนาคต
- ปรับปรุง พัฒนา ควบคุมตนเอง (Self-correcting, Regulating)
- ทำให้ตัวเองเติบโต พัฒนาขึ้น ขยายผล (Self-generating)

5.7 ภาวะความสั่นไหวของการโค้ช (Coaching)

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวโค้ชและผู้ถูกโค้ช – เปิดใจและพูดคุยกัน (Opening) สังเกตและประเมิน (Observe and Evaluate) – ตั้งใจ สมัคใจ – สนทนาเพื่อความงอกงาม (Coaching Conversation)

ตานอก-ตาในของโค้ช

เมื่อเห็นปรากฏการณ์ เหตุการณ์ โค้ชต้องสามารถมองลึกลงไปให้เห็นรูปแบบ โครงสร้างระบบ จนถึง โลกทัศน์ (Mental models) ความคิดความเชื่อ สามารถสะท้อนข้อคิดเห็นได้ในขั้นที่ 1 (First order reflection) ทว่า สิ่งที่โค้ชต้องเห็นเพื่อพัฒนาคุณภาพการโค้ชซึ่ง (Coaching) เพิ่มขึ้น คือ สมมติฐานและความคิดความเชื่อของตัวเอง (Second Order Reflection) ไปพร้อม ๆ กับการเห็นปรากฏการณ์ภายนอก ถามตัวเราว่าที่เราเห็นเขาเป็นเช่นนั้นเพราะอะไร เป็นการใช้นัยมองย้อนดูตัวเอง

“แสงสว่าง ปัญญา มาจากดนตรี ภาพยนตร์ บทกวี”

รุมี (Rumi)

5.8 วงจรเรียนรู้ลึกซึ้ง

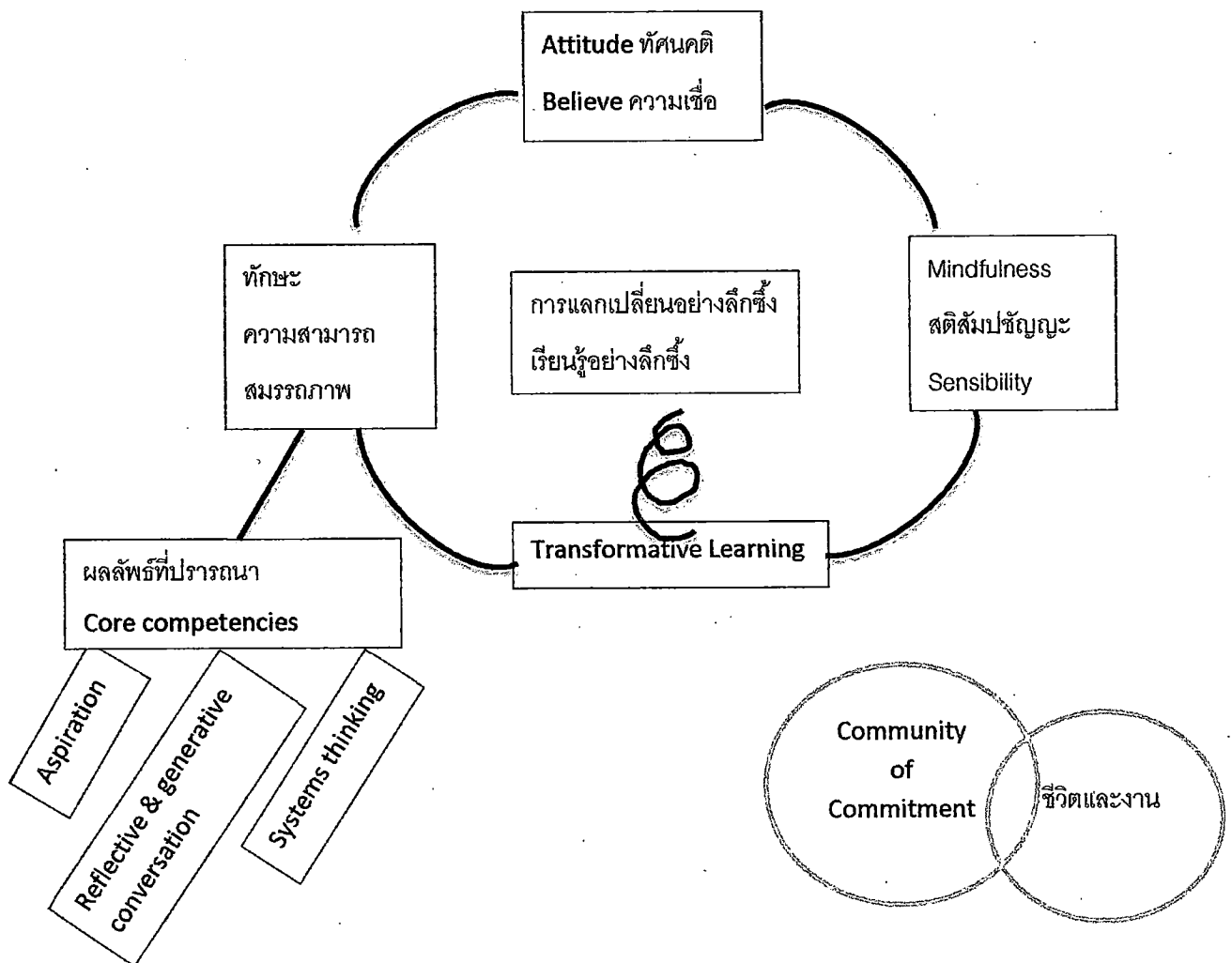
“ทีมที่มีพลังเป็นทีมที่สมดุลความงามและความสุข มีสภาวะที่ลื่นไหล (Flow)”

True North Group เป็นกลุ่มผู้บริหารระดับสูงในสหรัฐอเมริกา สัญลักษณ์เป็นเข็มทิศชี้ไปทางเหนือ อันหมายถึงทิศทางที่ชัดเจน ซึ่งมีกระบวนการพูดคุย กลุ่มนี้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เชิงลึกระหว่างกันจนทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมในกลุ่มและการมีส่วนร่วมที่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้ทุกเรื่องเพื่อให้เป้าหมายในชีวิตชัดเจน

การทำให้ทีมได้ตระหนักต่อเป้าหมายชีวิตและงานร่วมกันนั้น เหนือไปกว่าเทคนิค Coaching คือการสนทนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ต้องฝึกสมรรถนะในการมีประสบการณ์ (Capacity To Experience)

ตัวอย่าง ภาพยนตร์เรื่อง จิโระ เทพเจ้าแห่งซูชิ Jiro Dreams of Sushi (2011) ที่เริ่มต้นด้วยปรัชญา “อะไรคือความอร่อย” เมื่อปรัชญาหรือเป้าหมายสูงสุด การกระทำ การฝึกฝนทุกอย่างในชีวิตก็จะนำไปสู่สิ่งที่ดี

สมรรถนะในการมีประสบการณ์ชีวิตของจิโระอยู่ที่การฝึกฝนตนเองทุกวัน การทำสิ่งเดิมซ้ำ ๆ แต่เป็นการทำซ้ำที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งตลอดเวลา (ทัศนคติ ความเชื่อ Attitude, Believe/ทักษะ ความสามารถ สมรรถภาพ/ สติ สัมปชัญญะ Mindfulness, Sensibility) วงจรนี้จะเป็นเกลียวสูงขึ้นเรื่อย ๆ และจะนำไปสู่เป้าหมาย (ปรัชญานำชีวิต) ที่ปรารถนา การมีประสาทสัมผัสอันเฉียบไวดังเช่นจิโระ ก็เกิดจากการฝึกฝน ซึ่งเราต้องตระหนักในตนให้ได้เสียก่อน (Be present)

การเรียนรู้เหมือนการเดินทางทางปัญญา ทำให้เรารู้สึกกระตือรือร้น ชีวิตของเราจะปรับเปลี่ยน
 สดชื่น วงจรการเรียนรู้ลึกซึ้งประกอบด้วย

สติรู้ตัว สัมปชัญญะ (Awareness and sensibility) ถ้าไม่มีสติ ไม่รู้ตัวทั่วพร้อมก็
 เรียนรู้ยาก การเอาใจใส่กับการเรียน จึงต้องมีจิตที่ละเอียด ว่องไว ซึ่งควรแก่การทำงานและการเรียนรู้

ชีวิตเราเผชิญปัญหาตลอด การจัดสินใจจะทำ หรือไม่ทำ อาศัยความคมชัดในสติ ให้เรา
 ตัดสนใจชัดเจน จิตประณีต การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับความดีและความงาม (Beauty and
 Goodness) อริสโตเติล กล่าวว่า ชีวิตที่ควรประกอบไปด้วย 1. ความสุขความเพลิดเพลิน
 จำเริญใจ (Pleasure) 2. ทำหน้าที่ความเป็นพลเมืองของแผ่นดิน 3. การแสวงหาความจริง

การมีสติ รู้ตัว ควบคู่กับสมาธิ (Mindfulness and awareness) เป็นฐานของการเรียนรู้ที่สำคัญ ในภาวะที่จิตมีสติ สมาธิ จิตของเราสว่างไสว เห็นอะไรได้ชัดเจน และเรียนรู้ได้ดีต่างจากการเรียนรู้ที่จิตมืดดำ (ไม่มีสติ ไม่มีสมาธิ) เราต้องฝึกจิตให้ละเอียดเพื่อการมองเห็น ถ้าจิตหยาบ จะไม่เห็นรายละเอียดลึกซึ้ง ผู้ที่มีจิตละเอียดจะสามารถเห็นและทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี ในกระบวนการเรียนรู้จึงต้องฝึกจิตให้มีสมาธิ ละเอียดอ่อน รับฟังและสังเกตให้มาก

ความเชื่อและทัศนคติ (Believe and Attitude) เมื่อเราเชื่อสิ่งใด เราก็จะใส่ใจกับสิ่งนั้น คุณภาพของงานอยู่ตรงนั้นก็จะได้ เชื่อสิ่งใดใจและพลังก็จะอยู่ตรงนั้น ถ้าเราไม่เชื่อสิ่งใดใจเราก็จะไม่อยู่ตรงนั้น ถ้าเราไม่เชื่อเรื่องกตัญญูกับพ่อแม่ก็จะไม่ใส่ใจกับสิ่งนี้ การกระทำก็เป็นค่านิยมอีกอย่าง (core value) เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความเชื่อจะกำหนดท่าที บุคลิกภาพของเราที่มีต่อสิ่งนั้น ยกตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมให้ครูฝึกในสถานพินิจ แต่ก่อนเรียกสถานพินิจว่าโรงเรียนดัดสันดาน แต่เมื่อเปลี่ยนความเชื่อว่าเป็นสถานที่ฝึกเด็กที่ก้าวพลาด (ไม่ใช่เด็กเลวเสีย) กระบวนการฝึกก็เปลี่ยนไป เห็นว่า คนเปลี่ยนได้ มีความเมตตากรุณาต่อเด็ก

ความเชื่อเป็นเรื่องสำคัญ เราเชื่อว่า มนุษย์มีด้านดี ด้านไม่สมบูรณ์ แต่เรามีวิธีการอะไรอย่างใดที่จะยกระดับด้านดีของมนุษย์ให้สว่างขึ้น เหมือนที่พระพุทธองค์ตรัสว่า มนุษย์ทุกคนมีพุทธะในตัว เหลือแต่เราต้องขัดเกลา อบรมบ่มตัวเองให้เติบโต เข้าถึงความเป็นพุทธะ

เวลาเรามองสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรามองด้วยสายตาอย่างไร ชุนหู่ กล่าวว่า คนจะทำสงครามต้องมีท่าทีต่อสงครามอย่างถูกต้อง เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของทุกสิ่งทุกอย่าง ในบทแรกของตำราพิชัยสงครามของชุนหู่ กล่าวว่า “ชนะสงครามโดยไม่ทำสงคราม” ผู้นำที่ฉลาดต้องรบโดยไม่สูญเสียไพร่พลหรือบ้านเมืองและต้องชนะด้วย

ท่าทีเป็นสิ่งที่อยู่เหนือคำพูด แต่ผู้คนสัมผัสได้ ยกตัวอย่างจากหนังสือของท่านชยสาโรเมื่อครั้งที่ท่านยังเป็นพระนวกะ (บวชใหม่) ท่านเล่าว่า วันหนึ่งขณะสวดมนต์ตอนกลางคืนซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนา มีญาติโยมนั่งกันเต็มศาลาวัดหนองป่าพง หลวงพ่อชาหนึ่งเป็นประธานในพิธีระหว่างที่เตรียมการความพร้อมอยู่นั้น พระรูปหนึ่งกระซิบบางอย่างกับหลวงพ่อชาจากนั้น หลวงพ่อชาก็ลุกขึ้นจัดปรับอาสนะที่นั่งใหม่ สักพักก็มีพระสูงอายุดำเนินเข้ามาในศาลา ดูจากท่าทางการเดินแล้ว ท่านชยสาโรรู้ได้ว่า พระชารูปนั้นเป็นพระบ้าน ซึ่งสำหรับท่านชยสาโร เห็นว่าพระบ้านเคร่งวินัยน้อยกว่าพระวัดป่า อย่างที่วัดหนองป่าพง หลวงพ่อชาลุกขึ้นแล้วไปก้มกราบ

พระบ้านรูปนี้ ด้วยทำที่อันสงบบงาม จนท่านชยสาโรกล่าวว่่า เป็นการกราบทิ้งดงามที่ลู่ที่เคยเห็น
งามจับใจ และเป็นสิ่งที่ท่านประทับใจในใจท่านจนถึงทุกวันนี้

ทำที่ขงเรามีผลสะท้อนต่อคนอื่น ไม่ว่าเราจะตระหนักหรือไม่ ในกระบวนการ
เรียนรู้เราจะมีทำที่ต่อกันอย่างไร ทำที่ในการพูด การฟังขงเราเป็นอย่างไร จึงจะเป็นการเรียนรู้
อย่างลึกซึ้ง

ทำที่สัมพันธ์กับความเชื่อ เช่น ถ้าเราเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพภายใน สามารถขัดเกลา
ให้เก่งได้ เราจะมีทำที่ปฏิบัติต่อเขาในลักษณะหนึ่ง ยกตัวอย่าง เด็กที่กระทำความผิด ทะเลาะ
วิวาทถ้าเป็นสมัยก่อน เด็กเหล่านี้จะถูกส่งเข้าโรงเรียนดัดสันดาน อยู่ในการดูแลขงผู้คุม
แต่ปัจจุบันเปลี่ยนโรงเรียนดัดสันดานเป็น “ศูนย์ฝึกอบรม” อย่างศูนย์ฝึกอบรมในจังหวัดสงขลา
ได้เปลี่ยนความเชื่อว่า เด็กเหล่านี้เป็นคนเลว ต้องควบคุม เป็นว่า เด็กเหล่านี้ก้าวพลาด ต้องได้รับ
การดูแลบ่มเพาะเยียวยาจิตใจ ด้วยความเชื่อนี้ผู้คุมจะเปลี่ยนเป็นครู

เมื่อผู้คุมเปลี่ยนความเชื่อที่มีต่อเด็กที่ก้าวพลาด และความเชื่อที่มีต่อบทบาทหน้าที่ตนเอง
ทำที่กระบวนการดูแลเด็ก การฝึกสอนก็เปลี่ยนไปด้วย มีความเป็นครู เป็นมิตรทำให้เด็กเปลี่ยน
พฤติกรรม

ทำที่ความเชื่อเกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ด้วย (Worldview) เช่น องค์กรหลายองค์กร เชื่อว่า
ระบบกลไกมีประสิทธิภาพสูง จึงบริหารองค์กรแบบเครื่องจักร ทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ มีการ
ควบคุมการทำงาน (Command and control) ออกคำสั่งและควบคุมให้ทำตามคำสั่ง
วัดความสำเร็จแบบเครื่องจักร ถ้าใครทำงานไม่ได้ตามผลที่ตั้งไว้ก็เปลี่ยนคน เหมือนเปลี่ยนชิ้นส่วน
อะไหล่เห็นคนเป็นชิ้นส่วน ซึ่งประกอบเข้าแล้งงานเดิน

เมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา มีการตั้งคำถามว่า มนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักร เราจะใช้วิธีการ
บริหารแบบเครื่องจักรไม่ได้ ที่อเมริกามีการพูดถึง Human side of enterprise องค์กรที่มีความ
เป็นมนุษย์ มีชีวิต ใช้แรงจูงใจในการผลักดันให้มนุษย์ทำงานด้วยความสุขและกระตือรือร้น

หากเราไม่มองมนุษย์เป็นกลไกเครื่องจักร เราจะมีวิธีการวัดความสำเร็จที่ต่างไป ที่ผ่านมา
ผู้ที่พัฒนาดัชนีความสำเร็จ (KPI) เป็นการวัดความสำเร็จแบบเครื่องจักร ไม่เอามาตรฐานความ
เป็นมนุษย์ เราสมควรมีมาตรฐานความสำเร็จแต่จะวางมาตรฐานแบบไหน อย่างไรให้มนุษย์อีก
เหิม ทะเยอทะยานนั้นขึ้นอยู่กัโลกทัศน์ว่าเราองมนุษย์และโลกเป็นอย่างไร

บ้านเมืองเราจะเจอวิกฤต แต่คนที่ทำให้บ้านเมืองเรารอดคือคนเล็ก ๆ ในแผ่นดิน เมื่อเรา
พ้นวิกฤต คนเล็ก ๆ ก็จะแกร่งขึ้น เมื่อเราเชื่ออย่างนี้ เราปรับท่าที เข้าหาคนเล็ก ๆ ชวนคนเล็ก ๆ
มาคุยกัน เรียนรู้ร่วมกัน (Approach เข้าหากัน) ความเชื่อนำไปสู่ท่าทีและการเข้าหากันของมนุษย์
และเรื่องราวต่าง ๆ

ทักษะ ความสามารถ สรณะ (Skills) คือ เมื่อเราเรียนรู้ เราต้องฝึกฝนให้ความรู้เข้าไป
อยู่ในเนื้อในตัว และเราจะเพิ่มทักษะความสามารถและการเรียนรู้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป พัฒนาไปสู่
ความสามารถในการทำสิ่งนั้น ๆ เป็นความเชี่ยวชาญชำนาญ

การเรียนรู้ของเราและทีมเรียนรู้ ชุมชนเรียนรู้ ต้องมีหลักการ (Core competencies) หรือ
ทักษะ 3 เรื่อง หรือที่เรียกว่า แก้วสามขา คือ

สมรรถภาพหลักในการทำงานเป็นทีมให้สำเร็จ 3 ประการ

ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานเป็นทีม พัฒนาความเป็นผู้นำ เอาชนะ
ปัญหา มี 3 ประการ คือ

1) แรงบันดาลใจและการฝึกฝนตนเอง (Aspiration and personal mastery)

การฝึกฝน ไฟในหัวใจ ผู้นำที่แท้เป็นเรื่องสภาวะภายใน เราต้องมีความสามารถในการ
สร้างแรงบันดาลใจในผู้คน เพราะมนุษย์จะทำงานได้ดี เมื่อมีแรงบันดาลใจที่จะทำงานไปจนถึง
ที่สุด ถ้าแรงขับภายในลึกซึ้งมาก คนจะยอมสละและเสี่ยงได้เพื่อทำในสิ่งที่บันดาลใจ เช่น
นักดับเพลิงที่ผจญเพลิงไปช่วยคนที่ติดในกองไฟ ดังนั้นองค์กรใดทำลายแรงบันดาลใจของผู้คน
องค์กรนั้นก็อยู่ต่อไม่ได้

2) ความสามารถในการสนทนาใคร่ครวญลึกซึ้งแล้วทำให้ความคิดขยาย (Reflective
and generative conversation)

เมื่อครุ่นคิดลึก ๆ การสนทนาก็จะผลิดอกออกผล ครึกครื้นรื่นเริง มีความคิดสร้างสรรค์
ใหม่ๆ เชื่อมโยงกับผู้คน การทำงานที่ลึกซึ้งต้องผ่านการใคร่ครวญทั้งทีม องค์กร ชุมชน เครือข่าย
การใคร่ครวญเป็นไปเพื่อร่วมมือกันทำงานให้สำเร็จ การเปลี่ยนแปลงต้องลงมือกระทำ (Heart-
Head-Hands) ระหว่างทำก็สังเกตสติ อารมณ์ของตัวเองให้ดี

3) ความเข้าใจโลกที่ซับซ้อนและองค์รวม (Systems thinking)

เป็นการเห็นภาพใหญ่ ภาพรวม เพื่อที่เราจะได้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนจะลงมือทำในจุดที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงเรื่องราวภาพใหญ่ เราต้องสามารถที่จะเห็นสรรพสิ่งทั้งหลายเชื่อมโยงกัน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเสมอ เข้าใจอิทธิพลปัจจัยตา ทฤษฎีซับซ้อน ไร้ระเบียบ เข้าใจโลกเพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การทำงานของเราจะได้สอดคล้องกับความเป็นจริง และสอดคล้องกับจังหวะของโลก

เมื่อเรามีความสามารถหลักๆ เหล่านี้ก็จะนำไปสู่ผลที่ปรารถนา และการเป็น Community of commitment คือ ชุมชนแห่งเจตจำนงอันมุ่งมั่น หรือชุมชนอันมีปณิธานแน่วแน่ คนเราจะทำอะไรยากๆ ต้องมีปณิธานแน่วแน่ รู้ว่าทำไปทำไม ทำไปเพื่ออะไร (เป็นแรงบันดาลใจ) เช่น เรื่องราวของพระมหากษัตริย์ ที่ท่านมีปณิธานแน่วแน่ว่าจะว่ายน้ำเข้าฝั่งให้ได้

ปณิธานความแน่วแน่ เป็นเรื่องความเข้มแข็งของจิตภายใน ความหมายของชีวิต (ไม่ใช่ความรู้จากสมอง) หากทำได้ เราจะมีชีวิตและงานที่สมมูล ชีวิตที่เป็นสุข มีพลัง มีความรัก มีเพื่อร่วมงานที่ดี มุ่งมั่น นี่คือนิยามของชุมชนที่มีปณิธานอันแน่วแน่ ปณิธานรับใช้สังคมและเพื่อนมนุษย์ ปณิธานรับใช้สิ่งที่เหนือกว่าตัวเรา

5.9 การเขียนรายงานการวิจัย

ทีมวิจัยได้ฝึกอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการเขียนรายงาน โดย ดร.อุทัย ดุลยเกษม ซึ่งได้กรุณาฝึกอบรมให้ทีมวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

ประเด็นพิจารณาในการเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัยถือเป็นงานขั้นสุดท้ายของกระบวนการทำวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยมีจุดประสงค์หลักอยู่ที่การ “บอกกล่าว” ให้ผู้อื่น (ผู้อ่านผลงานวิจัย) ได้ทราบอย่างชัดเจนถึงเรื่องที่ทำการศึกษา เช่น คำถามการวิจัยที่ต้องการหาคำตอบ เหตุผลเชิงวิชาการและเหตุผลเชิงปฏิบัติในการเลือกวิจัยในประเด็นดังกล่าว วิธีวิทยาการวิจัยซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ เช่น การออกแบบการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเลือกแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล การทดสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำตรงของข้อมูลที่เก็บรวบรวม การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล และข้อค้นพบหรือ “คำตอบ” ที่ได้จากการวิจัย เป็นต้น

ในการเขียนเพื่อ “บอกกล่าว” ถึงเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ มักจะทำในสองลักษณะ คือ

1) การเขียนเป็น "บทคัดย่อ" (Abstract)

การเขียน "บทคัดย่อ" เป็นการเขียนแบบสั้นๆ กระชับได้ใจความสำคัญ ความยาวประมาณ 120-150 คำ เป็นอย่างมาก จุดประสงค์หลักของการเขียน "บทคัดย่อ" คือการบอกกล่าวให้ผู้อ่านรู้ว่า งานวิจัยนั้นเป็นการวิจัยในเรื่องอะไร และทำไมจึงเลือกวิจัยเรื่องดังกล่าว มันมีความสำคัญอย่างไรทั้งในแง่วิชาการและแง่ปฏิบัติ เช่น การเขียนรายงานการวิจัยฉบับเต็ม (Full Report) การเขียนรายงานฉบับเต็มนี้ ประเด็นในการเขียนคล้าย ๆ กับที่เขียนใน "บทคัดย่อ" แต่มีรายละเอียดมากกว่า รูปแบบ (Format) การเขียนรายงานการวิจัยฉบับเต็มที่นิยมกันมี ลักษณะดังนี้คือ

2) บทนำและภูมิหลังของเรื่องที่ทำวิจัย

ในตอนนี้เป็น การเขียนเพื่อบอกกล่าวให้ผู้อ่านทราบว่า เรื่องที่ทำวิจัยนั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร สถานการณ์ (Situation) หรือ "สถานะ" (Status) ของเรื่องที่จะทำวิจัย เป็นอย่างไร การเขียนบทนำและภูมิหลังของการวิจัยนี้ จะแตกต่างกันไปตามแต่ละโครงการ เพราะฉะนั้นไม่ควรลอกข้อความจากตัวอย่างนี้ไปเขียนในรายงานของแต่ละคน ขอเพียงให้จับประเด็นหลัก ๆ ในการเขียนไว้และนำไปปรับใช้กับการเขียนรายงานของแต่ละคน ประเด็นที่สำคัญในการเขียนบทนำและภูมิหลังนี้ ได้แก่

1) สถานการณ์ของเรื่องที่จะทำวิจัย

2) เหตุผลที่ทำวิจัยเรื่องนี้

3) เคยมีงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อนหรือไม่ ถ้ามี ข้อค้นพบคืออะไร และ ทำไมต้องทำวิจัยอีก มีเหตุผลอะไรหรือ

4) คำถามการวิจัยครั้งนี้คืออะไร

5) การวิจัยครั้งนี้ต้องการ "คำตอบ" อะไรเป็นต้น

3) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Review of Related Literature)

ในงานวิจัยที่เราจะทำ มีงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นงานด้านแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยขึ้นก่อนหน้าทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีอะไรบ้าง นักวิจัยควรอ่านและวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นสำคัญ ๆ มาสรุปให้เห็นว่า ถ้าจะวิจัยเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัย จะมี

ประเด็นอะไรบ้างที่อาจนำมาพิจารณาในการค้นหา “คำตอบ” ที่เราต้องการ ซึ่งเราควรจะต้องนำมาเป็น “เครื่องนำทาง” (Guideline) ในการออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยของเรา ประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้การวิจัยของเราไม่หลงทาง

การทบทวนหรือการอ่านงานเหล่านี้จะช่วยให้เรามีมุมมองในเรื่องที่เราทำวิจัยได้กว้างและลึกมากขึ้น และอาจจะช่วยให้เราได้คิดพิจารณาในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลในงานวิจัยของเราอย่างรอบคอบมากขึ้นด้วย เพราะฉะนั้นส่วนนี้จึงมีความสำคัญ แต่ประเด็นที่นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องจำไว้ให้แม่นก็คือ ต้องอ่าน อ่านและอ่านอย่างกว้างขวางพอสมควร มิฉะนั้นจะไม่สามารถเขียนรายงานส่วนนี้ได้

4) วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การเขียนรายงานในส่วนนี้ ไม่ค่อยยากเพราะเป็นการเขียนบอกเล่าในสิ่งที่นักวิจัยได้ทำมาแล้ว เพียงแต่เขียนบอกกล่าวอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีรายละเอียดของกิจกรรมที่ได้ทำมา เช่น ในการเขียนรายงาน ซึ่งจะมีประเด็นย่อย ๆ ดังนี้

(ก) การสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

(ข) การออกแบบการวิจัย (Research Design)

(ค) การเลือกแหล่งข้อมูล เลือกแหล่งข้อมูลประเภทใด และเหตุผลในการเลือกแหล่งข้อมูลประเภทนั้น ๆ (Sources of Data)

(ง) การเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection Methods) จากแหล่งข้อมูลแต่ละประเภทว่าใช้วิธีใดและเพราะเหตุใดจึงเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีนั้น ๆ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาว่าใช้วิธีใด (Testing Reliability)

(จ) การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลใช้วิธีใด (Data Analysis techniques and Interpretation)

(ฉ) ข้อค้นพบจากการวิจัยหรือผลการวิจัย (Findings/Results)

เป็นการเขียนรายงานว่าข้อค้นพบของงานวิจัยนี้คืออะไร มีความสำคัญหรือมีนัยอะไรที่สำคัญ

(ช) การอภิปรายผลการวิจัยหรือข้อค้นพบ (Discussion of the Findings) เป็นต้น

ในส่วนนี้ เป็นการนำเอา"ข้อค้นพบ" จากการวิจัยมาอภิปรายโดยโยงกับคำถามการวิจัย และอาจโยงถึงงานวิจัยชิ้นก่อนหน้า และอาจจะอภิปรายถึงความสำคัญด้านแนวคิดทฤษฎีหรือ ความสำคัญด้านการนำไปปฏิบัติ เป็นต้น

5. การเขียนสรุปรายงานและข้อเสนอแนะ (Summary and Recommendations)

การเขียนรายงานส่วนนี้เป็นการเขียนสรุปถึงข้อค้นพบโดยอาจจะโยงถึงงานชิ้นอื่น ๆ หรือ โยงถึงแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้อ่านมาในตอนที่ 2 ก็ได้เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าข้อค้นพบหรือคำตอบจาก งานวิจัยชิ้นนี้มีความน่าเชื่อถือมากเพียงใดหลังจากนั้นจะมีการเขียนข้อเสนอแนะ ซึ่งข้อเสนอแนะ นี้โดยมากจะมีสองลักษณะ ได้แก่

5.1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Future Research) เกี่ยวกับประเด็นนี้เพื่อให้มีความรอบคอบมากขึ้นหรือมีความรัดกุมมากขึ้น ฯลฯ

5.2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ (Policy and Practical Recommendations)

แต่ในการเขียนรายงานการวิจัยที่ดีนั้น มีประเด็นที่ควรจดจำอยู่ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

- 1) การเขียนรายงานการวิจัยต้องมีจุดเน้นหลัก (Focus)
- 2) การเขียนรายงานการวิจัยต้องเขียนอย่างมีขั้นตอนมีลำดับของเรื่องอย่างลื่นไหลและมีตรรกะ (Organization)
- 3) การเขียนรายงานการวิจัยต้องมีลักษณะบูรณาการ (Integration)

6. การนำเสนอรายงานเป็นรูปภาพแผนที่หรือตาราง (Photos, Maps and Tables Presentations) ควรทำให้ชัดเจน อ่านหรือดูแล้วเข้าใจในสิ่งที่ต้องการนำเสนอได้ง่ายตรงประเด็น ถ้าจะเป็นกราฟ ขอให้เป็นกราฟแท่งจะดูแล้วเข้าใจง่ายกว่าการเป็นกราฟเส้นหรือเป็นวงกลม เป็นต้น

7. เอกสารอ้างอิง (Bibliography) ในกรณีที่งานวิจัยมีการอ้างถึงงานทางทฤษฎีหรือ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ในรายงานการวิจัยจะต้องมีส่วนนี้ด้วย

8. ประวัตินักวิจัย ในรายงานการวิจัยบางครั้ง นักวิจัยอาจจะเขียนรายงานเกี่ยวกับทีม นักวิจัยและผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เคยทำก่อนด้วยก็ได้

(เอกสารประกอบคำบรรยายในการอบรมที่เลี้ยงนักวิจัยของ สกว.เพื่อท้องถิ่น จังหวัดภาคใต้
ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ ที่อำเภอหาดใหญ่ จ. สงขลาและวันที่ ๒๙-๓๐ สิงหาคม
๒๕๖๐ ที่ จ. สุราษฎร์ธานี โดยนายอุทัย ดุลยเกษม)

บทที่ 3

กระบวนการศึกษาวิจัย

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนมีความมุ่งหวังในการดำเนินโครงการเพื่อติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการและรวบรวมชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อพัฒนาระบบ กลไกในการจัดการศึกษาพื้นฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบและขยายผลหน่วยจัดการศึกษาพื้นฐานชุมชน พัฒนา สังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์และหาแนวทางประสานเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษา กับภาคีการพัฒนา ทั้งในและนอกจังหวัด

3.1 กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์

การขยายผลบทเรียนการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผลด้วยองค์ความรู้ การศึกษาพื้นฐานชุมชน และแนวทางการพัฒนาหน่วยการศึกษาพื้นฐานชุมชน เพื่อการสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ซึ่งมีการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาเป็นเครื่องมือโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง หลายภาคส่วนนำไปสู่สร้างกลไกการบริหารจัดการเครือข่ายการศึกษาพื้นฐานชุมชนบนฐานของภูมิปัญญาวัฒนธรรม

3.2 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ทางโครงการกำหนดไว้ คือ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนในฐานะชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูภูมิปัญญา อัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ การจัดการชุมชน และอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงยกระดับ เช่น แนวทางการพัฒนาครูชุมชน การพัฒนาเด็ก เยาวชนด้วยแนวทางศาสนธรรม เครือข่ายพัฒนาอาชีพของกลุ่มเยาวชน

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มเยาวชนในระบบและโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 6 อำเภอ คือ อำเภอพุนพิน โรงเรียนครุโณทัยพุนพิน โรงเรียนบ้านหนองไทร โรงเรียนบ้านไทรงาม

อำเภอท่าชนะ โรงเรียนท่าชนะ โรงเรียนบ้านอุตะเถา โรงเรียนวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนบ้านคันธุลี โรงเรียนวัดสังข์ประดิษฐ์ โรงเรียนบ้านหนองปรือ โรงเรียนบ้านมะม่วงงาม โรงเรียนบ้านกลาง

อำเภอเวียงสระ โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดเวียงสระ โรงเรียนบ้านหนองไสน์ โรงเรียนบ้านหัวสะพานมิตรภาพที่ 217 โรงเรียนวัดทุ่งหลวง

อำเภอดอนสัก โรงเรียนบ้านนางกำ

อำเภอพนม โรงเรียนบ้านป่าตง

อำเภอศรีรัฐนิคม โรงเรียนบ้านเขียวเพื่อง โรงเรียนบ้านเขียวหมวง โรงเรียนบ้านคลองวาย โรงเรียนบ้านยาง โรงเรียนบ้านปากหาร

2) กลุ่มเยาวชนที่เรียนฐานกระบวนการโรงเรียนพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) กลุ่มเยาวชนที่เรียนฐานฐานชุมชน

อำเภอศรีรัฐนิคม กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์กลุ่มน้ำคลองยัน

อำเภอเวียงสระ กลุ่มเยาวชนมโนราห์สถานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง / กลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ

อำเภอท่าช้าง กลุ่มเยาวชนรักษ์เขาถ่าน

อำเภอเมืองฯ กลุ่มเยาวชนรักษ์ป่ายูงทอง กลุ่มเยาวชนสมาคมแต่ใจจังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอเกาะสมุย กลุ่มลิงกลิ้ง

อำเภอดอนสัก กลุ่มเยาวชนนางกำ กลุ่มเยาวชนอ่าวหมาเถื่อน

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการดำเนินงานทั้งสิ้น 13 อำเภอ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีเครือข่ายกลุ่มเยาวชนดำเนินงานอยู่ในแต่ละพื้นที่ดังนี้

1.) กลุ่มเยาวชนเครือข่ายงานวิจัยในระบบโรงเรียนและโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 6 อำเภอ คือ

อำเภอพุนพิน โรงเรียนตรุโนทัยพุนพิน โรงเรียนบ้านหนองไทร

อำเภอท่าชนะ โรงเรียนท่าชนะ โรงเรียนบ้านอุตะเถา โรงเรียนวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนบ้านคันธุลี โรงเรียนวัดสังข์ประดิษฐ์ โรงเรียนบ้านหนองปรือ โรงเรียนบ้านมะม่วงงาม โรงเรียนบ้านกลาง กลุ่มเยาวชนรักษ์ท่าชนะ

อำเภอเวียงสระ โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดเวียงสระ โรงเรียนบ้านหนองโสน โรงเรียนบ้านหัวสะพานมิตรภาพที่ 217 โรงเรียนวัดคลองตาล โรงเรียนเทศบาลตำบลทุ่งหลวง 1(บ้านโคกมะพร้าว) โรงเรียนวัดทุ่งหลวง

อำเภอดอนสัก โรงเรียนบ้านนางกำ

อำเภอพนม โรงเรียนบ้านป่าตง

อำเภอคีรีรัฐนิคม กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์กลุ่มน้ำคลองย่น,

2.) กลุ่มเยาวชนที่เรียนรู้กระบวนการโรงเรียน เรียนรู้บนฐานชุมชน คือ

อำเภอบ้านนาสาร กลุ่มเยาวชนควนสุบรรณ

อำเภอคีรีรัฐนิคม กลุ่มเยาวชนบ้านยาง

อำเภอเวียงสระ กลุ่มเยาวชนมโนราห์สานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง / กลุ่มเยาวชนสืบสาน

ประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ

อำเภอท่าฉาง กลุ่มเยาวชนรักษ์เขาถ่าน

อำเภอเมืองฯ กลุ่มเยาวชนรักษ์ป่ายูงทอง

อำเภอเกาะสมุย กลุ่มลิงกลิ้ง

อำเภอชัยบุรี กลุ่มเยาวชนเครือข่ายที่ดิน

อำเภอพระแสง กลุ่มเยาวชนเครือข่ายที่ดิน

ขอบเขตระยะเวลา

การดำเนินงานวิจัยได้วางแผนไว้ 1 ปี คือ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2559 - 30 กันยายน 2560 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วง 6 เดือนแรก ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2560

ช่วง 6 เดือนหลัง ระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2560 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2560

3.3 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูล ความรู้ และการปฏิบัติการแก้ปัญหาในพื้นที่

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ติดตามสนับสนุนการพัฒนาโครงการวิจัย โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) สังเกตผลการดำเนินงาน สัมภาษณ์ทีมวิจัย สัมภาษณ์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ประชุมทีมพี่เลี้ยงโครงการวิจัยและการนัดหมายแกนนำเพื่อลงพื้นที่ร่วมประชุมแต่ละโครงการ

2) ฝึกอบรมทักษะเพิ่มเติม โดยการฝึกอบรม เช่น ทักษะการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทักษะการเขียนรายงานวิจัย ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเก็บข้อมูล ทักษะ การสนทนาอย่างลึกซึ้ง (Dialogue) ทักษะการคิดกระบวนการแบบ (system thinking) เป็นต้น

3) สรุปสังเคราะห์ยกระดับการเรียนรู้ โดยการจัดเวทีพูดคุยกลุ่มย่อย การสรุปผลการดำเนินงาน AAR. หลังจากดำเนินงานแต่ละครั้ง รวมถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสถานการณ์เยาวชนในแต่ละพื้นที่ การประชุมคัดเลือกประเด็นปัญหาและประเด็นความสนใจเพื่อวางแผนขับเคลื่อนงาน

4) การประชุมทีมเฉพาะ (Focus group) โดยการประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละประเด็น การเข้าร่วมกิจกรรมกับภาคีเครือข่ายและการจัดประชุมเครือข่ายเพื่อหาแนวทางการทำงานร่วมกัน

5) การขยายผลโครงการโดยการบอกเล่าการทำงานผ่านสื่อ คือ วิทยุชุมชน เวทีหมู่บ้าน เฟสบุ๊ก และวางแผนการดำเนินงาน โดยจัดเวทีพูดคุยวางแผนก่อนการดำเนินโครงการ

3.5 กระบวนการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการดำเนินงานวิจัยหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการกำหนดแผนกระบวนการดำเนินงานดังนี้

1) กระบวนการพัฒนาจิตวิทยิจัยและสร้างการเรียนรู้เรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้แต่ละพื้นที่ได้เห็นความสำคัญในการคิดและค้นหาประเด็นความสนใจที่ร่วมกันจากฐานความเป็นจริงของพื้นที่ นำสู่การหยิบยกมาใช้เป็นประเด็นในการขับเคลื่อนและยกระดับการทำงานต่อไป โดยการจัดเวทีพื้นที่และจัดเวทีในระดับภาคีเครือข่าย

2) กระบวนการยกระดับคุณภาพงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อให้ผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ประสานงานและคณะทำงาน ทีมวิจัยและที่ปรึกษาในพื้นที่ ร่วมกันออกแบบกระบวนการในการแบบพัฒนายกระดับคุณภาพงานวิจัยและการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน รวมถึงประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งภายในนอกและภายในชุมชนในการทำงานพื้นที่

3) กระบวนการถอดบทเรียนการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ประสานงาน และคณะทำงาน ทีมวิจัยและที่ปรึกษาในพื้นที่ ร่วมถอดบทเรียน การดำเนินงานวิจัยในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน โดยมีกระบวนการถอดบทเรียนตั้งแต่ในระดับพื้นที่ ระดับเครือข่ายและถอดบทเรียนหน่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ โดยมีผู้ร่วมกระบวนการทั้งจากภายในและภายนอกมาร่วมระดมความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อนำบทเรียนที่ได้มา พัฒนาระดับและขยายผลหน่วยจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน

4) กระบวนการพัฒนาแกนนำวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชน ครู ภูมิปัญญาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของแต่ละพื้นที่สามารถขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการพัฒนาทักษะในการดำเนินงานวิจัยให้กับพี่เลี้ยงและแกนนำเยาวชนในพื้นที่ สามารถพัฒนาทักษะในการทำงานวิจัย เช่น การฟัง พูด อ่าน เขียน การจับประเด็น การเก็บข้อมูล การสรุปวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

5) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานความร่วมมือหนุนช่วยกระบวนการพัฒนา หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน ขยายผลจากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผล เพื่อให้คณะทำงานที่ปรึกษาและทีมวิจัยในแต่ละพื้นที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงานและสถานการณ์การดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ เกิดการแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงาน เกิดความร่วมมือในการพัฒนา หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน

6) กระบวนการสร้างความร่วมมือพัฒนาเครือข่ายการศึกษาระดับจังหวัด (เวทีสื่อสาร) เพื่อให้คณะทำงาน ที่ปรึกษาและกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ได้มีโอกาสร่วมบอกเล่าแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงานในแต่ละพื้นที่ ร่วมกับภาคีเครือข่ายการทำงาน ด้านการศึกษา เด็กและเยาวชน เกิดการแลกเปลี่ยนบทเรียน ร่วมกันพัฒนาหนุนเสริม การทำงาน ขยายผลการจัดการหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

7) กระบวนการสรุป สังเคราะห์ ผลการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน เพื่อให้คณะทำงาน ทีมวิจัยและที่ปรึกษาในพื้นที่ ร่วมกันสรุปสังเคราะห์ผลการดำเนินงานการพัฒนา ยกระดับคุณภาพหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัย เพื่อท้องถิ่น เกิดบทเรียนและรูปแบบการพัฒนายกระดับคุณภาพหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนจากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผลโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

8) กระบวนการเผยแพร่การดำเนินงาน โดยการจัดทำหนังสือชุดองค์ความรู้ในการพัฒนา เด็ก เยาวชนและองค์ความรู้ในการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน เพื่อนำเสนอ รูปแบบ

กระบวนการและบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการทำงานของหน่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม
เยาวชน

3.6 สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัย ที่วิจัยมีการดำเนินงานตามแผน ดังนี้

1) กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยและสร้างการเรียนรู้เรื่องงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น

เพื่อกระตุ้นให้แต่ละพื้นที่ได้เห็นความสำคัญในการคิดและค้นหาประเด็นความสนใจที่
ร่วมกันจากฐานความเป็นจริงของพื้นที่ นำสู่การหยิบยกมาใช้เป็นประเด็น ในการขับเคลื่อนและ
ยกระดับการทำงานต่อไปโดยการจัดเวทีพื้นที่และจัดเวทีในระดับภาคีเครือข่าย

การพัฒนาโจทย์วิจัยในระดับพื้นที่กลุ่มเยาวชนบนฐานชุมชน คณะทำงาน
มีความมุ่งหวังเพื่อให้กลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนรวมได้มีโอกาสนำ
กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปพัฒนาเยาวชนโดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในหน่วยหน่วย
จัดการศึกษาบนฐานชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ดูแลสืบทอด สืบสานอัตลักษณ์และ
วิถีอันดีงามของชุมชนต่อไป

กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่หน่วยจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน คณะทำงานมี
ขั้นตอนการดำเนินงาน คือ ช่วงแรกคณะทำงานประชุมกับภาคีเครือข่ายเพื่อค้นหากลุ่มชุมชนและ
กลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจจะนำกระบวนการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นไปปรับใช้ ยกระดับ พัฒนาการ
ดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ หลังจากนั้น ทางคณะทำงานได้ประสานกับแต่ละพื้นที่เพื่อลงไปจัด
ประชุมร่วมกันในแต่ละพื้นที่โดยบอกเล่าทำความเข้าใจกระบวนการทำงานของหน่วยสนับสนุน
กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี และทำความเข้าใจเรื่องงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นและนำเสนอรูปธรรมบทเรียนการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนบนฐานชุมชน
ในเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ผู้เข้าร่วมการประชุมได้รับทราบ เพื่อ
ประเมินความสนใจและความพร้อมของพื้นที่

หากทางพื้นที่หรือกลุ่มเยาวชนมีความสนใจก็จะประสานงานเพื่อจัดเวทีร่วมกันในการ
ค้นหาประเด็นความสนใจและสร้างความชัดเจนมากขึ้น โดยให้แต่ละพื้นที่ประสานงานกับ
กลุ่มเป้าหมาย ผู้เกี่ยวข้องที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งกลุ่มเยาวชน ผู้ปกครอง แกนนำ
ชุมชน พระ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะดำเนินงานวิจัยร่วมกัน ซึ่งในการจัดประชุมเวทีพื้นที่
คณะทำงานจะมีการบอกเล่ากระบวนการทำงานวิจัยและพูดคุยกับพื้นที่เพื่อร่วมค้นหาประเด็น
ความสนใจรวมถึงปัญหา ศักยภาพ ความสนใจที่อยากจะร่วมแก้ไขหรือพัฒนาร่วมกันในชุมชน
โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หลังจากนั้นจึงเลือกประเด็นความสนใจที่จะนำไปพัฒนา

เป็นงานวิจัยต่อ โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงความสำคัญของเรื่องที่จะดำเนินการ จากนั้นจึงร่วมกันร่างข้อเสนอโครงการ ความเป็นมา ความสำคัญและร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์และร่วมออกแบบแนวทางการดำเนินงานวิจัย กำหนดขอบเขตการดำเนินงานทั้งในด้านเนื้อหา พื้นที่การดำเนินการและประชากร กำหนดระยะเวลาและวางแผนการดำเนินงานวิจัย รวมถึงการกำหนดความคาดหวังหรือผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานวิจัยและงบประมาณในการดำเนินโครงการ เพื่อให้คณะทำงานนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นร่างข้อเสนอโครงการ

หลังจากนั้นทีมวิจัยจึงร่วมกันเขียนข้อเสนอโครงการโดยมีหัวข้อ ชื่อเรื่อง ใจหายวิจัย ความเป็นมา ความสำคัญของการทำงานวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย ผลที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัย รวมถึง รายชื่อคณะทำงาน รายละเอียดการใช้งบประมาณในการดำเนินงาน และจัดเวทีประชุมร่วมกันอีกครั้งเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันเพิ่มเติมข้อมูลอีกครั้ง หลังจากนั้นคณะทำงานร่วมกับทีมวิจัยในแต่ละพื้นที่จัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อเสนอโครงการต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัย หลังจากได้ข้อเสนอแนะแล้วพี่เลี้ยง ทีมวิจัยและคณะทำงาน จะร่วมกันปรับปรุงข้อเสนอโครงการและเขียนเอกสารข้อเสนอโครงการให้มีความชัดเจนเหมาะสมมากขึ้น แล้วจึงจะจัดส่งเอกสารให้ทางหน่วยประสานงานได้พิจารณาให้ข้อเสนอแนะและดำเนินการ ซึ่งหากโครงการพิจารณาให้มีการปรับปรุง ก็จะมีการจัดเวทีพูดคุยปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความสมบูรณ์และหากโครงการได้รับการพิจารณาจะมีการประสานงานเพื่อจัดทำสัญญาโครงการต่อไป

การดำเนินงานพัฒนาใจหายวิจัยในพื้นที่กลุ่มเยาวชนบนฐานชุมชนที่ผ่านมามีการดำเนินงานใน 3 พื้นที่จำนวน 5 ครั้ง โดยมีประเด็นที่ได้จากการจัดเวที 3 ประเด็น คือ แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เครือข่ายโรงเรียนชีวิต อำเภอดอนสัก รูปแบบและแนวทางการกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคโดยบทบาทของเยาวชนเครือข่ายผู้บริโภค จังหวัดสุราษฎร์ธานี และการสืบสานศิลปะการแสดงมโนราห์สู่การสร้างรายได้และการพึ่งตนเองโดยกลุ่มเยาวชนสานศิลปะเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทเรียนที่ได้ในการพัฒนาใจหายวิจัยพื้นที่คือ ประเด็นความสนใจเกิดจาก กลุ่มเยาวชน ครู ภูมิปัญญา ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง เนื่องจากกลุ่มเยาวชนบนฐานชุมชนส่วนใหญ่จะมีความกล้าที่จะสะท้อน แสดงความคิดเห็นและร่วมแลกเปลี่ยนในสิ่งที่ยอยากจะเรียนรู้ในเวทีและสามารถออกแบบกระบวนการได้ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมระหว่าง กลุ่มเยาวชนครูภูมิปัญญา

2) กระบวนการยกระดับคุณภาพงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่

เพื่อให้คณะทำงาน ทีมวิจัยและที่ปรึกษาในพื้นที่ ร่วมกันออกแบบกระบวนการ ในการ
แบบพัฒนายกระดับคุณภาพงานวิจัยและการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน รวมถึง
ประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งภายในนอกและภายในชุมชนในการทำงานพื้นที่

การดำเนินงานยกระดับคุณภาพงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ คณะทำงานได้
มีการประสานกับทีมพี่เลี้ยง ครูภูมิปัญญาและที่ปรึกษาในแต่ละพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมถอดบทเรียน
ชุดความรู้หน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนในพื้นที่ต้นแบบโดยการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและ
ศักยภาพของชุมชน เมื่อได้บทเรียนจากการทำงาน ที่ผ่านมาของแต่ละพื้นที่ จะมีการเชิญผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องทั้งจากภายในและภายนอกมาร่วมรับฟังและร่วมหาแนวทางในการพัฒนายกระดับหน่วย
จัดการศึกษาบนฐานชุมชนแต่ละหน่วยโดยการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการในการจัดการ
เรียนรู้โดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนและใช้ฐานทรัพยากรในชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาทักษะ
กระบวนการในการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนให้กับกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่

3) กระบวนการเตรียมความพร้อมทีมวิจัยโดยการพัฒนาศักยภาพยกระดับแกน นำเยาวชนวิจัย คณะทำงานและพี่เลี้ยงงานวิจัย

การดำเนินงานศักยภาพยกระดับแกนนำเยาวชนวิจัย คณะทำงานและพี่เลี้ยงงานวิจัยใน
แต่ละพื้นที่ คณะทำงานได้มีการประสานกับทีมพี่เลี้ยง ครูภูมิปัญญาและ ที่ปรึกษาในแต่ละพื้นที่
เพื่อร่วมประชุมและร่วมกำหนดประเด็นที่แต่ละพื้นที่มีความสนใจจะพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็น
เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัยของแต่ละพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นการพัฒนาศักยภาพทีม
วิจัยในพื้นที่ทั้งเรื่องการเรียนรู้ การฟัง การวิเคราะห์ชุมชน ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล การทำงาน
วิจัย การสื่อสาร การถ่ายภาพ การเขียนรายงานการวิจัยและการพัฒนาภาวะด้านในซึ่งหลังจากได้
ประเด็นของแต่ละพื้นที่แล้ว คณะทำงานจึงได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ว่าแต่ละประเด็น
สามารถ เชื่อมประสานกับภาคีเครือข่ายใดได้บ้าง เพื่อให้คณะทำงานและทีมพี่เลี้ยงวิจัยในแต่ละ
พื้นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้พัฒนาทักษะความสามารถกับเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ซึ่งแต่ละเรื่อง
จะมีการประสานกับหน่วยงานภาคีที่มีความรู้ความสามารถเพื่อกำหนดช่วงเวลาในการฝึกอบรม
ให้พี่เลี้ยงแต่ละพื้นที่ที่มีความสนใจและสำหรับบางประเด็นทางหน่วยงานสนับสนุนและส่งเสริมได้จัด
ฝึกอบรมให้กับทีมวิจัยที่สนใจเป็นระยะ ๆ เช่นการเขียนรายงาน การเก็บข้อมูล การจับประเด็น
การเขียน Mind map และการจัดทำสื่อประเภทต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการประสานความร่วมมือกับภาคีการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในการ
ส่งแกนนำเยาวชนไปร่วมเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการทำงานในแต่ละด้าน ดังนี้

- เครือข่ายแกนนำเยาวชนภาคใต้ตอนบนร่วมกันพัฒนาหลักสูตรในการพัฒนาทักษะการทำงานของแกนนำเยาวชนภาคใต้ตอนบนด้วยกระบวนการพัฒนาภาวะภายใน ทักษะเครื่องมือในการทำงาน และมีการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนลงมือปฏิบัติจริงโดยมีแผนการดำเนินงานในการพัฒนาเป็นระยะ โดยมีอาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์และคณะที่เลี้ยงจากเครือข่ายการทำงานเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน ในช่วงต้นเป็นเรื่องของการพัฒนาภาวะภายในโดยเริ่มต้นจาก การจัดกิจกรรมจุลใจ จุลพลัง ที่ที่เลี้ยงแกนนำเครือข่ายการทำงานเยาวชนได้จัดกระบวนการให้กับน้องๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ที่เป็นระบบ นอกจากนี้ ยังได้รับความกรุณาจากอาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ช่วยพัฒนาศักยภาพให้เยาวชนแกนนำโดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้เรื่อง สุนทรีสนทนา (Dialogue) และหลักสูตรคิดกระบวนการระบบ (Systems thinking) และการพัฒนาทักษะการเขียน และต่อจากนี้ไปจะมีกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนอย่างต่อเนื่องในหลักสูตร ทักษะการเล่าเรื่องให้เห็นภาพ (Story Telling) การสร้างและพัฒนาเครือข่าย (Networking) และ Leadership เมื่อเยาวชนได้รับการพัฒนาทักษะภาวะด้านในแล้วจึงมีการพัฒนาทักษะเครื่องมือการทำงานต่อในเรื่องการเป็นวิทยากรกระบวนการ การละครและ การทำงานมวลชนซึ่งกระบวนการในการพัฒนาเหล่านี้ได้มีการวางแผนการจัดเพื่อพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มที่เลี้ยงและแกนนำเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมามีการฝึกอบรมในระดับพื้นที่เรื่องทักษะการเขียน การฟัง การวิเคราะห์ชุมชน ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล การทำงานวิจัย การสื่อสาร การถ่ายภาพ การเขียนรายงานการวิจัยให้กับกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาและทีมวิจัยที่ดำเนินงานโครงการในปี 2558-2559 จำนวน 5 พื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมในระดับเครือข่ายอีกจำนวน 3 ครั้ง คือฝึกอบรมเรื่องสุนทรีสนทนา (Dialogue) หลักสูตรคิดกระบวนการระบบ (Systems thinking) และการพัฒนาทักษะการเขียน โดยมีแกนนำเยาวชนในแต่ละพื้นที่เข้าร่วมการฝึกอบรม

4) กระบวนการติดตามสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยแต่ละโครงการ

กระบวนการติดตามสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยมีความมุ่งหวังเพื่อติดตามสนับสนุนการดำเนินงานของพื้นที่ที่เชื่อมร้อยเครือข่ายการทำงานขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ขยายผลรูปแบบในการจัดการศึกษาให้กลุ่มเครือข่ายได้รับทราบ

การติดตามสนับสนุนงานโครงการวิจัยที่ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วแต่ยังใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยทีมคณะทำงานลงพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนให้ข้อเสนอแนะและมองหาช่องทางในการยกระดับการทำงานรวมถึงหาแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่

การติดตามโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยมีกระบวนการในการติดตามดังนี้
ติดตามโครงการตามแผนการดำเนินงาน

- คณะทำงานประสานงานลงพื้นที่ประชุมร่วมกับแต่ละโครงการเพื่อรับฟังข้อมูลสถานการณ์ บทเรียนรวมถึงแผนการดำเนินงานที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อรับทราบสถานการณ์และให้ข้อเสนอแนะในการทำงานโดยแต่ละโครงการจะมีการลงพื้นที่เพื่อติดตามการทำงานในทุกเดือนอย่างน้อยพื้นที่ละ 1 ครั้ง หากเป็นพื้นที่ใหม่หรือพื้นที่ที่มีแผนกิจกรรมที่ต้องการการสนับสนุนจากพี่เลี้ยง เช่น ด้านการจัดกระบวนการ การสรุปสังเคราะห์ข้อมูล ก็จะมีการลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้นตามแผนการดำเนินกิจกรรมของแต่ละพื้นที่

- คณะทำงานจัดแผนการลงพื้นที่ติดตามและร่วมกิจกรรมตามแผน การดำเนินงานแต่ละพื้นที่ตามที่ได้มีการวางแผนไว้

- ชวนทีมวิจัยสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง

- จัดประชุมทีมวิจัย เพื่อสรุปผลการดำเนินงานวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของโครงการวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

ปัญหาอุปสรรคในการติดตามโครงการคือ ส่วนใหญ่แต่ละพื้นที่จะมีการดำเนินกิจกรรมในช่วงวันเสาร์ – อาทิตย์ เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมจึงทำให้พี่เลี้ยงไม่สามารถลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนทุกพื้นที่ได้ โดยจะต้องมีการวางแผนเพื่อประเมินความจำเป็นและพี่เลี้ยงแบ่งพื้นที่ในการลงไปสนับสนุนตามความเหมาะสม แต่จะมี การสลับกันลงไปติดตามพื้นที่ในทุกเดือน

การติดตามเอกสาร/รายงานการวิจัย

- คณะทำงานนัดหมายแกนนำ ทีมวิจัยแต่ละโครงการเพื่อชี้แจงการจัดทำเอกสารรายงานการวิจัย จัดทำแบบฟอร์มบันทึกกิจกรรม บันทึกการทำงานแต่ละครั้งให้แต่ละโครงการได้ดำเนินการบันทึกหลังจากได้มีการดำเนินงานแต่ละครั้ง หลังจากนั้นให้ทีมวิจัยแต่ละพื้นที่สรุปการดำเนินงานเป็นเอกสารส่งมอบให้กับคณะทำงาน พี่เลี้ยงเพื่อให้คำแนะนำต่อไป

- นำเอกสารที่ทีมวิจัยมาร่วมศึกษาข้อมูลและแนะนำการเขียนรายงานที่ถูกต้อง

- ทีมพี่เลี้ยงคณะทำงานเพิ่มเติมให้ข้อเสนอแนะการจัดทำเอกสารรายงานการวิจัย

- สรุปเอกสารเพื่อจัดทำเป็นรายงานต่อไป

ปัญหาอุปสรรคในการติดตามเอกสารรายงานวิจัยคือ ปัญหาการเขียน การบันทึกข้อมูล ที่ขาดรายละเอียดทำให้ต้องมีการทำข้อมูลหรือเก็บข้อมูลเพิ่มเติม การจัดทำรายงานวิจัยต้องมีการ

บันทึก สรุป วิเคราะห์ซึ่งพื้นที่ที่ไม่สามารถทำได้พี่เลี้ยงต้องลงพื้นที่เพื่อช่วยพื้นที่ในการวางแผน หักข้อในการเขียนและให้ข้อเสนอแนะจำนวนหลายครั้ง ส่งผลต่อระยะเวลาในการจัดทำรายงานในแต่ละพื้นที่

การติดตามเอกสารการเงิน

คณะทำงานนัดหมายทีมวิจัยแต่ละโครงการเพื่อทำความเข้าใจเอกสารและหลักเกณฑ์ในการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ของหน่วยงาน เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับทีมวิจัยในแต่ละพื้นที่

- ทีมพี่เลี้ยงคณะทำงานหน่วยงานจัดทำเอกสารการเงิน บัญชี เอกสารใบสำคัญรับเงิน เอกสารใบรับรองการใช้จ่ายมอบให้กับแต่ละโครงการ

- แต่ละโครงการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ในโครงการวิจัยแล้วให้แต่ละโครงการบันทึกเอกสารรายงานการเงินและจัดทำเอกสารการเงิน

- ทีมพี่เลี้ยงและคณะทำงานวิจัยแต่ละพื้นที่ช่วยกันดูเอกสารเพื่อให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์เมื่อครบระยะเวลาการดำเนินงาน แต่ละโครงการนำเอกสารสรุปค่าใช้จ่ายและเอกสารการเงินให้กับทีมพี่เลี้ยงคณะทำงานหน่วยงานเพื่อจัดทำสรุปการเงินบัญชีแต่ละโครงการ

- ทีมพี่เลี้ยง คณะทำงานประสานกับทีมวิจัยแต่ละโครงการเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร

- พี่เลี้ยงคณะทำงานจัดส่งเอกสารรายงานการเงินส่งมอบให้กับทางหน่วยสนับสนุนการวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

ปัญหาอุปสรรคสำคัญในการติดตามเอกสารการเงินบัญชี คือ บางพื้นที่ไม่กล้าใช้งบประมาณในการดำเนินงานต้องรอให้พี่เลี้ยงลงไปช่วยดำเนินการ บางพื้นที่มีการใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรมแต่การจัดทำเอกสารที่ไม่สมบูรณ์ ในช่วงแรก ของการดำเนินงานวิจัยพี่เลี้ยงต้องลงพื้นที่เพื่อช่วยในการจัดทำเอกสารและทำความเข้าใจให้กับแกนนำที่รับผิดชอบ

5) กระบวนการประชาสัมพันธ์ขยายผลการดำเนินงานวิจัย

การจัดกระบวนการประชาสัมพันธ์ขยายผลการดำเนินงานวิจัย มีความมุ่งหวังเพื่อนำเสนอผลการวิจัยของกลุ่มเยาวชน ครู แกนนำในเครือข่ายที่ดำเนินงานวิจัยให้ผู้ที่สนใจได้รับทราบและเพื่อเป็นบทเรียน แนวทาง สำหรับผู้ที่สนใจจะนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปปรับใช้ต่อไปโดยทีมประสานงาน พี่เลี้ยง และที่ปรึกษาประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและ

วางแผนการดำเนินการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานวิจัยของเยาวชน จากนั้นจึงจัดตั้งทีมพี่เลี้ยงที่มีความพร้อม ความสนใจในการจัดทำสื่อลงพื้นที่สร้างความเข้าใจ กับกลุ่มน้องเยาวชนและประชุมวางแผนการจัดทำสื่อร่วมกับเยาวชนในแต่ละพื้นที่ ทีมพี่เลี้ยงประชุมเพื่อออกแบบและดำเนินการฝึกอบรมเรื่องสื่อสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน หลังฝึกอบรม พี่เลี้ยงร่วมกับกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายแต่ละพื้นที่ร่วมกันสรุปรูปแบบสื่อ ที่กลุ่มสนใจจะใช้ในการสื่อสารงานในพื้นที่ หลังจากนั้นจึงดำเนินการจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

การใช้สื่อพื้นบ้าน มโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอก และลิเกป่าโดยพี่เลี้ยงงานวิจัยร่วมกับกลุ่มเยาวชนสถานศิลปิถิ่นเมืองเวียง กลุ่มเยาวชนคีรีรัฐนิคม และกลุ่มเยาวชนไททรงดำร่วมบอกเล่าบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านสื่อพื้นบ้านให้กับคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนได้รับทราบโดยร่วมกันแสดงในกิจกรรมร้อยใจรักศคลองย่นที่อำเภอคีรีรัฐนิคม กิจกรรมจบปี จบเดือนที่อำเภอเวียงสระ กิจกรรมเยาวชนสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่ตลาดน้ำบ้านดอน นอกจากนี้ยังมีการบอกเล่าให้กับกลุ่มเยาวชน ในสถานศึกษาด้วย เช่น งาน มอ.วิชาการ

เวทีชุมชน เวทีประชุมหมู่บ้าน กลุ่มเยาวชนในทุก ๆ พื้นที่ได้มีการนำบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าไปนำเสนอกับชุมชนและเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ เช่น กลุ่มเยาวชนคลองย่นได้เข้าร่วมการประชุมหมู่บ้านเพื่อบอกเล่านำเสนอการดำเนินงานวิจัยในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการพึ่งตนเองให้กับกลุ่มเยาวชนโรงเรียนในพื้นที่จึงได้เชิญพี่เลี้ยงและแกนนำเยาวชนคลองย่นเข้าไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่จำนวน 4 โรงเรียน กลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระได้นำเสนอกระบวนการทำงานวิจัยในพื้นที่เรื่องการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในการประชุมร่วมกับนายอำเภอ สภาวัฒนธรรม และเทศบาล จนมีการบรรจุเข้าในแผนงบประมาณปี 2560 ของสำนักงานเทศบาลตำบลเมืองเวียง เพื่ออนุมัติการจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองเวียงสระจำนวน 6,000,000 บาท นอกจากนี้ยังมีการสร้างความร่วมมือในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโดยใช้ฐานการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สมุนไพร การตีเหล็ก และศิลปะการแสดงหนังตะลุง มโนราห์ กลุ่มเยาวชนสถานศิลปิถิ่นเมืองเวียงนำเสนอการนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอด ภูมิปัญญา พัฒนากลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาจนได้รับรางวัลหมู่บ้านอนุรักษ์วัฒนธรรมดีเด่นในระดับประเทศ เป็นต้น

การใช้สื่อออนไลน์ (เฟสบุ๊ก ไลน์) ในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ หน่วยสนับสนุนได้มีการประชุมเพื่อออกแบบกระบวนการในการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ โดยการร่วมพูดคุยรูปแบบในการนำเสนอร่วมกับแกนนำเยาวชนในแต่ละพื้นที่เพื่อออกแบบ

การนำเสนอกิจกรรม ข้อมูล บทเรียนจากการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่ เมื่อมีกิจกรรมในแต่ละพื้นที่กลุ่มเยาวชนแกนนำและพี่เลี้ยงที่ลงพื้นที่ร่วมกับกลุ่มเยาวชนก็จะทำหน้าที่ในการบอกเล่ากิจกรรมที่ทำในแต่ละพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เช่น สถานการณ์ ภัยพิบัติน้ำท่วมภาคใต้ที่เกิดขึ้นเมื่อต้นปี 2560 ซึ่งกลุ่มเยาวชนเครือข่ายได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในชุมชนและภายนอกในการให้ความช่วยเหลือกับผู้ประสบภัย จนเกิดเป็นศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในแต่ละชุมชน

วิทยุชุมชน กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้มีการนำเสนอการทำงานพัฒนาเยาวชนผ่านรายการวิทยุชุมชนรายการเวทีชาวบ้าน FM 89.75 MHz. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สวท.สุราษฎร์ธานี ทุกวันอาทิตย์ เวลา 17.00 น. – 18.00 น. โดยมีพี่เลี้ยงจากหน่วยสนับสนุนฯ เป็นผู้ดำเนินรายการและมีกลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่สลับกันมาบอกเล่ากิจกรรมและบทเรียนที่เกิดจากการทำงานในแต่ละพื้นที่ให้กับผู้ฟังทางบ้านได้รับทราบ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเยาวชนในบางพื้นที่มีการบอกเล่าผ่านรายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ด้วย เช่น กลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ กลุ่มเยาวชนสานศิลป์ถิ่นเมืองเวียงร่วมกับครูภูมิปัญญาบอกเล่าบทเรียนการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงการได้แลกเปลี่ยนการดำเนินงานร่วมกับผู้ฟังผ่านรายการวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ ในทุก ๆ วันอาทิตย์เวลา 16.00 -17.00 น. ทางสถานีวิทยุสมายเรดิโอ คลื่น FM 93.25 MHz.

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการประชาสัมพันธ์ขยายผลการนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนของหน่วยสนับสนุน พบว่าสามารถขยายผลการทำงานพัฒนาเยาวชนให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ เช่นกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจการทำงานของกลุ่มเยาวชนในประเด็นต่าง ๆ สามารถเข้าไปร่วมเรียนรู้และสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน นอกจากนี้นักเรียนและสถานศึกษาที่ได้รับทราบการทำงานในแต่ละพื้นที่ยังได้มาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนในหลาย ๆ พื้นที่ด้วย

บทที่ 4

สรุปผลการดำเนินงาน

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560 มีแนวคิดสำคัญในการดำเนินงานคือการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ด้วย องค์ความรู้ การศึกษابนฐานชุมชน ซึ่งมีการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน โดยเน้นบทบาทของกลุ่มเยาวชน ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ของผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน เพื่อร่วมพัฒนาหน่วยจัดการศึกษابนฐานชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและขยายผลบทเรียน องค์ความรู้การจัดการศึกษابนฐานชุมชน โดยมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อ 1) ติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ 2) รวบรวมชุดความรู้การพัฒนาหน่วยจัดการศึกษابนฐานชุมชนต้นแบบ (พื้นที่เวียงสระ พื้นที่ ไทดำ พื้นที่ดอนสัก พื้นที่คีรีรัฐนิคม) 3) พัฒนาระบบ กลไกในการจัดการศึกษابนฐานชุมชน สำหรับพื้นที่ต้นแบบและขยายผล 4) ขยายผลการดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษابนฐาน ชุมชน 5) พัฒนาสังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่ายเยาวชน สร้างสรรค์ 6) หาแนวทางประสานเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษากับภาคี การพัฒนา ทั้งในและนอกจังหวัด

กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนงานวิจัยครั้งนี้ คือ 1) กลุ่มเยาวชนและครูในระบบโรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 27 โรงเรียน โรงเรียนละ 10 คน รวมจำนวน 270 คน 2) กลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาที่เรียนฐานในระบบโรงเรียนและกลุ่มเยาวชน ที่เรียนรู้ในฐานชุมชนพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 8 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คนรวมจำนวน 80 คน 3) แกน นำเครือข่ายสมัชชาปฏิรูปการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 15 คน รวมจำนวนกลุ่มเป้าหมาย ในการดำเนินงานวิจัยทั้งสิ้น 365 คน งานวิจัยนี้มีพื้นที่ดำเนินงานในจังหวัดสุราษฎร์ธานีรวม 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพุนพิน อำเภอท่าชนะ อำเภอเวียงสระ อำเภอดอนสัก อำเภอพนม อำเภอบ้านนาสาร อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอเวียงสระ อำเภอท่าฉาง อำเภอเมืองฯ อำเภอเกาะสมุย อำเภอ ชัยบุรี และอำเภอพระแสง

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยโดยกลุ่มเยาวชนด้วยกรอบแนวคิด และยุทธศาสตร์การขยายผลบทเรียนการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จากพื้นที่ต้นแบบ สูพื้นที่ขยายผลด้วยองค์ความรู้ การศึกษابนฐานชุมชน และแนวทางการพัฒนาหน่วยการศึกษา

บนฐานชุมชน เพื่อการสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ซึ่งมีการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เข้ามาเป็นเครื่องมือโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง หลาย ภาคส่วน นำไปสู่สร้างกลไกการบริหารจัดการเครือข่ายการศึกษาบนฐานชุมชนบนฐานของ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม สามารถสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยดังนี้

4.1 สรุปผลการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่ผ่านมาหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีภารกิจในการติดตามสร้างความเข้าใจ หนุนเสริมการทำงานวิจัยและติดตามการดำเนินวิจัยในแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง จำนวน 7 โครงการในพื้นที่ 7 อำเภอ สามารถสรุปความคืบหน้าในการ ติดตามงานวิจัยแต่ละโครงการได้ดังนี้

4.1.1 โครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยตามสัญญาปี 2558-2559

1) โครงการแนวทางการสร้างเยาวชนจิตอาสา ในการทำงานเพื่อสังคม ตำบล เขาหัวควายและตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทเรียนการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชน จิตอาสาที่ปฏิบัติงานในตำบลเขาหัวควายและตำบลท่าสะท้อนจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมถึงหาแนวทางใน การสร้างเยาวชนจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคมตำบลเขาหัวควายและตำบลท่าสะท้อน ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขยายเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาที่ปฏิบัติงาน ทางสังคม โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครที่ศูนย์กู้ภัยเขาหัวควาย กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครกู้ภัยศูนย์กู้ภัยท่าสะท้อน และกลุ่มเยาวชน ในชุมชนที่สนใจ รวมถึงกลุ่ม แกนนำชุมชนในพื้นที่ตำบลเขาหัวควายและตำบลพุนพิน

งานวิจัยนี้มีกระบวนการในการดำเนินงานคือเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและเตรียม ความพร้อมกลุ่มเยาวชนในการดำเนินงานวิจัยโดยการประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมวิจัย จากนั้นจึงมีการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยโดยการฝึกอบรมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรียนรู้ เครื่องมือการทำงาน เรียนรู้วิธีการถอดบทเรียน การศึกษาบทเรียน องค์ความรู้ในการดำเนินงาน อาสาสมัครกู้ภัยที่ผ่านมาโดยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ข้อมูลจากพื้นที่และกลุ่ม ที่ปรึกษาโครงการ หลังจากนั้นจึงได้ศึกษาดูงานการจัดกระบวนการเรียนรู้อาสาสมัครกู้ภัยและ องค์ความรู้ ในการดำเนินงานกู้ภัยในพื้นที่อื่น ๆ และนำบทเรียนความรู้มาปรับใช้พัฒนายกระดับ การทำงานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

ผลจากการดำเนินโครงการที่ผ่านมาทำให้มีบทเรียนและองค์ความรู้จากการดำเนินงาน ของกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครกู้ภัยซึ่งสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างน่าสนใจ

โดยเฉพาะแรงบันดาลใจของเยาวชนแต่ละคนที่เข้ามาร่วมทำงานอาสาสมัครกู้ภัยและสิ่งที่ยาวชนทุกคนได้รับคือกำลังใจจากการลงแรงกายแรงใจในการช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากนี้จากการทำงานยังพบว่าบทเรียนการทำงานอาสาสมัครกู้ภัยจากกลุ่มที่สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการพัฒนาตนเอง เช่น การประสานงาน การสื่อสาร การฝึกทักษะในการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเกิดอุบัติเหตุ เช่น การปั๊มหัวใจ การปฐมพยาบาลผู้ได้รับอุบัติเหตุ ทั้งอุบัติเหตุเบื้องต้นและอุบัติเหตุฉุกเฉิน นอกจากนี้ยังพบว่าการทำงานวิจัยทำให้แกนนำเยาวชนอาสาสมัครกู้ภัยมีศักยภาพในการทำงานทั้งด้านทักษะ ความสามารถมีความเข้มแข็งทางจิตใจ อารมณ์ มีสติในการทำงาน ตั้งตัวและพร้อมในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังเกิดการขยายเครือข่ายแกนนำเยาวชนในการทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคมทั้งในและนอกชุมชนก่อให้เกิดความร่วมมือ ในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครกู้ภัยจากหลายภาคส่วนทั้งในชุมชน องค์การท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

สิ่งที่จะดำเนินการต่อไปคือการพัฒนาทักษะเพิ่มเติมให้กับกลุ่มเยาวชนเครือข่ายอาสาสมัครกู้ภัย เช่น การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาทักษะชีวิต การพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อให้เยาวชนที่มีจิตอาสาทุกคนได้มีฐานอาชีพเป็นรายได้ให้กับแต่ละคน สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ จากนั้นจึงสรุปผลการดำเนินงานและนำเสนอผลการดำเนินงานผ่านเวทีในหมู่บ้าน เวทีในระดับเครือข่ายและนำเสนอโดยใช้สื่อสาธารณะ (วิทยุ / ทีวี / เฟสบุ๊ค / ยูทูบ) ต่อไปและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

2) โครงการแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอบรมเด็กวัดและสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อส่งเสริมศีลธรรมและการทำหน้าที่อย่างถูกต้องตามหลักธรรม กรณีวัดธารน้ำไหล ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทวนหลักสูตรการฝึกอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ในช่วงเวลา 5 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งจะนำบทเรียนที่ได้นำมาพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมที่ถูกต้องดีงาม เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันรวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายผลหลักสูตรการอบรมระหว่าง พระที่เลี้ยงในพื้นที่และในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเยาวชนบวชสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดธารน้ำไหล อายุ 12 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ กลุ่มเด็กวัดของวัดธารน้ำไหล อายุ 10 - 12 ปี คณะครู พระที่เลี้ยง คณะครูผู้ร่วมฝึกอบรม ตัวแทนผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน

งานวิจัยนี้มีกระบวนการดำเนินงานคือในช่วงแรกเน้นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาทีมวิจัยโดยการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน ประชุมชี้แจงโครงการ การศึกษารวบรวมข้อมูล

จากนั้นจึงออกแบบหลักสูตรการอบรมและพัฒนาหลักสูตรโดยการทบทวนข้อมูล ถอดบทเรียน การดำเนินการฝึกอบรมที่ผ่านมา 5 รุ่น เพื่อนำบทเรียนที่ได้จากการทบทวนมาใช้เป็นฐานความรู้ ในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงาน ต่อไปได้โดยการจัดเวทีถอดบทเรียนพระพี่เลี้ยงและคณะครูผู้ร่วมจัดการฝึกอบรมที่ผ่านมาเวทีถอด บทเรียนการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มสามเณรและเด็กวัดที่ผ่านการเข้าร่วมอบรม เวทีถอดบทเรียน กลุ่มผู้ปกครองและแกนนำชุมชน ที่ร่วมสนับสนุนการฝึกอบรมที่ผ่านมาและการรวบรวม องค์ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรการอบรม จากเอกสาร หนังสือหลักธรรมคำสอน เพื่อนำ หลักธรรมมาปรับใช้ในการออกแบบการจัดทำหลักสูตรที่ดี ถูกต้อง เหมาะสมกับยุคสมัย จากนั้น จึงนำหลักสูตรที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ แล้วจึงนำฐานข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนมา พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถนำไปจัดกระบวนการอบรมได้และมีการ สรุปผลการดำเนินงานเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานให้สังคมได้รับทราบ

ผลจากการดำเนินงานทำให้ทราบบทเรียนการจัดฝึกอบรมเด็กวัดและสามเณร ฤดูร้อนที่ผ่านมาซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงพัฒนา นอกจากนี้ทางทีมวิจัยยังได้ร่วมกันพัฒนาให้มี หลักสูตรการฝึกอบรมเด็กวัดและสามเณรฤดูร้อนที่ถูกต้อง ดีงาม เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงปรับปรุงคู่มือพระพี่เลี้ยงในการอบรมเด็กวัดและสามเณร ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิด ประโยชน์ทั้งการฝึกอบรมและการพัฒนาความรู้ความสามารถของพระพี่เลี้ยงได้ ซึ่งขณะนี้ อยู่ระหว่างดำเนินการพัฒนาคู่มือให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น สำหรับการดำเนินงานทดลองใช้ หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นจากบทเรียนการฝึกอบรมเมื่อ 5 ปีก่อน ซึ่งทีมวิจัยทดลองฝึกอบรม ให้กับเด็กวัดและสามเณรในช่วงเดือนเมษายน 2559 ที่ผ่านมาทำให้พบว่าเด็กวัดและสามเณร ที่เข้าร่วมอบรมมีความสนใจกระบวนการฝึกอบรมและมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ทีมวิจัยเป็น ฐานข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมในปีถัดไปด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นจากการอบรม สามเณรทำให้พบว่าสามเณรสามารถปรับปรุงพัฒนาตนเองทั้งด้านทักษะ ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและ สืบสานหลักธรรมคำสอนต่อไปได้ นอกจากนี้ยังเกิดการขยายผลหลักสูตรการอบรมและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ระหว่างพระพี่เลี้ยง ในพื้นที่และในระดับเครือข่าย 3 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัด นครศรีธรรมราช และทางทีมวิจัยยังได้พัฒนาระบบการประเมินผลการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็กวัด สามเณร ผู้ปกครองและคณะครูพระพี่เลี้ยง ซึ่งสามารถนำ ผลการประเมินที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในปีถัดไปและเกิดการ ประสานความร่วมมือระหว่างพระพี่เลี้ยง ครูผู้เข้าร่วมอบรม ผู้ปกครองแกนนำชุมชน

ในการสนับสนุนการจัดการอบรมเด็กวัดและสามเณรฤดูร้อนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทีมวิจัย ได้มีการศึกษาดูงานบทเรียนการจัดอบรมสามเณรฤดูร้อนในพื้นที่อำเภอเกาะพะงันเพื่อศึกษา แลกเปลี่ยนบทเรียนการจัดทำหลักสูตร กระบวนการฝึกอบรม กระบวนการติดตามประเมิน บทบาทของครูพี่เลี้ยง การมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อนำบทเรียนมาปรับใช้พัฒนาหลักสูตร การอบรมให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

สิ่งที่ จะดำเนินการต่อไปคือ การจัดประชุมสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองที่ส่งลูกหลาน เข้าร่วมอบรมทั้งกลุ่มเด็กวัดและสามเณร เพื่อออกแบบหลักสูตรในปีถัดไป จากนั้นจึงทดลองใช้ หลักสูตรการอบรมโดยการฝึกอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนในปี 2560 เป็นการส่งเสริม การเรียนรู้ ศีลธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม สามารถติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรผ่านเวทีแลกเปลี่ยนสะท้อน การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสามเณรและเด็กวัดโดยมี การติดตามประเมินผล เป็นรายบุคคล ประเมินผลผ่านกลุ่มผู้ปกครอง รวมถึงกระบวนการสรุปผลการดำเนินงานโดยการ จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานและบทเรียนที่เกิดขึ้น ในกลุ่มเครือข่ายพระพี่เลี้ยง สามเณร และเด็ก วัด จากนั้นจึงจัดทำเอกสารรายงานสรุปผลการดำเนินงานวิจัย รวมถึงการนำเสนอเผยแพร่ ผลการ ดำเนินงาน โดยการ จัดนิทรรศการแสดงผลการดำเนินงานในพื้นที่วัด และจัดเวทีแลกเปลี่ยน บทเรียน ประสพการณ์ในการจัดอบรมเด็กวัดและสามเณรฤดูร้อนในเครือข่าย 3 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร จังหวัดนครศรีธรรมราชจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป

4.1.2 โครงการที่อยู่ระหว่างการจัดทำรายงานเพื่อปิดโครงการวิจัย

1) โครงการรูปแบบการสร้างคนรุ่นใหม่ เพื่อแก้ปัญหาการจัดการที่ดินของเครือข่าย สหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และบทเรียนการบริหารจัดการที่ดิน ทำกินในเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้รวมถึงศึกษารูปแบบการสร้าง คนรุ่นใหม่ เพื่อสืบทอดการบริหารจัดการเครือข่ายสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้และขยายเครือข่าย คนรุ่นใหม่ในการดำเนินงานประเด็นการบริหารจัดการที่ดินทั้งในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงสำหรับ กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานคือกลุ่มคนรุ่นใหม่ในเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์ เกษตรกรภาคใต้ 5 ชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนในเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์เกษตรกร ภาคใต้

งานวิจัยนี้มีกระบวนการดำเนินงานคือการสร้างความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมทีม โดยการประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมประจำเดือน กระบวนการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย โดยการ

ฝึกอบรมทักษะในการทำงาน เช่น การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การเผยแพร่/นำเสนอข้อมูล ทักษะเชิงกระบวนการ การประสานฯ การบริหารจัดการที่ดิน วิถีคิด อุดมการณ์หลักคิด กรรมสิทธิ์เชิงซ้อน กฎหมายที่ดิน จากนั้นจึงศึกษารวบรวมข้อมูล บทเรียนการดำเนินงานจัดการที่ดินทำกิน ศึกษารวบรวมข้อมูลสถานการณ์การจัดการปัญหาที่ดินทำกินในเครือข่ายสหกรณ์ การเกษตรสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ จำนวน 5 พื้นที่ จัดเวทีคนรุ่นใหม่ในเครือข่ายสหพันธ์เกษตรกร ออกแบบการดำเนินงานร่วมกันทดลองปฏิบัติร่วมกับชุมชนในการจัดการที่ดินทำกิน จากนั้นจึงนำเสนอผลการดำเนินงานสรุปผลการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมาทำให้ทราบข้อมูลสถานการณ์และบทเรียน การบริหารจัดการที่ดินทำกินในเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้โดยมีฐานข้อมูลการจัดการที่ดินในเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ที่เป็นระบบ ซึ่งข้อมูลที่มีวิสัยรวบรวมได้นั้นสามารถนำมาใช้ในการดำเนินการแก้ปัญหาในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังนำข้อมูลและบทเรียนที่ได้มายกระดับเป็นองค์ความรู้เรื่องรูปแบบการการสร้างสืบทอด ภารกิจ การบริหารจัดการที่ดิน แก่คนรุ่นใหม่ของเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มคนรุ่นใหม่เครือข่ายสหกรณ์การเกษตรสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ซึ่งเข้าร่วมอยู่ในทีมวิจัยมีศักยภาพในการทำงานมากขึ้นทั้งการคิด การเขียน การประชุมอย่างสร้างสรรค์ ที่สำคัญคือเยาวชนเกิดสำนึก ตื่นรู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกลุ่มแกนนำเยาวชนได้มีการทดลอง นำบทเรียนที่ได้จากการพัฒนาที่ดินให้เกิดประโยชน์มาปรับใช้ในการออกแบบการทำเกษตร อย่างยั่งยืนในที่ดินของตนเองโดยมีการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมีและสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานทำให้เกิดการขยายเครือข่ายคนรุ่นใหม่ในการทำงานประเด็นการบริหารจัดการที่ดินตามสิทธิชุมชน ด้วยสรุปผลการดำเนินงานและบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเพื่อนำเสนอฐานข้อมูลและผลการดำเนินงานในชุมชนผ่านเวทีประชุมในชุมชน รวมถึงจัดทำเอกสารนิทรรศการเผยแพร่ข้อมูลในพื้นที่ จัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานในระดับเครือข่ายและสรุปผลการดำเนินงานโดยการเวทีสรุปผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกลุ่มคนรุ่นใหม่แกนนำชุมชนและที่ปรึกษาและการจัดทำเอกสารรายงานการวิจัย

2) โครงการแนวทางการสื่อสารสิ่งดีในชุมชน เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่นของเด็ก และเยาวชน
ในโรงเรียนเครือข่ายอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวม ข้อมูลสิ่งดีในชุมชน ที่สอดคล้อง
กับความสนใจของเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเกาะสมุยเพื่อหาแนวทางการสื่อสารสิ่งดีในชุมชน
สามารถสร้างสำนึกรักท้องถิ่นของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนเครือข่ายและส่งเสริมบทบาทของ
กลุ่มเยาวชนในการจัดทำสื่อสร้างสรรค์นำเสนอสู่กลุ่มเพื่อนเยาวชนในโรงเรียนเครือข่ายพื้นที่
อำเภอเกาะสมุยโดยมีกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานคือเยาวชนกลุ่มลึงกิ้งและแกนนำเยาวชน
ที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายระดับประถมศึกษาตอนปลายมัธยมตอนต้นในโรงเรียน
เครือข่าย

งานวิจัยนี้มีกระบวนการในการดำเนินงานคือการเตรียมความพร้อมทีมวิจัยโดยการ
ประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมวิจัย ฝึกอบรมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฝึกอบรมเรื่องเครื่องมือ
การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาข้อมูล สัมภาษณ์ภาคีกลุ่มเยาวชนในการรับสื่อและประเด็น
ความสนใจในการรับสื่อของกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนเครือข่ายพื้นที่อำเภอเกาะสมุย จำนวน 5
โรงเรียน (ประเด็นที่เยาวชนสนใจเพื่อนำมาจัดทำสื่อ) จากนั้นจึงลงพื้นที่พูดคุยหาประเด็นกลุ่ม
เยาวชนในโรงเรียนเครือข่ายพื้นที่อำเภอเกาะสมุยแล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปประเด็นความสนใจของ
กลุ่มเยาวชนในโรงเรียนเครือข่าย ทั้งข้อมูลสิ่งดีในชุมชนที่สอดคล้องเหมาะสม กับเด็ก เยาวชน
ในพื้นที่อำเภอเกาะสมุย หลังจากนั้นจึงนำประเด็นความสนใจมาพัฒนาออกแบบเป็น
สื่อสร้างสรรค์เพื่อนำเสนอให้เพื่อนเยาวชนได้รับทราบ โดยเน้นให้กลุ่มเยาวชนในเครือข่ายได้จัดทำ
สื่อด้วยตนเองตั้งแต่กระบวนการหาประเด็นความสนใจ การเก็บข้อมูลการออกแบบโครงเรื่อง
การถ่ายทำ การตัดต่อ เป็นต้น

ผลจากการดำเนินโครงการทำให้กลุ่มเยาวชนทีมวิจัยมีฐานข้อมูลสิ่งดีๆ ในชุมชน
ที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก เยาวชน เช่น ประวัติศาสตร์สมุย การท่องเที่ยวในสมุย
ภูมิปัญญาวัฒนธรรม วัดสำคัญในอำเภอเกาะสมุย เป็นต้น ซึ่งประเด็นความสนใจนี้ทางกลุ่ม
เยาวชนได้นำไปพัฒนาเพื่อจัดทำสื่อสิ่งดีในชุมชนที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กและเยาวชน
โดยบทบาทของเยาวชนกลุ่มลึงกิ้ง นอกจากนี้นี้ยังพบว่าเยาวชนกลุ่มลึงกิ้งมีทักษะความสามารถ
ในการจัดทำสื่อมัลติมีเดียที่มีคุณภาพ เยาวชนมีบทบาทในการทำงาน ผลิตรายการตั้งแต่การศึกษา
ข้อมูล สัมภาษณ์ภาคีประเด็นความสนใจในการรับสื่อของกลุ่มเยาวชนเพื่อนำมาจัดทำสื่อ
สามารถนำเสนอต่อกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนเครือข่ายพื้นที่ได้ นอกจากนี้เยาวชนแกนนำในโรงเรียน
เครือข่ายเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในการบริโภคสื่อโดยเห็นได้ว่าเยาวชนรู้จักคิด วิเคราะห์ และ

สามารถเลือกบริโภคสื่อสร้างสรรค์ ได้อย่างเหมาะสม ทำให้เป็นแบบอย่างและบอกเล่าไปยังกลุ่มเพื่อนเครือข่ายแกนนำเยาวชนในการบริโภคสื่อสร้างสรรค์ได้ อีกประการหนึ่งคือสื่อที่เยาวชนจัดทำขึ้นสามารถเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน "ของดีในชุมชน" ผู้สนใจได้รับชมผ่านทางสื่อเคเบิลทีวี ในอำเภอเกาะสมุยด้วยสิ่งที่จะดำเนินการต่อไปคือ การจัดทำสื่อประเด็นอื่นเพิ่มเติมเพื่อนำเสนอผ่านสื่อโซเซียล (เฟสบุ๊ก/ยูทูบ/) ช่องทางเคเบิลทีวีสมุย รวมถึงการสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงานต่อไป

3) โครงการแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูอ่าวหมาเถื่อนโดยบทบาทของเยาวชนและ แกนนำอนุรักษ์ ในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลดอนสักตั้งแต่พื้นที่ป่าต้นน้ำจนถึงอ่าวหมาเถื่อน และหาแนวทางเพื่อหาแนวทางการจัดการอ่าวนางกำโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนและแกนนำอนุรักษ์ในตำบล ดอนสัก โดยการส่งเสริมบทบาทเยาวชนในการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รวมถึงสร้างเครือข่ายแกนนำเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีสำนึกรักท้องถิ่นสามารถเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่อไปได้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเยาวชนแกนนำเครือข่าย (ทีมวิจัย) กลุ่มแกนนำเยาวชนในตำบลดอนสัก กลุ่มเยาวชนจากโรงเรียนเครือข่ายในตำบลดอนสักจำนวน 4 โรงเรียน กลุ่มผู้ใหญ่ ที่เป็นแกนนำอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลดอนสัก

งานวิจัยนี้มีกระบวนการในดำเนินงานคือในช่วงแรกเน้นการสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมเยาวชนทีมวิจัยโดยการประชุมชี้แจงโครงการ จัดประชุมทีมวิจัยประจำเดือน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพทีมโดยการฝึกอบรมกระบวนการและเครื่องมือการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น/ การเก็บข้อมูลชุมชน การจัดทำแผนที่ชุมชน แผนที่ทรัพยากร และฝึกอบรมกระบวนการเก็บข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น นักสืบสายลม นักสืบชายหาด นักสืบสายน้ำ จากนั้นจึงออกแบบปฏิบัติการอนุรักษ์โดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนโดยการศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากอดีตถึงปัจจุบันในพื้นที่ ตำบลดอนสัก ตั้งแต่พื้นที่ป่าเขา พื้นที่แหล่งน้ำ คลอง พื้นที่ป่าชายเลน ชายหาดอ่าวหมาเถื่อน จากนั้นจึงจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยจัดทำแผนที่ทรัพยากรจากภูเขาถึงทะเล แผนที่แหล่งเรียนรู้) การศึกษาข้อมูลความรู้เรื่องอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและศึกษาบทเรียน การดำเนินงานอนุรักษ์ของกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลดอนสัก การศึกษาดูงานระบบนิเวศทางทะเล มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตจังหวัดชุมพร และจัดเวทีในชุมชนเพื่อหาแนวทาง

การจัดการอ่าวหามาเถื่อนโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนและแกนนำอนุรักษ์ในตำบลดอนสัก
จัดกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่งานด้านการอนุรักษ์ในระดับตำบลและขยายกลุ่ม แกนนำเครือข่าย
เยาวชนเรื่องการอนุรักษ์ในตำบลดอนสักและสรุปผลการดำเนินงานวิจัย

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้ชุมชนมีฐานข้อมูลเรื่องสถานการณ์
ความเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลดอนสักซึ่งสามารถนำ
ข้อมูลนี้มาปรับใช้ในการพัฒนาโครงการอื่น ๆ ในพื้นที่ได้ เช่น การจัดโซนพื้นที่ การท่องเที่ยว
การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น
ในพื้นที่เป็นต้น สำหรับกลุ่มเยาวชนพบว่ากลุ่มเยาวชนแกนนำมีความรู้ ความสามารถ ในการ
ทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบลดอนสักเพิ่มขึ้น เช่น
การประสานงาน การช่วยเหลือแกนนำชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่ กลุ่มเยาวชน
มีสำนึกรักท้องถิ่นสามารถดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
ร่วมกับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ยังเกิดการขยายเครือข่ายเยาวชนแกนนำและเกิดความ
ร่วมมือที่ดีในการทำงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ระดับตำบลระหว่าง
กลุ่มเยาวชน สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับชุมชนและองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนอนุรักษ์พื้นที่อ่าวหามาเถื่อนและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในพื้นที่เพื่อสามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ได้ นอกจากนี้จะมีการสรุปผล
การดำเนินงาน และนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยให้เพื่อนเครือข่ายและชุมชนได้รับทราบต่อไป

4) โครงการแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเมืองเวียงสระ เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่น
อย่างมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญา และองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดทำพิพิธภัณฑสถาน
เมืองเวียงสระโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน ครูภูมิปัญญาและองค์กรท้องถิ่น รวมถึง
การออกแบบและพัฒนากระบวนการในการจัดทำพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้
ของเยาวชนและผู้สนใจและประสานความร่วมมือในการจัดพิพิธภัณฑสถานเมืองเวียงสระรวมถึง
การร่วมดูแลรักษาทรัพยากร แหล่งโบราณสถาน การสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนและชุมชน
สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการคือกลุ่มเยาวชน กลุ่มครู ครูภูมิปัญญาและ
แกนนำชุมชนในพื้นที่ ตำบลเวียงสระ

งานวิจัยนี้มีกระบวนการในการดำเนินงานคือเริ่มจากการเตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจที่มีวิจัยในการดำเนินงานโดยการจัดประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมที่มีวิจัย ประจำเดือน จากนั้นจึงร่วมออกแบบกระบวนการจัดทำพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นโดยการศึกษารวบรวม ข้อมูลเรื่องการจัดทำพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นที่ดีจากตำราเอกสาร/อินเทอร์เน็ตและการสัมภาษณ์ สอบถามจากผู้รู้เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงมี การจัดเวทีระดมความคิดเห็นออกแบบการจัดทำพินิจภัณฑ์ ท้องถิ่น ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การศึกษาดูงานตัวอย่างพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นหลังจากนั้นจึงจัดเวที ความร่วมมือในการพัฒนาพินิจภัณฑ์ท้องถิ่น สรุปผลการดำเนินงานและนำเสนอผลการ ดำเนินงานให้ชุมชนและผู้สนใจได้รับทราบต่อไป

ผลจากการดำเนินงานทำให้พบรูปแบบในการจัดทำพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองเวียงสระโดย 2 รูปแบบคือ 1) พินิจภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล องค์ความรู้ และกระบวนการจัดการ เรียนรู้โดยมีกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วม ของเยาวชนและชุมชน ในเรื่องประวัติศาสตร์ สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญา การตีเหล็ก พิธีกรรมในท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอกและ กลองยาวโดยใช้บ้านครูภูมิปัญญาแต่ละด้านเป็นสถานที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมถึง กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ 2) พินิจภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองเวียงสระ ณ วัดเวียงสระ โดยความร่วมมือของกลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญา ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกัน พัฒนาพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นเมืองเวียงสระ โดยกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาทำหน้าที่ในการ จัดระบบฐานข้อมูล นิทรรศการและกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณในการจัดสร้างอาคารพินิจภัณฑ์จำนวน 6,000,000 บาท ทำให้เกิดกลไก ความร่วมมือในการพัฒนาพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นวัดเวียงสระและบ้านครูภูมิปัญญาแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแผ่นพับ เอกสาร วีซีดี การจัดนิทรรศการบอกเล่าสิ่งดี ๆ ของเมือง เวียงสระและร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระให้กับ กลุ่มเยาวชนและผู้สนใจได้เรียนรู้ เช่น การบอกเล่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาเมืองเก่าเวียงสระ ข้อมูลโบราณวัตถุยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง และเส้นทางเมืองเก่าเวียงสระ เป็นต้น การทดลอง ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาในหลักสูตรเมืองเก่าเวียงสระที่ได้ ร่วมมือจัดทำขึ้น และการสรุปวิเคราะห์ ผลการดำเนินงานวิจัยโดยการจัดเวทีสรุปผลการปฏิบัติ จัดการเรียนรู้ เวทีถอดบทเรียนกระบวนการ จัดการเรียนรู้และการประชาสัมพันธ์ ขยายผล การดำเนินงานผ่านการจัดรายการวิทยุ การจัดทำแผ่นพับ เอกสาร วีซีดี การจัดนิทรรศการเผยแพร่ ผลการดำเนินงานและการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

5) โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพจากสมุนไพรเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับ
กลุ่มเยาวชน ตำบลเขื่อน อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านสมุนไพร ในพื้นที่ทั้งสมุนไพร
ที่ป่าเขา/สมุนไพรพื้นที่ป่าชายเลน/สมุนไพรในครัวเรือน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการ
แปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพจากสมุนไพรในชุมชน การส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่ม
เยาวชน และสร้างสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์ป่าซึ่งเป็นแหล่งสมุนไพรในชุมชนโดยบทบาท
ของเยาวชนในพื้นที่ร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน

งานวิจัยนี้มีกระบวนการดำเนินงานคือเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและ
เตรียมความพร้อมทีมวิจัยโดยการประชุมชี้แจงโครงการ จัดประชุมทีมวิจัย รวมถึงการพัฒนา
ศักยภาพทีมโดยการฝึกอบรมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เครื่องมือ การทำงานการเก็บรวบรวม
ข้อมูลการประมวลและศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรในพื้นที่ป่าเขา ป่าชายเลน รวมถึง
สมุนไพรในครัวเรือน จากนั้นจึงร่วมวิเคราะห์กับครุภูมิปัญญาในการคัดเลือกสมุนไพรที่มี
ประสิทธิภาพซึ่งอยู่ในชุมชนนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพร โดยการฝึกอบรม
การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร รวมถึงศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการแปรรูปผลิตภัณฑ์
สมุนไพรอย่างมีคุณภาพ โดยศึกษาเรื่องกฎหมายการรับรองผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์และ
ศึกษาการตลาด การขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งในและนอกชุมชน นอกจากนี้ยังมีการศึกษา
แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ป่าชุมชนป่าชายเลนอันเป็นแหล่งสมุนไพรในท้องถิ่นและปฏิบัติการ
อนุรักษ์พันธุ์ป่าชุมชน และป่าชายเลนอันเป็นแหล่งสมุนไพรในท้องถิ่นจากนั้นจึงสรุปผลการ
ดำเนินงานและจัดทำเอกสารรายงานการวิจัยต่อไป

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ามียุทธศาสตร์ข้อมูลองค์ความรู้เรื่องสมุนไพร
ในพื้นที่ ทั้งป่าเขา ป่าชายเลน และสมุนไพรในครัวเรือนซึ่งรวบรวมจัดทำฐานข้อมูลไว้
อย่างเป็นระบบ สามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ทั้งการนำสมุนไพรที่พบมาทำ
ผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรและสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการจัดทำโครงการอนุรักษ์
แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้ทั้งพื้นที่ป่าชุมชนและพื้นที่ป่าชายเลน
โดยประสานความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์สมุนไพรในป่าชุมชนและ
ป่าชายเลน

สำหรับผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนพบว่ากลุ่มเยาวชนมีทักษะความรู้ความสามารถในการ
แปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพจากสมุนไพรเพิ่มขึ้น เช่น การทำน้ำมันมะพร้าวการทำชาสมุนไพร
จากรางจืด ใบเตยหอม การทำยาหม่องสมุนไพร การทำลูกประคบ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มเยาวชน

ยังได้มีการจัดระบบการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพจากสมุนไพรทั้งในและนอกชุมชน โดยจัดจำหน่ายผ่านร้านผลิตภัณฑ์และจำหน่ายในช่วงงานเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัด นอกจากนี้การทำงานวิจัยยังทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรและหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อช่วยหนุนเสริมการจำหน่ายสินค้าของเยาวชน เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ช่วยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพสินค้าจากสมุนไพรให้มีมาตรฐาน รวมถึงมูลนิธิสมาชิพช่วยสนับสนุนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรของเยาวชนในเครือข่ายมูลนิธิสมาชิพและกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนได้เข้าร่วมนำเสนอผลการจัดทำผลิตภัณฑ์และร่วมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในเครือข่ายผู้บริโภคภายในจังหวัดด้วย จากการทำงานวิจัยเยาวชนสามารถพัฒนาเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้กับกลุ่มเยาวชนได้เป็นอย่างดีที่สำคัญคือทำให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนและป่าชายเลน อันเป็นแหล่งสมุนไพรในท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใหญ่และเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์ในชุมชน เช่น การปลูกป่าชายเลน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การกันพื้นที่แนวเขตป่าชุมชน การลดใช้สารเคมีในการทำเกษตรของกลุ่มแกนนำในชุมชน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มเติม และมีการทดสอบเพื่อสร้างมาตรฐานการรับรองผลิตภัณฑ์และประสานกับหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลท่าฉาง ตลาดชุมชน เพื่อกระจายสินค้า นอกจากนี้ยังมีการสรุปผลการดำเนินงานผ่านเวทีสรุปผลการดำเนินงาน จัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงาน และนำเสนอผลการดำเนินงานในหมู่บ้านและในระดับจังหวัดจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์และปิดโครงการวิจัยต่อไป

4.1.3 โครงการที่อยู่ระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการเพื่อจัดทำสัญญาโครงการ

1) โครงการพัฒนาคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในเครือข่าย

โรงเรียนชีวิตเพื่อขยายความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หลักการและเหตุผล

เครือข่ายโรงเรียนชีวิต ชุมชนปากแพรก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2552 ด้วยความร่วมมือจากนักพัฒนา แกนนำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น มีเป้าหมายเพื่อหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะการใช้ชีวิตในชุมชน การดูแลสุขภาพ ประวัติศาสตร์ และรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ที่ผ่านมาเครือข่ายโรงเรียนชีวิตมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น งานด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กผ่านกิจกรรมบ้านนิทานเพื่อเด็กเพื่อชุมชน

จัดกิจกรรมเล่านิทาน แบ่งปันหนังสือนิทานให้เด็กอ่านที่บ้าน ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น อนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ปลูกป่า ทำแนวเขตอนุรักษ์ในชุมชน บวชป่าในพื้นที่วัดถ้ำศิรินทรี ด้านทักษะการใช้ชีวิตในชุมชนเน้นการเกษตรพึ่งตนเองผ่านกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน การทำปุ๋ยหมัก งานด้านการสื่อสารรณรงค์มีการจัดเวทีพูดคุยกับแกนนำชุมชน และประสานกับทางโรงเรียนในพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมเสริมทักษะให้เด็กนักเรียนและบอกเล่างานพัฒนาในชุมชน เป็นต้น

การเชื่อมประสานกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเพื่อหนุนเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่ผ่านมาทางเครือข่ายโรงเรียนชีวิตมีการประสานงานกับหน่วยงานหลากหลายทั้งในพื้นที่ เช่น โรงเรียนเครือข่ายซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในทุกกิจกรรมที่ทางเครือข่ายได้จัดขึ้นทั้งงานด้านสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ งานรณรงค์หรืองานด้านจิตอาสา สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทั้งงบประมาณและสถานที่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเครือข่ายเพื่อนภาคีจากภายนอกชุมชน เช่น กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนและร่วมผลักดันเรื่องเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ สถาบันทางวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ส่งอาสาสมัครบัณฑิตอาสา รักถิ่นมาช่วยหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีสนับสนุนให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมงานรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินงานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ นอกจากนี้ทางเครือข่ายได้มีการประสานงานกับสำนักพระราชวังซึ่งได้ให้การสนับสนุนงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ด้วย

จากการร่วมคิดร่วมขับเคลื่อนงานของคณะทำงานในพื้นที่ก่อให้เกิดร่างคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่น่าสนใจ คือ 1.) งานพัฒนาชุมชนผ่านศาสตร์พระราชา 2.) การดำรงชีวิตด้วยวิถีเศรษฐกิจพอเพียง 3.) บ้านนิทานเพื่อเด็กเพื่อชุมชน 4.) รักถิ่นรักชาติ ทุกคู่มือมีการพัฒนาออกแบบร่วมกันระหว่างแกนนำในชุมชนและกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนงานในพื้นที่ ซึ่งแต่ละประเด็นสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่และนำมาใช้พัฒนาศักยภาพแกนนำในการทำงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

สำหรับปัญหาที่พบจากการดำเนินงานที่ผ่านมาคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในเครือข่ายโรงเรียนชีวิตยังเป็นเพียงการจัดกิจกรรมตามแผน ยังขาดการออกแบบ

กระบวนการที่เหมาะสม สำหรับคู่มือการเรียนรู้ในแต่ละด้านที่มีอยู่ ยังขาดการจัดระบบรวบรวม บันทึกข้อมูลที่ดีโดยส่วนใหญ่ยังเป็นแผนกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนหรือ คนในชุมชนที่มีความสนใจ ทำให้ยังไม่เห็นความชัดเจนที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน อย่างครบวงจรในการพัฒนาชีวิตเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องพัฒนาต่อยอดให้เกิดความสมบูรณ์ มากขึ้น นอกจากนี้ยังขาดการบันทึกการเรียนรู้หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์และมีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในเครือข่าย ส่งผลให้คู่มือแต่ละเรื่องไม่สามารถขยายผลไปสู่ กลุ่มเครือข่ายทางการศึกษาและโรงเรียนในพื้นที่ได้ ทางด้านครูภูมิปัญญาที่เข้ามาช่วยถ่ายทอด ความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนนั้นโดยส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการบอกเล่า และชวนปฏิบัติในสิ่งที่ตนเอง ถนัดแต่ยังขาดการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจเหมาะกับช่วงวัยของเด็ก และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ด้วยศักยภาพและข้อจำกัดที่ทางกลุ่มมีอยู่ทำให้คณะทำงานเครือข่ายโรงเรียนชีวิต มีความสนใจ จะปรับปรุงพัฒนาต่อยอดกระบวนการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนชีวิต อย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน สามารถนำไปใช้และขยายสู่โรงเรียนในพื้นที่ได้ จึงได้ร่วมกันพัฒนาข้อเสนอ โครงการพัฒนาคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในเครือข่ายโรงเรียนชีวิต เพื่อขยายความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะมีการสรุป บทเรียนการทำงานที่ผ่านมา และพัฒนาคู่มือการเรียนรู้ที่มีอยู่ให้สมบูรณ์สามารถนำไปปรับใช้ ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรูปแบบการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนชีวิตที่เหมาะสม เกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงอย่างรอบด้าน เป็นองค์รวม เกิดการขยายคู่มือการจัดการเรียนรู้ไปยังกลุ่มครูและสถานศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอ ดอนสัก สามารถนำไปปรับใช้เป็นหลักสูตรการสอนในโรงเรียนได้ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการ ประสานความร่วมมือกับโรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอดอนสัก เพื่อร่วมกันสร้างการเรียนรู้ให้เด็ก เยาวชนมีสำนึกรักชุมชนสามารถพัฒนาตนเองเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคม ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

1) แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนชีวิตอำเภอดอนสักที่สามารถ จัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาของกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชีวิต อำเภอดอนสัก
- 2) เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในเครือข่ายโรงเรียนชีวิตให้มีคุณภาพ
- 3) เพื่อขยายความร่วมมือกับเครือข่ายครูและสถานศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอดอนสัก

พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน

เครือข่ายโรงเรียนชีวิตในอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมู่ที่ 2 บ้านเหนียก ตำบลปากแพรง

หมู่ที่ 3 บ้านเขาแร่ ตำบลปากแพรง

หมู่ที่ 5 บ้านคอกช้าง ตำบลปากแพรง

หมู่ที่ 7 บ้านดอนเสาธง ตำบลปากแพรง

หมู่ที่ 13 บ้านเขาหลวง ตำบลปากแพรง

หมู่ที่ 14 บ้านใหม่สามัคคี ตำบลปากแพรง

หมู่ที่ 14 บ้านนางกำ ตำบลดอนสัก

กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมายหลัก

- 1) แกนนำเยาวชนเครือข่ายโรงเรียนชีวิต จำนวน 15 คน
- 2) ครอบครัวยุโรปเครือข่ายโรงเรียนชีวิต จำนวน 20 ครอบครัว

กลุ่มเป้าหมายรอง

- 1) ครอบครัวยุโรปสมาชิกเครือข่ายโรงเรียนชีวิต จำนวน 15 ครอบครัว
- 2) แกนนำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านในเครือข่ายโรงเรียนชีวิตจำนวน 20 คน
- 3) โรงเรียนเครือข่ายในพื้นที่อำเภอดอนสัก จำนวน 10 โรงเรียน

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน

- 1) เวทีประชุมชี้แจงโครงการ
- 2) เวทีประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
- 3) ผูกอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กระบวนการถอดบทเรียนการพัฒนาการเรียนรู้

4) เวทีถอดบทเรียนความรู้ กระบวนการทำงานที่ผ่านมาของเครือข่ายโรงเรียนชีวิตอำเภอดอนสัก(เป้าหมาย กระบวนการทำงาน สิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหาที่พบจากการดำเนินงานแนวทางการแก้ไขปัญหาเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกพื้นที่ การสนับสนุนการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาในเครือข่าย)

5) เวทีถอดบทเรียนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเครือข่ายโรงเรียนชีวิต 4 ประเด็นคืองานพัฒนาชุมชนตามแนวศาสตร์พระราชา / การดำรงชีวิตวิถีเศรษฐกิจพอเพียง / บ้านนิทานเพื่อเด็กเพื่อชุมชน / รักถิ่น รักชาติ

6) เวทีวิเคราะห์บทเรียนการทำงานและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนชีวิตอำเภอดอนสัก

7) เวทีระดมความคิดเห็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เครือข่ายโรงเรียนชีวิต อำเภอดอนสัก

- เวทีระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อยเด็กเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในเครือข่ายโรงเรียนชีวิต
- เวทีระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อยแกนนำ ครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน ในเครือข่ายโรงเรียนชีวิต
- เวทีพัฒนาและออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เครือข่ายโรงเรียนชีวิต

กระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวโรงเรียนชีวิต

8) ทดลองการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวโรงเรียนชีวิตที่ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานร่วมกัน

- งานพัฒนาชุมชนตามแนวศาสตร์พระราชา
- การดำรงชีวิตวิถีเศรษฐกิจพอเพียง
- บ้านนิทานเพื่อเด็กเพื่อชุมชน
- รักถิ่น รักชาติ

กระบวนการสรุปการเรียนรู้

- 9) ประชุมสรุปหลังทดลองการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง
- 10) เวทีสรุป วิเคราะห์ รูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 11) เวทีสรุปคู่มือการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายโรงเรียนชีวิต

กระบวนการสื่อสาร/เผยแพร่

- 12) จัดทำหนังสือเล่มเล็กบอกเล่าการทำงานโรงเรียนชีวิต

13) เอกสารฉบับเผยแพร่สรุปผลการดำเนินงานและหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้
โรงเรียนชีวิต

14) เวทีนำเสนอบทเรียนและกระบวนการเรียนรู้โรงเรียนชีวิต ในระดับอำเภอตอนล่าง
กระบวนการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

15) รายงานวิจัยฉบับความก้าวหน้า

16) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

งบประมาณ 256,100 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1) เครือข่ายโรงเรียนชีวิตมีคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สามารถนำมาใช้ในการ
จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในเครือข่ายการศึกษาในเขตพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) เครือข่ายโรงเรียนชีวิตมีแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีเหมาะสม สามารถ
นำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลเชิงพัฒนา

1) เกิดกลุ่มแกนนำเยาวชนที่มีทักษะความรู้ความสามารถในการทำงานด้านการศึกษา
และพัฒนาชุมชนในพื้นที่ได้

2) เกิดการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมสนับสนุนการจัด
กระบวนการเรียนรู้ในเครือข่ายโรงเรียนชีวิต

3) เกิดการขยายความร่วมมือทางการศึกษากับกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายในเขตพื้นที่อำเภอ
ตอนล่าง

2) โครงการแนวทางการจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพของ
เครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการกระจายสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรณีศึกษา :
เครือข่ายผู้บริโภค จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันคนในสังคมจำนวนไม่น้อยตระหนักดีว่าการเลือกรับประทานอาหารที่ปลอดภัยไร้
สารเคมีย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพในระยะยาวสามารถช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดโรคร้าย

ใช้เจ็บได้ เกิดกระแสคนรักสุขภาพทำให้เกิดกลุ่มผู้บริโภคที่เลือกบริโภคอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพมาก ด้วยกระแสความสนใจเรื่องการเลือกบริโภคอาหารปลอดภัยไร้สารเคมี ประกอบกับประเทศไทยมีปัจจัยเอื้อหลายด้านในการผลิตอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพทำให้มีการขยายกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพมากขึ้น ซึ่งทางรัฐบาลก็มีการกำหนดแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 -2564 ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพในหลายด้าน

ผลสรุปจากการปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยและแนวทางการขับเคลื่อน โดยนางพิมพ์พาพรรณ ชาญศิลป์ ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2560 ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์ของประเทศอย่างชัดเจนว่า ไทยเป็นผู้นำด้านการผลิต การค้าและการบริโภคสินค้าอินทรีย์ในภูมิภาคอาเซียน โดยมีพันธกิจที่สำคัญคือ 1) ส่งเสริมการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องด้านเกษตรอินทรีย์ รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้องในตลาดสินค้าอินทรีย์ 2) พัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยให้เข้าสู่มาตรฐานและได้รับการรับรอง ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าสู่ตลาด 3) ขยายตลาดสินค้าอินทรีย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าสินค้าและบริการอินทรีย์ให้สูงขึ้น 4) สร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย โดยพัฒนานวัตกรรมในเชิงพาณิชย์ และมียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนสำคัญคือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Awareness Raising) เพื่อสร้างการตระหนักรับรู้คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการทำอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และส่งเสริมเกษตรกรให้ตระหนักถึงความสำคัญของการปรับการผลิต สร้างการตระหนักรับรู้คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์อินทรีย์และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค และปลูกฝังสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้อง ยุทธศาสตร์ที่ 2 ผลักดันมาตรฐานและระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์ (Standardize) เพื่อผลักดันการผลิตตามมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์และช่องทางการเข้าสู่ตลาดยกระดับสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล โดยผลักดันผ่านกลุ่มที่ได้ผ่านการตรวจรับรองระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) และ/หรือ ที่ได้รับเครื่องหมาย Organic Thailand และอำนวยความสะดวกในระบบการรับรองมาตรฐาน ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาและขยายตลาดสินค้าและบริการอินทรีย์ (Market Expansion) เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศผลักดันการส่งออก ขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยในต่างประเทศ ยกกระดานจัดงานแสดงสินค้า

อินทรีย์ของไทยสู่ระดับสากล ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนา สร้างมูลค่าสินค้าและบริการอินทรีย์ (Value Creation) พัฒนาและสร้างมูลค่าให้สินค้าอินทรีย์ โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีศึกษา การเพิ่มมูลค่าสินค้าอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่ อำนวยความสะดวกและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการสร้างมูลค่าสินค้าอินทรีย์

สำหรับในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพได้รับความสนใจจากกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มเช่นกัน ผลสรุปจากการดำเนินงานวิจัยของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี 2556 ภายได้โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดยบทบาทของเครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้มีการรวบรวมข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนทั้ง 7 อำเภอ ทำให้พบฐานข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์กระจายอยู่ในแต่ละชุมชน ซึ่งพบว่าแต่ละพื้นที่มีการแปรรูปอาหารทะเลโดยไม่ใช้สารปรุงแต่งทำให้อาหารทะเลมีคุณภาพและปลอดภัย เช่น กุ้งแห้ง หมึกแห้ง ปลาเค็มตากแห้ง กะปิ นอกจากอาหารทะเลแล้วในหลายพื้นที่ยังมีการผลิตอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพชนิดอื่นๆด้วย เช่น พื้นที่อำเภอท่าฉางและไชยา มีการปลูกข้าวในแปลงนาอินทรีย์ เลี้ยงเป็ดเพื่อนำไข่มาบริโภคและทำไข่เค็มที่ขึ้นชื่อ สำหรับพื้นที่อื่น ๆ ในเครือข่าย ซึ่งไม่ได้อยู่ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนแต่ทำการผลิตอาหารอินทรีย์ที่น่าสนใจ เช่น อำเภอเวียงสระ อำเภอชัยบุรี อำเภอพระแสง มีการปลูกพืชสมุนไพร ผักอินทรีย์ ผักพื้นบ้านตามฤดูกาลจำนวนมากสามารถกระจายให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจได้ และมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเพาะปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี เช่น หน่อไม้ดอง กล้วยตาก กล้วยทอด เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลยังพบว่าปัจจุบันมีกลุ่มผู้บริโภคจำนวนมากในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความต้องการสินค้าอาหารอินทรีย์ทั้งกลุ่มคนรักสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้ป่วยในโรงพยาบาลแต่กลุ่มผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยไม่ทราบว่าแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์อยู่ในพื้นที่ใดบ้าง ทำให้ไม่สามารถซื้อสินค้าตามความต้องการได้ บางกลุ่มต้องเข้าไปซื้อสินค้าในพื้นที่ซึ่งมีระยะไกล เช่น อาหารทะเลจากพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอไชยา เป็นต้น

ปัญหาสำคัญที่พบในการกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์จากกลุ่มผู้ผลิตถึงกลุ่มผู้บริโภคคือข้อจำกัดในเรื่องระบบการตลาด เนื่องจากปัจจุบันการกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์ในเครือข่ายยังมีลักษณะเป็นกลุ่มเฉพาะไม่ขยายตัวเท่าที่ควร เพราะยังขาดความรู้ในเรื่องระบบการจัดการ

ตลาด เส้นทางการกระจายสินค้า การกำหนดราคาสินค้า รวมถึงการสื่อสารประชาสัมพันธ์สินค้า สำหรับกลุ่มผู้ผลิตยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการที่ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตไม่มั่นใจในการขยายการผลิต นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ผลิตจำนวนหนึ่งไม่สามารถกระจายสินค้ามาถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ เนื่องจากผู้ผลิตไม่ทราบว่ากลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการอาหารอินทรีย์อยู่ที่ใดบ้าง ต้องการสินค้าอะไรจำนวนเท่าไร สำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการอาหารอินทรีย์ก็พบปัญหาคือผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงสินค้าได้เนื่องจากไม่ทราบแหล่งผลิต นอกจากนี้ยังพบว่าระยะทางในการขนส่งสินค้าอาหารอินทรีย์จากพื้นที่แหล่งผลิตสู่กลุ่มผู้บริโภคในเมืองมีระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร หากทราบแน่ชัดว่ามีผู้บริโภคต้องการสินค้าอาหารอินทรีย์อะไรในช่วงวันไหน ปริมาณเท่าไร ผู้บริโภคอยู่ที่ไหน จะสามารถ ช่วยลดปัญหา เรื่องการกระจายสินค้าได้ดีขึ้น โดยเฉพาะอาหารอินทรีย์สด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ผัก ซึ่งมีระยะการเก็บอาหารสั้นหากถึงมือผู้บริโภคเร็วจะทำให้อาหารไม่เสียคุณภาพ

ด้วยปัจจัยและข้อจำกัดที่มีอยู่ทำให้กลุ่มเยาวชนเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความสนใจจะศึกษาและพัฒนาการตลาดเพื่อกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มีอยู่ในเครือข่ายจากกลุ่มผู้ผลิตถึงผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงได้ร่วมพัฒนา ข้อเสนองานวิจัยโครงการแนวทางการจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพของ เครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อกระจายสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรณีศึกษา : เครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อร่วมค้นหาแนวทางการจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์สุขภาพของเครือข่าย เป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและขยายตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพ สามารถกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพ จากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงส่งเสริมให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้แลกเปลี่ยนแนวคิด และสร้างระบบการกระจายสินค้าร่วมกัน เกิดการขยายเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ ทำให้ ช่วยลดปัญหาการใช้สารเคมีของกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการดูแลสุขภาพให้กับคนในสังคมมากขึ้น สามารถช่วยสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคในการร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ที่มีความสำคัญให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. แนวทางการจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพ ของเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางทางการจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพของเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อทดลองจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคที่เหมาะสมกับเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อขยายเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพทั้งในเครือข่ายและกลุ่มผู้สนใจกลุ่มใหม่

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

1. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
2. เวทีชี้แจงโครงการ

กระบวนการศึกษาแหล่งข้อมูลอาหารอินทรีย์และความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคอาหารอินทรีย์

3. ลงพื้นที่ศึกษารวบรวมข้อมูลแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์และกลุ่มผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เวทีวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลแหล่งผลิตกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี (เลือกกลุ่มตัวอย่างอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ)
5. เวทีศึกษาระบบการตลาดและการกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กระบวนการทดลอง จัดการระบบตลาดอาหารอินทรีย์

6. เวทีออกแบบการจัดการกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค
7. เวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภคอาหารอินทรีย์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
8. ทดลองจัดการตลาดอาหารอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - ระบบการตลาดในพื้นที่ (ตลาดทั่วไป)
 - ระบบการจัดการตลาดแบบออนไลน์
 - การจัดการตลาดแบบส่งตรงจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค
9. เวทีเสวนาสังเคราะห์เรียนรู้และพัฒนาระบบการตลาดอาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค

กระบวนการสรุปผลการดำเนินงาน

10. สรุปผลการดำเนินงานหลังการทดลองการจัดการตลาดในแต่ละรูปแบบ
 - ระบบการตลาดในพื้นที่ (ตลาดทั่วไป)
 - ระบบการจัดการตลาดแบบออนไลน์
 - การจัดการตลาดแบบส่งตรงจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค
11. สรุปผลการดำเนินงานร่วมกันในแต่ละระยะ(ระยะ 6 เดือนแรก / ระยะ 6 เดือนหลัง)
12. สรุปบทเรียนการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการสรุปผลการดำเนินงานวิจัย

13. จัดทำเอกสารสรุปผลการวิจัย
 - รายงานการวิจัยฉบับความก้าวหน้า
 - รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. เครือข่ายเยาวชนผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบแนวทางการจัดการตลาดสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์สุขภาพของเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถกระจายสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เกิดระบบการกระจายสินค้าอาหารอินทรีย์จากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการกระจายสินค้าอินทรีย์ทั้งในและนอกพื้นที่ได้

ผลเชิงพัฒนา

1. กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่สามารถพัฒนาอาชีพของตนเองทำให้เกิดการสร้างรายได้พึ่งตนเองได้
2. เกิดเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพิ่มขึ้น
3. เครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานไปสู่ประเด็นอื่น ๆ ได้ เช่น เรื่องสุขภาพ การดูแลสิ่งแวดล้อม การลดการใช้สารเคมี เป็นต้น

นิยามศัพท์

การจัดการการตลาด คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การปฏิบัติการและควบคุม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางธุรกิจที่จะประกอบไปด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือการวางแผน การปฏิบัติการ การควบคุม

การกระจายสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคให้มีประสิทธิภาพ

สินค้าอาหารอินทรีย์ คือ สินค้าอาหารที่ได้จากผลิตผลทางการเกษตรที่ไม่ใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช การฉายรังสี และไม่ใช้สายพันธุ์ที่ตัดต่อพันธุกรรม การปลูกสัตว์แบบออร์แกนิกจะต้องเลี้ยงด้วยอาหารสัตว์ชนิดออร์แกนิกด้วยเช่นกัน ห้ามเจือปนอาหารจากแหล่งอื่น และห้ามใช้ยาปฏิชีวนะ

ผลิตภัณฑ์สุขภาพ คือ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค เป็นผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และมีวัตถุประสงค์เพื่อสุขภาพอนามัย ตลอดจนผลิตภัณฑ์ที่อาจมีผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค

เครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ กลุ่มผู้สนใจเลือกบริโภคสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพจากแหล่งผลิตที่รู้แหล่งที่มาไม่ใช้สารเคมีและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางเครือข่ายได้รวมกลุ่มกันตั้งตั้งแต่ปี 2550 จากกลุ่มคนหลากหลายอาชีพ ที่ผ่านมามีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง เช่น เสวนาเรื่องการเลือกรับประทานอาหารรู้แหล่งที่มา กินรู้ราก จัดเวทีผู้ผลิตพบผู้บริโภค แลกเปลี่ยนสินค้าอาหารอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เป็นต้น ปัจจุบันเครือข่ายมีสมาชิกอย่างเป็นทางการกว่า 150 คน และมีสมาชิกทั่วไปกว่า 500 คน ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง

กลุ่มเยาวชนเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2553 มีความมุ่งหวังในการทำงาน เพื่อให้กลุ่มเด็กเยาวชนและคนในสังคมได้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถเลือกบริโภคอาหารที่ดี มีคุณภาพ ผ่านมากลุ่มเยาวชนและเครือข่ายผู้บริโภคจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง เช่น การตรวจสอบคุณภาพอาหารในโรงเรียน ตรวจสอบขนมที่พ่อค้าแม่ค้ามาขายหน้าโรงเรียน ให้ความรู้เรื่องการเลือกซื้อขนมปลอดภัยสำหรับเด็ก การอ่านฉลากอาหารที่ถูกต้อง รณรงค์เรื่องการกินอาหารตามฤดูกาลและกินอาหารรู้แหล่งที่มา เพื่อสนับสนุนให้คนในสังคมสามารถเลือกซื้ออาหารที่มีกระบวนการผลิตปลอดภัยและมีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันมีสมาชิกแกนนำจำนวน 20 คน และมีเครือข่ายเยาวชนที่ผ่านการอบรมในเครือข่ายซึ่ง
อยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 250 คน

3) โครงการหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระอย่างมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโรงเรียนเครือข่ายในระบบเพื่อสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ กรณีศึกษา : ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโรงเรียนเครือข่าย อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หลักการและเหตุผล

ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ที่บรรพบุรุษได้
สร้างสรรค์ขึ้นแล้วส่งสืบทอดไว้และสืบทอดต่อ ซึ่งศิลปะการแสดงพื้นบ้านโดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับ
เรื่องความเชื่อความศรัทธา และมีความบันเทิงทำให้เกิดความเพลิดเพลิน กล่าวได้ว่า
ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อสำคัญของคนในท้องถิ่นที่จะบอกเล่าเรื่องราวของท้องถิ่น
เอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นและสะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี
เป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาและความเจริญของชุมชนของคนในท้องถิ่นนั้น

พื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีกลุ่มผู้สนใจสืบสานงาน
ศิลปะการแสดงพื้นบ้านมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ซึ่งพบว่ามีการ
นายหนังตะลุง คนขับเพลงบอก และคณะมโนราห์หลายคณะที่มีอยู่ในพื้นที่ แม้ว่าความนิยม
จะเริ่มจางลงแต่ก็ยังมีการสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านสืบต่อกันรุ่น
ต่อรุ่น วัฒนธรรมหนึ่งในการทำงานเพื่อสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านคือ กลุ่มมโนราห์สานศิลป์ถิ่น
เมืองเวียงซึ่งเป็นกลุ่มมโนราห์กลุ่มเล็ก ๆ ในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองเสียว อำเภอเวียงสระ จังหวัด
สุราษฎร์ธานี ก่อตั้งขึ้นด้วยความตั้งใจของคุณพรจิต ชูชื่น ซึ่งเป็นผู้ที่สืบทอดศิลปะการแสดง
มโนราห์มาจากบรรพบุรุษ ด้วยความรักในศิลปะการแสดงมโนราห์และต้องการสืบสานต่อไปถึง
รุ่นลูกหลานทำให้คุณพรจิตได้เปิดพื้นที่บ้านของตนเองเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กลุ่มเด็กและ
เยาวชนที่มีความสนใจศิลปะการแสดงมโนราห์ ได้ศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนตนเอง

ปี 2555-2556 คุณพรจิต ชูชื่น ได้มีโอกาสนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการ
พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอดภูมิปัญญาโนราห์ของกลุ่มเยาวชนในชุมชน
บ้านคลองเสียว ผ่านโครงการวิจัยเรื่องแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาโนราห์โดยกลุ่มเยาวชน ครู
ภูมิปัญญาและองค์กรท้องถิ่นชุมชนบ้านคลองเสียว เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี การดำเนินงานวิจัยในช่วงที่ผ่านมาทำให้พบแนวทางและกระบวนการในการ
สืบทอดภูมิปัญญาโนราห์โดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ได้อย่างน่าสนใจ จากการดำเนิน

งานวิจัยทำให้เกิดการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมโนราห์ในหลายด้าน เช่น ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ พิธีกรรม ความศักดิ์สิทธิ์ การบูชาครู รวบรวมบทกลอนมโนราห์ รวมถึงการสืบค้นข้อมูลคณะมโนราห์ในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองเสียว ฝึกฝนการเล่นดนตรีประกอบการแสดงมโนราห์ เป็นต้น

ความน่าสนใจที่เกิดขึ้นคือกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้มโนราห์มีทักษะความรู้ในเรื่องประวัติความเป็นมา ความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ของมโนราห์ทำให้เกิดความรักความภาคภูมิใจและมีความสนใจสืบสานศิลปการแสดงมโนราห์ต่อ จากการทำงานทำให้เยาวชนแกนนำสามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นพี่เลี้ยงและครูภูมิปัญญาช่วยถ่ายทอดความรู้และฝึกฝนการรำมโนราห์ให้กับรุ่นน้องๆที่มีความสนใจได้เป็นอย่างดีซึ่งคุณพรจิตและครอบครัวได้เปิดพื้นที่บ้านของตนเองให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่องมโนราห์และวิถีพื้นตนเอง โดยใช้ชื่อว่าบ้านสาขาศิลป์ถิ่นเมืองเวียง ซึ่งเด็กและเยาวชน สามารถใช้พื้นที่นัดพบกันทุกอาทิตย์เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งฝึกฝนการรำรำ เล่นดนตรี นอกจากนี้ยังมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยร่วมกันจัดทำแปลงผักเพื่อบริโภคและแจกจ่ายพืชผักให้ เด็ก ๆ นำกลับไปรับประทานที่บ้านได้ด้วย ด้านสุขภาพทางกลุ่มมีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนดูแลสุขภาพโดยใช้วิถีที่เรียบง่ายคือการทำอาหารเพื่อสุขภาพ การปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อบริโภค การออกกำลังกาย นอกจากนี้ยังได้มีการส่งเสริมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนในเครือข่ายจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อสร้างวินัยเรื่องการเงินที่ดีให้กับเด็ก ๆ เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เพียงเรื่องมโนราห์แต่ได้เรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนด้วย

ข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยทำให้คุณพรจิต ได้รับการประสานงานให้ไปสอนเรื่องศิลปการแสดงมโนราห์ในโรงเรียนใกล้เคียง คือ โรงเรียนบ้านหัวสะพาน โรงเรียนวัดทุ่งหลวง ซึ่งจากการเข้าไปสอนในโรงเรียนทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมการสอนร่วมกับคณะครูในโรงเรียนเป็นการบูรณาการระหว่างศิลปการแสดงมโนราห์กับวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วย จากการสอนนักเรียนในโรงเรียนช่วงที่ผ่านมา ทำให้ครูในโรงเรียนเครือข่ายซึ่งได้เข้าร่วมกิจกรรมในบางช่วงจำนวน 6 โรงเรียนในพื้นที่ที่มีความสนใจอยากจะทำนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้มีความชัดเจนมากขึ้นแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้มากนัก

นอกจากนี้การเปิดศูนย์การเรียนรู้ศิลปการแสดงพื้นบ้านที่บ้านของคุณพรจิตยังก่อให้เกิดแรงบันดาลใจให้ครูภูมิปัญญาและเยาวชนแกนนำในกลุ่มสนใจใช้บ้านของตนเองเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ด้วย เกิดการขยายศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติภายในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้หน้าหนังเพชร ชมรมเมล็ดพันธ์บ้านเทิง ชุมชนบ้านลานห้อย ตำบล

ทุ่งหลวง เน้นการเรียนรู้เรื่องหนังตะลุง และศูนย์การเรียนรู้บ้านครูไสว ชุมชนเมืองเวียงสระ ตำบลเวียงสระ เน้นการเรียนรู้รูปทกลอนและเพลงบอก ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กในชุมชนและผู้ที่มีความสนใจสามารถเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านได้ แต่การจัดการเรียนรู้นั้นไม่ได้เป็นระบบที่ชัดเจน

จากการจัดวงสนทนาร่วมกันระหว่างครูในระบบที่เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนแกนนำ ตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความคิดเห็นร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอเวียงสระ ทั้งมโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอก และการเล่นดนตรีพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบสามารถนำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนทั้งในโรงเรียนเครือข่ายและในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ โดยเฉพาะกลุ่มครูที่เข้าร่วมกระบวนการสามารถบูรณาการเนื้อหาเข้ากับหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียน ขณะนี้มีการเชื่อมประสานกับโรงเรียนในเครือข่าย ทั้งสิ้น 6 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดเวียงสระ โรงเรียนบ้านหัวสะพาน โรงเรียนบ้านหนองโสน โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดทุ่งหลวง โรงเรียนบ้านลือ ซึ่งมีความสนใจจะนำเอาหลักสูตรศิลปะการแสดงพื้นบ้านไปปรับใช้และจัดการเรียน การสอนในโรงเรียน สำหรับศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนที่มีความสนใจอยากจะร่วมพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้สนใจคือ ศูนย์การเรียนรู้ชนาห์นังเพชรชมรมเมล็ดพันธุ์บ้านเท็งและศูนย์การเรียนรู้บ้านครูไสว

ด้วยเหตุและปัจจัยที่มี ทำให้ทางคณะครูในระบบโรงเรียน เครือข่ายครูภูมิปัญญา แกนนำชุมชน และกลุ่มเยาวชนที่เลี้ยงครูอาสาในพื้นที่ มีความสนใจอยากจะร่วมพัฒนาข้อเสนองานวิจัยโครงการหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระอย่างมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโรงเรียนเครือข่ายในระบบเพื่อสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ กรณีศึกษา : ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโรงเรียนเครือข่ายในระบบ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยความมุ่งหวังเพื่อจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ(หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก) ร่วมกันระหว่างครูในระบบและครูภูมิปัญญา รวมถึงสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระระหว่างโรงเรียนในระบบและศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่อำเภอเวียงสระที่สำคัญคือการพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนและพี่เลี้ยงในการร่วมจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอเวียงสระให้สามารถรักษาและสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไป

คำถามการวิจัย

- 1) หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ(หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก) อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร?
- 2) กระบวนการจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ อย่างมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโรงเรียนเครือข่ายในระบบในพื้นที่ควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ (หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก) ร่วมกันระหว่างครูในระบบและครูภูมิปัญญาในพื้นที่อำเภอเวียงสระ
- 2) เพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ ระหว่างโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนและพี่เลี้ยงในการร่วมจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ศึกษา อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. ศูนย์การเรียนรู้บ้านสถานศิลปถิ่นเมืองเวียง ชุมชนบ้านคลองเดี่ยว ตำบลเวียงสระ (มโนราห์ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน)
2. ศูนย์การเรียนรู้ฐานหนังเพชร เมล็ดพันธุ์บ้านเทิง ชุมชนบ้านลานซั ตำบลทุ่งหลวง
3. ศูนย์การเรียนรู้บ้านครูไผ่ ชุมชนเมืองเวียงสระ ตำบลเวียงสระ

พื้นที่การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน

1. โรงเรียนวัดเวียงสระ ตำบลเวียงสระ
2. โรงเรียนบ้านหัวสะพาน ตำบลเวียงสระ
3. โรงเรียนบ้านหนองโสน ตำบลเวียงสระ
4. โรงเรียนเวียงสระ ตำบลเวียงสระ
5. โรงเรียนวัดทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง
6. โรงเรียนบ้านล้อง ตำบลบ้านล้อง

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

- 1) คณะครูภูมิปัญญาในชุมชน อำเภอเวียงสระ จำนวน 15 คน
- 2) คณะครูโรงเรียนในระบบที่อยู่ในเครือข่ายอำเภอเวียงสระ จำนวน 15 คน

กลุ่มเป้าหมายรอง

- 3) แกนนำเยาวชนเครือข่ายบ้านสถานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง จำนวน 10 คน (ครูชุมชน)
- 4) แกนนำเยาวชนเครือข่ายเมล็ดพันธุ์บ้านทุ่ง ชำนาญเพชร จำนวน 10 คน (ครูชุมชน)
- 5) กลุ่มนักเรียนแกนนำแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 10 คน 6 โรงเรียน รวม 60 คน

งบประมาณ 253,850 บาท

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการสร้างความเข้าใจและพัฒนาทีมวิจัย

- 1) ประชุมชี้แจงโครงการ
- 2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

กระบวนการศึกษา/สรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา

- 3) เวทีถอดความรู้ วิเคราะห์บทเรียนการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ผ่านมาเพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการพัฒนาหลักสูตรและออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 4) เวทีพัฒนาหลักสูตรและออกแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านร่วมกันระหว่างกลุ่มครูในระบบโรงเรียนและครูชุมชน

กระบวนการทดลองใช้หลักสูตรการเรียนรู้อะไรดีศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

- 5) ทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้เรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน
 - ในระบบโรงเรียน
 - ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 6) พัฒนาหลักสูตรและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านร่วมกันระหว่างกลุ่มครูในระบบโรงเรียนและครูชุมชน

กระบวนการสรุปผลการดำเนินงาน

- 7) สรุปผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหลักสูตร
- 8) สรุปบทเรียนการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มครูในระบบโรงเรียนและครูชุมชน

กระบวนการสื่อสารประชาสัมพันธ์

9) จัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานในระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่ 3 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

10) จัดทำเอกสารเผยแพร่หลักสูตรจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ
สรุปบทเรียนการดำเนินงานวิจัย

11) จัดทำเอกสารสรุปผลการวิจัย

- รายงานการวิจัยฉบับความก้าวหน้า
- รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงการวิจัย

- 1) เกิดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระ(หนังตะลุงมโนราห์ เพลงบอก) สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ผลเชิงการพัฒนา

- 1) เกิดความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเมืองเวียงสระระหว่างโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 2) กลุ่มเยาวชนแกนนำสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อเป็นครูชุมชนสามารถถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้กลุ่มเยาวชนที่สนใจทั้งในและนอกระบบได้
- 3) เกิดการขยายเครือข่ายกลุ่มเยาวชนทั้งในและนอกระบบร่วมสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านทำให้สามารถสืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไปได้
- 4) เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญา แกนนำชุมชนและหน่วยงานต่างๆในการสนับสนุนและสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้อยู่คู่ชุมชน

4.2 ชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นต้นแบบการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

การดำเนินงานวิจัยทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีในการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนจากกระบวนการหนุนเสริม และติดตามการทำงานในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลสู่การขยายบทบาทสามารถพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อม ด้วยพื้นฐานองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม

วิถีชีวิต อาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดผลในเชิงพัฒนา ทั้งทางด้านความรู้ ความร่วมมือของคนในชุมชน โอกาสในการสื่อสารเผยแพร่ออกไปสู่สังคมวงกว้าง โดยเฉพาะการขยายผล สร้างความร่วมมือกันในการทำงานหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองท้องถิ่น กลุ่มองค์กรในชุมชน สถานศึกษา ครู และผู้นำชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวชุมชน เมืองเก่าเวียงสระ กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำเด็ก-เยาวชน และชุมชนลุ่มน้ำคลองยัน กลไกความร่วมมือด้านการศึกษาลำเลียงคนรักและเครือข่ายพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอำเภอท่าชนะ ดังต่อไปนี้

4.2.1) ศูนย์การเรียนรู้เมืองเก่าเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มครู ชุมชนและเยาวชนอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน กลุ่มเยาวชนภายในชุมชนด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการศึกษามโนทัศน์ชุมชน ทำให้เกิดการยกระดับองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญา มโนทัศน์วิถีการเกษตรพึ่งตนเอง ประวัติศาสตร์ สามารถฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมประเพณี ที่สืบทอดกันมา ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สร้างรายได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะความร่วมมือด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของคนในท้องถิ่นในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม การจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนที่ออกนอกระบบกลางคันด้วยรูปแบบการศึกษาระบบศูนย์การเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สถานศึกษา จนกระทั่งถูกนำไปขยายผลสู่สังคม องค์กร หน่วยงานทั้งภายในและนอกพื้นที่ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

4.2.2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชุมชนไทดำ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยชุมชนไทดำอำเภอพุนพิน อำเภอ บ้านนาสาร และอำเภอเคียนซา มีศักยภาพด้านการสืบทอดภูมิปัญญา ด้วยกระบวนการศึกษารากเหง้า จัดกระบวนการให้เยาวชน ได้เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน แขนงผังเครือญาติ การฝึกฝนด้านอัตลักษณ์ภูมิปัญญา เช่น ลายผ้า ภาษา การละเล่น การฟ้อน การทำอาหารพื้นบ้าน ศิลปะ ทำให้เด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ได้มีการพัฒนาอย่างมีทิศทาง เกิดความมั่นใจ นำไปประยุกต์ใช้สร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม และเครือข่ายคนไทดำ ได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถหล่อหลอมตัวตนคนรุ่นใหม่ที่ไม่ละทิ้งสิ่งเก่าที่ทรงคุณค่า

ด้านภูมิปัญญา อาทิเช่น พิธีกรรม ประเพณี รูปแบบการนันทนาการ การแต่งกาย การจัดการชุมชน ตามแบบแผนภูมิปัญญา

ชุมชนไทดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จัดตั้งห้องเรียนภูมิปัญญาไทดำขึ้นมาจากการประมวล ชุดความรู้ในการศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม การศึกษาความสัมพันธ์ ของ คนไทดำด้วยกันเองและคนไทดำกับคนได้ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาชุมชน และกระบวนการ สืบทอดที่ เกิดจากการถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มเยาวชน ซึ่งได้พบว่ากระบวนการสืบทอด องค์ความรู้ภูมิปัญญา มีรากฐานมาจากระบบความเชื่อ พิธีกรรม โดยมีระบบเครือญาติเข้ามา ขับเคลื่อนในพื้นที่กลางของชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ กิจกรรม ระบบความสัมพันธ์เชิงประเพณี ทำให้ มีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ ตามมาอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการเล่าเรื่อง การสืบทอดกัน ในเครือข่ายตระกูล การศึกษาลงลึกกับครูภูมิปัญญาแล้วนำมาฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง และกิจกรรม เสนอแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างคุณค่า ความหมาย ความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อครูอาจารย์

4.2.3) ศูนย์การเรียนรู้เยาวชนรักษาสันติภาพนิเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัด สุราษฎร์ธานี

เยาวชนรักษาสันติภาพนิเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน ได้ดำเนินงานวิจัยออกแบบหลักสูตรชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูลุ่มน้ำ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเกษตรพึ่งตนเองการทำ ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ศิลปะ ซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงหาแนวทาง สร้างการพัฒนาเยาวชนทั้งใน และนอกพื้นที่ ด้วยความร่วมมือขององค์กรส่วนท้องถิ่น ท้องที่ สถานศึกษา องค์กรในชุมชน ซึ่งได้ จัดเวทีประชุมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนงานพัฒนาเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมด้วยการติดตาม หนุนเสริมการสร้างการเรียนรู้การดำเนินงานตามหลักสูตรชุมชนที่ กลุ่ม เยาวชนดำเนินการผ่านมาอย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมพื้นที่ 5 โรงเรียน ในลุ่มน้ำคลองยัน อำเภอ คีรีรัฐนิคม และอำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พร้อมด้วยการพัฒนาเด็กและเยาวชนฐาน ชุมชน ขอบเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม และวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.2.4) หน่วยพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชน อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน พื้นที่อำเภอท่าชนะมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สถานการณ์ปัญหา/ศักยภาพของชุมชน นำมาสร้าง การเรียนรู้ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ แบบใหม่ที่มีการร่วมคิดวางแผนงาน ช่วยกันเก็บข้อมูล สร้างความรู้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมระบบการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน โดยมีการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนา เป็นหลักเกณฑ์อันสำคัญ จนกระทั่งเด็กและเยาวชนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง รวมไปถึงการนำไปวางแผนการทำงานด้านอื่น ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น กรณีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิสัยศึกษาศาสตร์สิ่งแวดล้อม โรงเรียนท่าชนะซึ่งได้ใช้ฐานทรัพยากรในชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนได้ออกแบบการเรียนรู้ตามความสนใจ โดยใช้ฐานองค์ความรู้ ในชุมชนและมีการบูรณาการกับความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในรายวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม จนกระทั่งเกิดการขยายผลไปในโรงเรียน และชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่อำเภอท่าชนะ และต่อมากลุ่มเยาวชน ครู และครูภูมิปัญญา ได้มีการประสานงานด้าน การทำงานกันอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การจัดตั้งหน่วยพัฒนาการศึกษาฐานชุมชน อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.2.5 หน่วยพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชนคนรักดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชมรมคนรักดอนสัก และกลุ่มสายรุ้ง ร่วมกับกลุ่มครู ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ดำเนินการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่อำเภอดอนสัก มาอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ได้หนุนเสริมกระบวนการทำงานด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและ การพัฒนาระบบการศึกษาบนฐานชุมชน นำไปสู่การแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ยกกระตือรือร้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมหลายมิติ ทำให้เกิดการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งปรากฏผลอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ขาดแคลนทรัพยากร สื่อการเรียนการสอน บุคลากรครูจำนวนน้อยไม่ครบชั้น และงบประมาณสนับสนุนที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น เมื่อได้สร้างความตระหนักร่วมในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อลูกหลานในชุมชน ทุกฝ่ายมาร่วมกันรับผิดชอบ หรือให้ความสนใจอย่างแท้จริงแล้ว ก็สามารถช่วยกันสร้างสรรค์พัฒนาการเรียนรู้ของลูกหลาน ในชุมชนได้เป็นอย่างดีและมีพลังสร้างสรรค์เพียงพอ ดังกรณีโรงเรียนบ้านเกาะแรด อำเภอดอนสัก ซึ่งดำเนินการพัฒนาหลักสูตรชุมชนเพื่อการเรียนรู้บนฐานภูมิปัญญา

สำหรับปัญหาการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และการสื่อสารขยายผล ได้พบว่าการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นกับผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย การทบทวนเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการทำงาน ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับชุดความรู้

ข้อมูลเชิงวิชาการจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาต่อยอดระบบการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี แต่ในกระบวนการทำงานที่ผ่านมา ทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ยังขาดการจัดกระบวนการดังกล่าว อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ และในส่วนแนวทางการสื่อสารขยายผล สามารถยกระดับเข้าสู่สถานศึกษาหน่วยงาน องค์กรในขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วยกระบวนการสรุปทบทวนร่วมกัน อย่างจริงจัง ก่อนจะสื่อสารออกไปสู่สังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะในโอกาสที่กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ดำเนินงานผ่านมาแล้ว 20 ปี ซึ่งมีบุคคลกลุ่มองค์กร สถาบันจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมตลอด กระบวนการพัฒนา จึงจะสามารถจัดกระบวนการพัฒนา ยกระดับสื่อสาร และหนุนเสริมระหว่างกันได้อย่างทันทั่วถึง นอกเหนือจากการขับเคลื่อนร่วมกันในเครือข่ายระดับจังหวัด ซึ่งทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ได้มีปฏิบัติการในการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนมาแล้ว ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ได้มีการถอดบทเรียน และการทำงานด้านการสื่อสารบทเรียนของ หน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

4.3 ระบบกลไกการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผล

การดำเนินงานวิจัยทำให้เกิดแนวทางในการการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษา ในระดับพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีในการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนจากกระบวนการ หนุนเสริม และติดตามการทำงานในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลสู่การขยายบทบาทสามารถ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อม ด้วยพื้นฐานองค์ความรู้ด้าน ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดผลในเชิงพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ ความร่วมมือของคนในชุมชน โอกาส ในการสื่อสารเผยแพร่ออกไปสู่สังคมวงกว้าง โดยเฉพาะการขยายผล สร้างความร่วมมือกันในการ ทำงานหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรปกครอง ท้องที่ กลุ่มองค์กรในชุมชน สถานศึกษา ครู และผู้นำชุมชนในพื้นที่การจัดการระบบกลไกในการ จัดการศึกษาบนฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผลสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้เมืองเก่าเวียงสระ กลไกการทำงานในพื้นที่เน้นการสร้างอาสาสมัคร เยาวชนคนรุ่นใหม่เป็นตัวหลักในการดำเนินงานโดยมีการประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม แก่นนำเยาวชน ครูชุมชน อาสาสมัครในชุมชน ประชุมร่วมกันเพื่อหนุนเสริม การทำงานในพื้นที่ โดยมีการประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องโดยมี การประชุมร่วมกัน

2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำ กลไกการทำงานในพื้นที่เน้นการสร้างอาสาสมัคร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกหลานคนในชุมชนเข้ามาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่โดยที่อาสาสมัครจะมีบทบาทในการประสานงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้และประสานความร่วมมือกับคนในชุมชนและมีการประสานกับองค์กรพัฒนาภายในและภายนอกจังหวัดเพื่อร่วมสนับสนุนงานการเรียนรู้ในพื้นที่

3) ศูนย์เรียนรู้เยาวชนรักษาดินภูมิโนวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน กลไกการทำงานในพื้นที่มีกลุ่มอาสาสมัครในพื้นที่ทำหน้าที่ประสานงานกับครูภูมิปัญญา แกนนำชุมชน หน่วยงาน ทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของเยาวชน

4) หน่วยพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชน อำเภอท่าชนะ กลไกการทำงานในพื้นที่เน้นการสร้างแกนนำคณะครูเป็นทีมหลักในการประสานความร่วมมือกับชุมชนและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการประชุมร่วมกันเพื่อหนุนเสริมการทำงานของของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่

5) ศูนย์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอำเภอดอนสัก กลไกการทำงานในพื้นที่มีนักพัฒนาอิสระที่ทำงานในพื้นที่เป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นขับเคลื่อนงานร่วมกันผ่านเครือข่ายชมรมคนรักดอนสักดำเนินงานเพื่อร่วมหนุนเสริมการจัดการเรียนรู้ให้กับลูกหลานในชุมชน

4.4 องค์ความรู้ในการพัฒนาเด็กเยาวชนเครือข่ายยุวชนสร้างสรรค์

การดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างต่อเนื่อง ทำให้พบองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในเครือข่ายยุวชนสร้างสรรค์ทั้งองค์ความรู้ในการพัฒนา การเรียนรู้ของเยาวชน องค์ความรู้ในการทำงานกับภาคีเครือข่าย ซึ่งสามารถหนุนเสริมการทำงานของของกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายได้ สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

4.4.1 องค์ความรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชน

กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อเกิดขึ้นในปี 2539 โดยกลุ่มนักเรียนทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มลานสนสัมพันธ์ซึ่งเป็นเพื่อนนักกิจกรรมชมรมอาสาพัฒนาชนบทชมรมสังคมนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตจังหวัดปัตตานี และกลุ่มครูผู้ดูแล ส่งเสริม พัฒนาเยาวชน ได้สานต่อด้วยการนำกระบวนการฝึกอบรมธรรมชาติที่สวนโมกข์เข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาเยาวชนที่ได้รับทุนการศึกษา ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมาด้วยความร่วมมือกับกลุ่มพ่อแม่ ครู ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา ซึ่งต่อมาได้จัดกระบวนการสืบทอด

วิถีวัฒนธรรม อาชีพ การอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการนำเครื่องมือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ในบทบาทของ หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน ครอบคลุมพื้นที่ 13 อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เกิดการพัฒนาคิด เด็กเยาวชนให้มีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความรักในท้องถิ่น รู้คุณค่ารากเหง้าของตนเอง อีกทั้งยังเท่าทัน สถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงแปรผันไปอย่างรวดเร็ว สามารถเลือกสรรกำหนดวิถีชีวิต ของตนเองควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพชีวิต ภูมิปัญญา ความรู้ท้องถิ่น และเครื่องมือการเรียนรู้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมสำหรับการยกระดับ ขยายผลออกสู่สังคมวงกว้าง

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ มุ่งเน้นส่งเสริมให้ เยาวชนรวมกลุ่มทำงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง จัดหลักสูตรการเรียนรู้ ด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการศึกษาบนฐานชุมชนเพื่อการสืบทอด ภูมิปัญญา ซึ่งมี ส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จนก่อเกิดรูปธรรมการพัฒนาเยาวชน และชุมชน ต้นแบบด้านการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญา ซึ่งกระบวนการที่ผ่านมา ทำให้เกิดผู้นำเยาวชนคน รุ่นใหม่ขึ้นในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสานต่อภารกิจ บทบาทด้านการพัฒนาเยาวชน และชุมชน โดยทางหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้จัด กระบวนการหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องกับแผนงาน กิจกรรมที่แต่ละพื้นที่ดำเนินการอยู่แล้วได้แก่ การประชุมเพื่อการศึกษาหารือระหว่างกัน การถอดบทเรียน แลกเปลี่ยนบทเรียนจากการทำงาน กระบวนการฝึกอบรม พัฒนาทักษะ สร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกัน การติดตาม ให้คำปรึกษา ฝึกฝนแกนนำท่ามกลางการปฏิบัติจริง (Training on the Job) การศึกษาดูงาน สื่อสาร ธารองค์ สร้างเครือข่าย เป็นต้น

สำหรับองค์ความรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน หน่วยสนับสนุนและส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยหลักคิดการศึกษาบนฐาน ชุมชนซึ่งหมายถึงการศึกษาเรียนรู้ที่อยู่ในวิถีชีวิต องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ของท้องถิ่น ชาติพันธุ์ สายวัฒนธรรมเฉพาะของตนเองซึ่งมีการสืบทอดติดต่อกันมาอย่างยาวนานพร้อมด้วยการ ประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ซึ่งการศึกษา บนฐานชุมชน ได้พัฒนา ยกระดับการศึกษาเรียนรู้ตามธรรมชาติ ทำให้การศึกษาพื้นฐาน การหล่อหลอมในวิถี การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีระบบแบบแผนมากยิ่งขึ้นด้วยกระบวนการ

ถอดบทเรียนเชิงลึกจากกระบวนการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมเรียนรู้ และการให้คำปรึกษา
ในกระบวนการพัฒนา เกิดการยกระดับทักษะปฏิบัติการอย่างสอดคล้องต่อเนื่องไปจนถึง
การศึกษาที่มีการวางแผนด้วยการพัฒนาหลักสูตรชุมชนหลายลักษณะขึ้นมา โดยเฉพาะการที่
หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ ได้ประยุกต์ใช้กระบวนการ
จัดการความรู้บนพื้นฐานภูมิปัญญา พัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ขึ้นมาได้ส่งผลให้สามารถนำไปปรับใช้ ขยายผล สร้างสรรค์การพัฒนาแกนนำที่เลี้ยงในพื้นที่
ภายใต้เงื่อนไขบริบทอันหลากหลายจนกระทั่งก่อเกิดผลในการพัฒนาทักษะในการทำงาน วิถีชีวิต
อาชีพ สุขภาวะและจิตปัญญาของเยาวชนซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทุกเพศทุกวัย
ในกระบวนการเติบโต พัฒนาร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้หลากหลาย
ลักษณะ

หัวใจของ"การศึกษานานาชาติชุมชนอยู่ที่ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาการศึกษา ซึ่งมี
ส่วนสำคัญในการพัฒนาชีวิต จิตวิญญาณ ควบคู่กับการร่วมสร้างสรรค์ชุมชนและสังคม
บนรากฐานภูมิปัญญา

จุดเน้นที่สำคัญของการพัฒนาแกนนำเยาวชนและพี่เลี้ยงการเรียนรู้ได้แก่บริบท
ในกระบวนการพัฒนาซึ่งมีส่วนสำคัญค่อนข้างมากสำหรับกระบวนการเติบโตอย่างมีรากฐาน ดังที่
มีการกล่าวกันว่า บัดนี้ ชุมชน สังคม ต่างต้องการผู้นำรุ่นใหม่ ที่ก้าวไกลไปด้วยกันกับชาวบ้าน
ก้าวไปอย่างมั่นใจและมั่นคง ไม่ใช่สถานการณ์ที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ที่มีการพัฒนาเฉพาะด้าน
เทคนิค การทำงานตามหน้าที่โดยขาดความตระหนัก ซึ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวในระยะยาว
ทั้งต่อตัวบุคคลและองค์กรการพัฒนาเอง การแสวงหาพื้นฐานอย่างมั่นคงสำหรับการศึกษาอาจจะ
มีมาได้หลายทางแต่พลังชุมชน ภูมิปัญญา ความเชื่อ ศาสนธรรม คุณค่าที่สั่งสมถ่ายทอดต่อกันมา
นับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญของการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคน
ในชุมชน

คนทำงานมีความมุ่งมั่น มีความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงานด้านการศึกษาและ
มีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็ก เยาวชนมานานหลายปี อาจจะนับเป็นด้านที่ดีของ
หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ฯ กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์แต่อีกด้านหนึ่งทางกลุ่มเอง
ต้องสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจใหม่ๆ อีกหลายด้านจึงได้ส่งเสริมให้คนทำงาน แกนนำเยาวชน
ในพื้นที่ได้มีโอกาสฝึกอบรมเพิ่มเติมศึกษาแลกเปลี่ยนบทเรียนอยู่เสมอกับหน่วยงานสนับสนุน
ได้แก่ โครงการผู้นำแห่งอนาคต จัดโดยศูนย์จิตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เวทีคนรุ่นใหม่
ปลุกพลังเปลี่ยนไทย คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อปฏิบัติการสร้างสรรค์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดโดยสถาบัน บ่มเพาะจิตเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม โครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพองค์กรทำงานด้านเด็ก และเยาวชนเพื่อสร้างพลังพลเมืองเข้มแข็ง มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เป็นต้น

ด้านการบริหารการพัฒนาเด็กและเยาวชนบนฐานชุมชน หน่วยสนับสนุนและส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้ยึดหลักการทำงานเชิงรุก (Offensive) การยึดมั่น ต่อเป้าหมาย (Maintain of objective) การผสานพลัง (Synnergy) และการบริหารจัดการ (Management) เข้ามาปรับใช้ ทำให้เกิดความเข้าใจ ก่อเกิดความตระหนักร่วมกัน ในเส้นทาง ที่ทางกลุ่มมีความมุ่งหวังจะสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยบทบาทของคนรุ่นใหม่ให้เป็นจริง การหนุนเสริมบทบาทของคนรุ่นใหม่ ก่อเกิดคนมีราก สามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม สร้างสรรค์กลุ่มเด็ก เยาวชนรักสุขภาพ สามารถปรับใช้ กระบวนการภาวนาในวิถีชีวิตได้ด้วยตนเอง พร้อมด้วยการเป็น คนได้รักถิ่น มีบทบาทในการดูแล รักษา ปกป้องฐานชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่กำลังได้รับผลกระทบจาก แผนพัฒนาในระบบทุนนิยมเสรีใหม่อย่างรุนแรง

4.4.2 องค์ความรู้ในการทำงานร่วมกับภาคีพัฒนา

การทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนาทั้งที่เป็นสถานศึกษาและองค์กร หน่วยงานภายใน ชุมชน ได้เกิดองค์ความรู้ ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้การสร้างการศึกษาบนฐานชุมชนร่วมกับโรงเรียน

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ พัฒนาวิธีการ รูปแบบการทำงานสร้างการศึกษาบนฐานชุมชนร่วมกับโรงเรียนด้วยการค้นหากลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจด้านการศึกษาบนฐานชุมชน ต้องการจะปรับเปลี่ยนพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนในโรงเรียน ต่อมาเยาวชน ครูและบุคลากรที่มีความตั้งใจจริง ได้ร่วมกัน จัดกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้หลายรูปแบบ โดยมีการ ติดตามสนับสนุนการทำงานมา อย่างต่อเนื่องจากหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ พร้อมด้วย การสื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่ไปกับการเผยแพร่รูปธรรมการเรียนรู้ ออกไปสู่ชุมชนและสังคมภายนอก โดยได้ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นำร่องหลักสูตร บูรณาการมาเป็นประเด็นสำคัญ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ วิธีการพัฒนา ยกย่อง พัฒนาคุณภาพบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องต่อไปได้ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งต่างเข้ามามีบทบาทสร้างสรรค์การศึกษา พัฒนาเด็ก เยาวชนร่วมกัน

แนวทางสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา คือการส่งเสริมการศึกษาที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงในชุมชน ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถเชื่อมโยงชุดประสบการณ์กับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันคิด ช่วยกันเก็บข้อมูล แล้วนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยมีการปฏิบัติร่วมกันเป็นหลักเกณฑ์อันสำคัญ สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

ด้วยวิธีการแสวงหาความรู้ที่มีระบบแบบแผนเป็นไปตามขั้นตอนอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมให้กลุ่มครูได้จัดทำโครงการประสานความร่วมมือครูครูภูมิปัญญาและองค์กร ส่วนท้องถิ่นในการร่วมจัดการเรียนรู้ มีการจับกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานร่วมกันด้วย เช่น กรณีโรงเรียนท่าชนะ เป็นศูนย์การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานวิจัย ขยายผลบทเรียนการดำเนินงานและกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปสู่โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ได้แก่โรงเรียนบ้านอุตะเกา โรงเรียนวัดกาฬสินธุ์ โรงเรียนบ้านคันธุลี โรงเรียนวัดสังข์ประดิษฐ์ โรงเรียนบ้านหนองปรือ โรงเรียนบ้านมะม่วงงาม โรงเรียนบ้านกลาง กลุ่มโรงเรียนดังกล่าวนี้ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานวิจัย และนำกลับไปทดลองใช้ในโรงเรียนและมีการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาทักษะผู้เรียนเพิ่มเติมร่วมกันในเครือข่ายเพื่อนำมาใช้ ในการจัดการเรียนการสอนด้วย

กรณีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทดำทำงานร่วมกับเครือข่ายครูในพื้นที่พร้อมด้วยครูภูมิปัญญา ช่วยหนุนเสริมกระบวนการพัฒนานักเรียนโรงเรียนบ้านไทงาม โรงเรียนวัดประชาวงศาราม โรงเรียนบ้านแม่แขก โรงเรียนบ้านราษฎร์ประดิษฐ์ และในพื้นที่อำเภอคีรีรัฐนิคม กลุ่มเด็ก เยาวชนภูมิโนแคว้นลุ่มน้ำคลองยันร่วมมือกับกลุ่มโรงเรียนในเครือข่าย ลุ่มน้ำจำนวน 5 โรงเรียนร่วมมือกันจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ลุ่มน้ำและสืบทอดภูมิปัญญาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ครูเองเกิดความตระหนักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนในเชิงองค์รวมมากขึ้น จะไม่เน้นเพียงเฉพาะเรื่องทักษะทางวิชาการดังที่ผ่านมา แต่ได้สอดแทรกเนื้อหาทักษะชีวิตคุณธรรมและการดูแลรักษาชุมชนเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ สำหรับผู้รู้ ครูภูมิปัญญาผู้นำในชุมชนการได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน กระบวนการทำงานร่วมกันทำให้ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ผู้นำชุมชนเริ่มจะเข้าใจเรื่องการศึกษาการพัฒนาเด็กเยาวชนมากขึ้นทั้งในแง่มุมมององค์ความรู้และกระบวนการพัฒนาในขณะเดียวกันตัวผู้เรียนเอง ก็มีความตื่นตัว สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ดี ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการสอน การประเมินผล โดยเน้นให้ผู้เรียนคิดออกแบบการเรียนรู้ และปฏิบัติจริง อย่างสอดคล้องกับบริบทภายในชุมชน และที่สำคัญ ภายหลังจากปฏิบัติการเรียนรู้ทุกครั้งจะต้อง มีการสรุปทบทวน ประเมินผลตามสภาพจริง รวมถึงสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับร่วมกัน ทำให้เห็น ภาพความสัมพันธ์ของทุก ๆ ฝ่ายในโรงเรียนและชุมชนได้ชัดเจนขึ้น

การสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานและพัฒนาองค์ความรู้การสร้าง การศึกษาบนฐานชุมชนร่วมกับโรงเรียน ทางหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ฯ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดเวทีประชุมหลายครั้งเพื่อบอกเล่า ทบทวน การดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2) องค์ความรู้การสร้างการศึกษาบนฐานชุมชนร่วมกับชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

การที่กลุ่มเยาวชน ครูภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขยายบทบาทพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ขึ้นในชุมชน ด้วยพื้นฐานองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาชีพการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดผลในเชิงพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ ความร่วมมือของคนในชุมชน โอกาส ในการสื่อสารเผยแพร่ออกไปสู่สังคมวงกว้าง ทำให้การดำเนินงานที่ผ่านมาได้เกิดการขยายผล มีการสร้างความร่วมมือกันในการทำงานหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนร่วมกันโดยมี องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มองค์กรในชุมชน เข้ามาประชุมปรึกษาหารือ กันอย่างสม่ำเสมอช่วยกันวางแผนการพัฒนาและติดตามการดำเนินงาน อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกการทำงานในพื้นที่ ซึ่งได้มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดขึ้นมา ในรูปแบบของเครือข่ายการศึกษาบนฐานชุมชน ด้วยกระบวนการศึกษาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน การเข้าไปช่วยงานตามเงื่อนไขและโอกาสอันเหมาะสม เช่นกรณีกลุ่มเยาวชนเมืองโบราณเวียงสระ ได้ใช้องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา เข้าไปนำเสนอในงานเปิดเมืองโบราณเวียงสระ ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักงานเทศบาลเมืองเวียงได้ทำให้เกิดความร่วมมือตามมาอย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาไทดำ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในพื้นที่รับผิดชอบ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม นำไปสู่การประสานงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ร่วมกัน

ในการนี้ การจัดระบบความสัมพันธ์ การวางแผนงานการขับเคลื่อนงานในภาพรวมของ เครือข่ายการศึกษาบนฐานชุมชนในพื้นที่ได้มีการนำร่องขึ้นมาแล้วเช่นเยาวชนเมืองเก่าเวียงสระ และสำนักงานเทศบาลเมืองเวียงองค์กรปกครองในท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำร่วมกับองค์การ

บริหารส่วนตำบลท่าข้ามสภาเด็กและเยาวชนลุ่มน้ำคลองยันและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง กลุ่มเยาวชนอำเภอคอนสารและองค์การบริหารส่วนตำบลคอนสาร เป็นต้น

บทเรียนเกี่ยวกับวิธีการ รูปแบบการทำงานเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมแบบสามประสาน การจัดการศึกษาโดยชุมชนและเครือข่าย นำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาเพื่อชุมชนท้องถิ่นขึ้นมา ประกอบด้วยผู้ปกครอง ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้เป็นเครื่องมือหรือนวัตกรรมนำเสนอเชิงนโยบายที่เห็นร่วมกัน โดยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนที่ผ่านมาละระยะหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นนำเสนอแล้วคัดเลือกหรือทดลองลงมือทำเพื่อดูผลลัพธ์ที่ตามมา ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้ จัดการอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกัน แล้วมีการปฏิบัติการจริง นำไปสู่การถอดบทเรียน และพัฒนายกระดับการเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

จากการทำงานร่วมกับกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปสู่การร่วมผลักดันนโยบายการเมืองในท้องถิ่นให้มีการขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาอย่างมีเป้าหมายและมีทิศทางที่ดีสอดคล้องกับศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยใช้บทเรียนการทำงานที่ผ่านมาเป็นฐานในการปรับนโยบายในพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนต่อไปในการที่จะร่วมมือกันดูแลและสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาของชุมชน และร่วมกันหาแนวทางพัฒนาระบบให้พัฒนาในรูปแบบใหม่ที่มีคุณภาพต่อไป

4.5 รูปแบบกระบวนการทำงานสร้างการศึกษานานาชาติชุมชน

การทำงานสร้างการศึกษานานาชาติชุมชนโดยการมีส่วนร่วมต้องมีการกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน และดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ดังต่อไปนี้

4.5.1 การพัฒนาแกนนำ การศึกษานานาชาติชุมชน

กระบวนการทำงานสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ได้ดำเนินการฝึกฝนบ่มเพาะพี่เลี้ยงและแกนนำเยาวชนให้มีความสามารถสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นมาก่อน ด้วยการประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการความรู้บนพื้นฐานภูมิปัญญาเข้ามาพัฒนาระบบการเรียนรู้ควบคู่กันไปเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อนำมาปรับใช้ภายใต้เงื่อนไขและบริบทอันหลากหลายจนกระทั่งก่อเกิดผลการพัฒนาทักษะในการทำงานของกลุ่มแกนนำ รวมทั้งวิถีชีวิต ทำให้เยาวชนแกนนำได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ชุมชนร่วมกับหน่วยงาน องค์การในพื้นที่ได้ดี

4.5.2 การพัฒนาเครื่องมือการศึกษานานาชาติชุมชน

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ดำเนินการส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนในพื้นที่จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับแต่ละบริบทจนกระทั่งสามารถนำไปสู่การร่วมมือกับชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาได้เป็นอย่างดีดังเช่นกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ลุ่มน้ำคลองยันจัดทำหลักสูตรชุมชนคลองยันขึ้นมาจากการคิดค้น ประยุกต์อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ชุมชน ทรัพยากร รวมทั้งบุคลากรและความสนใจความสามารถของเยาวชนเอง แล้วนำมาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

สำหรับบทเรียนจากการดำเนินงานได้พบว่าการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นกับผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย การทบทวนเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอเพื่อนำความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับชุดความรู้ ข้อมูลเชิงวิชาการจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาต่อยอดระบบการเรียนรู้ร่วมกันได้เป็นอย่างดี โดยให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ท้องถิ่นซึ่งมีการสั่งสมมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ การผลักดันเข้าสู่ระบบโรงเรียนสามารถปรับใช้ในลักษณะของกิจกรรมชุมนุมหรือโครงงานตามความสนใจของนักเรียนได้ นอกจากการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรรายวิชาแล้วส่วนรูปแบบความร่วมมือกับชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น โครงการฝึกอบรม ค่าการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ คู่มือ หนังสือของชุมชนออกมาเผยแพร่ รวมถึงการส่งเสริมให้เยาวชนจัดทำวงจรชีวิต วัฒนธรรมชุมชน วิถีจักรวรรดิชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม แผนที่ภูมิปัญญา แล้วนำพาเยาวชนเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในชุมชนโดยตรงเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เป็นที่ยอมรับ นำไปสู่การผลักดัน สร้างความร่วมมือได้มากขึ้น

4.5.3 การพัฒนากลุ่ม องค์กร เครือข่ายพัฒนาการศึกษานานาชาติชุมชน

ระบบการปกครองสมัยใหม่ ความเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านได้เข้ามาแทนที่หน่วยการปกครองแต่เดิมที่เคยมีมาในรูปแบบของเมือง บ้าน (แต่เดิมหมายถึงหมู่บ้าน) เครือญาติ และครัวเรือน พร้อมกันนี้ ระบบการปกครองแบบใหม่ยังได้แบ่งแยกภารกิจออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน เช่น การพยาบาล การศึกษา การพัฒนาชุมชน เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วภารกิจดังที่กล่าวจะไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับบทบาทของชุมชน ครัวเรือนที่ทำหน้าที่นี้มาก่อน อีกทั้งยังไม่ประสานเชื่อมโยงระหว่างกันอีกด้วย จึงทำให้ระบบการพัฒนา การสืบทอดภูมิปัญญา การศึกษานานาชาติชุมชนถูกตัดทอน ก่อให้เกิดปัญหานานาประการ

การทำงานในรูปแบบใหม่หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน
สร้างสรรค์ได้นำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ด้วยการมุ่งพัฒนากลุ่ม องค์กร สถาบันในพื้นที่
ให้มีความเข้มแข็งขึ้นมาก่อนแล้วจึงเข้าไปสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น ทำให้เกิดแบบแผนการทำงานในเชิงราบข้ามภารกิจของหน่วยงานที่เคยแบ่งแยกกันไว้มา
แต่เดิม

การพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนในลักษณะนี้ ดำเนินการผ่านเวที
การประชุม สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น ที่สำคัญการสร้าง ความเข้าใจต้องทำให้เกิดความชัดเจนระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ
นับตั้งแต่ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ครูชุมชน และผู้เรียนรู้ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าใจและให้ความหมาย
ของความรู้ในเชิงปัจเจก เน้นการแข่งขันมากกว่าระบบความสัมพันธ์การพัฒนาจิตใจ โอกาส
ในการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง นำไปสู่การปฏิบัติ แก้ปัญหา พัฒนาสังคม เป็นต้น

การจัดเวทีสร้างความรู้ความเข้าใจ ดำเนินการไปควบคู่กับการส่งเสริมปฏิบัติการ
ในพื้นที่ การสรุปบทเรียนร่วมกันเพื่อพัฒนานา ยกระดับความรู้ความสามารถของ
หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน การฝึกอบรม ทำให้ทุกฝ่ายเกิดความมั่นใจ สามารถนำไป
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลุ่มองค์กรได้เป็นอย่างดี สำหรับการศึกษาดูงานร่วมกัน นับเป็นโอกาส
ในการริเริ่มงานใหม่ๆ ได้อย่างน่าสนใจ

4.5.4 พลังของท้องถิ่น

การทำงาน สร้างเสริมความเข้มแข็งแก่งของกลุ่ม องค์กร หน่วยงาน เครือข่าย
ความร่วมมือในระดับพื้นที่มาเป็นเวลานาน พบว่าทุกกลุ่มต่างมีพลังยึดโยงกันเอาไว้ด้วยกัน
หลากหลายลักษณะ เช่น กรณีชุมชนเวียงสระเชื่อมสายสัมพันธ์กันด้วยความเป็นเมืองเก่า
ที่มีประวัติศาสตร์ร่วมอันยาวนาน วิถีชีวิตแบบคนใต้ผ่านศิลปวัฒนธรรมโนราห์ของ
หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนอำเภอเวียงสระ กรณีคนไทดำยึดโยงกันด้วยเครือข่ายตระกูล
ความเชื่อพิธีกรรม แล้วมีการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภาคใต้ (ที่ต่อมาเป็นผู้ปกครองท้องถิ่น
ร่วมกันในระบบการปกครองแบบใหม่) ด้วยระบบการพึ่งพาอาศัย การมีจุดร่วมของความเชื่อ
ประเพณี แบบแผนภูมิปัญญาหลายลักษณะ เป็นต้น

การสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่ม องค์กร หน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งรวมพลังของทุกฝ่าย
ประกอบด้วยสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา

เข้ามาทำงานร่วมกันจำเป็นต้องมีการค้นคว้าให้เห็นพลังดังที่กล่าวมาแล้วนำมาเป็นจุดเชื่อมโยง
ผู้คน สร้างสรรค์ภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม

4.6 การประสานและเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษาทั้งในและนอกจังหวัด

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนโดยใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งกระจายการทำงานอยู่หลายพื้นที่ สิ่งสำคัญในการทำงานโครงการนี้คือ การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเชื่อมร้อยพลังในการขับเคลื่อนงานปฏิรูป การศึกษาและการพัฒนาระดับการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนซึ่งสามารถสรุปผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

4.6.1 การเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายในจังหวัด

การประสานเชื่อมร้อยภาคีระดับพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ซึ่งดำเนินงานโครงการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในจังหวัด สุราษฎร์ธานี ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่นได้มีการประสานเชื่อมร้อยภาคีระดับพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีการประสานงานกับ หลากหลายกลุ่ม คือ

1) เครือข่ายชุมชนในพื้นที่ ซึ่งทางกลุ่มสนับสนุนงานวิจัยช่วยสนับสนุนเรื่ององค์ความรู้ และให้การหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มครูภูมิปัญญา กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มผู้ปกครอง เป็นต้น

2) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในหลายพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนงานทางกลุ่มเยาวชน ได้ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมดำเนินงานในการสนับสนุนและพัฒนาระบบ การเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่ โดยมีการให้ความร่วมมือทั้งด้านการสนับสนุนงบประมาณในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของเยาวชนในแต่ละช่วงปีงบประมาณ การเปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนมีส่วนร่วม ในการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่ การช่วยประสานงานความร่วมมือ กับกลุ่มแกนนำและคนในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้บางพื้นที่ยังให้การ ช่วยเหลือเรื่องการใช้อุปกรณ์และสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมให้กับกลุ่มเยาวชนด้วย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง จัดสรรงบประมาณให้เยาวชนจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม อย่างต่อเนื่องสำหรับสำหรับเทศบาล เมืองเวียงสระและองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเวียง ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมให้กับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ และช่วยสนับสนุนในเรื่องการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่เวียงสระ องค์การบริหาร

ส่วนตำบลท่าข้าม และตำบลกรูด สนับสนุนงบประมาณดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนแก่กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาไทดำ เป็นต้น

3) เครือข่ายวิชาการและสถาบันการศึกษา ช่วยให้คำปรึกษาทางวิชาการในประเด็นการขับเคลื่อนงานของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่รวมถึงการสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายเยาวชน เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ให้การสนับสนุนงานฐานข้อมูลความรู้ด้านการจัดทำหลักสูตรการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนและคณะครูในเครือข่ายอำเภอ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตจังหวัดชุมพร ส่งเสริมงานวิชาการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล ทั้งด้านสาหร่ายทะเลประเภทของหิน ปะการังในพื้นที่อำเภอดอนสัก สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11 (สสว. 11) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกับทีมพี่เลี้ยงพัฒนาเครื่องมือนักวิจัยวัยทีน และจัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่ความรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายวิจัย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้การสนับสนุนเยาวชนในด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องสถานการณ์เด็กและเยาวชน เป็นต้น

4) เครือข่ายองค์กรด้านสุขภาพ ให้การสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการและสนับสนุนการดำเนินงานประเด็นด้านสุขภาพให้กับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ และเครือข่ายเยาวชนรักษ์สุขภาพ ในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน เช่น สำนักงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เขต 11 กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล กลุ่มอาสาสมัครด้านสุขภาพในชุมชน เป็นต้น

5) เครือข่ายองค์กรด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ให้การสนับสนุนด้านบทเรียน องค์ความรู้ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การถ่ายทอดภูมิความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในพื้นที่ให้กับกลุ่มเยาวชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอ เวียงสระซึ่งมีการขับเคลื่อนงานด้านประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมนอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากวัดเป็นอย่างดีในหลายพื้นที่ เช่น วัดเวียงสระอำเภอเวียงสระ เปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชนสามารถใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ในพื้นที่ได้ สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) พื้นที่อำเภอไชยา ได้ให้การสนับสนุนข้อมูลความรู้และกระบวนการฝึกอบรมสมาธิในรูปแบบอานาปานสติให้กับกลุ่มเยาวชน ที่มีความสนใจศึกษาหลักธรรมคำสอน และร่วมสืบสานปณิธานหลวงปู่พุทธทาสอย่างต่อเนื่อง

4.6.2 การเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายภายนอกจังหวัด

การประสานเชื่อมร้อยภาคีระดับองค์กรนอกพื้นที่ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ซึ่งดำเนินงานหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้ การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกจังหวัด เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนดังนี้

1) มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ การสนับสนุนความรู้วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ให้การสนับสนุนเรื่องข้อมูลและองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้เยาวชนได้เข้าร่วมพัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การศึกษาดูงานเรื่องประวัติศาสตร์และร่วมแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านประวัติศาสตร์ในระดับภาค เช่น กลุ่มเยาวชนเครือข่ายตลาดร้อยปีสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มเด็กรักบ้านปลายเจ้าพระยา จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

2) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้ส่งเสริมให้หน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนในพื้นที่ ประสานงานโดยตรงกับหน่วยงานภายนอก เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยตรง ดังที่กรณีชุมชนไทดำได้รับการสนับสนุนจากทางวิชาการจาก ผศ.ดร.พิเชฐ สายพันธ์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในชุดโครงการ การจัดการความรู้และสืบสาน ภูมิปัญญาด้วยพลังวัฒนธรรมและชาติพันธุ์จากท้องถิ่นสู่อาเซียน กลุ่มเยาวชนและชุมชน อำเภอเวียงสระได้รับการช่วยเหลือทางวิชาการจากมูลนิธิเล็ก-ประไพวิริยะพันธุ์และ ผศ.ดร.พิเชฐ สายพันธ์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ ด้านประวัติศาสตร์ขึ้นในท้องถิ่นเมืองโบราณเวียงสระ

3) สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การดำเนินงานโครงการลดการพนันในพื้นที่ด้วยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สภาเด็กและเยาวชน ภูมินิเวศกลุ่มน้ำคลองยันได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมูลนิธิเอสซีจี ทำให้เกิดการสื่อสาร เผยแพร่กระบวนการเรียนรู้ ออกไปสู่หน่วยงานและสังคมท้องถิ่น

ได้มากขึ้น เครือข่ายพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอำเภอท่าชนะได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจาก โรงเรียนรุ่งอรุณ และสภาการศึกษาทางเลือก ก่อให้เกิดความร่วมมือด้านการศึกษามืออาชีพอดอนลัก มี การประสานงานอย่างต่อเนื่องกับโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

4) มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.)

การดำเนินโครงการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างพลังพลเมืองเข้มแข็งโดยการประสานงานของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ก่อให้เกิด การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชนทั้งในเครือข่ายระดับ ภาคใต้และระดับภาคีเพื่อน้องค์กรระดับประเทศ มีการแลกเปลี่ยนบทเรียนการทำงาน ความรู้ และเครื่องมือในการทำงานงานด้านเด็กและเยาวชน รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบ ต่าง ๆ ที่แต่ละองค์กรมีความถนัดและดำเนินการอยู่ เช่น การใช้เครื่องมือด้านละครสร้างปัญญา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น งานศิลปะ งานสืบสานภูมิปัญญา เป็นต้น จากการดำเนินงานร่วมกันทำให้ เครือข่ายองค์กรทำงานด้านเด็กได้แลกเปลี่ยนเครื่องมือการทำงาน และเกิดเครือข่ายองค์กร ทำงานด้านเด็กที่ร่วมผลักดันเรื่องการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ของแต่ละ องค์กรและเกิดกลไกการทำงานของเครือข่ายองค์กรที่ทำงานด้านเด็กในระดับประเทศซึ่งจะมีการ ดำเนินการเรื่องกองทุนและสวัสดิการขององค์กรทำงานด้านเด็กต่อไป

4.7 การประสานและเชื่อมร้อยกลุ่มเยาวชนและองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ ประสานความร่วมมือกับกลุ่มเพื่อนเครือข่ายองค์กรทำงานด้านเด็กและกลุ่มเยาวชนที่ขับเคลื่อน งานประเด็นอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคใต้ ทำให้พบแนวทางในการหนุนเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน สามารถขยายแนวคิดการใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปปรับใช้ในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ยังเกิดความร่วมมือในการ ผลักดันเรื่องการปฏิรูปการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้บนฐานชุมชนด้วย ซึ่งคณะทำงานสามารถสรุปแนวทางการเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกันได้ดังต่อไปนี้

4.7.1 เครือข่ายเพื่อนเยาวชนผู้วิจัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินงาน ทางคณะทำงานและกลุ่มเครือข่ายเยาวชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ดำเนินงานโดยใช้เครื่องมืออย่างวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในแต่ละกลุ่ม ทั้ง 22 กลุ่มในพื้นที่ 13 อำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ทำให้พบแนวทางในการเคลื่อนต่อ คือทางเครือข่ายมีความสนใจจะขับเคลื่อนงานผ่านศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งทางคณะทำงานและตัวแทนเครือข่ายกลุ่มเยาวชนนักวิจัยจะนัดหมายเพื่อออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันต่อไป

4.7.2 เครือข่ายองค์กรทำงานด้านเด็กและเยาวชนระดับภาค

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกับมูลนิธิอาสาสมัคร เพื่อสังคม (มอศ.) จากการดำเนินงานร่วมกันกับเพื่อนภาคีเครือข่าย องค์กรทำงานด้านเด็กทั้ง 5 ภาคจำนวน 53 องค์กรทำให้เห็นทิศทางการขับเคลื่อนงานร่วมกันต่อไปซึ่งอยู่ระหว่างการปรึกษาและออกแบบการทำงานร่วมกันสำหรับเครือข่ายพื้นที่ภาคใต้ นั้น มีแนวทางการทำงานร่วมกันดังนี้

1) การขับเคลื่อนงานองค์กรด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้เน้นการเชื่อมการทำงานกับหลักสหประชาชาติคือเพราะหลายเรื่องเป็นเรื่องที่เราในพื้นที่แต่ละองค์กรกำลังดำเนินการ อยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องสุขภาพเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาตามกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประเด็นสำคัญของวาระการพัฒนารายหลังปี ค.ศ.2015 คือการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลัก คือ

- (1) ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกที่
- (2) ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าหมายความมั่นคงทางด้านอาหารและโภชนาการและส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน
- (3) ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของคนทุกช่วงวัย
- (4) การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (5) ความเท่าเทียมทางเพศ
- (6) เรือน้ำและสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน
- (7) ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัย ยั่งยืน เชื่อถือได้
- (8) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงเป็นไปอย่างยั่งยืน

- (9) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน
- (10) ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- (11) ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทนถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน
- (12) ทำให้แน่ใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน
- (14) ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น
- (15) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน
- (16) พืชพันธุ์ ปุ๋ย และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน และฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของดิน
- (17) ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปรกติสุข ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้า
- (18) เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผลสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากล

2) การพัฒนาเครื่องมือการทำงานแต่ละองค์กรควรมีการพัฒนาเครื่องมืออยู่เสมอ เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในการทำงาน

3) การบันทึกการทำงานอย่างเป็นระบบแต่ละองค์กรควรมีการเก็บบันทึกการทำงานของตนเองไว้ เพื่อนำระบบฐานข้อมูลมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้

4) การทำงานของแต่ละองค์กรควรเน้นสร้างการเปลี่ยนแปลง คือเราต้องสร้างความสะท้อนทางความรู้สึกแต่ไม่ทิ้งฐานข้อมูลสร้างการเปลี่ยนแปลงที่หัวใจ ไม่ใช่เพียงความคิด ค้นหาความจริง ความรู้สึกในชุมชนผ่านการคลุกคลีในพื้นที่สัมพันธ์กับเขาในพื้นที่ ที่สำคัญคือการทำงานสร้างการเปลี่ยนแปลงคนทำงานต้องขัดเกลาตนเองในการทำงานด้วยความรัก ความเมตตาให้อภัย ก่อเกิดความสุขในการทำงาน

4.7.3 เครือข่ายเยาวชนด้านประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาวัฒนธรรมพื้นที่ภาคใต้

การขับเคลื่อนงานกับกลุ่มเยาวชนที่ทำงานประเด็นประวัติศาสตร์ในพื้นที่ภาคใต้ หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกับแผนงานสื่อสารสุขภาวะเยาวชน (สสย.) ทางคณะทำงานได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันต่อไปคือ

1) จัดเวทีเยาวชนเครือข่ายประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ในพื้นที่ภาคใต้ เพื่อแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานและเยี่ยมเยียนกลุ่มเครือข่ายเยาวชนแต่ละจังหวัด

2) ผูกอบรมเติมเต็มกระบวนการเรียนรู้เครื่องมือการทำงานโดยใช้กระบวนการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น ส่งเสริมให้เยาวชนนำกระบวนการงานวิจัยมาปรับใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งหากกลุ่มเยาวชนที่มีความพร้อมสนใจจะใช้กระบวนการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นมาใช้ในกลุ่มก็จะ ร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยต่อไป

3) ประสานมูลนิธิเล็กประไพและอาจารย์ศรีศักร วัลลิโกดม เดินทางเยี่ยมเยาวชน ในแต่ละพื้นที่และ ช่วยฝึกอบรมกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยคณะผู้มี ประสบการณ์ในการทำงานด้านประวัติศาสตร์

4) ร่วมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในประเด็น ประวัติศาสตร์ในพื้นที่ภาคใต้

บทที่ 5

สังเคราะห์ผลการดำเนินงาน

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560 มีแนวคิดสำคัญในการดำเนินงานคือการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้ การศึกษาบนฐานชุมชน ซึ่งใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน โดยเน้นบทบาทของกลุ่มเยาวชน ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ของผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน เพื่อร่วมพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและขยายผลบทเรียน องค์ความรู้การจัดการศึกษาบนฐานชุมชน โดยมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อ 1) ติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน 2) รวบรวมชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนต้นแบบ คือ พื้นที่เวียงสระ พื้นที่ไทรดำ พื้นที่ดอนสัก พื้นที่ศรีวิชัยนิคม 3) พัฒนาระบบ กลไกในการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน สำหรับพื้นที่ต้นแบบและขยายผล 4) ขยายผลการดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐาน ชุมชน 5) พัฒนา สังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่าย ยุวชนสร้างสรรค์ 6) หาแนวทางประสานเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษากับภาคี การพัฒนาทั้งในและนอกจังหวัด

การดำเนินงานวิจัยมีกระบวนการโดยสรุป ดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย และสร้างการเรียนรู้เรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) กระบวนการยกระดับคุณภาพงานวิจัยและพัฒนา เชิงพื้นที่ 3) กระบวนการถอดบทเรียนการดำเนินงาน 4) กระบวนการพัฒนาแกนนำ วิจัยเพื่อท้องถิ่น 5) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานความร่วมมือหนุนช่วย กระบวนการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน ขยายผลจากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผล 6) กระบวนการสร้างความร่วมมือพัฒนาเครือข่ายการศึกษาระดับจังหวัด (เวทีสื่อสาร) 7) กระบวนการสรุป สังเคราะห์ ผลการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน 8) กระบวนการ เผยแพร่การดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนงานวิจัยครั้งนี้ คือ 1) กลุ่มเยาวชนและครูในระบบโรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 27 โรงเรียน 2) กลุ่มเยาวชนและ ครูภูมิปัญญาที่เรียนรู้นอกระบบโรงเรียนและกลุ่มเยาวชนที่เรียนรู้ในฐานชุมชนพื้นที่จังหวัด สุราษฎร์ธานี 8 กลุ่ม 3) แกนนำเครือข่ายสมัชชาปฏิรูปการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยนี้ มีพื้นที่ดำเนินงานในจังหวัดสุราษฎร์ธานีรวม 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพุนพิน อำเภอท่าชนะ อำเภอ

เวียงสระ อำเภอดอนสัก อำเภอพนม อำเภอบ้านนาสาร อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอเวียงสระ อำเภอกาบัง อำเภอเมืองฯ อำเภอเกาะสมุย อำเภอชัยบุรี และอำเภอพระแสง

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยโดยกลุ่มเยาวชนด้วยกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การขยายผลบทเรียนการพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จากพื้นที่ต้นแบบสู่พื้นที่ขยายผลด้วยองค์ความรู้ การศึกษาบนฐานชุมชน และแนวทางการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน เพื่อการสร้างความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ซึ่งมีการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาเป็นเครื่องมือโดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน นำไปสู่สร้างกลไกการบริหารจัดการเครือข่ายการศึกษามูลฐานชุมชนบนฐานของภูมิปัญญา วัฒนธรรม สามารถสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยดังนี้

5.1 การบริหารจัดการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

5.1.1 การบริหารจัดการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี 2560 ทางหน่วยประสานงานมีภารกิจในการดำเนินงานหลักคือ ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่อยู่ระหว่างดำเนินการ รวมถึงการรวบรวมชุดความรู้การพัฒนาหน่วยการศึกษามูลฐานชุมชนต้นแบบ พัฒนาระบบกลไกในการจัดการศึกษามูลฐานชุมชนสำหรับพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผล นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนภายในเครือข่ายกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์และหาแนวทางการเชื่อมร้อยการทำงานกับองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เพื่อปฏิรูประบบการศึกษา

การดำเนินงานทางหน่วยประสานงานมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน ดังนี้

ผู้ประสานงาน

มีภารกิจในการประสานงาน อำนาจการให้คำแนะนำและเจ้าหน้าที่ทำงานบรรลุผลตามโครงการ พร้อมทั้งการติดตามส่งเสริม พัฒนางานในพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ประสานงานและคณะทำงาน รวมถึงการเชื่อมประสานกับภาคีความร่วมมือที่ทำงานด้านการศึกษาเพื่อร่วมผลักดันนโยบายทางการศึกษาในระดับพื้นที่และระดับชาติ

เจ้าหน้าที่ประสานงาน

มีภารกิจด้านการประสานงาน ส่งเสริม พัฒนาพี่เลี้ยง ค้นหา พัฒนาจิตวิทยวิจัย ติดตามสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยของกลุ่มเยาวชน ทำงานเชื่อมร้อยกลุ่ม/เครือข่ายเยาวชน สังเคราะห์องค์ความรู้ ส่งเสริมยกระดับการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน รวมถึงการสื่อสาร เผยแพร่ พัฒนาความร่วมมือกับภาคีในการผลักดันนโยบายด้านการศึกษาระดับต่าง ๆ ตลอดจนทำงานอื่น ๆ ตามโครงการ

เจ้าหน้าที่ธุรการและการเงิน

มีภารกิจช่วยงานส่งเสริมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาพี่เลี้ยง ค้นหาพัฒนาจิตวิทยวิจัย ติดตามสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยของกลุ่มเยาวชน การเชื่อมร้อยกลุ่ม/เครือข่ายเยาวชน การสังเคราะห์องค์ความรู้ ส่งเสริมการยกระดับการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน การสื่อสาร เผยแพร่ พัฒนาคือความร่วมมือกับภาคีในการผลักดันนโยบายการศึกษา รับผิดชอบงานด้านธุรการ บัญชี การเงินของหน่วยประสานงานฯ และส่งเสริมการทำงาน ตรวจสอบ ติดตามด้านบัญชี การเงินของโครงการวิจัยเยาวชนที่ผ่านการขึ้นสัญญาโครงการกับทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

อาสาสมัครขับเคลื่อนงานวิจัยในพื้นที่

มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยสนับสนุนและติดตามการทำงานของคณะทำงานวิจัยในพื้นที่ตามประเด็นที่กำหนดไว้โดยเน้นเรื่องการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน ซึ่งกลุ่มอาสาสมัครที่ขับเคลื่อนงานจะช่วยติดตามและสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัยแต่ละโครงการซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับคณะทำงานของหน่วยประสานงานวิจัยเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของเยาวชนทีมวิจัยในพื้นที่เกิดประสิทธิภาพสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายของโครงการ

ที่ปรึกษาหน่วยสนับสนุนงานวิจัยเยาวชน

มีบทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำการทำงานและการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยประสานงานวิจัยเยาวชนและติดตามสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อให้คณะทำงานสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 ผังภาพสรุปการบริหารจัดการหน่วยสนับสนุนและส่งเสริม
กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้ประสานงาน

เจ้าหน้าที่ประสานงาน

อาสาสมัครพื้นที่

เจ้าหน้าที่ธุรการการเงิน

ที่ปรึกษาหน่วยประสานงาน

ติดตามสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย

ติดตามและ
สนับสนุน
โครงการวิจัย

รวบรวม
ชุดความรู้
การพัฒนาหน่วย
การจัดการศึกษา
บนฐานชุมชน
ต้นแบบ

พัฒนาระบบ
กลไกในการ
จัดการบนฐาน
ชุมชน

ขยายผล
การดำเนินงาน
พัฒนาหน่วยจัด
การศึกษาบนฐาน
ชุมชน

พัฒนา สังเคราะห์
และยกระดับ
องค์ความรู้ในการ
พัฒนาเด็กเยาวชน

ประสาน
เชื่อมร้อยภาคี
ร่วมปฏิรูป
ระบบการศึกษา

5.2 ระบบการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชน

ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย ปี 2560

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการพัฒนาระบบการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยโดยการลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนโดยการนัดหมายกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ทั้งการติดตามการดำเนินงานตามแผนการวิจัยของกลุ่มเยาวชนแต่ละพื้นที่ การติดตามงบประมาณ และการติดตามเอกสารสรุปรายงานการวิจัย นอกจากนี้ยังได้นัดหมายกับทีมวิจัยแต่ละพื้นที่เพื่อเข้าร่วมสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมผ่านกระบวนการดำเนินงานวิจัยของกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่ การจัดเวทีประชุมเครือข่ายเยาวชนที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย การจัดเวทีให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาการทำงานได้พบปะกลุ่มเยาวชนเพื่อให้ข้อเสนอแนะ

จากการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานและการดำเนินการจัดทำเอกสารปิดโครงการทั้งสิ้น 7 โครงการ ทำให้พบว่าแต่ละโครงการสามารถดำเนินงานได้เป็นอย่างดี แต่มีความล่าช้าเนื่องจากเยาวชนแต่ละพื้นที่เน้นการปฏิบัติเพื่อสร้างรูปธรรมพื้นที่และสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

การดำเนินงานเพื่อติดตามสนับสนุนและจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานวิจัยของแต่ละโครงการทางทีมพี่เลี้ยงและคณะทำงานแต่ละโครงการได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นและการวิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานซึ่งส่วนใหญ่พบว่า ทีมวิจัยแต่ละโครงการยังขาดทักษะการวิเคราะห์ประเด็นการทำงาน รวมถึงการเขียนสรุปรายงานที่เป็นระบบ ทำให้การจัดทำรายงานมีความล่าช้า ซึ่งทีมพี่เลี้ยงและคณะทำงานต้องร่วมกับทีมวิจัยแต่ละโครงการช่วยวิเคราะห์และจัดทำรายงานการวิจัยเพื่อให้การดำเนินงานเสร็จสมบูรณ์ตามเป้าหมายโครงการที่กำหนดไว้

สำหรับโครงการที่อยู่ระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการจำนวน 3 โครงการ ขณะนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ซึ่งคณะทำงานได้มีการปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความสมบูรณ์ ดำเนินการจัดทำข้อเสนอโครงการ การจัดทำสัญญาโครงการวิจัยแต่ละโครงการต่อไป

5.3 ชุดความรู้การจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นต้นแบบ

สามารถนำไปใช้และขยายผลการดำเนินงานได้

จากการวิเคราะห์สรุปผลการดำเนินงานวิจัยทำให้สามารถสรุปชุดความรู้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่ได้ดำเนินงานมาผ่านศูนย์การเรียนรู้บนฐานชุมชน

ในเครือข่าย ซึ่งสามารถสรุปชุดความรู้ในแต่ละส่วนจะเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ และขยายผล การดำเนินงานให้กับกลุ่มเยาวชนและเครือข่ายการศึกษาในระดับพื้นที่ ซึ่งสามารถได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้เมืองเก่าเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มครู ชุมชนและเยาวชนอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน กลุ่มเยาวชนภายในชุมชนด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการศึกษา บนฐานชุมชน ทำให้เกิดการยกระดับองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญา มโนราห์ วิธีการเกษตรพึ่งตนเอง ประวัติศาสตร์ สามารถฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมประเพณีที่ สืบสานกันมา ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สร้างรายได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะ ความร่วมมือด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของคนในท้องถิ่นในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ เพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม การจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนที่ออกนอกระบบกลางคัน ด้วยรูปแบบการศึกษาระบบศูนย์การเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีได้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สถานศึกษา จนกระทั่งถูกนำไปขยายผลสู่สังคม องค์กร หน่วยงาน ทั้งภายในและนอกพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ในพื้นที่คือ

- กลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานในชุมชนซึ่งเรียนรู้ในโรงเรียนในเขตพื้นที่ ระดับประถมและระดับมัธยมศึกษา
- กลุ่มเด็กและเยาวชนในเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ทำงานการศึกษา บนฐานชุมชนอยู่ในแต่ละพื้นที่
- กลุ่มเครือข่ายเด็กและเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความสนใจในประเด็นการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการศึกษาบนฐานชุมชน
- เครือข่ายผู้สนใจในเรื่องประวัติศาสตร์ทั้งในและนอกพื้นที่

การจัดการศึกษาบนฐานชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้เมืองเก่าเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการ สืบค้นประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจ ซึ่งสามารถพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ขึ้นเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญคือ การส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและกลุ่มผู้สนใจได้นำเครื่องมือการวิจัยมาพัฒนาหลักสูตรความสนใจในประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ จากนั้นจึงร่วมกำหนดประเด็นปัญหาที่มี ความชัดเจนแล้วจึงร่วมจัดประชุมเพื่อให้คณะทำงานได้ออกแบบกระบวนการศึกษาข้อมูล เมื่อมีการออกแบบกระบวนการศึกษาข้อมูลแล้วจึงส่งเสริมให้คณะทำงานทุกคนได้ทดลอง

ปฏิบัติการสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระตามประเด็นความสนใจที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นจึงร่วมสรุปฐานข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป ซึ่งตลอดกระบวนการเรียนรู้ นั้นจะมีคณะครูและผู้เลี้ยงช่วยติดตามสนับสนุนการดำเนินงาน

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้คือทางคณะทำงานสามารถพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องการสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระโดยใช้กระบวนการ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งสามารถจัดทำเป็นหลักสูตรที่มีความชัดเจนและทดลองนำหลักสูตรและ เครื่องมือในการทำงานศึกษาประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระมาปรับใช้ฝึกอบรมและ พัฒนาการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มแกนนำ เยาวชนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เมืองโบราณเวียงสระโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับ กลุ่มเด็กเยาวชนและผู้สนใจได้ และเกิดกลุ่มเครือข่ายครูภูมิปัญญาที่มีความตั้งใจสามารถ สละเวลามาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนและผู้สนใจที่เข้าไปศึกษาเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระได้ ที่สำคัญคือทำให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการ ร่วมรักษาสืบค้นที่มีคุณค่าในชุมชนให้คงอยู่ต่อไปสู่รุ่นหลาน

ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษาบนฐานชุมชนในพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้เมืองเก่าเวียงสระคือ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ชุดความรู้เรื่องการจัดการศึกษา บนฐานชุมชนในพื้นที่เมืองโบราณเวียงสระยังมีน้อยทำให้กลุ่มผู้สนใจยังไม่สามารถทราบข้อมูล การจัดกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่ได้มากนัก ซึ่งทางคณะทำงานได้มีการประสานความร่วมมือกับ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เพื่อร่วมจัดทำฐานข้อมูลการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้มีความชัดเจนเพื่อสามารถเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอก พื้นที่ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มผู้สนใจที่มีความสนใจเฉพาะในเรื่องการศึกษา ประวัติศาสตร์ให้สามารถเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ได้

2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชุมชนไทดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยชุมชนไทดำ อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาสาร และอำเภอเคียนซา มีศักยภาพด้านการสืบทอดภูมิปัญญา ด้วยกระบวนการศึกษา รากเหง้า จัดกระบวนการให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน แขนงผังเครือญาติ การฝึกฝนด้านอัตลักษณ์และภูมิปัญญา เช่น ลายผ้า ภาษา การละเล่น การฟ้อน การทำอาหาร พื้นบ้าน ศิลปะ ทำให้เด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่ได้มีการพัฒนาอย่างมีทิศทาง เกิดความมั่นใจ

นำไปประยุกต์ใช้สร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม และเครือข่ายคนไทย
ดำ ได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถหล่อหลอมตัวตนคนรุ่นใหม่ที่ไม่ละทิ้งสิ่งที่เก่าที่ทรงคุณค่า
ด้านภูมิปัญญา อาทิ เช่น พิธีกรรม ประเพณี รูปแบบการดำเนินชีวิต การแต่งกาย การจัดการ
ชุมชนตามแบบแผนภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งห้องเรียนภูมิปัญญาไทดำขึ้นมาจาก
การประมวลชุดความรู้ในการศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม

กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ในพื้นที่คือ

- กลุ่มเด็กและเยาวชนลูกหลานในชุมชน
- กลุ่มเด็กและเยาวชนในเครือข่ายยุวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ทำงานการศึกษา
บนฐานชุมชน

- กลุ่มเครือข่ายพี่น้องไททรงดำในพื้นที่ภาคใต้

การจัดการศึกษาบนฐานชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำ อำเภอพุนพิน จังหวัด
สุราษฎร์ธานี ได้มีการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัด
กระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในเรื่องการศึกษารากเหง้าประวัติศาสตร์ชุมชน
รวมถึงการสืบสานประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยมีกระบวนการ
ในการจัดการเรียนรู้คือเน้นให้กลุ่มเด็กเยาวชนกลุ่มผู้สนใจ ได้มีโอกาสลงพื้นที่เพื่อสัมผัส
บรรยากาศของชุมชนแล้วค้นหาประเด็นความสนใจที่อยากจะศึกษาเพิ่มเติม จากนั้นจึงนำประเด็น
ความสนใจมาพัฒนาเป็นโจทย์เพื่อศึกษา เมื่อค้นพบประเด็นความสนใจแล้ว จึงร่วมกันคิด
ออกแบบกระบวนการศึกษาเรียนรู้ จากนั้นจึงทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนด
ประเด็นไว้ หลังจากจบกระบวนการแต่ละครั้งจะมีการสรุปความรู้ที่ค้นพบในแต่ละครั้ง ซึ่งตลอด
ระยะเวลาในการลงพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้ นั้นจะมีคณะทำงานพี่เลี้ยงและอาสาสมัครในพื้นที่
เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ชวนสรุปความรู้และมีการติดตามสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
ตลอดกระบวนการดำเนินงาน

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำสามารถ
พัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจได้โดยสามารถ
คิดออกแบบกระบวนการที่หลากหลายสอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มผู้สนใจแต่ละกลุ่มได้ เช่น
การเรียนรู้เรื่องภาษาไทดำ การฝึกเขียนภาษาไทดำ นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนรู้
ผ่านการละเล่น การพ้อนรำการเย็บลายผ้า และการทำอาหารพื้นบ้านของชุมชนด้วย ซึ่ง
การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ทำให้มีกลุ่มผู้สนใจจากหลากหลายกลุ่ม
เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษابนฐานชุมชนในพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทดำคือ การพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นลูกหลาน ของชุมชนเพื่อมาเป็นแกนนำในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจยังมี ข้อจำกัดในเรื่องการจัดการเวลา กลุ่มแกนนำเยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีภารกิจต้องทำงานในสวน ในไร่ทำให้มีเวลาในการมาร่วมถ่ายทอดการเรียนรู้ให้กับผู้สนใจได้ไม่เต็มที่ ดังนั้นจึงต้องมีการ นัดหมายช่วงเวลาล่วงหน้าอย่างชัดเจนเพื่อให้แกนนำเยาวชนในพื้นที่สามารถมาร่วมจัด กระบวนการเรียนรู้ได้

3) ศูนย์เรียนรู้เยาวชนรักษาดินภูมิโนนเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน

อำเภอศรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เยาวชนรักษาดินภูมิโนนเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน ได้ดำเนินงานวิจัยออกแบบหลักสูตรชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูลุ่มน้ำ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเกษตรพึ่งตนเอง การทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ศิลปะ ซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงหาแนวทาง สร้างการพัฒนา เยาวชนทั้งในและนอกพื้นที่ ด้วยความร่วมมือขององค์กรส่วนท้องถิ่น ทั้งที่ สถานศึกษา องค์กร ในชุมชน ซึ่งได้จัดเวทีประชุมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนงานพัฒนาเยาวชนอย่าง เป็นรูปธรรม พร้อมด้วยการติดตาม หนุนเสริมการสร้างการเรียนรู้ การดำเนินงานตาม หลักสูตรชุมชนที่กลุ่มเยาวชนดำเนินการผ่านมาอย่างเป็นรูปธรรม

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมเรียนรู้ในพื้นที่คือ

- กลุ่มเด็กและเยาวชนลูกหลานในชุมชน
- โรงเรียนในเขตพื้นที่ระดับประถมศึกษาระดับมัธยมและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)
- กลุ่มเด็กและเยาวชนในเครือข่ายยุวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ทำงาน การศึกษابนฐานชุมชนอยู่ในแต่ละพื้นที่
- กลุ่มเครือข่ายเด็กและเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความสนใจในประเด็นการศึกษา บนฐานชุมชน ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการศึกษابนฐานชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ภูมิโนนเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน อำเภอ ศิริรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในเรื่องการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากร ในพื้นที่ภูมิโนนเวศน์ลุ่มน้ำคลองยัน โดยมีการชวนกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่เข้าร่วมจัดกิจกรรม เพื่อทำข้อมูลฐานทรัพยากรในชุมชนทั้งเรื่องพันธุ์ไม้ในพื้นที่ วังปลา บทเรียนการดำเนินงาน

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มแกนนำอนุรักษ์ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเสริมเพื่อกระตุ้นความสนใจให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่เข้ามามีกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน ทั้งการล่องแพศึกษาธรรมชาติ เก็บขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองยัน กิจกรรมปลูกต้นไม้ ริมคลอง กิจกรรมนักสืบสายน้ำ เป็นต้น ซึ่งในการเก็บข้อมูลจะมีการใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูลในแต่ละด้าน แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อให้เห็นฐานข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่ที่เป็นระบบและมีความชัดเจนมากขึ้น ตลอดระยะเวลาในการลงพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้นั้นจะมีคณะทำงานที่เล็งและอาสาสมัครในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ชวนสรุปความรู้ และมีการติดตามสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการดำเนินงาน

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้คือ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิโนะลุ่มน้ำคลองยัน สามารถพัฒนาเยาวชนแกนนำซึ่งมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนและผู้สนใจในการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ผ่านเครื่องมือและกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนรู้มีความสนุกและได้รับสาระในการเรียนรู้แต่ละครั้ง ฐานข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้กลุ่มเยาวชนสามารถนำไปขยายผลกับชุมชน ทั้งกลุ่มชาวบ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดการกำหนดกฎกติกาในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การกำหนดเขตพื้นที่ภัยพิบัติซึ่งห้ามจับสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนงบประมาณให้กลุ่มเยาวชนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย

ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษาบนฐานชุมชนในพื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิโนะลุ่มน้ำคลองยัน คือ กลุ่มเยาวชนแกนนำที่เข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเครือข่ายส่วนใหญ่มีภารกิจต้องทำงานเลี้ยงชีพจึงทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างต่อเนื่องเพราะต้องทำงาน ดังนั้นกลุ่มเยาวชนแกนนำจึงได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่และกำหนดแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละช่วงเพื่อให้มีผู้รับผิดชอบดำเนินการเรียนรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

4) หน่วยพัฒนาการศึกษาบนฐานชุมชน อำเภอท่าชนะ

กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนพื้นที่อำเภอท่าชนะมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สถานการณ์ปัญหา ศักยภาพของชุมชน นำมาสร้างการเรียนรู้ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ที่มีการร่วมคิด วางแผนงาน ช่วยกันเก็บข้อมูล สร้างความรู้ด้วยกระบวนการ

มีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมระบบการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน โดยมีการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเป็นหลักเกณฑ์อันสำคัญ จนกระทั่งเด็กและเยาวชนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้จริง รวมไปถึงการนำไปวางแผนการทำงานด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีรูปธรรม

กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ในพื้นที่คือ

- กลุ่มเด็กและเยาวชนลูกหลานในชุมชน
- โรงเรียนในเขตพื้นที่ระดับประถมศึกษามัธยมและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน(กศน.)
- กลุ่มเด็กและเยาวชนในเครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ทำงาน

การศึกษานานชุมชนอยู่ในแต่ละพื้นที่

- กลุ่มเด็กเยาวชนที่สนใจประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ป่าพรุ ป่าชายเลน พืชสมุนไพร)

การจัดการศึกษานานชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในประเด็นเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้คิดประเด็นความสนใจของกลุ่มตนเองจากนั้นจึงช่วยกันคิดออกแบบกระบวนการศึกษาข้อมูล วางแผนปฏิบัติการเรียนรู้และทดลองปฏิบัติการจริง หลังจากดำเนินการกิจกรรมแต่ละครั้งเสร็จสิ้นลงจะมีการสรุปบทเรียนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทุกครั้ง ตลอดระยะเวลาในการลงพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้นั้นจะมีคณะทำงานที่เล็งและอาสาสมัครในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ชวนสรุปความรู้ และมีการติดตามสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการดำเนินงาน

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้คือ ศูนย์การเรียนรู้การศึกษานานชุมชน อำเภอท่าชนะ สามารถพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนในการทำงานเพื่อร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนทั้ง ป่าพรุ ป่าชายเลนซึ่งสามารถประสานความร่วมมือกับชุมชนพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ โดยมีครูภูมิปัญญาร่วมจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจทั้งระดับประถมและระดับมัธยม รวมถึงกลุ่มเยาวชนนอกระบบที่อยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังสามารถผสานการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเด็กและเยาวชนในระบบโรงเรียนและกลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกระบบในพื้นที่อำเภอท่าชนะเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน จากการดำเนินงานพบว่ากลุ่มคุณครูในระบบโรงเรียนท่าชนะที่เข้ามาร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้มีการสนับสนุนเด็กและเยาวชนในระบบโรงเรียนเข้ามา

ร่วมเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและมีการบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนรู้ในโรงเรียนผ่านรายวิชาต่าง ๆ มีการประสานให้ครูภูมิปัญญาในพื้นที่เข้าไปถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนในหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งครูจะมีการบูรณาการเข้ากับวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ด้วย

ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษาบนฐานชุมชนในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ทาชะนะ คือ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มเด็กนักเรียนในระบบโรงเรียนและเด็กนอกระบบในชุมชนนั้น ต้องอาศัยพลังของกลุ่มครูภูมิปัญญาในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมในการถ่ายทอดบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับกลุ่มเยาวชน แต่กลับพบว่าครูภูมิปัญญาและปราชญ์ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำในชุมชนที่ต้องมีบทบาทในการช่วยเหลืองานด้านอื่น ๆ ในชุมชน ทำให้ไม่มีเวลาในการมาให้ความรู้กับเด็ก เยาวชน บางครั้งกลุ่มครูภูมิปัญญามีประชุมด่วนกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถมาให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนได้ และพบว่าครูภูมิปัญญาโดยส่วนใหญ่จะถ่ายทอดความรู้ผ่านการบอกเล่าประสบการณ์ที่พบเจอมาในอดีต ทำให้เด็กและเยาวชนในปัจจุบันบางคนไม่สามารถเข้าใจในสิ่งที่ครูภูมิปัญญาบางท่านบอกเล่า จึงต้องมีการปรับวิธีการโดยมีการลงพื้นที่จริงซึ่งต้องนัดหมายช่วงเวลาครูภูมิปัญญาวางซึ่งทำให้การเรียนรู้ในบางเรื่องมีความล่าช้า

5) ศูนย์การท่องเที่ยวนางกำ อําเภอดอนสัก

ชมรมคนรักดอนสัก และกลุ่มสายรุ้ง ร่วมกับกลุ่มครู ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญาดำเนินการแก้ไข้ปัญหา และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียนขนาดเล็กพื้นที่อำเภอดอนสักมาอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ ได้หนุนเสริมกระบวนการทำงานด้วยเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการพัฒนาระบบการศึกษาบนฐานชุมชน นำไปสู่การแก้ไข้ปัญหา พัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ยกระดับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมหลายมิติ ทำให้เกิดการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ช่วยกันสร้างสรรค์พัฒนาการเรียนรู้ของลูกหลานในชุมชนได้เป็นอย่างดีและมีพลังการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและการสื่อสารขยายผล พบว่าการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นกับผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย การพบทวนเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับชุดความรู้ ข้อมูลเชิงวิชาการจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาต่อยอดระบบการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ในพื้นที่คือ

- กลุ่มเยาวชนเครือข่ายโรงเรียนชีวิตบ้านสายรุ้ง
- กลุ่มเด็กและเยาวชนลูกหลานในชุมชน
- โรงเรียนในเขตพื้นที่ระดับประถมศึกษาและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)
- กลุ่มเด็กและเยาวชนในเครือข่ายยุวชนสร้างสรรค์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ทำงาน

การศึกษابนฐานชุมชน

การจัดการศึกษابนฐานชุมชนผ่านศูนย์การท่องเที่ยวทางน้ำ อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในประเด็นเรื่องการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่อำเภอดอนสักซึ่งครูแกนนำชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ได้ช่วยกันพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้กับลูกหลานในชุมชน กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการสร้างความร่วมมือให้คนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนเพื่อเกิดสำนึกรักชุมชนได้ นอกจากนี้ยังมีการประสานการทำงานระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและเรื่องจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ที่เน้นการจัดการเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทั้งพื้นที่ป่าเขา ชายหาด และการท่องเที่ยวทางทะเล นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวในเชิงเกษตรนับเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนด้วย ซึ่งเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาวัฒนธรรม สิ่งดีที่มีคุณค่าที่มีอยู่ในชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่นำสิ่งที่อยู่ในชุมชนมาปรับใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ตลอดระยะเวลาในการลงพื้นที่ปฏิบัติการเรียนรู้นั้นจะมีคณะทำงานพี่เลี้ยงและอาสาสมัครในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ชวนสรุปความรู้และมีการติดตามสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการดำเนินงาน

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้คือ เกิดการรวมกลุ่มของเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่อำเภอดอนสักโดยการส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก แกนนำชุมชนและแกนนำองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งอยู่ในพื้นที่ได้นำฐานความรู้จากงานวิจัยที่เน้นประเด็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่มาขยายผลกับโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในเขตพื้นที่ นอกจากนี้ยังร่วมกันใช้ศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวทางน้ำ

เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งภายในศูนย์การเรียนรู้จะมีครูภูมิปัญญาและเจ้าหน้าที่ประจำการสามารถบอกเล่าข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สนใจได้และเสริมการเรียนรู้ยังเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนสามารถใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านศูนย์การท่องเที่ยวนางกำ คือ การประสานเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่อำเภอดอนสักเพื่อมาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ยังมีกลุ่มครูโรงเรียนต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้ได้ไม่มากนัก เพราะการพานักเรียนออกมาเรียนรู้นอกพื้นที่นั้นจำเป็นต้องมีการจัดการและขออนุญาตจากเขตพื้นที่ซึ่งมีขั้นตอนและข้อจำกัดหลายด้านทำให้ครูไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ นอกจากนี้ยังพบปัญหาคือการพานักเรียนลงมาเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้นั้นยังไม่ถึงบประมาณในการดำเนินงานที่เพียงพอแม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วนแล้วแต่ก็ยังไม่เพียงพอ หลายครั้งที่กลุ่มครูต้องออกงบประมาณของตนเองเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนได้ออกมาเรียนรู้ในพื้นที่แต่ไม่สามารถพานักเรียนมาได้บ่อยนัก

5.4 ระบบกลไกสนับสนุนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

5.4.1 ระบบกลไกสนับสนุนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการติดตามระบบกลไกการจัดการศึกษาพื้นฐานชุมชนของกลุ่มพื้นที่ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยคือ กลุ่มเยาวชนสถานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ กลุ่มเยาวชนไททรงดำ อำเภอพุนพิน กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนชีวิต อำเภอดอนสัก กลุ่มเครือข่ายครูพื้นที่อำเภอท่าชนะ อย่างต่อเนื่อง จากการสนับสนุนการดำเนินงานพบว่าแต่ละพื้นที่มีระบบกลไกการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่มีส่วนคล้ายกัน โดยสรุปคือ

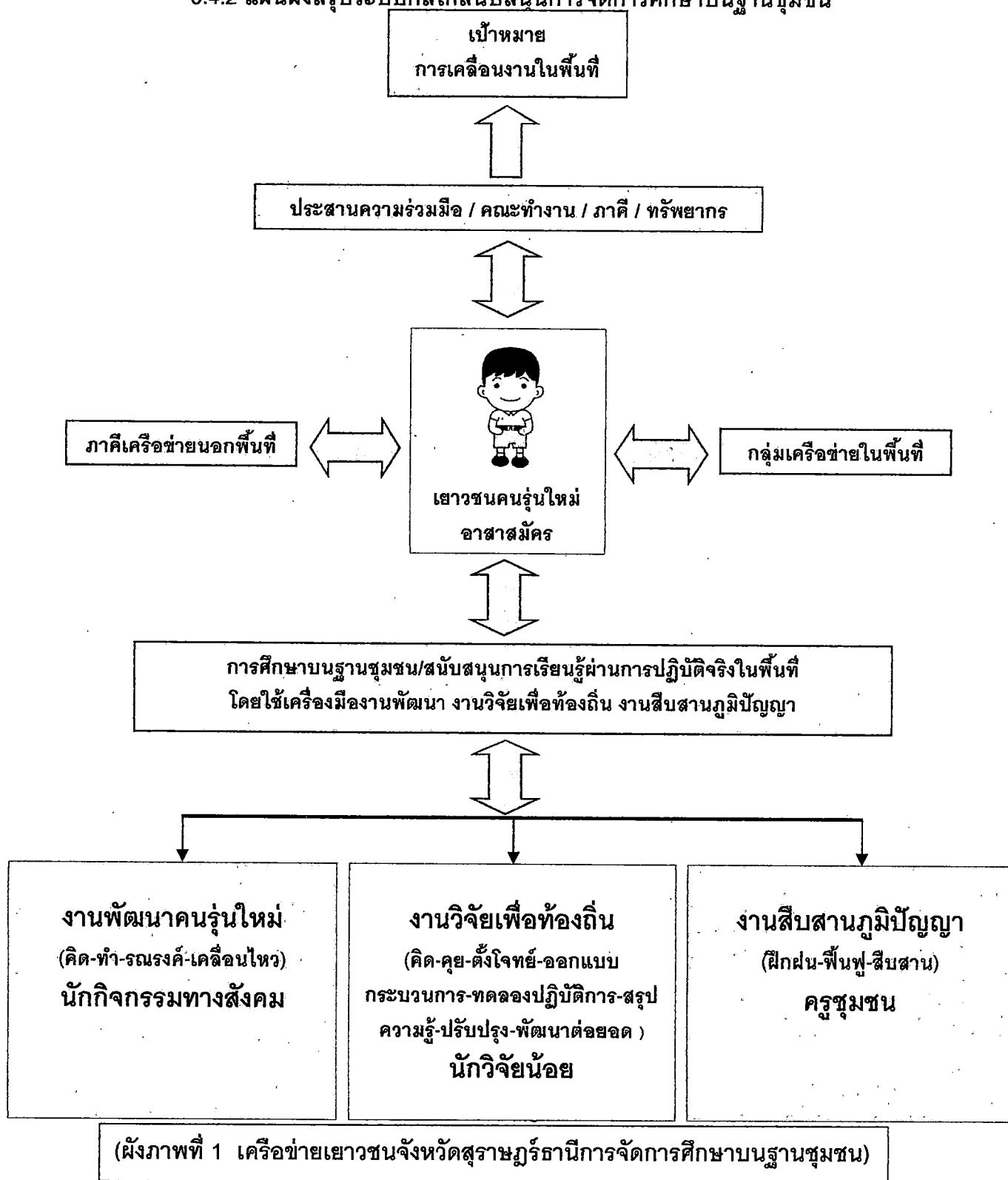
ทุกพื้นที่มีกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นอาสาสมัครในการขับเคลื่อนงานในแต่ละพื้นที่ โดยมีการจัดระบบทีมงานในระดับพื้นที่ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งกลุ่มแกนนำเยาวชนมีบทบาทในการประสานงานกับคนในพื้นที่และองค์กรภายนอกพื้นที่เพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานและร่วมปฏิบัติการเรียนรู้จัดการศึกษาบนฐานชุมชนตามเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนงานของแต่ละพื้นที่

การดำเนินงานใช้กระบวนการงานกิจกรรมอาสา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานสืบสานภูมิปัญญา โดยอาศัยความร่วมมือในการทำงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่และการประสานกับ

หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องเพื่อหนุนเสริมการทำงานตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในแต่ละพื้นที่

สำหรับระบบกลไกสนับสนุนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนในระดับพื้นที่นั้น แต่ละกลุ่มเครือข่ายจะมีการคิด ออกแบบกลไกการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่ให้มีความคล่องตัวในการทำงาน มีการทำงานอย่างเป็นอิสระ แต่เน้นการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ของแต่ละพื้นที่

5.4.2 แผนผังสรุประบบกลไกสนับสนุนการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

5.5 การสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเครือข่าย

คณะทำงานได้มีประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในเครือข่าย เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเครือข่ายให้มีศักยภาพพร้อมในการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้หลักคือกระบวนการงานพัฒนาคนรุ่นใหม่ กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและกระบวนการงานสืบสานภูมิปัญญา ซึ่งคณะทำงานสามารถสรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละรูปแบบได้ดังนี้

5.5.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเครือข่าย

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการติดตามสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ในเครือข่าย โดยใช้กระบวนการหลัก คือ ดังนี้

1) กระบวนการงานพัฒนาคนรุ่นใหม่

เป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจอยากจะเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสนใจจะทำงานพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่ม ได้มีโอกาส คิด ออกแบบ และทดลอง ปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยตัวเยาวชนเอง

กระบวนการจัดการเรียนรู้เน้นให้กลุ่มเยาวชนได้มีโอกาสปฏิบัติการเรียนรู้จริงด้วยตนเอง ในสิ่งที่ตนเองและกลุ่มมีความสนใจผ่านการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดค่ายเยาวชน งานจิตอาสา การอบรมพัฒนาทักษะ การฝึกอาชีพ การเรียนรู้เรื่องการสื่อสาร และ การศึกษาดูงาน เป็นต้น

การจัดกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเยาวชน โดยที่เยาวชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองได้ปฏิบัติการจริง เยาวชนภายในกลุ่มได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นทีม เยาวชนสามารถค้นหาเป้าหมาย ความสนใจ และเลือกแนวทางในการเรียนรู้ของตนเองได้ชัดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นคือทำให้เห็นกลุ่มแกนนำเยาวชนที่มีความสนใจสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง รวมถึงเกิดกลุ่มเครือข่ายเยาวชนที่มีความสนใจทำงานในพื้นที่ เกิดเครือข่ายนักกิจกรรมทางสังคมรุ่นใหม่ในการทำงานเพื่อสังคม

2) กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เป้าหมายเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีการออกแบบวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เยาวชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและทีมในการทำงานได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ เน้นการส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนมีบทบาทในการทำงานโดยการคิดตั้งโจทย์ตามความสนใจของกลุ่มเยาวชนเอง จากนั้นสนับสนุนให้เยาวชนได้ค้นหาความรู้

ออกแบบการเรียนรู้ วางแผนปฏิบัติการ จากนั้นจึงส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนได้ทดลองปฏิบัติการจริง สรุปความรู้ที่เกิดขึ้น และนำผลที่เกิดขึ้นจากการสรุปความรู้มาพัฒนาปรับปรุงต่อยอดการทำงานต่อไป

การจัดกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดกลุ่มเยาวชนแกนนำนักวิจัย (นักวิจัยน้อย) ที่สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นพี่เลี้ยงงานวิจัยได้นอกจากนี้ยังเกิดการพัฒนาเครื่องมือการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรวมถึงเครือข่ายเยาวชนนักวิจัยในระดับเครือข่ายพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) กระบวนการงานสืบสานภูมิปัญญา

เป้าหมายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนที่มีความตั้งใจจะทำงานในท้องถิ่นได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรม พลังความเชื่อ ความศรัทธา ในชุมชนเพื่อนำมาเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนร่วมกันต่อไป

กระบวนการจัดการเรียนรู้เน้นการฝึกฝน ฟันฟูและสืบสาน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนได้เข้าใจตนเองสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อทำงานในพื้นที่ชุมชนของตนเองได้อย่างต่อเนื่องโดยเน้นให้กลุ่มเยาวชนได้ค้นหาคำถามของตนเองผ่านการทำงานสืบสานภูมิปัญญาทั้งความเชื่อ ความศรัทธา การค้นหาพลังของท้องถิ่น คุณค่า ความหมาย เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาที่มีคุณค่าในชุมชน เพื่อนำมาเป็นพลังในการสืบทอด สืบสาน และพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

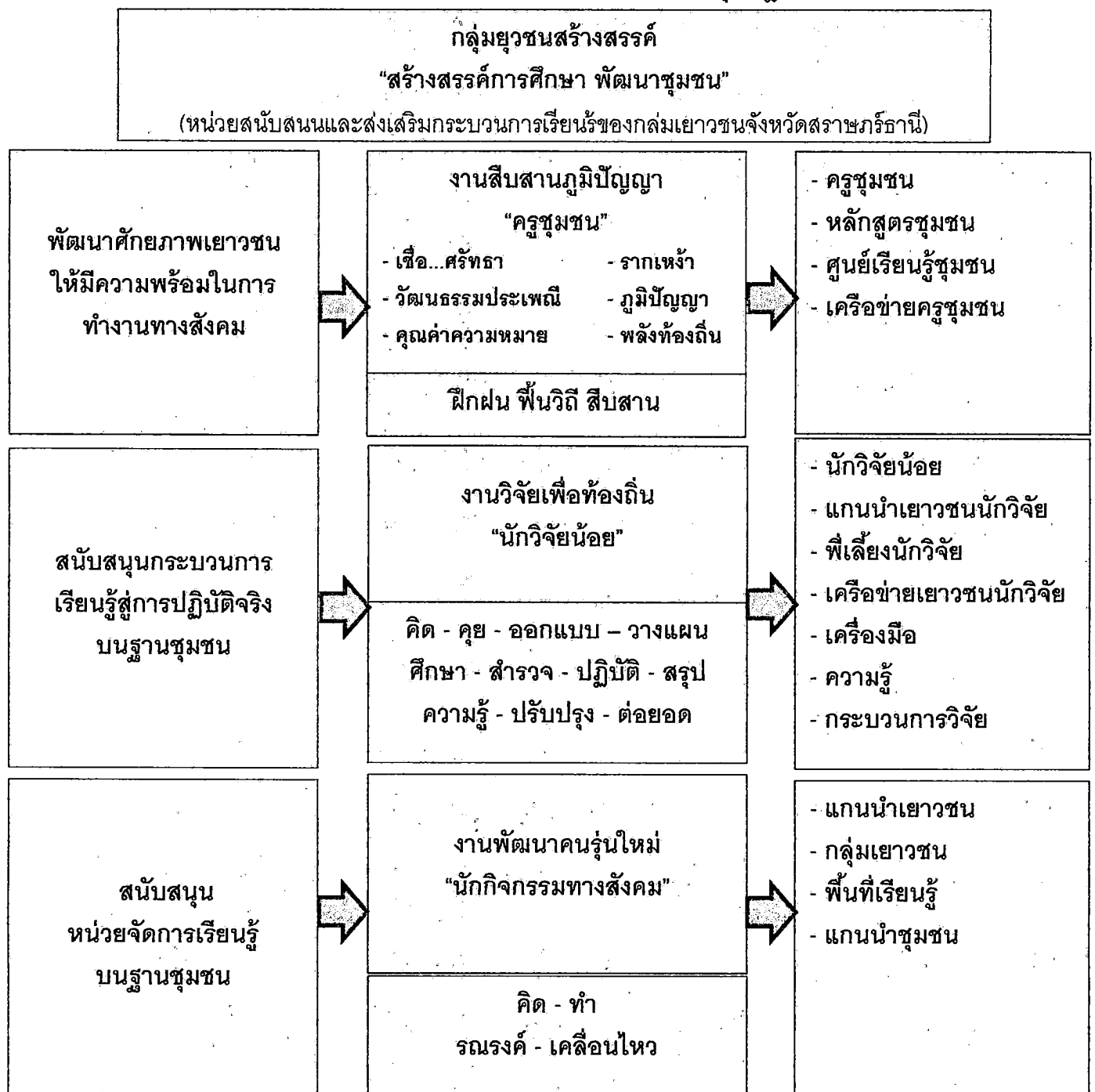
การจัดกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดกลุ่มเยาวชนแกนนำที่มีความตั้งใจและมีความสนใจพร้อมจะทำงานอยู่ในชุมชน พัฒนาตนเองขึ้นเป็นครูชุมชน ร่วมพัฒนาหลักสูตรการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ผ่านประเด็นต่าง ๆ ที่มีการขับเคลื่อนอยู่ในชุมชน รวมถึงการร่วมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และร่วมกันพัฒนาให้เกิดเครือข่ายครูชุมชนในหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อร่วมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในพื้นที่ต่อไป

4) กระบวนการเติมเต็มทักษะความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชน

คณะทำงานและทีมพี่เลี้ยงจากหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีกระบวนการเติมเต็มทักษะความรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนแกนนำในเครือข่ายอย่างต่อเนื่องผ่านการฝึกอบรมการส่งเสริมปฏิบัติการจริงในพื้นที่ รวมถึงการสรุปบทเรียนความรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วง เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนที่เหมาะสมตามความสนใจและสอดคล้องกับประเด็นการทำงานในพื้นที่ ในการสนับสนุนทักษะการรู้นั้น ทางพี่เลี้ยงได้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านวงจรการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งที่ได้รับการฝึกอบรมจากอาจารย์ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ซึ่งทีมพี่เลี้ยงได้นำหลักคิดทฤษฎีมาพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมในการสนับสนุน

การเรียนรู้ของเยาวชน นอกจากนี้ยังได้มีการนำผลการเรียนรู้เรื่องการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งฝึกอบรมโดย ดร.อุทัย ดุลยเกษม ซึ่งได้แนะนำกระบวนการจัดทำรายงานการวิจัยที่มีคุณภาพ จากการเรียนรู้ทำให้ทีมวิจัยในพื้นที่สามารถพัฒนาการเขียนรายงานการวิจัยได้ตรงประเด็นและสามารถเรียบเรียงเรื่องได้ดีขึ้น

5.5.2 แผนผังภาพสรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในเครือข่าย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5.6 ผลที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนการเรียนรู้บนฐานชุมชน โดยหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนบนฐานชุมชนโดยการสนับสนุนของหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้พบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานที่สำคัญคือ

จากกระบวนการทำงานสนับสนุนการเรียนรู้ทำให้มีระบบการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานที่ดี สามารถพัฒนาความรู้ในการพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นต้นแบบซึ่งนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ นำไปสู่การขยายผลการดำเนินงานได้ นอกจากนี้ยังมีระบบกลไกการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน ที่สามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนงานที่เป็นระบบ

สำหรับการพัฒนาสังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน เครือข่ายเยาวชนสร้างสรรค์ สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานได้อย่างน่าสนใจ คือการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การศึกษาบนฐานชุมชนซึ่งแต่ละศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเป็นอิสระ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยศูนย์การเรียนรู้ได้นำเอาศักยภาพที่มีในแต่ละพื้นที่มาออกแบบการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนซึ่งเน้นการศึกษาที่อยู่บนฐานชุมชนในแต่ละพื้นที่มีอยู่ ผลจากการดำเนินงานที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการขยายผล การดำเนินงานพัฒนาหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนไปยังหน่วยการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสามารถนำมาช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนเพิ่มเติมด้วย

การดำเนินงานทำให้เกิดการประสานเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษา กับภาคีการพัฒนาทั้งในและนอกจังหวัด ซึ่งสามารถช่วยสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในพื้นที่และในระดับประเด็น ส่งผลให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของหน่วยการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนในชุมชนต่าง ๆ สามารถพัฒนารูปแบบและกระบวนการที่มีความชัดเจนขึ้น สามารถจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและกลุ่มผู้สนใจได้เป็นอย่างดี

5.7 ทิศทางการขับเคลื่อนงานด้านเด็กเยาวชนร่วมกับองค์กรภาคีทั้งในระดับภาคและระดับประเด็น

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกับเพื่อนภาคีองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้ จำนวน 14 องค์กรร่วมกันสรุปทิศทาง

การขับเคลื่อนงานพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ภาคใต้ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.7.1 ทิศทางการเคลื่อนงานองค์กรด้านเด็กภาคใต้

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี และประสานความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรทำงานด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้จำนวน 14 องค์กรเพื่อร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพเด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ในการทำงานทางสังคม โดยมีการสนับสนุนให้กลุ่มเด็กเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการศึกษาบนฐานชุมชนและการขับเคลื่อนงานด้านเด็กในประเด็นอื่น ๆ ซึ่งเป็นความร่วมมือของเพื่อนภาคีในระดับภาคใต้ จากการดำเนินงานสามารถสรุปแนวทางการขับเคลื่อนต่อร่วมกันได้ดังนี้

1) การเคลื่อนงานด้านเด็ก เยาวชน คนรุ่นใหม่และการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้เน้นการเคลื่อนไหวในประเด็นหลักที่เคยกำหนดร่วมกันไว้คือการศึกษาทางเลือก การศึกษาบนฐานชุมชน การพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครื่องมือการทำงานด้านเด็กสันติภาพการพึ่งตนเอง สิทธิเด็ก พื้นที่สร้างสรรค์ในการดำเนินงานแต่ละองค์กรยังสามารถดำเนินการตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะมีการประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มเพื่อนเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันโดยมีวาระการเคลื่อนร่วมกันในแต่ละปี

2) ยุทธศาสตร์การทำงานของแต่ละองค์กรสู่การขยับเป็นผู้ประกอบการทางสังคมพึ่งพาตนเองให้ได้ สามารถมีทุนจากพื้นที่ในการทำงานอย่างต่อเนื่องในแต่ละองค์กร

3) การพัฒนาหลักสูตร เครื่องมือ องค์ความรู้ในการการทำงานของแต่ละองค์กรให้มีความชัดเจน เพื่อนำความรู้มาแบ่งปันช่วยเหลือกัน เครือข่าย หรือเปิดคอร์สฝึกอบรมในบางประเด็นเป็นระยะ ๆ ซึ่งให้กลุ่มผู้สนใจภายนอกเข้าร่วมฝึกอบรมด้วย ซึ่งอาจจะเก็บค่าใช้จ่ายตามสมควรเพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานขององค์กร

4) การขับเคลื่อนงานองค์กรด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้ในช่วงต่อไป เราจะเน้นการเชื่อมหลักคิดการทำงานกับหลักการของสหประชาชาติ เพราะหลายเรื่องเป็นเรื่องที่เราในพื้นที่แต่ละองค์กรกำลังดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องสุขภาวะเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาตามกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลักในการขับเคลื่อน

5) มีระบบการสื่อสารระหว่างกันในแต่ละองค์กร ทั้งการสื่อสารโดยใช้ประเด็นการขับเคลื่อนร่วมหรือการใช้พื้นที่ในการทำงานช่วยเหลือกันในอนาคต

6) มีเวทีพบเจอเพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ บทเรียนการทำงาน และเรื่องราวชีวิต การงาน ของเพื่อนพี่น้องในเครือข่าย อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เพื่อมาออกแบบการทำงานร่วมกัน เป็นระยะ ๆ

7) เครือข่ายองค์กรด้านเด็กในพื้นที่ภาคใต้ จะร่วมขับเคลื่อนงานในประเด็นอื่น ๆ ร่วมกับ เพื่อนพี่น้องในเครือข่ายภาคประชาสังคมหรือการพัฒนาในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้ ขับเคลื่อน ทำงาน ร่วมกันนำไปสู่การสร้างที่ยั่งยืนต่อไปเช่น ความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

8) มีการประชุมกำหนดทิศทางการดำเนินงานร่วมกันในแต่ละปี เพื่อเป็นการกำหนดว่า แต่ละปีเราจะขับเคลื่อนงานประเด็นอะไรร่วมกันได้บ้างนอกเหนือจากประเด็นที่แต่ละองค์กร ขับเคลื่อนอยู่แล้ว

การขับเคลื่อนงานของแต่ละองค์กรสิ่งสำคัญทำให้พบว่าแต่ละองค์กรมีความเชี่ยวชาญ หลายเรื่องมีเครื่องมือในการทำงานที่น่าสนใจโดยเฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานนวัตกรรม ของภาคใต้พบว่ามีผลที่เกิดขึ้นในหลายระดับคือ

กลุ่มคน พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดกลุ่มคนที่หลากหลายในการเคลื่อนงาน ร่วมกัน ทั้งเด็ก เยาวชน พี่เลี้ยง แกนนำชุมชน คนทำงานทางสังคม และเพื่อนเครือข่ายที่เข้ามาร่วม หนุนเสริมการทำงาน

ข้อมูล พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดฐานข้อมูลเรื่องเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ภาคใต้มีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งสถานการณ์ การเคลื่อนงานของกลุ่มและเครือข่ายซึ่งฐานข้อมูล ที่ได้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบการเคลื่อนงานของพื้นที่ต่อไปได้

พื้นที่ต้นแบบ พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดพื้นที่ต้นแบบสามารถเป็น แหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจได้เป็นอย่างดี ทั้งบ้านพิราบขาว บ้านसानใจ ชุมชนมอร์แกน และ กลุ่มเครือข่ายเพื่อนแต่ละองค์กรซึ่งสามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ สามารถนำมาเป็น บทเรียนในการทำงาน บางอย่างพัฒนาขึ้นเป็นชุดความรู้ เช่น เรื่องนักวิจัยน้อย นักวิจัยชุมชน ละครสร้างปัญญา ละครเร่ เป็นต้น

หลักสูตร พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดหลักสูตรการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ สามารถให้เพื่อเครือข่ายนำไปปรับใช้ในการทำงานได้ เช่น เรื่องจิตตปัญญาการเยียวยา งานศิลปะ งานละคร งานการศึกษาบนฐานชุมชน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้น ด้วย เช่น การศึกษาบนฐานชุมชน หลักสูตรการเยียวยา หลักสูตรการพัฒนาคนรุ่นใหม่ เป็นต้น

กระบวนการ พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดกระบวนการในการทำงานที่มีความชัดเจน มีแบบแผนในการทำงาน และมีเทคนิค กลยุทธ์ในการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทำให้การดำเนินงานสามารถเคลื่อนไปได้ด้วยดี

นโยบาย พบว่าการเคลื่อนงานนวัตกรรมทำให้เกิดนโยบายเพื่อการเคลื่อนงานต่อที่น่าสนใจ คือ การทำงานที่สอดคล้องกับนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้สามารถดำเนินการในโรงเรียนได้

สำหรับความรู้ที่เกิดขึ้นในการทำงาน เช่น วิทยาการกระบวนการรุ่นใหม่ กระบวนการพัฒนาศักยภาพคนรุ่นใหม่(เด็กนอกกระบบ / คนรุ่นใหม่ การพัฒนาอาสาสมัคร (จิตอาสา/บัณฑิตอาสา) กระบวนการเรียนรู้ในการทำละครสร้างปัญญา กระบวนการเรียนรู้ในการทำละครชุมชน การสร้างสภาวะผู้นำให้กับเด็ก กระบวนการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษา 6 เนื้อหากระบวนการสร้างนักวิจัยน้อย นักวิจัยชุมชน(งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวเล

การขับเคลื่อนงานของ 14 องค์กรในพื้นที่ภาคใต้ เน้นสร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพลเมืองเข้มแข็งสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้โดยขับเคลื่อนงานตามประเด็นหลักที่กำหนดร่วมกันในภาค คือการศึกษาทางเลือก การศึกษาบนฐานชุมชน การพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครื่องมือการทำงานด้านเด็ก สันติภาพ การพึ่งตนเอง สิทธิเด็ก พื้นที่สร้างสรรค์

การดำเนินงานร่วมจัดองค์กรขับเคลื่อนงานเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยร่วมกันทั้งระดับกลุ่ม เครือข่าย ซึ่งมีการพัฒนากระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ คือเคลื่อนด้วยฐานข้อมูล ความรู้ มีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การดำเนินงานมีการพัฒนาระดับพื้นที่ คือ มีพื้นที่กลาง และพื้นที่ปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบในการเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ ได้

5.7.2 ทิศทางการขับเคลื่อนงานกับองค์กรด้านเด็ก 5 ภาค

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ร่วมขับเคลื่อนงานพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ร่วมกัน สามารถสรุปทิศทางการเคลื่อนร่วมกัน เพื่อบทบาท 5 ภาค คือภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคตะวันออก รวมทั้งสิ้น 53 องค์กร การดำเนินงานเน้น การเรียนรู้การทำงานระหว่างองค์กร ภายใต้ยุทธศาสตร์การเคลื่อนงานของแต่ละภาคคือ

1) ภาคเหนือ มีการทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนในภาค คือ (1) การจัดการความรู้ (2) ความยั่งยืนขององค์กร (3) การสร้างพื้นที่กลางในกลุ่มองค์กรเด็กและเยาวชนในการดำเนินงานมีการจัดทำฐานข้อมูลองค์กรเรียบร้อยแล้ว สำหรับการถอดบทเรียนความรู้ของแต่ละองค์กรก็ดำเนินการใกล้จะเสร็จสิ้นแล้ว ในส่วนของนวัตกรรมในพื้นที่ภาคเหนือ นั้น มีการโอนงบประมาณให้แต่ละองค์กรดำเนินการแล้ว ซึ่งขณะนี้แต่ละองค์กรอยู่ระหว่างการดำเนินงาน นวัตกรรมของแต่ละองค์กร

2) ภาคตะวันออก มีเป้าหมายยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนในภาค คือ (1) หลักสูตรการเรียนรู้ (2) การจัดการพื้นที่รูปธรรม(แหล่งเรียนรู้) (3)ความยั่งยืนขององค์กร/ธุรกิจเพื่อสังคมในการดำเนินงานทางภาคมีความสนใจจะสร้างสถาบันการทำงานด้านเด็กในพื้นที่ 13 เครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มองค์กร โดยทางผู้ประสานงานภาคได้มีการประสานกับองค์กร สสส. เพื่อจะพัฒนาเป็นหน่วยประสานงาน (Node) ในพื้นที่ด้วย รวมถึงการพัฒนาองค์กรการทำงานด้านเด็กภายใต้สถาบันซึ่งมีลักษณะเป็นศูนย์ประสานงานต่อไป

3) ภาคกลาง มีเป้าหมายยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนในภาค คือ (1)พัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถ ให้เด็ก 50 เปอร์เซนต์ มีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ (2) พัฒนาหลักสูตร การทำงานแต่ละประเด็น คือการศึกษาทางเลือก หลักสูตรที่เหมาะสมกับเด็กพิการ (3) ข้อเสนอ ด้านนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเด็กเยาวชนร่วมกับภาครัฐ

4) ภาคอีสาน มีเป้าหมายยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนในภาค คือ (1)การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 67 จุด โดยการประสานความร่วมมือกับผู้รู้ ร่วมมือกับโรงเรียน องค์กรบริหารส่วนตำบล สภาเด็ก สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ (2) สร้างคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 10 องค์กร ประมาณ 100 คน (3) พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ 53 หลักสูตร (4) พัฒนาสวัสดิการคนทำงานด้านเด็กและเยาวชน ส่งเสริมการช่วยเหลือกันด้านการดำรงชีพ ที่อยู่แบบเอื้ออาทร และมีกองทุนในการทำงานด้านเด็ก

5) ภาคใต้ มีเป้าหมายยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนในภาคคือ (1) การศึกษาทางเลือก / การศึกษาบนฐานชุมชน (2) การพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนรุ่นใหม่ (3) การพัฒนาระบบการเรียนรู้และเครื่องมือการทำงานด้านเด็ก (4) สันติภาพ (5) ประเด็นอื่น ๆ เช่น การพึ่งตนเอง สิทธิเด็ก พื้นที่สร้างสรรค์

การดำเนินงานร่วมกัน เน้นการสร้างคนและองค์กรทำงานเด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพ ที่นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงและการสร้างงานที่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหา เด็กและเยาวชน โดยเน้นการพัฒนาเชิงองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญ ปรับตัวทันต่อกระแสโลกและ

ประเทศในด้านความรู้เป็นฐานของการทำงานโดยใช้ความรู้ที่มาจากการปฏิบัติการ รวมทั้ง การสร้างพลัง เชื่อมโยงเครือข่าย การมองเห็นยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนนั้น ได้นำสู่การสร้าง กระบวนการขับเคลื่อนงาน

5.7.3 ทิศทางการขับเคลื่อนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกับกลุ่มเครือข่าย ประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาภาคใต้

หน่วยสนับสนุนและส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกับ แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.) ร่วมสนับสนุนให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ ภาคใต้ที่มีความสนใจประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้และ พัฒนาต่อยอดการทำงานของแต่ละพื้นที่ต่อไปโดยทางคณะทำงานได้มีการประสาน เพื่อออกแบบกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน ในพื้นที่ภาคใต้ดังนี้

1) สนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนในเครือข่ายนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่มโดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อนเครือข่าย ที่ดำเนินงานวิจัยอยู่แล้วเพื่อเรียนรู้กระบวนการทำงานบทเรียนและเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้แต่ละกลุ่ม สามารถนำไปปรับใช้ในกลุ่มของตนเองได้

2) ประสานผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีจากมูลนิธิเล็กประไพนาโดยท่านอาจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ลงเยี่ยม กลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่เพื่อฝึกอบรมการใช้เครื่องมือการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและ ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ให้กับกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่

3) สนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนที่มีความพร้อมนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มาพัฒนาการทำงานภายในกลุ่มโดยการร่วมพัฒนาข้อเสนอโครงการงานวิจัยของเยาวชน ในแต่ละกลุ่มต่อไป

5.8 วิเคราะห์ประเมินผลความเสี่ยง-ข้อจำกัดในการทำงาน ปี 2560

โดยหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการสรุปร่วมกันในทีมพี่เลี้ยง คณะทำงาน พบความเสี่ยงและข้อจำกัดในการทำงาน ของปี2560 ที่ส่งผลต่อการทำงานซึ่งบางเรื่องสำเร็จได้ดีแต่มีความล่าช้า และบางเรื่องไม่สำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คณะทำงานสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ทีมพี่เลี้ยง ความเสี่ยงและข้อจำกัดที่เกิดจากทีมพี่เลี้ยงในการทำงานคือพี่เลี้ยงยังขาดทักษะในการทำงานที่สำคัญคือ การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพรวมงานในประเด็นที่ทำอยู่ ซึ่งต้องเชื่อมโยงถึงประเด็นเรื่องราวนั้น ๆ ในสังคม ไม่ใช่ทำงานเพียงประเด็นเรื่องเด็กเยาวชนแต่ต้องวิเคราะห์ให้เห็นภาพชัดว่าเรื่องเด็กเยาวชนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับประเด็นอื่น ๆ ในสังคมอย่างไรบ้าง ทีมพี่เลี้ยงยังไม่มี ความมั่นใจในการตัดสินใจที่เร็วทันสถานการณ์ส่งผลให้การทำงานมีความล่าช้า และพบว่าทีมพี่เลี้ยงยังมีจุดอ่อนในเรื่องทักษะการเขียน การสื่อสาร และทักษะการประสานภาคีที่มีความหลากหลาย

2) การบริหารจัดการงานและเวลาของพี่เลี้ยง/ทีม ความเสี่ยงและข้อจำกัด คือพี่เลี้ยงยังขาดการบริหารจัดการเวลาที่ดี จะทราบดีว่าการทำงานต้องยึดเป้าหมายให้ชัดว่าช่วงใดมีงานอะไร มีงานใดเป็นหลัก งานใดเป็นเรื่องรอง ที่ผ่านมามีการพบว่าการทำงานแต่ละช่วงแม้ว่าจะมีการวางแผนดำเนินงานที่ชัดเจนแต่หลาย ๆ ครั้งจะมีสถานการณ์ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ เช่น วางแผนว่าจะลงพื้นที่ติดตามรายงาน การเงิน หรือลงเยี่ยมพื้นที่วิจัยในช่วงที่มีกิจกรรมของโครงการวิจัยในพื้นที่ แต่ทีมพี่เลี้ยงไม่สามารถลงพื้นที่ได้ ส่วนหนึ่งเพราะกิจกรรมในพื้นที่ถูกปรับเปลี่ยนช่วงเวลาใหม่และซับซ้อนกับช่วงเวลาพี่เลี้ยงต้องดำเนินงานในเรื่องอื่น ๆ และบางครั้งอาจจะพบเจอกับสถานการณ์ภัยธรรมชาติน้ำท่วมไม่สามารถลงพื้นที่ได้ ซึ่งทำให้ทีมพี่เลี้ยงต้องมาทำงานในเชิงการช่วยเหลือปัญหาภัยพิบัติเฉพาะหน้าแทนการติดตามการขับเคลื่อนงาน (ในปีที่ผ่านมาแผนการทำงานมีการปรับเปลี่ยนทุกพื้นที่เนื่องจากเหตุการณ์น้ำท่วม)

3) การประสานความร่วมมือกับเพื่อนภาคี ความเสี่ยงและข้อจำกัดคือ ปี 2560 มีภาคีความร่วมมือที่ทีมงานจากหน่วยประสานงานเยาวชนต้องเข้าร่วมประสานงาน ทั้งในพื้นที่และระดับเครือข่ายภาคและการขับเคลื่อนงานเชิงประเด็นที่มีความเฉพาะ เช่น การประสานภาคีในการขับเคลื่อนเรื่องการศึกษาบนฐานชุมชน การเคลื่อนประเด็นโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งในการประสานความร่วมมือนั้น นอกจากให้เครือข่ายเพื่อนมาช่วยหนุนเสริมการทำงานแล้ว ทางทีมพี่เลี้ยงและคณะทำงานเองก็มีความจำเป็นต้องเข้าไปช่วยงานของกลุ่มเพื่อนภาคีด้วยเช่นกัน เพราะหากไม่มีการไปช่วยเพื่อนเลยอาจจะทำให้ไม่มีเพื่อนเข้ามาช่วยงานทำให้เกิดความท้าทายว่าพี่เลี้ยงและคณะทำงานจะบริหารจัดการเวลาและจัดการความสัมพันธ์กับเพื่อนเครือข่ายอย่างไรในการขับเคลื่อนงานร่วมกัน ในช่วงปีหน้าจะมีการผลักดันนโยบายทางการศึกษาร่วมกับเพื่อนภาคีเครือข่ายบ้านเรียนและการศึกษาทางเลือก ทีมงานและอาสาสมัครบางส่วนจะต้องใช้เวลา ในการเข้าร่วมวางแผนและขับเคลื่อนงานกับเพื่อนเครือข่ายเพื่อสร้างรูปธรรมพื้นที่และขับเคลื่อนงานในเชิงนโยบายร่วมกัน ซึ่งต้องใช้เวลามาทำงานต่าง ๆ ร่วมกับภาคีซึ่งบางเรื่องทีม

ที่เสี่ยงไม่ได้กำหนดแผนไว้เพราะต้องรอให้ภาคีกำหนดช่วงเวลาซึ่งจะส่งผลกระทบกับช่วงเวลาในการทำงาน

4) การจัดทำแผนงานเพื่อติดตามหนุนเสริมการทำงานโครงการวิจัยในพื้นที่ ความเสี่ยงและข้อจำกัด คือ การทำงานแต่ละช่วงแม้ว่าคณะทำงานจะมีการวางแผนการดำเนินงานตามโครงการชัดเจน แต่หลาย ๆ ครั้งจะมีสถานการณ์ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ เช่น วางแผนว่าจะลงพื้นที่ติดตามรายงาน การเงิน หรือลงเยี่ยมพื้นที่วิจัยในช่วงที่มีกิจกรรมของโครงการในพื้นที่ แต่กิจกรรมในพื้นที่ถูกปรับเปลี่ยนช่วงเวลาใหม่และซ้อนทับช่วงเวลาที่พี่เลี้ยงต้องดำเนินงานในเรื่องอื่น ๆ แล้ว พี่เลี้ยงต้องวางแผนการทำงานหลายงาน ทั้งงานที่ต้องติดตามโครงการตามแผนโครงการ งานเอกสารรายงาน งานประชุมร่วมกับภาคีและมีแผนเฉพาะหน้า ในบางช่วงทำให้แผนงานหลักที่กำหนดไว้ถูกเลื่อนหรือปรับเปลี่ยนช่วงเวลาไป

5) การพัฒนาศักยภาพและสร้างทีมพี่เลี้ยงรุ่นใหม่ในการสนับสนุนการทำงานวิจัยในพื้นที่ ความเสี่ยงและข้อจำกัดคือ การพัฒนาศักยภาพเยาวชนแกนนำที่ผ่านการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้วระยะหนึ่ง เพื่อให้เขาได้พัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นทีมพี่เลี้ยงที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ คณะทำงานต้องสร้างความเข้าใจและพัฒนาเยาวชนแกนนำเป็นรายบุคคล ซึ่งต้องใช้เวลาในการทำงานและในขณะเดียวกันก็มีความท้าทายและความเสี่ยงคือ เราไม่มีงบประมาณในการสนับสนุนเยาวชนกลุ่มนี้มากนักในการเข้ามาช่วยดำเนินงาน ที่ผ่านมาเป็นการขอความช่วยเหลือเฉพาะเรื่องและการใช้เรื่องจิตอาสาในการเข้ามาช่วยงาน (ไม่มีงบประมาณสนับสนุน) นอกจากนี้ยังพบว่าการพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ให้เขาได้เข้ามาทำงานเป็นทีมพี่เลี้ยงในพื้นที่นั้นยังต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาศักยภาพให้เขาอีกหลายเรื่อง ทั้งการสร้าง ความเข้าใจเรื่องหลักคิด เป้าหมาย กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การพัฒนาทักษะเฉพาะเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการคิด วิเคราะห์ จับประเด็น สื่อสาร ประสานงาน เป็นต้น

6) ความต่อเนื่องของแกนนำเยาวชนและเยาวชนในพื้นที่การทำงาน ความเสี่ยงและข้อจำกัด คือ แกนนำเยาวชนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในระบบ จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง บางช่วงมีเรียน บางช่วงมีกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งกำหนดแผนกิจกรรมไว้แล้ว แต่เมื่อทางโรงเรียนมีแผนกำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษหรือการสอบนอกเวลา นักเรียนก็ต้องเลิกทำงานโรงเรียนก่อน ส่วนกิจกรรมวิจัยที่วางแผนไว้ก็ต้องถูกเลื่อนไป สำหรับแกนนำเยาวชนบางคนได้รับการพัฒนาศักยภาพจนสามารถเป็นพี่เลี้ยงจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับครูภูมิปัญญาในพื้นที่ได้ก็ต้องออกไปศึกษาต่อนอกชุมชน ทำให้ขาดความต่อเนื่องของแกนนำในพื้นที่ที่จะประสานและทำงานต่อ

7) การพัฒนาสังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการทำงาน ความเสี่ยงคือ การดำเนินงานครั้งนี้มีเป้าหมายชัดเจนว่าจะต้องมีการพัฒนาสังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ ในการสร้างพื้นที่ต้นแบบด้านความร่วมมือในการจัดการศึกษาในเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งคณะทำงานยังไม่มีทักษะเพียงพอ ในการสังเคราะห์ ยกระดับ เพราะในการสังเคราะห์ยกระดับ การทำงานให้เห็นผลสำเร็จและเห็นผลที่สะท้อนกับสังคมที่สามารถจะนำไปสู่การสร้าง การเปลี่ยนแปลงได้นั้น ต้องเก็บประเด็นบทเรียนการทำงานและผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานตลอด โครงการเพื่อนำมาสังเคราะห์ยกระดับการทำงานต่อ แต่ทางคณะทำงานยังมีทักษะไม่รอบด้าน เพียงพอ และมีความกังวลว่าจะไม่สามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานมาวิเคราะห์ยกระดับ การทำงานให้เห็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้มากนัก

5.9 บทเรียนและข้อเสนอแนะจากการดำเนินงาน

คณะทำงานได้ร่วมสรุปบทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ทั้งความสำเร็จ ปัจจัยที่ทำให้ เกิดความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและบทเรียนจากการทำงานที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะ จากการดำเนินงาน เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานต่อไป ซึ่งทีมวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การพัฒนาทักษะความสามารถของทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย

การพัฒนาทักษะความสามารถของทีมพี่เลี้ยงงานวิจัยเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยเฉพาะ การพัฒนาทักษะในเรื่องการคิด วิเคราะห์ การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ การมองภาพรวม การทำงาน การคิดออกแบบ วางแผนการทำงานอย่างสร้างสรรค์ การเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งจากการทำงานพบว่าพี่เลี้ยงยังมีทักษะไม่รอบด้านพอในการดำเนินงาน ทำให้การวิเคราะห์ งานในพื้นที่ขาดความแม่นยำ ส่งผลต่อกระบวนการหนุนเสริมการทำงานที่ล่าช้าไม่ทันกับ สถานการณ์ความเคลื่อนไหวในพื้นที่

ที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมให้ทีมพี่เลี้ยงได้พัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมในการทำงาน โดยการฝึกอบรมเพิ่มเติมจากทีมผู้ประสานงานวิจัยภาคใต้ นอกจากนี้ทีมพี่เลี้ยงเองได้มีการ เข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองร่วมกับหน่วยงานภาคีความร่วมมือต่าง ๆ เช่น การพัฒนาทักษะการทำงานภาวะผู้นำองค์กรสมัยใหม่ การฝึกอบรมหลักสูตรผู้นำแห่งอนาคต ซึ่งได้รับการสนับสนุนการอบรมจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) นอกจากนี้ทีมพี่เลี้ยงยังได้เข้าร่วมกระบวนการฝึกอบรมเพิ่มเติมเรื่องการทำงานพัฒนาศักยภาพ

คนรุ่นใหม่ และการวิเคราะห์สถานการณ์การทำงานด้านเด็ก อนาคต ซึ่งได้รับการสนับสนุน การอบรมจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เป็นต้น

2) การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานในระดับเครือข่าย

การสนับสนุนให้กลุ่มแกนนำเยาวชนที่ดำเนินงานอยู่ในแต่ละพื้นที่ได้ประชุมแลกเปลี่ยน เรียนรู้กระบวนการทำงานในระดับเครือข่ายจะสามารถช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิด ความรู้ ประสบการณ์การทำงาน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ทำให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชน ได้เรียนรู้สามารถนำความรู้ไปปรับใช้พัฒนาการทำงานของตนเองได้ และยังเกิดการประสาน ความร่วมมือในการทำงานระหว่างเครือข่ายเพื่อน

จากการดำเนินงานทำให้เกิดการหนุนเสริมการทำงานระหว่างกันได้เป็นอย่างดี เช่น กลุ่มเยาวชนจากพื้นที่เวียงสระทำงานในประเด็นประวัติศาสตร์ สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ให้ กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ศรีรัฐซึ่งทำงานในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหันมาสนใจ ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ในพื้นที่ของตนเองด้วย เป็นต้น

3) การประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่

การหนุนเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่เป็นการช่วย สนับสนุนการทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เพราะองค์กรที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ แต่ละองค์กรมีทักษะ ชุดความรู้ เครื่องมือการทำงาน ความถนัด แตกต่างกัน สามารถหนุนเสริม เติมเต็มการทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เช่น การสนับสนุนเรื่องการดำเนินงานวิจัยประเด็น การจัดทำพินิจภัณฑ์ท้องถิ่นมีพื้นที่เวียงสระ ได้รับการสนับสนุนแนวคิดการทำงานจาก ท่านอาจารย์ศรีศักดิ์ วลลิโถม มูลนิธิเล็กประไพ ทำให้คณะทำงานวิจัยในพื้นที่ได้รับ การเสนอแนะแนวทางในการจัดทำพินิจภัณฑ์มีชีวิตในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้รับ การสนับสนุนการดำเนินงานในระดับเครือข่ายจากเพื่อนภาคีองค์กรทำงานด้านเด็กพื้นที่ภาคใต้ ที่ร่วมขับเคลื่อนงานส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งทำให้พื้นที่ได้พัฒนาเครื่องมือการทำงานด้านประวัติศาสตร์ที่เหมาะสม กับกลุ่มเยาวชนด้วย เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

4) การเปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจ

การสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่ซึ่งดำเนินงานวิจัยอยู่ได้พัฒนาพื้นที่การทำงานของตนเองเป็น แหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นให้แต่ละพื้นที่ ได้พัฒนาศักยภาพการทำงานได้เป็นอย่างดี ทั้งเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ การจัด

กระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้สนใจ รวมถึงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้มีความพร้อมเหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละประเด็น

5) การสื่อสารประชาสัมพันธ์การทำงาน

การสื่อสารประชาสัมพันธ์การทำงานโครงการวิจัยของแต่ละพื้นที่นั้น ควรต้องมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับเครือข่าย และสื่อสารสาธารณะ โดยใช้การสื่อสารหลายรูปทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้คณะทำงานได้มีโอกาสแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้บทเรียนการทำงานให้กลุ่มเพื่อนเครือข่ายได้รับทราบและนำบทเรียนความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ นอกจากนี้การสื่อสารประชาสัมพันธ์ยังก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างคณะทำงานและคนในสังคมทำให้ประเด็น บางเรื่องนำไปสู่การยกระดับการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

บทเรียนสำคัญที่เกิดขึ้นคือ ควรต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้ทีมวิจัยในพื้นที่เป็นนักสื่อสารการทำงานในประเด็นที่ตนเองขับเคลื่อนอยู่ให้สังคมได้รับรู้ เพราะทีมวิจัยสามารถเล่าเรื่องราวการทำงานของตนเองได้เป็นอย่างดีจากชุดประสบการณ์จริงที่ตนเองทำงาน เช่น กลุ่มเยาวชนที่ขับเคลื่อนงานในเครือข่ายสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ (สกต.) มีการฝึกทำสื่อและสื่อสารการทำงาน ทำให้คนในสังคมเข้าใจประเด็นการทำงานเรื่องที่ดินทำกินมากขึ้น จากเดิมเข้าใจเพียงการขับเคลื่อนเพื่อแย่งชิงที่ดิน แต่เมื่อสื่อสารให้สังคมได้รับทราบทำให้หลายกลุ่มเครือข่ายมีความเข้าใจการทำงานของเยาวชนกลุ่มนี้ว่าทำไมเขาจึงมาเคลื่อนไหวงานประเด็นที่ดินทำกิน เป็นต้น

6) การประชุมสรุปบทเรียนความรู้จากการทำงานร่วมกัน

การสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่ประชุมสรุปบทเรียนความรู้จากการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษาโครงการอย่างต่อเนื่อง จะทำให้คณะทำงานสามารถรับทราบสถานการณ์การดำเนินงาน ผลที่เกิดขึ้น ปัญหา อุปสรรคและบทเรียนการขับเคลื่อนงานในแต่ละช่วง จะทำให้พื้นที่สามารถปรับรูปแบบกระบวนการดำเนินงานพื้นที่ได้ทันสถานการณ์ เกิดการพัฒนายกระดับการทำงานในแต่ละประเด็นได้เป็นอย่างดี

7) การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถให้กับทีมวิจัย

การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถให้กับทีมวิจัยแต่ละโครงการอย่างเหมาะสมตรงกับความต้องการและประเด็นการขับเคลื่อนงานของแต่ละพื้นที่ จะสามารถพัฒนาให้ทีมงานในพื้นที่มีศักยภาพในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยการจัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพนั้นสามารถทำได้โดยตรง คือหน่วยสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเยาวชนจัดกระบวนการฝึกอบรม

พัฒนาทักษะการทำงานของทีมงานแต่ละโครงการและมีการส่งตัวแทนคณะทำงานแต่ละพื้นที่ที่มีความสนใจเฉพาะเรื่องได้เข้าร่วมฝึกอบรมกับภาคีเครือข่ายที่มีการฝึกอบรมอยู่แล้ว เพื่อเป็นการเติมเต็มความรู้และสามารถขยายเครือข่ายความร่วมมือได้เป็นอย่างดี เช่น กลุ่มเยาวชนที่มิจัยพื้นที่เขาถ่านทำงานวิจัยประเด็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพจากพืชสมุนไพร ได้มีการเข้าร่วมฝึกอบรมเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการระบบการตลาดกับมูลนิธิสืมาซี้พ ทำให้เกิดการต่อยอดขยายผลการดำเนินงานวิจัยไปสู่เรื่องการจัดการระบบการตลาดได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. กรอบการดำเนินงานหน่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560

เป้าหมาย เพื่อ.....

1. ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างกรดำเนินการ
2. ศึกษาแนวทางการขยายผลการดำเนินงานพัฒนาหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
3. พัฒนา สังเคราะห์และยกระดับองค์ความรู้ในการสร้างพื้นที่ต้นแบบ
4. หาแนวทางประสานและเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัด
5. สื่อสารบทเรียนด้านการส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการศึกษา

NoDE เยาวชน

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2560

แผนการดำเนินงาน

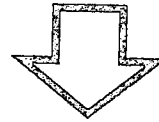
1. การพัฒนาวิทยุวิจัยในพื้นที่
2. เวทีพัฒนาวิทยุวิจัย
3. ยกระดับคุณภาพงานวิจัย พัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งของหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
4. ถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบ
5. เวทีความร่วมมือพื้นที่ขยายผล
6. พัฒนาแกนนำวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ครูชุมชน)
7. แลกเปลี่ยน หนุนช่วยกระบวนการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชน
8. สร้างความร่วมมือ-พัฒนาเครือข่ายการศึกษาระดับจังหวัด
9. สรุป สังเคราะห์ จัดทำรายงานวิจัย

ผลที่คาดหวัง

1. เกิดโครงการวิจัยเชิงยกระดับ
2. ได้แนวทางในการขยายผลหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชนจากพื้นที่ต้นแบบไปสู่พื้นที่ขยายผล
3. เกิดองค์ความรู้การสร้างพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่ขยายผล
4. เกิดแนวทางการประสานและเชื่อมร้อยการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่
5. ได้รูปแบบการสื่อสารบทเรียนด้านการส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการศึกษา (การศึกษาทางเลือก การพัฒนาเยาวชนบนฐานชุมชน โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนในระบอบทั่วไป)

การขับเคลื่อนงานที่...เป็นไปตามแผน

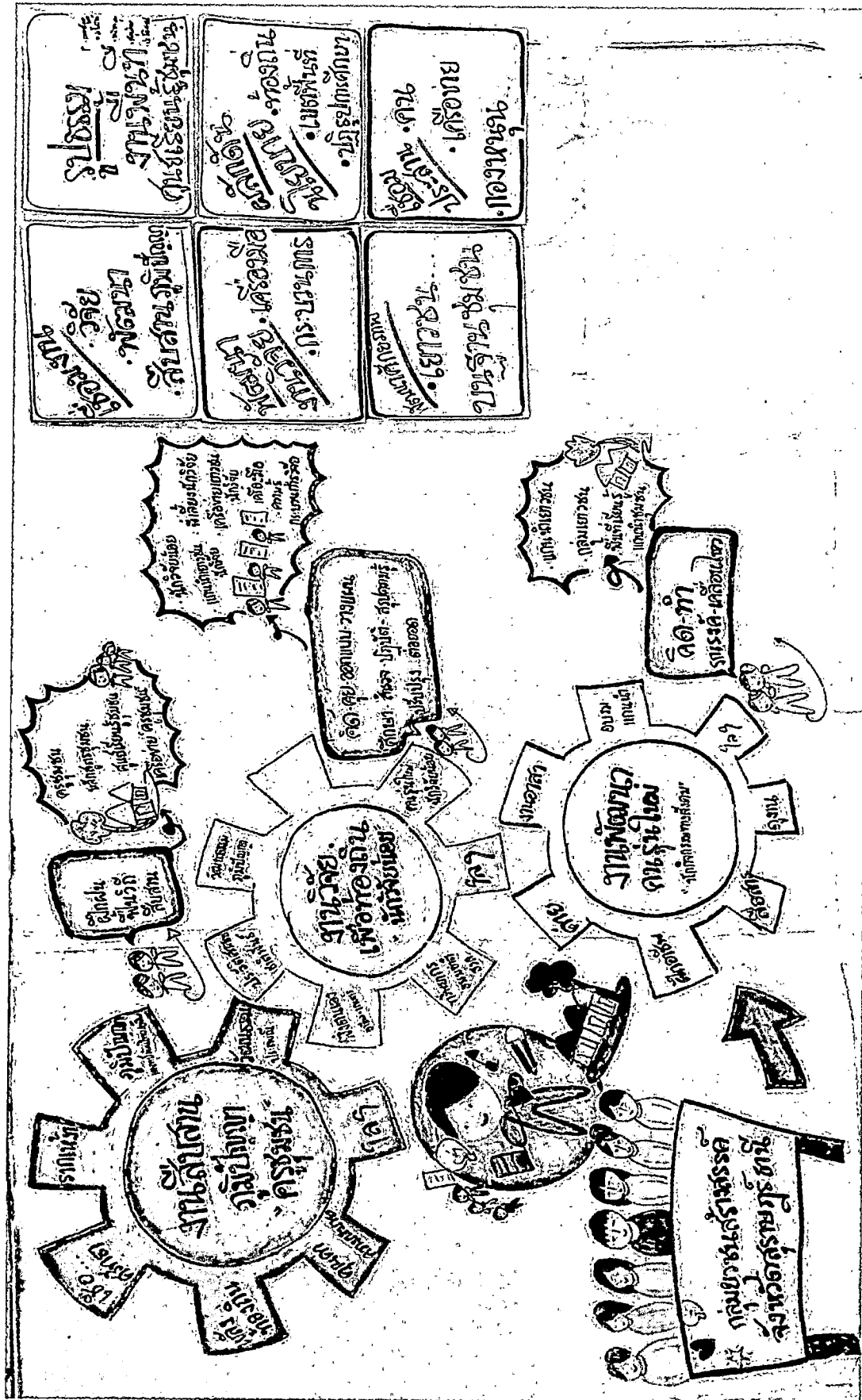
1. การพัฒนาวิทยุวิจัยในพื้นที่ จำนวน 3 โครงการในปีที่ผ่านมาทางไหนเยาวชนสามารถขึ้นโครงการได้ตามเป้าหมายแต่มีความล่าช้ามาก
2. ความร่วมมือพื้นที่/ขยายผล ปีที่ผ่านมาไหนสามารถประสานความร่วมมือกับเพื่อนภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ในการสนับสนุนงานของเยาวชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เกิดการหนุนเสริมการทำงานระหว่างกัน
3. พัฒนาแกนนำวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ครูชุมชน) ปีที่ผ่านมาทางไหนได้ส่งเสริมให้เยาวชนแกนนำที่ร่วมดำเนินงานวิจัยมาแล้วระยะหนึ่งได้พัฒนาศักยภาพเพิ่มเติม เช่น การฝึกอบรมทักษะการทำงาน การสื่อสาร การจัดกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ในพื้นที่ ทำให้เห็นศักยภาพของเยาวชนในการทำงานเพิ่มขึ้นและเห็นแนวทางในการสนับสนุนเยาวชนต่อเพื่อให้เขาสามารถพัฒนาตนเองมาเป็นทีมที่เลี้ยงในการทำงานวิจัยได้
4. เกิดการแลกเปลี่ยน หนุนช่วยกระบวนการพัฒนาหน่วยการศึกษาบนฐานชุมชนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น คือ เยาวชนที่เคลื่อนงานวิจัยได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์ประวัติศาสตร์เวียงสระ ศูนย์เรียนรู้ภูมิโนราห์ ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง เป็นต้น

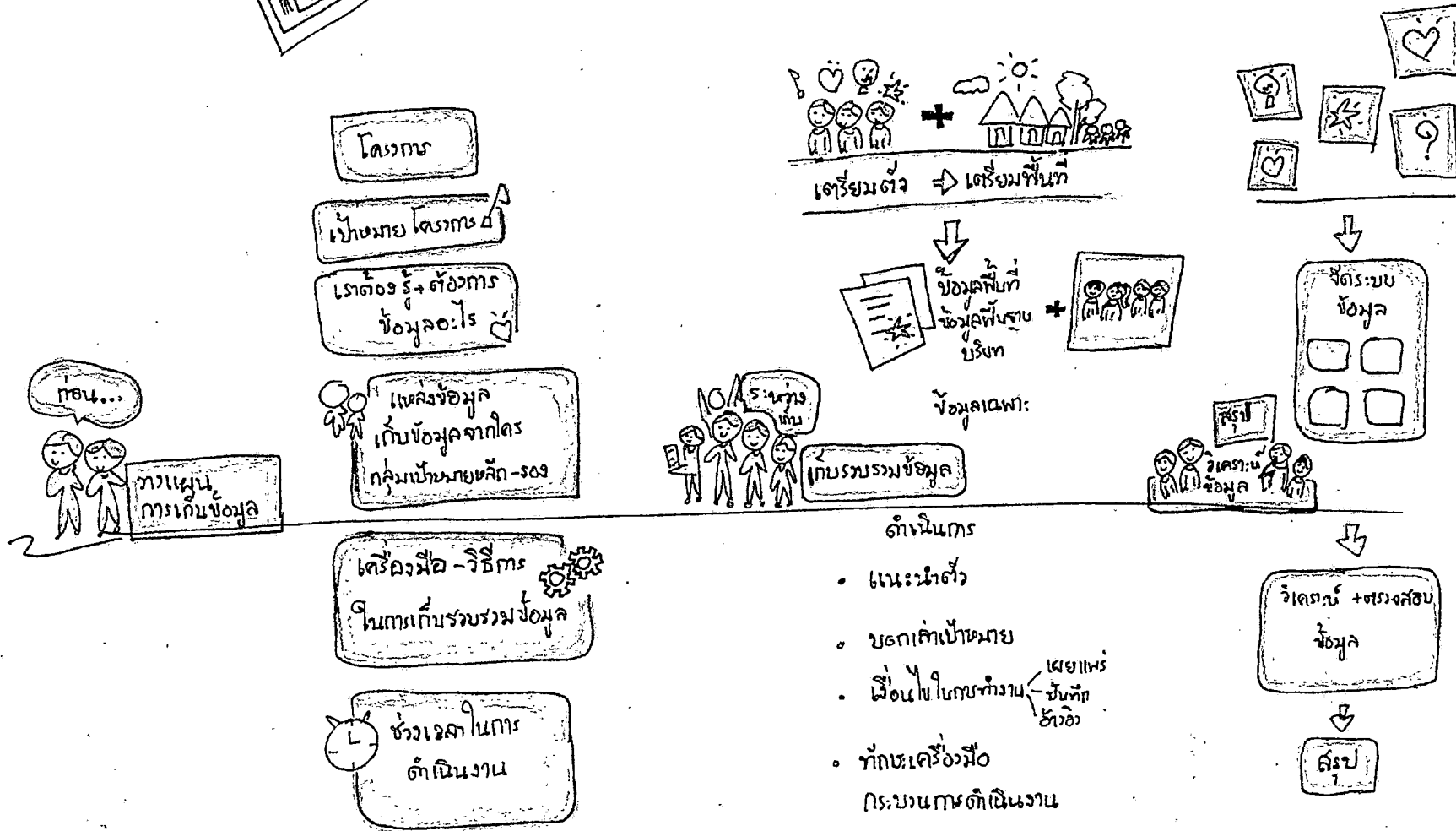
การขับเคลื่อนงานที่...ไม่เป็นไปตามแผน

1. ยกระดับคุณภาพงานวิจัย พัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งของหน่วยจัดการศึกษาบนฐานชุมชน เพราะทีมที่เลี้ยงเองยังมีทักษะไม่เพียงพอในการสังเคราะห์ยกระดับการทำงานที่มีอยู่มาอธิบายเป็นความรู้ใหม่ที่มีพลังเพียงพอในการสื่อสารสู่สังคม ส่วนหนึ่งทีมที่เลี้ยงยังวุ่นอยู่กับการจัดการ การติดตามงาน การสรุปรายงาน ปิดโครงการ ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการสังเคราะห์งานอย่างละเอียดรอบคอบได้
2. พัฒนาแกนนำวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ครูชุมชน) เพราะกลุ่มเยาวชนแกนนำมีภารกิจต้องรับผิดชอบงานในพื้นที่หลายด้านบางคนต้องทำงานภายใต้องค์กรอื่น ๆ ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการมาทำงานร่วมกับไหนด
3. ถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบ และการ สรุป สังเคราะห์ จัดทำรายงานวิจัย เพราะทีมที่เลี้ยงยังไม่มีทักษะความรู้เพียงพอในเรื่องการถอดบทเรียนให้เห็นพลังในการทำงานมากกว่าการทำโครงการแต่การถอดบทเรียนส่วนใหญ่ยังเห็นเพียงการสรุปความรู้จากการทำงานที่

ภาคผนวก ข. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การเก็บรวบรวม ~ วิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

โครงการ

เป้าหมายโครงการ

เราต้องรู้ + ต้องการ
ข้อมูลอะไร

ก่อน...

วางแผน
การเก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูล
เก็บข้อมูลจากใคร
กลุ่มเป้าหมายหลัก-รอง

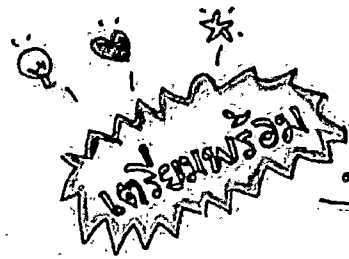
เครื่องมือ - วิธีการ

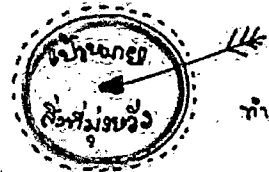
ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ช่วงเวลาในการ
ดำเนินงาน

... สิ่งที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูล

ทำตามหัวใจ + ใช้ชีวิตจริง

แผนการดำเนินงาน

เก็บข้อมูล

เป้าหมาย วัตถุประสงค์

ก่อน ระหว่าง หลัง

ควรได้ข้อมูลอะไรแต่ละช่วง

ต้องได้

ต้องทำ

ต้องรู้

ใครทำอะไร?

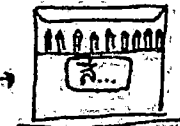

รู้เป้าหมาย
เก็บข้อมูลอะไร
เก็บเพื่ออะไร

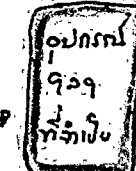
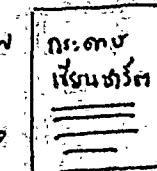
ข้อมูล
รู้ - ช่างคิด
ช่างดู
ช่างใช้
ต้องเอาการทำงาน

เตรียมอุปกรณ์

บันทึกภาพ

เตรียมสถานที่

ประสานงาน
ล่วงหน้า

บรรยากาศ
สงบ
สบาย-ผ่อนคลาย

กิจกรรมที่เก็บรวบรวมข้อมูล

 • ในหน่วยงานท้องถิ่น
 • แกนนำชุมชน
 • แกนนำกลุ่มเฉพาะในพื้นที่

 ชื่อกลุ่ม
 ความรู้เฉพาะ:
 จากกลุ่มคน/แกนนำ
 ผู้สูงอายุ/ครอบครัวปัญหา
 เด็ก-เยาวชน
 ฯลฯ

ดำเนินการ

 มุ่งหวัง
 ที่
 ความเข้าใจ
 แผนนำตัว+ทีม

 • บอกเล่าเป็นภาพ
 การลงเก็บข้อมูล
 • เรือโน้ต ร่วม / เผยแพร่
 ง่ายๆ
 • ทักข: เครื่องมือการทำงาน
 • ช่วงเวลาในการทำงาน

 จัดบรรยากาศที่อบอุ่น
 • เป็นกันเอง
 • สบายๆ

ภาคผนวก ค. ภาพประกอบการดำเนินงานกิจกรรม

